

שבוע פרשת תרומה

(14 – 20 February 10)

ל' שבט – ו' אדר ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹרֶךְ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתַרְעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאָרֶץ וְכָרֶם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאֲרָפָה: כד בְּרַכִּי כְּשֶׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוֹן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קִמּוֹ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט יִלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנִי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשָׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה ועשו לי מקדש (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תשמ"ג	ה
ד	משיחת שבת פרשת תרומה ו' אדר ה'תש"נ	ט
ה	לקוטי שיחות לשבוע פרשת תרומה (בלה"ק) כרך יא	יח
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תרומה	כג
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה	לד
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	לח

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה	מא
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה	נח
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה	סז
יב	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ז, דברי הימים-ב פרק כה	סח
יג	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף ב עד דף ח	ע

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	צט
טו	שולחן ערוך הלכות תלמוד תורה והלכות משא ומתן - אדמו"ר הזקן	צט
טז	לקוטי תורה – ד"ה לא הביט און ביעקב - אדמו"ר הזקן	קא
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קד
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קה
יט	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קו
כ	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קז
כא	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ	קז
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קח
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קי
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קיג
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תרומה ע"פ חומש "תורה תמימה"	קיד
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה	קלד
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קלה

1 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם¹, וְאָמְרוּ רַ"ל² כָּל מָקוֹם
2 שֶׁנֶּאֱמַר לִי אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא
3 כֹּה' חז"ל מְצִינִים מִסֵּפֶר עֲנִינִים שֶׁלִּגְבִּיהֶם נֹאמַר 'לִי' שֶׁהִשְׁמַעְתָּ הִיא - לֹא
4 זֵוִים לְעוֹלָם, מִבֵּין הִרְוֵגְמָאוֹת לְעִנִּין זֶה מְבִיא הֶרְבֵּי כָּאֵן בְּמֵאמֶר: בְּבֵית

5 הַמִּקְדָּשׁ מֶה הוּא אוֹמֵר
6 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְצִרִיף
7 לְהִבְיִן³, הִרִי הַמִּקְדָּשׁ,
8 הֵינּוּ הַמְשַׁכֵּן דְּאִקְרִי

9 [=שנקרא] מִקְדָּשׁ שֶׁעַל
10 הַמִּשְׁכָּן נֹאמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
11 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם⁴ הִיוּ בּוֹ
12 שְׁנוּיִם שֶׁהִמְשִׁיכֵן זֶה וְהוֹעֵבֶר
13 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכֵן יִתְרָה מִזֹּאת
14 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה
15 וְהִבִּיתָ הַשְּׁנִי שְׁנִיָּה
16 נִחְרְבוּ, הֵינּוּ דִּלָּא זֶה
17 בְּלִבְדָּ שֶׁהָיוּ בָּהֶם שְׁנוּיִם,
18 אֲלָא שֶׁבִטְלוּ לְגַמְרִי
19 לְכַאוּרָה, וְאִיקָד נֶאֱמַר אֲצֵל
20 חז"ל דְּאֵינוּ זֶה לְעוֹלָם.
21 וּמִבְּאֵר זֶה כְּבוֹד קִדְשָׁת
22 אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק
23 בְּאוֹר הַתּוֹרָה⁵, שֶׁמִּקְדָּשׁ
24 הָעֲלִיּוֹן מִחֻבֵּר מִמֶּשׁ
25 לְמִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ
26 שֶׁכָּתוּב עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּמֹה
27 'מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פִּעֻלַת ה' - מִכּוֹן
28 כִּנְגַד 'שִׁבְתָּךְ' זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
29 שֶׁלֹּמֹעַ⁶, וְכַעֲנִין
30 יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר
31 שֶׁחֻבְרָה לָהּ יְחִידִי⁷,
32 שִׁירֹשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה
33 מִחֻבֵּר עִם יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל
34 מִטָּה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה הוּא
35 עֲנִין נִצְחִי שֶׁאֵין בּוֹ שִׁנוּי⁸,
36 וְזֶהוּ אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם,
37 שֶׁמֶאִיר גַּם עֲכָשִׁי
38 בְּרוּחָנִיּוֹת מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן.
39 אֲמָנָם לְכַאוּרָה עֲנִין זֶה

בס"ד. ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תשמ"ג.

(הנחה בלתי מוגה)

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם¹, וְאָמְרוּ רַ"ל² כָּל
מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה
וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא כֹּה' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מֶה הוּא אוֹמֵר וַעֲשׂוּ
לִי מִקְדָּשׁ. וְצִרִיף לְהִבְיִן³, הִרִי הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ הַמְשַׁכֵּן
דְּאִקְרִי מִקְדָּשׁ⁴ הִיוּ בּוֹ שְׁנוּיִם, וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָשָׂה
שְׁלֹמֹה וְהִבִּיתָ הַשְּׁנִי שְׁנִיָּה נִחְרְבוּ, הֵינּוּ דִּלָּא זֶה בְּלִבְדָּ
שֶׁהָיוּ בָּהֶם שְׁנוּיִם, אֲלָא שֶׁבִטְלוּ לְגַמְרִי לְכַאוּרָה, וְאִיקָד
נֶאֱמַר דְּאֵינוּ זֶה לְעוֹלָם. וּמִבְּאֵר זֶה כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹר
הַצִּמְח צֶדֶק בְּאוֹר הַתּוֹרָה⁵, שֶׁמִּקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן מִחֻבֵּר מִמֶּשׁ
לְמִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן⁶, וְכַעֲנִין יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר
שֶׁחֻבְרָה לָהּ יְחִידִי⁷, שִׁירֹשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה מִחֻבֵּר עִם
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה⁸, וְזֶהוּ אֵינוּ זֶה לְעוֹלָם, שֶׁמֶאִיר גַּם
עֲכָשִׁי בְּרוּחָנִיּוֹת מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן. אֲמָנָם לְכַאוּרָה עֲנִין זֶה
שִׁיף לְמִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲבָל מֶה זֶה שִׁיף
לְמִקְדָּשׁ הַגִּשְׁמִי עָלָיו נֶאֱמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ שֶׁאֵינוּ זֶה
לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלֵּכֵן מְבִיא כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹר
הַצִּמְח צֶדֶק⁹ עוֹד בְּאוֹר עַל פִּי מֶה שֶׁנֶּתְבָּאֵר¹⁰ וְאֵהִיָּה
לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מַעֲט וְאָמְרוּ רַ"ל¹¹ אֱלוֹ בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
מִדְּרָשׁוֹת, הֵינּוּ שֶׁבְּכָל מָקוֹם, גַּם בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת, הִנֵּה הַבְּתִי
כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הֵם מִקְדָּשׁ מַעֲט שֶׁמֶשֶׁם אֵינוּ זֶה
לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, דְּזֶהוּ גַם תּוֹכֵן הָעֲנִין דְּאֵינוּ זֶה
מִירֹשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, דְּמִכְּפִיּוֹן שֶׁאֵינוּ זֶה מִירֹשָׁלַיִם שֶׁל
מַעְלָה לְכֵן גַּם לֹא זֶה מִירֹשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה, דְּגַם כְּאֶשֶׁר
הָיָה הַחֲרָפֵן בְּאוֹפֵן דְּכָלָה¹² חֲמָתוֹ עַל הָעֲצִים וְעַל
הָאֲבָנִים, נִשְׂאָר גַּם הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּמֹה, הַבְּתִי
כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁהֵם מִקְדָּשׁ מַעֲט.

40 שִׁיף לְמִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲבָל מֶה זֶה שִׁיף לְמִקְדָּשׁ
41 הַגִּשְׁמִי עָלָיו נֶאֱמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ שֶׁאֵינוּ זֶה לְעוֹלָם - שֶׁאֵינוּ
42 זֶה גַם בְּעוֹלָם הַזֶּה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלֵּכֵן מְבִיא כְּבוֹד קִדְשָׁת
43 אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק⁹ עוֹד בְּאוֹר עַל פִּי מֶה שֶׁנֶּתְבָּאֵר¹⁰
44 וְאֵהִיָּה לָהֶם לְמִקְדָּשׁ
45 מַעֲט וְאָמְרוּ רַ"ל¹¹ אֱלוֹ
46 בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
47 מִדְּרָשׁוֹת, הֵינּוּ שֶׁבְּכָל
48 מָקוֹם, גַּם בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת,
49 הִנֵּה הַבְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
50 מִדְּרָשׁוֹת הֵם מִקְדָּשׁ מַעֲט
51 שֶׁהִתְפִּילָה בְּבִית כְּנִסְיוֹת הִיא
52 בְּמָקוֹם עֲבוֹדַת הַקּוֹרְבָנוֹת
53 שֶׁמֶשֶׁם אֵינוּ זֶה הַשְּׁכִינָה
54 לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף
55 בְּזֶה, דְּזֶהוּ גַם תּוֹכֵן הָעֲנִין
56 דְּאֵינוּ זֶה מִירֹשָׁלַיִם שֶׁל
57 מַעְלָה, דְּמִכְּפִיּוֹן שֶׁאֵינוּ זֶה
58 מִירֹשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה
59 לְכֵן גַּם לֹא זֶה מִירֹשָׁלַיִם
60 שֶׁל מִטָּה, דְּגַם כְּאֶשֶׁר
61 הָיָה הַחֲרָפֵן בְּאוֹפֵן דְּכָלָה
62 [=שפך]¹² חֲמָתוֹ עַל
63 הָעֲצִים וְעַל הָאֲבָנִים וּבֵית
64 הַמִּקְדָּשׁ נִחְרַב, מְכַל מָקוֹם
65 נִשְׂאָר גַּם הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
66 שֶׁלֹּמֹה, הַבְּתִי כְּנִסְיוֹת
67 וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁהֵם
68 מִקְדָּשׁ מַעֲט עַל פִּי הַבִּיאורִים
69 שֶׁמֶבִּיא אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק
70 מוֹבִינִים דְּבִרֵי חז"ל אוֹדוֹת בֵּית
71 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁאֵינוּ זֶה לְעוֹלָם לֹא
72 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא -
73 'לֹא בְּעוֹלָם הַבָּא' - שְׁבִית
74 הַמִּקְדָּשׁ דְּלִמְעַלָּה הַמִּכּוֹן כִּנְגַד
75 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל לְמַטָּה מֵאִיר גַּם
76 עֲכָשִׁי בְּרוּחָנִיּוֹת. 'לֹא בְּעוֹלָם
77 הַזֶּה' - אֱלוֹ הַבְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
78 מִדְּרָשׁוֹת שֶׁהֵם הַמִּקְדָּשׁ מַעֲט.

(1) פרשתנו כה, ח. (2) מדרש שמואל פי"ט. ויק"ר פ"ב, ב. (3) וראה גם סה"מ ה'תש"ח ע' 132. ובכ"מ. (4) עירובין ב, א. ועוד.
(5) פרשתנו ס"ע א'תכד ואילך. א'תלה. ס"ע א'תמב ואילך. (6) ראה גם אוה"ת ויצא קעט, א ואילך. בשלח ע' תקסה ואילך. וש"נ.
(7) תהלים קכב, ג. (8) ראה תענית ה, א. ועוד. (9) שם ע' א'תמב. אוה"ת ש"ש ע' א'תפו. (10) יחזקאל יא, טז. (11) מגילה כט, א.
(12) איכ"ר פ"ד, יד. רש"י תהלים עט, א. תוס' קידושין לא, ב - ד"ה איסתייעא. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

1 אָמַנְם צִרְיָה לְהִכִּין, מָהוּ הַחֲדוּשׁ שֶׁבַענִין הַמִּקְדָּשׁ שָׁבוּ יִשְׁנָה
2 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, וְהָרִי כְּתִיב¹³ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אָנִי
3 מְלֵא, הִינֵנו שְׂאֵלְקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם כִּי צֹד אֹמְרִים
4 שְׁדוּקָא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם מְסוּיִים יִשְׁנָה הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, הָרִי הַקֶּבֶ"ה נִמְצָא בְּכָל

5 מְקוֹם? וְלֹא רַק בְּחִינָה זֹאת

6 בְּאֵלְקוֹת שְׂאֵפְשָׁר לֹמֵר 1
7 עָלֶיהָ הַתּוֹאֵר מְלֵא, 2
8 בְּחִינַת מְלֵא כָּל עֲלָמִין 3
9 - שְׂחִיָּה הַשְּׁפָעָה מִצְּמוּצָמַת. 4
10 הַמּוֹגְבֵּלֶת וּמוֹתָאמַת לְכָל נִבְרָא 5
11 וְנִבְרָא לִפִּי עֲנִינוּ, אֲלֵא גַם 6
12 בְּחִינַת אָנִי, בְּחִינַת סוֹכֵב 7
13 כָּל עֲלָמִין הַשְּׁפָעָה נִעְלִית 8
14 מֵאוֹר שְׁלֹמַעֲלָה מִמִּדְיָה 9
15 וְהַגְבֵּלָה. הַמְשִׁפִּיעָה לְכָל בְּשׁוּוֹה, 10
16 וְאֵף לְמַעֲלָה מְזֵה, גַם 11
17 בְּחִינָה זֹאת נִמְצָאָת בְּכָל 12
18 מְקוֹם¹⁴, וְאֵם כֵּן מָהוּ 13
19 הַחֲדוּשׁ שֶׁהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה 14
20 נִמְצָאָת דְּוֹקָא בְּבֵית 15
21 הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵפְלוּ אֵם 16
22 תִּמְצָא לֹמֵר, שֶׁהִמְשַׁכְת 17
23 אֵלְקוֹת צִרְיָה לְהִיּוֹת עַל 18
24 יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם וְלִכֵּן הִיא 19
25 מוֹגְבֵּלֶת בְּמִקוֹם מְסוּיִים, עֲדִין 20
26 אֵינוּ מוֹכֵן מָה שֶׁזֶּה שִׁיף 21
27 לְוַעֲשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ דְּוֹקָא 22
28 הָרִי הָאָדָם יָכוֹל לִפְעוֹל בְּאוֹפְנִים 23
29 רַבִּים וּבִמְקוֹמוֹת שׁוּיִים, וְאֵם כֵּן, 24
30 מִדְּעַ הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה תְּלוּיָה 25
31 דְּוֹקָא בְּהַמְשַׁכָּה בְּמִקוֹם 26
32 הַמִּקְדָּשׁ. אֵף הָעֲנִין הוּא, 27

33 כְּמִבְּאָר בְּאֵרוּכָה כְּתִנְיָא¹⁵, דְּהַחֲדוּשׁ דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא
34 שְׂתִּהִיָּה הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוּי בְּמִקוֹם מְסוּיִים שֶׁלֹּכַן הִיוּ קִיּוּמוֹת
35 הַלְכוֹת מִיּוֹחֲדוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁשֶּׁם הִיָּתָה הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
36 בְּגִלּוּי, וְכִמּוֹ הַנֶּפֶשׁ הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּגוּף, הָרִי הַנֶּפֶשׁ הִיא עֶצֶם
37 פְּשׁוּט הַנִּמְצָא בְּכָל אֲבָרֵי הַגּוּף בְּשׁוּוֹה, דְּאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ הִיא
38 הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּכָל רִמ"ח אֲבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים בְּמַהוּת וְעֲצָמוֹת
39 הַנֶּפֶשׁ (קוֹדֶם שֶׁבָּאָה לְגִילּוּי) אֵין שִׁיךְ בָּהּ חִילוּקִים וְהַגְבֵּלוּת, שֶׁכִּיכּוֹל הִיא

ביאור בדרך אפשר

40 נִמְצָאָת בְּרֹאשׁ יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָאֲבָרִים, בְּמַהוּתָהּ וְעֲצָמוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ נִמְצָאָת בְּכָל
41 הָאֲבָרִים בְּשׁוּוֹה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן בְּרֹא הַקֶּבֶ"ה אֶת הָאָדָם בְּאוֹפֵן
42 כְּזֶה, שֶׁמִּקוֹם הַשְּׂרָאָת הַנֶּפֶשׁ בְּגִלּוּי הוּא בְּמוֹחַ שְׂפָרָאשׁ דְּוֹקָא
43 כֹּאשֶׁר הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת לְהַתְגַּלּוּת וּלְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּף - אִזּוֹ אֹמְרִים, שְׁעִיקָר מְקוֹם

44 הַהִמְשַׁכָּה וְהַתְגַּלּוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
45 הוּא בְּמוֹחַ שְׂבָרָאשׁ, וּמִשָּׁם
46 נִמְשָׁף הַחִיּוּת בְּכָל מְקוֹם
47 בְּגוּף. וְכֵן הוּא גַם
48 בְּמִקְדָּשׁ, שָׁבוּ הַשְּׂרָאָת
49 הַשְּׂכִינָה הִיא בְּגִלּוּי
50 וּמִשָּׁם נִמְשָׁף הַחִיּוּת בְּכָל
51 הָעוֹלָם. [אֲלֵא שְׂבָרָה יֵשׁ
52 ב' דְּעוֹת (כְּמִבְּאָר בְּמִקוֹם
53 אַחֲרָי¹⁶) אֵם אוֹפֵן גִּלּוּי
54 הַשְּׂכִינָה בְּמִקְדָּשׁ הוּא
55 בְּדֶרֶךְ מַעְבַּר וּמִקִּיף כְּדַעַת
56 הַרְמְב"ם וְעוֹד. עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל
57 אָדָם הַכּוֹתֵב עֲנִין שְׁכִלִי עֲמוּק.
58 מְכִיוּן שִׁדּוּ הִיא הַכּוֹתֵבֶת אֵת
59 הַדְּבָרִים, הָרִי שְׁעַל יְדֵי הִיד מֵאִיר
60 גִּלּוּי הַשְּׁכֵל (וְלֹא עַל יְדֵי, לְמִשָּׁל,
61 הַרְגֵל) וְאֵף שְׁדוּקָא הִיד הִיא
62 הַמּוֹכְשֶׁת לְשִׁמּוּשׁ כְּלִי דְּרֹכּוֹ
63 יִתְגַּלֶּה הַשְּׁכֵל, מְכָל מְקוֹם אֵין
64 הִיד מִשְׁגַּת הַשְּׁכֵל כֻּלָּל. וְנִמְצָא
65 שְׁאֵין הַשְּׁכֵל מִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הִיד
66 אֵלֹא בְּדֶרֶךְ מַעְבַּר וּמִקִּיף בְּלִבָּד
67 כֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה מוֹכֵשֶׁר
68 לְשִׁמּוּשׁ כְּלִי דְּרֹכּוֹ תִּתְגַּלֶּה הַשְּׂכִינָה
69 בְּדֶרֶךְ מַעְבַּר וּמִקִּיף אוֹ בְּדֶרֶךְ
70 הַתְּלַבְּשׁוֹת וּפְנִימִי] כְּדַעַת
71 הַרְמְב"ם. שְׁאֵינוּ מְסַכִּים לְהַשְׁוּאוֹת

72 גִּלּוּי הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ - לְגִילּוּי הַשְּׁכֵל בְּאִמְצָעוֹת הִיד, מִפְּנֵי
73 שְׁאֵין אֵין הִיד עֲצָמָה מִשְׁגַּת הַשְּׁכֵל. לִפִּי דְּעָה זֹאת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
74 הַגִּשְׁמִי הִיָּתָה בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת. הִיָּנוּ שֶׁהָאֵלְקוֹת חֲדָרָה וְנִתְפַּסָּה מִמֶּשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת
75 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל דֶּרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְּׁכֵל בְּמוֹחַ הָאָדָם. שְׁאֵף שֶׁהַמוֹחַ הוּא גִּשְׁמִי,
76 מְכָל מְקוֹם בְּמוֹחַ מְלוּבֵשׁ וּמֵאִיר מִמֶּשׁ כֹּחַ הַשְּׁכֵל. עַד כֵּאֵן בִּיאוֹר אֵת הַמַּעֲלָה
77 שֶׁל מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ דְּוֹקָא שָׁבוּ מְקוֹם הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ לְכָל הָעוֹלָם.
78 בְּסַעֲפִיִּים הַבְּאִים יְבִאֵר אֵיךְ כָּל הַפְּרָטִים בְּמִשְׁכָּן נִמְצָאִים בְּעֲבֹדַת הָאָדָם.

(13) ירמ' כג, כד. (14) ראה תניא רפמ"א. תו"א בשלח סג, ד. לקו"ת שלח מח, א. ובכ"מ. (15) פנ"א ואילך. (16) אוה"ת ויצא קעה, א ואילך. ביאורה"ז (להצ"צ) ח"א ע' קג ואילך. סה"מ תר"ל ע' סג ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 141 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה אֲמָרוֹ רַ"ל¹⁷ עַל הַפְּסוּק וְעָשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ וְשִׁכְנָתִי
2 בְּתוֹכָם, בְּתוֹכֹוּ לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד
3 מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּעֵנִין זֶה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, יִשְׁנֻ בְּכָל אֶחָד
4 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּבוֹד ה' שׁוֹכֵן בְּעַם יִשְׂרָאֵל בְּאִמְצָעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וּבִזְמַן

5 הַגִּלּוֹת שׁוֹכֵן כְּבוֹד ה' בְּעַם

6 יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה

7 וְהַמִּצְוֹת, כִּפִּי שִׁיבָאֵר שֶׁכָּל אֶחָד

8 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת

9 בַּחֲנֻת מִשְׁכָּן בִּנְפִשׁוֹ שְׁבוֹ תוֹמֶשֶׁךְ

10 הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה בְּגִלּוּי, וְכֵן

11 גַּם הַפְּרָטִים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ

12 יִשְׁנֻ בִּנְפֶשׁ הָאָדָם. וְהָעֵנִין

13 הוּא, כְּמִבְּאֵר בְּכֶמֶךְ

14 מְקוֹמוֹת¹⁸ (וּבִסְפָּר

15 הַמִּצְוֹת לְאֲדָמוֹר הַצִּמְח

16 צֶדֶק¹⁹), דְּהֵנָּה הַמִּשְׁכָּן

17 נַעֲשֶׂה מִירֵיעוֹת הַפְּרוֹסוֹת

18 מֵעַל לַמִּשְׁכָּן וְקָרְשִׁים הַנִּיֻּצִּים

19 בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן (אוֹ יְרֵיעוֹת

20 וְכָלִי הַמִּשְׁכָּן), שֶׁזֶּהוּ

21 עֵנִין מְקִיפִים וּפְנִימִיִּים.

22 וְכֵן הוּא גַם בְּעִבּוּד כָּל

23 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

24 הַנִּחְלָקֶת דֶּרֶךְ כָּלִי

25 לַעֲבֹדָה בְּעֵנִינִים

26 פְּנִימִיִּים וְהָעִבּוּדָה

27 בְּעֵנִינִים מְקִיפִים. וְכֵמוֹ

28 שֶׁכְּתוּב²⁰ עוֹטָה אוֹר

29 כְּשֶׁלֹּמֶה נֹטָה שְׁמִים

30 כִּירֵיעָה [עוֹטָה אוֹר = מַלְבִּישׁ

31 אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר כְּמַלְבוּשׁ

32 הָעוֹטָף אֶת גּוֹף הָאָדָם.

33 כְּשֶׁלֹּמֶה = כְּמַלְבוּשׁ. נֹטָה שְׁמִים

34 כִּירֵיעָה = כָּאֵדָם הַנוֹטָה (מוֹתָח)

35 יֵרֵיעָה (וִילּוֹן)], דִּישׁ בְּחִינַת²⁶

36 שְׁמִים כִּירֵיעָה, שֶׁהוּא

37 בְּחִינַת מְקִיף מִבְּחוּץ, וְיֵשׁ בְּחִינַת עוֹטָה אוֹר, שֶׁעֵנִין הָאוֹר

38 הוּא לְהָאִיר מִבְּפָנִים, פְּנִימִיּוֹת. וּבְעִבּוּדֵי הָאָדָם הָעִבּוּדָה

39 בְּבְחִינַת מְקִיף וּלְבוּשׁ הִיא הָעִבּוּדָה בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, דְּהַמִּצְוֹת

וְהָיָה אֲמָרוֹ רַ"ל¹⁷ עַל הַפְּסוּק וְעָשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ וְשִׁכְנָתִי
בְּתוֹכָם, בְּתוֹכֹוּ לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל

אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּעֵנִין זֶה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ,
יִשְׁנֻ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן גַּם הַפְּרָטִים

שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. וְהָעֵנִין הוּא, כְּמִבְּאֵר בְּכֶמֶךְ מְקוֹמוֹת¹⁸
(וּבִסְפָּר הַמִּצְוֹת לְאֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק¹⁹), דְּהֵנָּה הַמִּשְׁכָּן

נַעֲשֶׂה מִירֵיעוֹת וְקָרְשִׁים (אוֹ יְרֵיעוֹת וְכָלִי הַמִּשְׁכָּן), שֶׁזֶּהוּ
עֵנִין מְקִיפִים וּפְנִימִיִּים. וְכֵן הוּא גַם בְּעִבּוּד כָּל אֶחָד

וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הַנִּחְלָקֶת דֶּרֶךְ כָּלִי לַעֲבֹדָה בְּעֵנִינִים
פְּנִימִיִּים וְהָעִבּוּדָה בְּעֵנִינִים מְקִיפִים. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁰

עוֹטָה אוֹר כְּשֶׁלֹּמֶה נֹטָה שְׁמִים כִּירֵיעָה, דִּישׁ בְּחִינַת
שְׁמִים כִּירֵיעָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְקִיף מִבְּחוּץ, וְיֵשׁ בְּחִינַת

עוֹטָה אוֹר, שֶׁעֵנִין הָאוֹר הוּא לְהָאִיר מִבְּפָנִים, פְּנִימִיּוֹת.
וּבְעִבּוּדֵי הָאָדָם הָעִבּוּדָה בְּבְחִינַת מְקִיף וּלְבוּשׁ הִיא

הָעִבּוּדָה בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, דְּהַמִּצְוֹת הֵם לְבוּשִׁים כְּמִבְּאֵר
כְּתוּב²¹ בְּתַחֲלֹתוֹ שֶׁהֵם בְּבְחִינַת לְבוּשׁ וּמְקִיף.

וּבְפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ בְּמִצְוֹת ב' בְּחִינּוֹת, בְּחִינַת מְקִיף
הַקְּרוֹב וּבְחִינַת מְקִיף הַרְּחוֹק, כְּמִבְּאֵר הָעֵנִין בְּלִקְוִטִי

תּוֹרָה בְּסוּפּוֹ²², שֶׁיֵּשׁ מִצְוֹת שֶׁהֵם עַל פִּי טַעַם וְדַעַת וְיֵשׁ
מִצְוֹת שֶׁהֵן לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת. וְהָעִבּוּדָה בְּבְחִינַת

פְּנִימִיּוֹת הוּא עֵנִין לְמוֹד הַתּוֹרָה. כְּמִבְּאֵר כְּתוּב²³ וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מַעֲי.
אֲבָל²⁴ עַל פִּי כֵן כְּתִיב עוֹטָה אוֹר כְּשֶׁלֹּמֶה, הֵינּוּ שְׁגָם

הָאוֹר דְּתוֹרָה יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת שְׁלֵמָה, בְּחִינַת מְקִיף. וְהוּא
מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּתוֹרָה, נִגְלָה דְּתוֹרָה וּפְנִימִיּוֹת

הַתּוֹרָה.

שְׁגָם הָאוֹר דְּתוֹרָה יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת שְׁלֵמָה, בְּחִינַת מְקִיף. וְהוּא
מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּתוֹרָה, נִגְלָה דְּתוֹרָה וּפְנִימִיּוֹת

הַתּוֹרָה.

(17) ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. של"ה סט, א. רא, א. ועוד. וראה לקו"ת נשא כ, ב. תו"א ויקהל פז, א. תו"ח פרשתנו פז, א. סה"מ תש"ח שם. ועוד. (18) ראה תו"א שם. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שלט. אוה"ת (דלעיל הע' 5) ע' א'תלא ואילך. א'תלו ואילך. יהל אור ע' שצה. ובכ"מ. (19) מצות בנין מקדש (פה, א.) (20) תהלים קד, ב. (21) פ"ד. וראה גם אגה"ק ס"ג. ובכ"מ. (22) מז, ד ואילך. (23) תהלים מ, ט. (24) ראה גם סידור ג, ד. אוה"ת שם ס"ע א' תלח ואילך (ובשוה"ג שם). סה"מ ה"ש"ת ע' 67 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל יְדֵי עֲשִׂית הַמִּקְדָּשׁ בְּרוּחַנִיּוֹת, הָעֲבוּדָה בָּב' עֲנִינִים אֱלוֹ,
2 קִיּוֹם הַמַּצּוֹת (מְקִיפִים) וְלִמּוּד הַתּוֹרָה (פְּנִימִיִּים), זֻכְרִים שִׁיְהִיָּה
3 וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת צִוּוֵי הַקֶּבֶ"ה לְמַשֶּׁה בַּעֲנֵן הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּכָל אֶחָד
4 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא לְדוֹרוֹת, וּבִשְׁלֹמֹת יִתְגַּלֶּה²⁵, בְּבֵית עוֹלָמִים דְּלַעֲתִיד

5 לְבֹא שְׁעָלָיו נֶאֱמַר²⁶
6 מִקְדָּשׁ אֶ-דָּנִי כּוֹנֵנוּ יִדִּיךָ
7 שֶׁהַקֶּבֶ"ה יִבְנֶה אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי יָדָיִם.
8 הֵינּוּ שִׁיְהִיָּה לוֹ קִיּוֹם נֶצַח, כִּי
9 גַם הַמִּשְׁכָּן לֹא עָמַד
10 לְעוֹלָם וְכֵן הַבַּיִת שֶׁעָשָׂה
11 שְׁלֹמֹה, וְדוֹקָא הַמִּקְדָּשׁ
12 דְּלַעֲתִיד שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ
13 אֶ-דָּנִי כּוֹנֵנוּ יִדִּיךָ יְהִיָּה
14 בֵּית נֶצַח, כְּמִבְּאֵר
15 בְּדֹהֵר²⁷. אֲכָל הַנְּתִינָת כַּח
16 לְזֶה הָיָה מִהַמִּקְדָּשׁ
17 שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, כְּמוֹ
18 שֶׁכְּתוּב²⁵ וְכֵן תַּעֲשׂוּ
19 לְדוֹרוֹת כְּפִירוֹשׁ רַשִׁ"י
20 עֲשִׂית הַמִּקְדָּשׁ וְכִלְיָ, לְעוֹלָם
21 צִרְכָּה לְהִיּוֹת, בְּאוֹפֵן שִׁיְהִי מַעֲיָן
22 אֱלֹהִים שְׁנַעֲשׂוּ בְּמִדְבָּר.
23 וְיִהְיֶה רָצוֹן, שֶׁבְּקָרוֹב מֹשֶׁה
24 יְהִיָּה בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ¹⁶

25 הַשְּׁלִישִׁי, כִּי לִוְמָדִים עֲנֵן זֶה בַּתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה הִיא נֶצַחִית²⁸,
26 וּבְפֶרֶט כְּשִׁלּוּמָדִים עֲנֵן זֶה בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, וְכִידּוּעַ²⁹ פְּתָגָם
27 אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן מִיּוֹסֵד עַל דְּבָרֵי הַשְּׁלֹ"ה הַקְּדוֹשׁ שֶׁצָּרִיף לְחִיּוֹת עִם
28 פְּרִשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, הָרִי אֲזִי יֵשׁ נְתִינָת כַּח מִיְחָדָת שֶׁעַל יְדֵי

29 הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּלִמּוּד
30 הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת
31 נִזְכָּה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
32 מִמָּשׁ לְבָנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
33 הַשְּׁלִישִׁי בְּגִאֲלָה
34 הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֹמָה עַל
35 יְדֵי מִשִּׁיחַ צְדָקָנוּ,
36 דְּהַמִּקְדָּשׁ הוּא עוֹמֵד מִכֵּן
37 לְמַעֲלָה³⁰, וּבְרָגַע
38 כְּמִמָּרָא (כְּהַרְף עֵין) יֵרֵד
39 לְמַטָּה, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ
40 מִמָּשׁ.

וְעַל יְדֵי עֲשִׂית הַמִּקְדָּשׁ בְּרוּחַנִיּוֹת, הָעֲבוּדָה בָּב' עֲנִינִים
אֱלוֹ, קִיּוֹם הַמַּצּוֹת וְלִמּוּד הַתּוֹרָה, זֻכְרִים שִׁיְהִיָּה
וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת²⁵, בְּבֵית עוֹלָמִים דְּלַעֲתִיד לְבֹא שְׁעָלָיו
נֶאֱמַר²⁶ מִקְדָּשׁ אֶ-דָּנִי כּוֹנֵנוּ יִדִּיךָ, כִּי גַם הַמִּשְׁכָּן לֹא עָמַד
לְעוֹלָם וְכֵן הַבַּיִת שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, וְדוֹקָא הַמִּקְדָּשׁ דְּלַעֲתִיד
שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ אֶ-דָּנִי כּוֹנֵנוּ יִדִּיךָ יְהִיָּה בֵּית נֶצַח, כְּמִבְּאֵר
בְּדֹהֵר²⁷. אֲכָל הַנְּתִינָת כַּח לְזֶה הָיָה מִהַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָשָׂה
מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁵ וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת כְּפִירוֹשׁ רַשִׁ"י.
וְיִהְיֶה רָצוֹן, שֶׁבְּקָרוֹב מֹשֶׁה יְהִיָּה בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
הַשְּׁלִישִׁי, כִּי לִוְמָדִים עֲנֵן זֶה בַּתּוֹרָה וְהַתּוֹרָה הִיא
נֶצַחִית²⁸, וּבְפֶרֶט כְּשִׁלּוּמָדִים עֲנֵן זֶה בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ,
וְכִידּוּעַ²⁹ פְּתָגָם אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן שֶׁצָּרִיף לְחִיּוֹת עִם פְּרִשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, הָרִי אֲזִי יֵשׁ נְתִינָת
כַּח מִיְחָדָת שֶׁעַל יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת נִזְכָּה בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ מִמָּשׁ לְבָנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּגִאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֹמָה עַל יְדֵי
מִשִּׁיחַ צְדָקָנוּ, דְּהַמִּקְדָּשׁ הוּא עוֹמֵד מִכֵּן לְמַעֲלָה³⁰, וּבְרָגַע כְּמִמָּרָא יֵרֵד לְמַטָּה,
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמָּשׁ.

(25) תְּרוּמָה כֹה, ט. פֶּרֶשׁ"י עַה"פ (מִסְנֵה־דִּרְיָן סז, ב. וְעוֹד). (26) בִּשְׁלַח טו, יז. (27) רָאָה ח"ג רכא, א. אוֹהֶ"ת ש"ש ע' אֶתְקַבַּח. (28) רָאָה
תִּנְיָא רִפִּי"ז. (29) "הַיּוֹם יוֹם" - ב' חֲשׁוֹן. סה"ש תש"ב ע' 29 וְאִילָךְ. (30) רָאָה זח"ג שם. מִקְדָּמוֹת שְׁנִסְמָנוּ בִּלְקוּ"ש חח"י ע' 418.

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יהודא זאב שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נעם לי לקבל מכתבו מעש"ק משפטים, בו כותב אשר הענינים בהשיבה
מתנהגים בהצלחה, ובדאי לדכוותי למותר להעיר ולדייק אשר כיון שכבר פסקו רז"ל לא יגעת ומצאת
אל תאמין, מובן ע"פ שכל שלמציאה בערך היגיעה אין נזקקים להצלחה, וההצלחה באה להוסיף כ"פ
ככה נוסף על מה שמגיע לפי ערך היגיעה, ויה"ר שיהי' זה בשלשת הקוים היינו במצות, בתורה (בהקדמת
ברכת התורה וע"פ המבואר ברבנו יונה* והורחב בב"ח בטור או"ח סי' מ"ז שלזה הכרח) בעבודת התפלה,
והתבוננות מזמן לזמן בדברים המביאים לאהבתו ויראתו של נותן התורה, וע"פ המבואר בתניא סוף פרק
מ"א וכן באמצע היום כו' וכמו בגט (הקו דסור מרע) וספר תורה (הקו דועשה טוב) וכו' בכל שעה עכ"פ,
יעוין שם, וזכות הרבים תלוי בכת"ר ועוזריו, להדריך את התלמידים בדרך חיים זו...

בברכת מזל טוב מזל טוב.

בס"ד. משיחת ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תש"נ

— תרגום מאידית —

1 א. בפרשתנו, פ' תרומה, מתחיל ענין חדש — ענין
2 הכי כללי ויסודי — בתורה: הציור¹ "ועשו לי מקדש
3 ושכנתי בתוכם", שהולך ומתפרש בפרשיות הבאות עד
4 סוף ספר שמות, ולאחרי זה בפרשת וספר ויקרא²:
5 לכל לראש — ציווי ה' למשה על מעשה המשכן
6 ופרטיו ("ועשו לי מקדש וגו'") — בפרשת תרומה,
7 תצוה ותשא [בפ' תרומה — אודות המשכן עצמו וכלי
8 המשכן; בפ' תצוה — אודות העלאת נרות המנורה,
9 עשיית בגדי כהונה, חינוך אהרן ובניו ועשיית מזבח
10 הקטורת; ובפ' תשא — אודות נתינת מחצית השקל
11 עבור אדני המשכן³, עשיית כיור וכנו וסממני
12 הקטורת], ולאח"ז מסירת משה לבני את ציווי ה'
13 אודות נדבות ועשיית המשכן, וכיצד הם מקיימים זאת
14 בפועל (בפ' ויקהל), ובפ' פקודי, "אלה פקודי המשכן
15 גו'" — הסיום וסך-הכל דמעשה המשכן, "ותכל כל
16 עבודת משכן אוהל מועד"⁴, עד — הקמת המשכן
17 בפועל (בראש חודש ניסן), "ויכס הענן את אוהל מועד
18 וכבוד ה' מלא את המשכן"⁵.

19 ולאחרי זה (בספר ופ' ויקרא) — אודות הקריאה
20 ודיבור ה' אל משה במשכן (תכלית המשכן —
21 "ונועדתי לך שמה"), ויקרא אל משה וידבר ה' אליו
22 מאוהל מועד⁶, והמשך הציוריים והפרשיות (שנאמרו
23 בר"ח ניסן) אודות העבודה במשכן — עבודת
24 הקרבנות, ולאח"ז אודות העבודה בפועל (החל
25 מעבודת אהרן ובניו בחנוכת המשכן בשבעת ימי
26 המילואים, ולאח"ז החנוכה ע"י י"ב הנשיאים).

27 מכיון שהסיפור אודות מעשה המשכן וכלי המשכן
28 וכו' נחלק לכמה פרשיות, מובן שכל פרשה מביאה
29 (בעיקר) ענין נפרד בנוגע למעשה המשכן והעבודה
30 בו.

(1) תרומה כה, ח.
(2) וסיום הענין בתחלת ספר במדבר — לאחר חנוכת המשכן ע"י
הנשיאים ופ' בהעלותך את הנרות כו', סיום המאורעות דר"ח ניסן —
ואח"כ (בהעלותך ט, טו ואילך) ממשיך וחוזר בתורה לספר ע"ד סדר
המסעות במדבר (בהמשך למש"נ בס"פ פקודי "ויכס הענן את אוהל
מועד גו' ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם
גו'") — ראה רמב"ן בהעלותך שם.

(3) ובשנים שלאחרי זה — נתינת מחצית השקל היתה כדי "לקנות
מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה" (פרש"י תשא ל, טו).

(4) פקודי לט, לב.

(5) שם מ, לד.

31 ב. כללות התוכן דעשיית המשכן והחידוש
32 בהעבודה בו:
33 "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" מבטא גם את
34 תכלית הכוונה דבריאת העולם: בכדי לעשות את
35 העולם הגשמי "משכן" ו"מקדש"⁶ להקב"ה, ובלשון
36 הידוע⁷: דירה לו יתברך בתחתונים, ב"תחתונים"
37 דוקא, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו,
38 שהקב"ה ימצא בגלוי בכל עצמותו ("לו" —
39 לעצמותו⁸), כביכול כמו שאדם בדירתו.

40 זהו גם הטעם מדוע (הציור והקיום ד)עשיית
41 והקמת המשכן בא מיד בהמשך למתן תורה⁹ — כי
42 במתן תורה ניתן הכח להמשיך את השכינה למטה,
43 כמחז"ל¹⁰ שאז בטלה ה"גזירה" והחלוקה בין עליונים
44 ותחתונים, ו"אמר (הקב"ה) התחתונים יעלו לעליונים
45 והעליונים ירדו לתחתונים", ואני המתחיל — וירד ה'
46 על הר סיני ונתן את התורה ומצוות, יחד עם הכח
47 לעשות מהעולם הגשמי (חפצא של) קדושה, ולמלאות
48 את תכלית כל הבריאה — לעשות דירה לו יתברך
49 בתחתונים; זה נתמלא בשלימות¹¹ ע"י "ועשו לי
50 מקדש ושכנתי בתוכם", ע"י שבני עשו משכן
51 להקב"ה, מתחיל ע"י עשייתם ומלאכתם בהבאת
52 נדבות המשכן, מדברים גשמיים שבעולם ("זהב וכסף
53 ונחושת גו'"), לעשות מזה משכן לה', וע"י הקמת

(6) דאיקרי משכן — עירובין ב, א.

(7) תנחומא נשא טז. במדבר"ר פ"ג, ב. תניא פל"י. ועוד.

(8) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ע' תפט ואילך. אוה"ת בלק ע'
תתקצו ואילך. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד. וראה (בנדר"ד) ד"ה ועשית
את הקרשים תרע"ח (ע' קפב).

(9) אלא שבזה גופא ידוע הג' דיעות בזמן ציווי ה' על עשיית
המשכן ונדבות המשכן ביחס לחטא העגל: א) ציווי ה' למשה וגם
ציווי משה לבני (וכן נדבת המשכן) ה' (תיכף לאחר מ"ת) לפני
חטא העגל (זח"ב רכז, א; ב) גם ציווי ה' למשה ה' לאחר חטא
העגל ולאחרי ירידת משה מן ההר ביוהכ"פ (תנחומא פרשתנו ח.
פרש"י תשא לא, יח. לג, יא, ג) ציווי ה' למשה ה' לפני חטא העגל,
וציווי משה לבני (וכן נדבת המשכן) ה' לאחר יוהכ"פ, (זח"ב קצה,
א. רמב"ן ר"פ ויקהל — ועפ"ז נאמרו הפרשיות כסדרן). וראה לקו"ש
ח"ו ע' 153 ואילך.

(10) תנחומא וראא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(11) כדאיתא במדרש (במדבר"ר פ"ג, ב. פ"ב, ו. ובכ"מ) "אימתי
שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם המשכן" (וראה רמב"ן ריש
פרשתנו), שאז נשלמה המשכת השכינה בארץ שהתחילה במתן תורה,
כי במ"ת ה' בעיקר הגילוי מלמעלה, ושלימותו הוא כשנעשה ע"י
עבודת המטה דוקא — "ונעשו לי מקדש גו'" (ראה לקו"ש חכ"א ע'
150 ואילך. ורש"י).

1 המשכן שהביא את השראת השכינה למטה, ולאח"ז –
2 העבודה בפועל במשכן, הקרבת הקרבנות וכו'.

3 ולכן "ועשו לי מקדש גוי" הוא ציווי בזמן משה
4 במדבר ולאח"ז במשכן שילה ולאח"ז לבנות "בית
5 לה"12, כל הבתי מקדשות, בית ראשון, שני ושלישי
6 [עד גם – בזמן הגלות13, כמאחז14 "ושכנתי בתוכם,
7 בתוך כל אחד ואחד"] – שכן "ושכנתי בתוכם" הוא
8 תכלית בריאת העולם (בכל הזמנים ובכל המקומות).

9 ובחיבור עליון ותחתון ("ושכנתי בתוכם") שנפעל
10 במשכן ומקדש – ישנם כמה פרטים, כמה דרגות
11 ושלבנים – כמסופר בפרשיות הנ"ל, תרומה, תצוה,
12 תשא, ויקהל פקודי, ויקרא – כל פרשה מבטאת ענין
13 מיוחד במשכן (המרומו גם בשמות הפרשיות, כידוע
14 ששם הפרשה מורה על תוכנה).

15 ג. והביאור בזה:

16 בפ' תרומה מסופר אודות ציווי הקב"ה על מעשה
17 המשכן, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שזהו
18 הציווי הכללי ונתינת כח מהקב"ה לבנ"י כדי (שיוכלו)
19 לעשות משכן לה' (וכלי המשכן – הארון וכו')
20 מגשמיית העולם ("זהב וגוי", כל הי"ג ט"ו) דברים
21 גשמיים) – משכן שבו ועל ידו יהי "ושכנתי בתוכם",
22 השראת השכינה למטה.

23 בפ' תצוה מתווסף ענין עוד יותר נעלה (בציווי ה'
24 בענין ה)משכן (חיבור עליון ותחתון) – "ואתה תצוה
25 את בני ישראל וגו'".

26 ובהקדים הדיוק ב"ואתה תצוה", דלכאורה אינו
27 מובן15: מדוע שונה ציווי זה משאר ציוויים בתורה
28 שכתוב בהם "דבר אל בני ישראל", ובפרט – שכן כתוב
29 גם בעניננו – בתחלת פ' תרומה בנוגע לציווי דויקחו
30 לי תרומה ועשיית המשכן; וכאן כתוב "ואתה תצוה"
31 דוקא, ש"משה עצמו יצוה"?

32 וידוע הפירוש דכ"ק מו"ח אדמו"ר16 בפסוק,

(12) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו. וראה לקו"ש חט"ז ע' 302
ואילך. חכ"א ע' 149.

(13) וכדאיתא במדרש (ע"פ "ועשו לי מקדש") "כל מקום שנאמר
לי אינו זו לעולם, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא" (ויק"ר פ"ב, ב.
וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ תרומה תשמ"ז).

(14) ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני
הפסוקים). אלשיך ע"פ פרשתנו כה, ח קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן).
של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב.

(15) ראה ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז פ"ג. ד"ה זאת תורת הבית
תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"א.

(16) ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"א. וראה גם קונטרס משיחת
ש"פ תרומה תשמ"ט ס"ו. ועוד.

33 ש"ואתה" קאי על "עצם" דמשה ("מהות עצמותך"17)
34 שלמעלה משם ותואר (אפילו משם משה), שזהו
35 ("בחי" אתה שבמשה") קשור עם ה"אתה" האמיתי,
36 "דעצמות16 א"ס ב"ה שנק' אתה"18 (דדוקא על עצמותו ית'
37 שייך לומר "אתה" לשון נוכח באמת לאמיתו),

38 וה"אתה" הוא – "תצוה את בני ישראל", "תצוה"
39 מלשון צוואת והתקשרות19 דכל בנ"י, כפי שנמצאים
40 למטה בתחתונים, עם ה"אתה" דמשה, ועל ידו
41 (ממוצע המחבר20) – עם עצמותו ית'.

42 ומכיון שהמדובר הוא אודות גילוי "העצם" דמשה
43 ושל עצמותו ית', ועי"ז – גילוי העצם של כל יהודי,
44 מובן גם כן, שזה מגיע למטה למטה יותר. וכידוע
45 שה"עצם" (אתה) של כל יהודי, מבלי הבט על מעמדו
46 ומצבו בגלוי ובחיצוניות, אפילו פשוט שבפשוטים –
47 קשור (תצוה) עם הקב"ה21, ובהתקשרות עצמית לא
48 שייך שום הפסק ושינוי ח"ו22. כידוע פתגם רבינו
49 הזקן23: יהודי, אינו רוצה ואינו יכול להיות מנותק
50 מאלקות.

51 ועפ"ז יש לומר החידוש בהענין ד"ושכנתי בתוכם"
52 שמתווסף בפ' ואתה תצוה לגבי פ' תרומה (שבו כתוב
53 "וידבר ה' אל משה דבר אל בנ"י", ולא "ואתה
54 תצוה"): לאחר גמר ענין (הציווי על) עשיית המשכן
55 בפ' תרומה, הקשור עם השם משה ("וידבר ה' אל
56 משה"), בחי' הגילויים, מגיעים24 להבנה עוד יותר
57 נעלית, ועוד יותר עמוקה בענין ד"ושכנתי
58 בתוכם" – א) הן מצד הגילוי מלמעלה – גילוי עצמותו
59 ית' (אתה), וב) הן בהדרגה שהגילוי מגיע למטה
60 בתחתונים – אפילו כפי שיהודי נמצא למטה מטה25,
61 גם שם הוא קשור עם "אתה", עצמותו ית'26.

(17) כלי יקר ע"פ.

(18) ולהעיר מתורת אדה"ז ע"פ אתה הראת לדעת: אתה – דו –
עצמות א"ס ב"ה – הראת – דו האסט זיך באויזן וכו' (סה"מ תש"ד
ע' 54. ע' 220. ועוד).

(19) תו"א תצוה פב, א.

(20) ד"ה פנים בפנים תרנ"ט.

(21) וכפתגם הידוע, שהפשיטות של איש פשוט קשורה עם
פשיטות העצמות (כתר שם טוב הוספות סקנ"ד. וש"נ).

(22) ראה קונטרס משיחת ש"פ תצוה תשמ"ט ס"ז.

(23) "היום יום" כ"א סיון.

(24) ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"א.

(25) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תרומה תשמ"ט ס"ו. וראה
גם ד"ה זאת תורת הבית שם.

(26) וענין זה נרמז גם בהציווי על עשיית מזבח הקטורת (בסיום
הפרשה) – ש"קטורת" הוא לשון התקשרות (כמו "תצוה") "בחד
קטירא אתקטנא", תכלית שלימות ההתקשרות דעצם הנשמה עם
הקב"ה. ולהעיר שסיום וחיות הפרשה ממש הוא בענין "אחת בשנה"
(יוהכ"פ), שבו מתגלה בחי' אחת שבישראל, בחי' היחידה, "יחידה
לייחדך".

ד. וענין זה מתבטא גם בהמשך הציור (ד"ואתה תצוה")²⁷ ויקחו אליך שמן ג' להעלות נר תמיד". (ובהקדים²⁸: א) העלאת הנרות היתה ע"י אהרן, כמו שכתוב לאח"ז "יערוך אותו אהרן ובניו מערב ועד בוקר", מדוע א"כ הציור הוא ויקחו אליך" (למשה)? (ב) מהו הטעם שבמשה כתוב "להעלות נר תמיד" ובאהרן – "מערב ועד בוקר"?

הענין דהעלאת הנרות ע"י אהרן בעבודת האדם הוא – העלי' ד"נר ה' נשמת אדם"²⁹ של כל יהודי, כלומר, אהבת ה' ורצון של יהודי (כפי שנמצא למטה כנשמה בגוף) לעלות ולהתכלל באלקות ולהאיר ב"נר מצוה ותורה אור"³⁰. ומכיון שהכח שאהרן נותן לזה הוא באופן דהעלאה מלמטה למעלה – לכן זהו באופן שהנרות מאירים "מערב עד בוקר", כלומר, שהגם שהנרות מאירים, בכ"ז ניכר החילוק בין "ערב" ל"בוקר", שזה מורה על מצב דשינויים (שינויי הזמן), מצב דערב וחושך ומצב דבוקר ואור³¹, וזהו מערב ועד בוקר, כי ברישא חשוכא והדר נהורא, שמאיר בנפשו אור ה' מעט מעט מתוך החושך כו"³². שזהו בכללות העבודה דתפלה (וכללות המצוות – "נר מצוה") שקשור עם הגבלת הזמן³³.

בכדי שלאהרן יהי' הכח לפעול העלאת הנרות מלמטה למעלה, עד שהעבודה בזה תהי' באופן ד"להעלות נר תמיד", עבודה בלי שינויים (ובכללות – ענין התורה "תורה אור")³³ – שיהודי נמצא תמיד במצב של אור וגילוי, בהיותו קשור עם מקורו בתמידות – יש צורך ב"ואתה תצוה את בני ויקחו אליך", הצוותא וחיבור דבנ"י (למטה) עם עצמותו ית' (ואתה), שלמעלה מכל גדר שינוי (אני ה' לא שניתית)³⁴.

(27) וכן בהציוויים בהמשך פ' תצוה – יש בהם חידוש הנ"ל (בפנים) לגבי הציוריים בפ' תרומה – כמבואר בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 178 ואילך, שכל הענינים שבהפרשת תצוה – העלאת הנרות, עשיית בגדי כהונה, חינוך אהרן ובניו ועשיית מזבח הקטורת – ענינם הוא ההמשכה להפשוטים שבישראל, עד לאלו שהם בדרגא הכי תחתונה, שהמשכה זו היא דוקא מצד עצמותו של משה, ואתה תצוה (ראה ד"ה זאת תורת הנ"ל). וראה גם לקו"ש ח"ג ע' 935, בביאור ההוספה דהציור על בגדי כהונה לגבי הציוריים בפ' תרומה.

(28) ראה תו"א ר"פ תצוה (פא, א). הוספות לתו"א פרשתנו קיא, ב. ועוד.

(29) משלי כ, כז.

(30) שם ו, כג.

(31) כמ"ש (בראשית א, ה) ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה.

(32) תו"א שם.

(33) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תצוה תשמ"ט ס"ב ואילך.

(34) מלאכי ג, ו.

ובפרטיות יותר יש לומר, שישנם בזה ג' ענינים: 31 "ואתה תצוה את בני", ויקחו אליך ג' להעלות נר תמיד", ויערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר". 33 הכוונה היא, שיהיו שני הענינים – הן הגילוי ד"נר תמיד" (מצד בחי' משה), והן הגילוי "מערב עד בוקר"³⁵ (מצד בחי' אהרן), שגם בגדרי התחתונים, שבו ישנם שינויים דערב ובוקר, יהי' הגילוי ד"נר ה' נשמת אדם". ויש לומר, שזהו ("מערב עד בוקר") כולל גם השינויים ועליות בקדושה עצמה, שמתעלה תמיד בעבודתו מדרגא לדרגא עד שלא בערך (כך שבערך להדרגא הנעלית יותר, נקראת הדרגא שלמטה מזה "ערב"). וי"ל שזהו (העלאת הנרות "מערב ועד בוקר") המעלה דהעבודה באופן דרצוא ושוב – שינויים ועליות תמידיים, עי"ז שמרגיש שהדרגא התחתונה היא בבחי' "ערב", נעשה אצלו רצוא ל"בוקר" ומצב נעלה יותר (שלאחרי זה)³⁶. וכך – דרגא למעלה מדרגא.

והחיבור דשני הענינים (הפכיים) – "נר תמיד" ו"מערב עד בוקר" יחד, כלומר, שבכדי לפעול גם בההדלקה שבאופן ודרגא דשינויי הזמן "מערב עד בוקר" (תחתונים) – את הדלקת הנשמה באופן ד"נר תמיד"³⁷ – זה בא מכח עצמותו ית', "ואתה תצוה", שלמעלה משניהם³⁸.

ה. בפ' תשא מתווסף עוד ענין ב"ושכנתי בתוכם" במשכן. כמובן מהלשון "תשא את ראש בני ישראל",

(35) ובפרט לדעת הרמב"ם שמדליקים הנרות (לא רק בין הערביים, "מערב עד בוקר", אלא) גם בבוקר, כמ"ש בס"פ תצוה "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות", וס"ל להרמב"ם ש"הדלקת הנרות היא הטבתם" (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 98. וש"נ), והדלקה זו (בבוקר) היא "כמדה שיהי' דולק מערב עד בוקר" (שם ה"א), כלומר, הדלקה לחצי מעת-לעת, ואח"כ בבוקר חוזר ומדליק לחצי מעת-לעת" (ולא באופן ד"נר תמיד" כפשוטו).

(36) או י"ל באופן אחר: שבחי' בוקר (אור) הוא הרצוא למעלה, ובחי' ערב הוא השוב – שמאיר גם בהחושך שלמטה.

(37) ועפ"ז מובן סיום הכתוב – "מערב עד בוקר לפני ה' חזקת עולם לדורותם", היינו, שגם בההדלקה "מערב עד בוקר" (בשינויי הזמן בגדרי תחתונים) נעשה "חזקת" מלשון חזקת מיני' ובי' שאין שייך בו שינויים (ראה דרושי פ' בחוקותי ופ' חוקת בלקו"ת, ועוד), ועוד יותר – "חזקת עולם", ועוד יותר "לדורותם", באופן נצחי לעד ולעולמי עולמים. והכח לזה הוא מ"ואתה תצוה", הצוותא וחיבור עם עצמותו ית'.

(38) ועפ"ז מובן מ"ש בתו"א שם (פא, סע"ד. פב, א), ש"נר תמיד" (עבודת משה) הוא בחי' "שוב לאחד", "שע"י התורה הוא גילוי יחודו ית' למטה כמו למעלה כו", גילוי יחוד העליון שלמעלה מהזמן ולפניו ית' כחשיכה כאורה שהוא שוה ומשוה כו", ובחי' "ערב עד בוקר" (עבודת אהרן) הוא "ריץ לבך" – כי בפרטיות, הרי הם ב' קוים בעבודה. ומ"ש לעיל בפנים שעבודת אהרן היא בבחי' רצו"ש ועבודת משה (ואתה תצוה) – ה"ז בכללות, לפי הפירוש ש"תמיד" הוא בכח העצמות, שלמעלה מרצוא ולמעלה משוב. ועצ"ע.

32 שהמטבע השתלשל וירדה לעזה"ז הגשמי, הרי ע"ז
33 שמקיימים בה המצוה דמחצית השקל, נפעל שינוי
34 במטבע שהיא נעשית (כפי שנמצאת בגשמיות) "מטבע
35 של אש" – היפך סדר השתלשלות, שהתחתון נשאר
36 למטה מהעליון – ובגלוי "זה יתנו".

37 שהכח לחיבור זה (של ה"מטבע" עם אש מתחת
38 כסא כבוד) יכול להיות רק ע"י הקב"ה בעצמו,
39 "מטבע של אש הוציא הקב"ה כו' והראהו למשה ואמר
40 לו זה יתנו"; ההתאחדות דגשמיות ורוחניות (שניהם
41 בבת אחת בפועל) יכולה להעשות רק ע"י הקב"ה
42 בעצמו, שבחר ברצונו בסדר השתלשלות, אזי בכחו
43 לבטל את סדר ההשתלשלות.

44 ועפ"ז מובן, שבנתינת מחצית השקל (מטבע
45 גשמית) ישנו ענין נעלה יותר אפילו מ"מטבע של אש
46 . . מתחת כסא כבודו", כי ה"מטבע של אש" למעלה
47 (מתחת כסא כבוד) היא חלק מסדר השתלשלות,
48 בעולם הכסא (עולם הבריאה); משא"כ שהנתינה
49 דמטבע גשמית תעשה "זה" גם "מטבע של אש" – בא
50 מכח ה"עצמות", שלמעלה מסדר השתלשלות (ויתירה
51 מזו – ע"ז ה"ה מבטל את סדר ההשתלשלות), לא רק
52 למעלה מעולם הבריאה, אלא גם מעולם האצילות
53 ולמעלה מזה. ויתירה מזו: החיבור (דמטבע גשמית
54 ו"אש") נעשה באופן ד"זה", בגלוי, משא"כ עולם
55 הבריאה (ואפילו עולם האצילות) הוא עולם מלשון
56 העלם והסתור.

57 בזה מובן החידוש ב"ושכנתי בתוכם" שמתווסף
58 בפ' תשא – ב"זה יתנו גו' מחצית השקל", שא"ז רק
59 חיבור דעליון ותחתון, באופן שממשיכים רוחניות
60 בגשמיות העולם, אלא שהגשמיות גופא נעשה דבר
61 אחד עם רוחניות.

62 ו. בפ' ויקהל (ופקודי) מתווסף עוד ענין, שלאחרי
63 ציווי ה' אל משה (בפ' תרומה, תצוה ותשא) מוסר
64 משה את הציווי לבנ"י, והם מקיימים זאת בפועל –
65 שבזה מתווסף החידוש, שלאחרי הציווי ונתינת כח
66 מלמעלה, שהמעשה הוא העיקר – העיקר הוא העבודה
67 דבנ"י בתחתונים לעשות המשכן לה".
68 ולהוסיף, ש"ויקהל" מוסיף גם ענין בעצם המשכן
69 – כמודגש בתיבה "ויקהל", שמשמעו ההקלה
70 והתאחדות דכל בנ"י, שזהו הקדמה והכנה עיקרית

1 כלומר, שע"י "זה יתנו גו' מחצית השקל" לתרומת
2 האדנים בנדבת המשכן (שהציווי על זה הוא חידוש
3 בפ' תשא לגבי הפרשיות שלפנ"ז) נעשה התנשאות
4 ועלי"39 בבנ"י⁴⁰ לגבי מעמדם לפני זה⁴¹ (כולל ע"י
5 הציוויים בפ' תרומה ותצוה).

6 ויש לומר, שההוספה בפ' תשא (בהדירה
7 בתחתונים ע"י המשכן) ענינה בכך שנוסף ל"ושכנתי
8 בתוכם" (גילוי עצמותו ית', "ואתה תצוה") שנפעל
9 ע"י בנ"י, ה"ז נמשך – ע"י בנ"י – גם בחלקם בעולם.

10 ויובן, לפי המבואר במק"א⁴² בביאור דברי רז"ל
11 עה"פ "זה יתנו . . מחצית השקל" – ש"תמה"43 (משה)
12 על הדבר מה יכול אדם ליתן כופר נפשו, ולכן
13 "כמין"44 מטבע של אש הוציא מתחת כסא כבודו
14 והראהו למשה ואמר זה יתנו, כזה יתנו":

15 תמיתה משה היתה: כיצד ניתן להבין ע"פ שכל,
16 שהנתינה דמטבע גשמית (מחצית השקל), דבר הכי
17 תחתון, יפעל "כופר נפשו", ד"חלק אלוהי ממעל
18 ממש"45 (תכלית העילוי) !?

19 על זה ענה לו הקב"ה בהראותו לו "מטבע של אש
20 . . מתחת כסא כבודו . . ואמר לו זה יתנו": בזה
21 שהראהו הקב"ה "מטבע של אש . . מתחת כסא
22 כבודו" ואמר "זה יתנו" – הקב"ה חידש שהמחצית
23 השקל שבנ"י נתנו אז (וזה נמשך במצות מחצית
24 השקל תמיד בכל השנים) היא לא רק מטבע גשמית,
25 אלא גם "מטבע של אש . . מתחת כסא הכבוד", ו"זה
26 יתנו" בני ישראל, מטבע כזה ממש.

27 החידוש בזה הוא, לא שבשרשה היא "מטבע של
28 אש" (זהו בכל הדברים הגשמיים, שמשתלשלים
29 משרשם הרוחני), וגם לא שע"י המצוה ממשיכים
30 חיות רוחנית ("אש") בעשי' הגשמית (החידוש נמשך
31 במ"ת ועשיית המשכן בכלל), אלא בזה, שגם לאחר

39 וגם להפירוש שמחצית השקל "לכפר על נפשותיכם" הי'
תיקון על חטא העגל (ירושלמי שקלים פ"ב סוף ה"ג. תנחומא תשא
י"א), יש בזה החידוש (לגבי פ' תרומה ותצוה) של כפרה ותשובה –
הן להדיעה שפ' תרומה ותצוה נאמרו לאחר חטא העגל "כדי שידעו
כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל" (שהרי גם לפ"ז מוכרח לומר
שניתוסף בהכפרה ע"י מחצית השקל, ועאכ"כ להדיעה שפ' תרומה
ותצוה נאמרו לפני חטא העגל (היינו כשבנ"י היו במצב של צדיקים),
הרי בפ' תשא ניתוסף מעלת הכפרה והתשובה.
40 ובה גופא – ב"ראש בנ"י", ועאכ"כ בשאר חלקי האדם,
שלמטה מן הראש.

41 כמובן גם מתמיתה משה (ב"ב י, ב): במה תרום קרן ישראל?
אמר לי' (הקב"ה) בכי תשא. וראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תשא
תשמ"ט.

42 לקר"ש חכ"ו ע' 229 ואילך.

43 תוד"ה זאת – חולין מב, סע"א.

44 ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא תשא ט. נשא יא. במדב"ר
פי"ב, ג. וראה לקר"ש חט"ו ע' 381. וש"נ.

45 תניא רפ"ב.

46 ראה לקר"ש ח"א ע' 196 ואילך. ח"ג ע' 908. ע' 935.

בו הקרבנות⁵⁴, ההקרה ועלי' של בהמה כו' גשמית
כקרבן לה⁵⁵, "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח לפני
שאמרתי ונעשה רצוני"⁵⁶, קרבן מלשון קירוב, ורזא
דקורבנא עולה עד רזא דא"ס. כולל ועיקר – "אדם כי
יקריב מכם קרבן לה"⁵⁷, "מכם" דוקא⁵⁸.

ח. מכל ענין בתורה צריך להיות לימוד והוראה
בפועל בעבודת האדם, עאכו"כ מהמצוה כללית "ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם" שהיא ציווי לדורות –
הציווי על כל הבתי מקדשות – משכן, בית ראשון,
בית שני, ובנוגע לפועל כעת – בית המקדש השלישי
שיבנה במהרה בימינו.

ובהקדמה: בבית המקדש השלישי, "מקדש אד'
כוננו ידיך"⁵⁹, בית נצחי (לא⁶⁰ כמו בית ראשון ושני)
– יהי' השלימות ד"ושכנתי בתוכם", חיבור עליון
ותחתון, ובכל הפרטים הנ"ל: השלימות דנתינת כח
מלמעלה (ציווי ה' אל משה), ובפרט ע"פ הידוע
שביהמ"ק השלישי הוא כבר בנוי ומשוכלל למעלה⁶¹,
והוא צריך רק לירד למטה; שלימות הגילוי ד"ואתה
תצוה" – הצוותא וחיבור עם עצמותו ית', ובאופן
נצחי ("תמיד"), בהבית נצחי, יחד עם השלימות
בעבודה דרצוא ושוב ("מערב עד בוקר"); השלימות
ב"תשא את ראש", וההמשכה ד"מטבע של אש"
בתחתונים (עולם), כך שבכל העולם כולו יראה בגילוי
– "זה" – איך שזהו דבר אחד עם רוחניות (אש מתחת
כסא כבודו); השלימות ד"ויקהל" – "קהל גדול ישובו
הנה"⁶², וגילוי אחדותו ית' בכל העולם כולו, "ה' אחד
ושמו אחד"⁶³; השלימות ד"פקודי" – המנין העשירי
דלע"ל, וגם השראת השכינה בפועל למטה בביהמ"ק
השלישי; והשלימות ד"ויקרא אל משה", הקריאה
ודיבור ה' לבחי' משה שבכאו"א, שנותנת את הכח
להכנס לאוהל מועד עד שכשם שבא ליראות כך בא
לראות, עד ש"ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך ראות
את מוריק"⁶⁴, כולל כפי שיהי' לע"ל – העלי' לרגל
בכל שבת ור"ח⁶⁵.

לעשיית המשכן: כדי שהמשכן יהי' משכן דכלל
ישראל – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל
בני ישראל – היתה תרומת ונדבת כל יחיד מישראל
למלאכת המשכן צריכה להיות באופן שיעשה (יחדל
מלהיות ממון יחיד, ולהעשות) ממון ציבור. ולכן
ההקדמה לזה – להקהיל כל בני' (יחידים) ולעשות
מהם קהל אחד. ונוסף לזה – "ויקהל" מרמז על אופן
עשיית כלי המשכן, שהכוונה בזה שיהי' לא (רק)
כעשי' ופעולה פרטית, דכלי פרטי, אלא באופן
ד"ויקהל" – להקהיל יחדיו כל חלקי המשכן לעשות
משכן אחד, שדוקא אז מקבל כל כלי את קדושתו
הפרטית, עי"ז שתחלת עשייתן לשמה הוא לשם
קדושת המשכן⁴⁷.

ז. ההוספה בפ' פקודי בפשטות היא: הסיום
וסך-הכל⁴⁸ דמעשה המשכן, ועיקר הכל – הקמת המשכן
בפועל והשראת השכינה למטה בפועל – עד ש"ויכנס הענן
את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן"⁴⁹.
לאחרי זה בפ' ויקרא מתווסף עילוי נעלה יותר
ד"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד": גם
לאחרי הקמת המשכן בפועל (בפ' פקודי) "לא יכול
משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן", ד"שכן
עליו הענן" הוא "המשכת אור א"ס ממקום עליון ונורא
מאד שנאמר בו⁵⁰ ישת חשך סתרו כו' שלא שייך בו
שום גילוי השגה כו"⁵¹; אבל לאח"ז, עי" ויקרא אל
משה – פעלה הקריאה שיוכל להיכנס (ויכנס בפועל)
לאוהל מועד⁵², ולקבל הגילוי מבחי' ישת חשך
סתרו⁵³.

ולאח"ז – אומר הקב"ה – בספר ויקרא, ספר
הקרבנות – כל פרטי דיני הקרבנות במשכן, שזהו
שלימות ענין המקדש: בית לה' מוכן להיות מקריבים

(47) ראה בכ"ז לקו"ש חכ"א ע' 251. 255 ואילך.

(48) וראה לקו"ש שם, שהחידוש דפ' פקודי (לגבי פ' ויקהל) הוא,
שנוסף להציווי כללי של עשיית מקדש בכלל (הכולל ריבוי פרטים),
נעשה חשיבות גם בכל פרט ופרט. והנפק"מ לדינא – שבעשיית כלי
המשכן צ"ל גם הכוונה לשמה, לשם הכלי פרטית (נוסף על הכוונה
לשמה, לשם קדושת המשכן, כנ"ל בפנים). ועיי"ש, שיי"ל שזהו
ההוספה ברמב"ם (סהמ"צ מ"ע כ), שלאחרי שכתב שכל כלי המשכן
הם "מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש", מוסיף "וכבר יחד הציווי
בכל חלק וחלק".

(49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 934 ואילך. קונטרס משיחת ש"פ פקודי
תשמ"ט ס"ו.

(50) תהלים יח, יב.

(51) לקו"ת ר"פ ויקרא (א, א).

(52) תנחומא ר"פ ויקרא (א' ו'). זהר שם (ג, ב). תנחומא
בהעלותך ו. ועוד. וראה לקו"ת שם פ"ב (א, ב).

(53) ראה בכ"ז קונטרס הנ"ל ס"י ובהערות שם.

(54) רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו.

(55) ראה לקו"ש חט"ז ע' 479 ואילך.

(56) ויקרא א, ט ובפרש"י.

(57) שם, ב.

(58) ראה לקו"ת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב. ועוד.

(59) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(60) ראה זח"ג רכא, א.

(61) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

(62) ירמ' לא, ז.

(63) זכרי' יד, ט.

(64) ישע' ל, כ.

(65) פס"ר פ' שבת ור"ח (ב).

1 מזה מוכן הלימוד עתה מהמדובר לעיל, ובפרט
2 בדורנו זה:
3 בני ישראל חיכו והאמינו בהשתוקקות עצומה
4 לגאולה – "אזכנה לו בכל יום שיבוא" [וי"ל שזה כולל
5 את ה"אזכנה" דבנין ביהמ"ק השלישי וכל הענינים
6 שבאים עם ביאת המשיח]. עד שזה התבטא בפועל
7 בהנהגה (והוראה) של כמה ללמוד "תורת כהנים",
8 ללמוד את הדינים הקשורים עם ביהמ"ק והקרבת
9 קרבנות כו' – כולל הפרשיות דשבועות אלו, בכדי
10 שיהיו "מוכנים" לגאולה שיכולה לבוא תיכף ומיד –
11 ע"י ידיעת ההלכות שיהיו אז נוגעים לפועל ל"כהנים
12 בעבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם".
13 עאכ"כ בדורנו זה, לאחר ש"כלו כל הקיצין",
14 ועפ"י כל הסימנים בגמרא ומדרשי חז"ל נמצאים כבר
15 בעקבתא דמשיחא, ודבר ברור שדורנו הוא הדור
16 האחרון דהגלות, והדור הראשון דהגאולה.
17 ובפרט כשנמצאים בימי סגולה, ימים מסוגלים
18 ביותר לגאולה, כהשבועות שמתחילים משבת זו⁶⁶,
19 כשקוראים בתורה אודות "ועשו לי מקדש ושכנתי
20 בתוכם", עם כל הפרטים האמורים לעיל – ה"ז צריך
21 לעורר ביתר שאת וביתר עוז בכל יהודי [נוסף להקיום
22 ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הפרטי, בתוך
23 כאו"א, במשכנו הרוחני, בביתו הפרטי וכו']
24 ההשתוקקות וגעגועים לגאולה האמיתית והשלימה
25 ולבית המקדש השלישי, ועבודת המקדש, הדלקת
26 המנורה והקרבת הקרבנות וכו'.
27 ועוד ועיקר: זה צריך לבוא במעשה בפועל⁶⁷, –
28 להוסיף ביתר שאת וביתר עוז ב"מעשינו ועבודתינו"
29 שמביאים את הגאולה⁶⁸, ובמיוחד – ענינים (בעבודת
30 ה') שהם מעין – וממהרים עוד יותר – את הגאולה.
31 כולל ומתחיל מלימוד הל' בית המקדש ותורת כהנים
32 (כמבואר בפרשיות אלו בתורה שבכתב, ותורה

(66) וגם יום השבת הוא מעין יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים (תמיד בסופה). ושבת מיקדשא וקיימא, בדוגמת ביהמ"ק השלישי שבני למעלה (ע"ד מיקדשא וקיימא), וכן כללות הגאולה העתידה תהי' דוקא ע"י הקב"ה (ראה שיחת ג' תמוז תרפ"ז), וכמ"ש "אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", ועוד.

(67) ובפרט שלע"ל ההלכה (ראה אוה"ת ר"פ ויגש. ואתחנן ע' ערה ואילך. ועוד) שמעשה גדול (ולא רק שהמעשה הוא העיקר). ומעין זה צ"ל בהעבודה עתה בתור הכנה להגאולה.

(68) תניא רפ"ז. ואף שבית שלישי הוא מעשה ידי הקב"ה ובא מלמעלה (ראה לעיל הערה 66) – ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל, שבית שלישי, שהוא מעשה ידי הקב"ה (לא כמו בית ראשון ושני שהם מעשי ידי ישראל ונדבתם), בא מלמעלה ע"י עבודת הבוררים בזמן הגלות דוקא.

33 בפירושה ניתנה – בתושבע"פ), ותלמוד גדול שמביא
34 לידי מעשה – העבודה בפועל מעין הגאולה.
35 ובכללות: לעשות מכל דבר בעולם משכן ומקדש לה',
36 ומקדש נצחי – ע"י השימוש בדבר למצוה (או
37 תשמישי מצוה), שע"ז מתאחד הדבר ביחוד "נצחי
38 למעלה"⁶⁹, עד שמתגלה גם למטה, במצוה מלשון
39 צוותא וחיבור עם הקב"ה. לדוגמא – ע"י מצות
40 צדקה: ע"י נתינה מהממון הפרטי לצדקה, עושים
41 מהמטבע הגשמית (וכיו"ב) מצוה של הקב"ה,
42 שנעשים גם "מטבע של אש שמתחת כסא כבודו"
43 (כנ"ל). וזה נעשה מעין הכנה – להדירה בתחתונים,
44 דירה נצחית, שתהי' בגאולה האמיתית והשלימה,
45 גאולה נצחית (שאין אחרי גלות), וביהמ"ק נצחי.

ט. בכל זה מתווסף במיוחד בתוככי חב"ד ע"י
46 ומצד הקביעות דשבת פ' תרומה בשנה זו – ביום ו'
47 אדר, יום הארצייט (הראשון) של זה שזכה להתמנות
48 (ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) ליו"ר ועד הפועל
49 דישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש⁷⁰:
50

51 ביום הארצייט נעשית עלי' שלא בערך (רצוא)
52 בנשמה [ובפרט שבא אחרי אמירת קדיש במשך י"א
53 חדשים, כו"כ פעמים בכל יום (כמנהגים השונים בזה),
54 כידוע שקדיש פועל עלי' בנשמה, ועאכ"כ אמירת
55 הקדיש ביום הארצייט], וביחד עם זה ה"ז פועל גם
56 המשכה למטה (שוב), וזה נותן כח וסיוע לאומר
57 ושומע הקדיש (ועונה אמן), כנשמות בגופים למטה⁷¹
58 [ובפרט לתלמידי הישיבה שנעשו ע"י העבודה
59 והשתדלות דבעל הארצייט, כדלקמן].

עיקר העבודה דבעל הארצייט (במשך רוב ימי
60 חייו) – שביום הארצייט עומד בגלוי "כל מעשיו
61 ועבודתו אשר עבד במשך כל ימי חייו"⁷² – הי' בזה
62 שהנהיג, כאמור, את ההנהלה בפועל דישיבת תומכי
63 תמימים (בכח דכ"ק מו"ח אדמו"ר שנתמנה (ע"י
64 אביו, מייסד הישיבה) כמנהל פועל דהישיבה), שע"י
65 השתדלותו ועבודתו הועמדו ריבוי תלמידים, תלמידי
66 התמימים, פירות ופירי פירות, שרואים בעיני בשר –
67 תלמידים שעוסקים בלימוד התורה, נגלה וחסידות,
68 ובהפצת התורה והיהדות והפצת המעיונות חוצה.
69

(69) תניא פכ"ה.

(70) הרה"ג הרה"ח ר' שמריהו ב"ר מנחם מענדל ע"ה גורארי', חרב"נ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע וגיסו של – יבלחט"א – כ"ק אדמו"ר שליט"א. המו"ל.

(71) ראה בכ"ז קונטרס משיחת ש"פ שמות תשמ"ט. וש"נ.

(72) ראה אגה"ק סכ"ח.

התורה, נשמתא דאורייתא (דלית שם תמן לא קשיא
 כו⁸¹) קשור עם סתים דקוב"ה⁸², אלקות שלמעלה
 מהבריאה; ובישיבת תומכי תמימים נעשה חיבור
 שניהם יחד (בכח האתפשטותא דמשה שבכל דור
 "ואתה תצוה"⁸³) – "ושכנתי בתוכם", גילוי בחי'
 סתים דתורה וסתים דקוב"ה בבחי' גליא דתורה וגליא
 דקוב"ה⁸⁴.

וזוה נותן את הכח לפעול עם היהודים מסביב –
 ע"י שנעשים "נרות להאיר" במשכן ומקדש ד"ישיבת
 תומכי תמימים" – ולהאיר את כל הסביבה במאור
 שבתורה (פנימיות התורה), ויקחו אליך שמן
 (פנימיות התורה) גו' להעלות נר תמיד, ועי"ז לגלות
 בכל יהודי ("מערב עד בוקר") את "נר ה' נשמת אדם",
 הקשר שלהם עם הקב"ה ("ואתה תצוה") סתים
 דישראל עם סתים דקוב"ה⁸².

עד שמאירים את כל העולם כולו, ועושים
 מגשמיית העולם משכן ומקדש לה' ("מטבע של
 אש"), דירה לו ית' בתחתונים. שזהו ענין החסידות
 בכלל – לגלות אלקות, עד לדרגות הכי נעלות
 באלקות, לגלות בעולם.

עד באופן שפועלים שגם המושפעים יהיו "נרות
 להאיר", טופח על מנת להטפח, ועי"ז שמקבלים את
 ציווי ה' ("ע"י משה שבכל דור, ובחי' משה שבכאו"א")
 ל"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – עושים ע"י
 עבודתם, את המשכן ומקדש לה' (כמסופר בפ' ויקהל),
 עד להקמה בפועל (בפ' פקודי), ועד שנעשה "ויקרא
 אל משה", בחי' משה שבכאו"א.

ולהוסיף, שבישיבה עצמה התווסף לאחר ש"כ"ק
 מו"ח אדמו"ר בא מחצי כדור העליון והתיישב בחצי
 כדור התחתון (בארצות הברית, בברוקלין, ניו-יארק),
 והעתיק לכאן את מרכז ישיבת תומכי תמימים – אשר
 בט' אדר שנה זו נעשה יובל (חמשים) שנים מאז (ת"ש
 – תש"נ)⁸⁵: ידוע הפתגם⁸⁶, שמתן תורה לא הי' בגלוי
 בחצי כדור התחתון. וע"פ הכלל שכל עלי' היא בערך

1 כל ישיבה היא "מקדש מעט" (אלו בתי
 2 מדרשות)⁷³, משכן ומקדש לה', ובאופן של קביעות
 3 והתיישבות (ישיבה), מעין ביהמ"ק הנצחי לע"ל.
 4 עאכו"כ ישיבת תומכי תמימים שנתייסדה (ע"י הרבי
 5 (מהורש"ב) נ"ע) בסוף זמן הגלות, בכדי שתלמידי
 6 הישיבה יהיו "נרות להאיר", להאיר את החושך כפול
 7 ומכופל דעקבתא דמשיחא, "עם הנר תמיד דמאורות
 8 כו"⁷⁴,

9 וכידוע השיחה של הרבי (מהורש"ב) נ"ע לתלמידי
 10 הישיבה⁷⁵ בענין "כל⁷⁶ היוצא למלחמת בית דוד" –
 11 שתלמידי הישיבה הם "חיילי בית דוד" ש"יצילו את
 12 המצב של כלל ישראל" מאלו "אשר חרפו עקבות
 13 משיח"⁷⁷,
 14 וימלאו את הכוונה ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (ע"י
 15 רבותינו נשיאינו) שתביא את הגאולה.

16 והאופן שתלמידי הישיבה ממלאים זאת הוא – ע"י
 17 לימוד התורה (בקביעות ובהתיישבות), נגלה דתורה
 18 ופנימיות התורה (תורת החסידות), כפי שנתגלתה
 19 בתורת חסידות חב"ד, וכתורה אחת – "תורה תמימה"
 20 [כידוע הסיפור בקשר עם קריאת שם הישיבה "תומכי
 21 תמימים"⁷⁸ – שהשם נתן הרבי נ"ע בשמחת תורה⁷⁹
 22 בשעת הקפות⁸⁰, בהמשך לאמירת "תומך תמימים
 23 הושיעא נא", והוסיף בשעת מעשה: "מטרת הישיבה
 24 להיות תורת ה', תורה הנגלית ותורת החסידות, תמימה
 25 כו""].

26 ויש לומר, שהחיבור דנגלה דתורה ופנימיות
 27 התורה הוא בדוגמת החיבור דעליון ותחתון בתורה
 28 עצמה (כביכול), כמו שהי' במשכן ומקדש: נגלה
 29 דתורה, גופא דאורייתא (אילנא דטו"ר)⁸¹, קשור עם
 30 בחי' גליא דקוב"ה, אלקות שבערך לבריא, ופנימיות

(73) מגילה כט, א.

(74) שיחת ח"י אלול תרנ"ז (נדפסה בס' השיחות תש"ב ע' 133.
 לקו"ד ח"ד תשפב, א).

(75) שמח"ת תרס"א – נדפסה בס' השיחות שם ע' 141. לקו"ד
 שם תשפז, ב ואילך.

(76) שבת נו, א.

(77) תהלים פט, נב.

(78) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"י ע' ד. שם ע' שסח.
 (79) תרנ"ט.

(80) וי"ל השייכות לשמחת תורה – ע"פ הידוע שמועדי חודש
 תשרי הם מועדים כלליים, ומשמחת תורה (וישב) פעמים הקפות עם
 התורה) נמשך הכל לענין התורה במשך כל השנה.

– ולהעיר מהמנהג (ספר המנהגים חב"ד ע' 69. וראה ס' השיחות
 תורת שלום ע' 243) ש"בלי שמח"ת ההכנסה היא לטובת ישיבת
 תו"ת".

(81) זח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(82) ראה לקו"ת ויקרא ה, א. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(83) ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל.

(84) ראה שם (בפירוש "להעלות נר תמיד"), ש"גם נר שהוא גליא
 שבתורה שהוא בחי' אור לבד, יהי' ג"כ במדרגת תמיד. ועיי"ש
 שזהו החיבור דמאור (פנימיות התורה) ואור (גליא דתורה).

(85) ויש לומר שהביקור שלו בארצה"ב בשנת תר"צ (עשר שנים
 לפני התיישבותו כאן) הוא ע"ד "ואת יהודה שלח לפניו גו' להורות
 לפניו גשנה", "לפנות לו מקום ולהורות האין יתיישב בה" (ויגש מו,
 כח ובפרש"י).

(86) סה"מ תש"ח ע' 232 ואילך. ועוד. וראה קונטרס משיחת ש"פ

קרח תשמ"ט.

פרוצימ"92, מרמז על גלות). וי"ל שבשעה שכתוב מ"ם³⁴
פתוח באמצע התיבה ה"ז גם קשור עם הגאולה, אלא³⁵
מכיון שהגאולה וסתימת רוח הרביעי, עדיין לא באה³⁶
בפועל ה"ז עדיין מ"ם פתוח.³⁷

ובפרט ששם אביו הוא "מנחם מענדל", וידוע³⁸
מרז"ל אשר שמו של משיח – מנחם שמו⁹³, וגם³⁹
מענדל, בגימטריא "צדק" [כידוע בנוגע שמו של⁴⁰
אדמו"ר "הצמח צדק" – גימטריא דשמו "מנחם"⁴¹
מענדל], "ש"צדק" (וגם "צמח") הוא שמו של⁴²
משיח⁹⁴.⁴³

ובן מנחם מענדל, מרמז גם ע"ד הפירוש ב"בן⁴⁴
חורין" (לא "בן", אלא) שמציאותו שלו הוא "חורין".⁴⁵
כלומר, שהתעסקותו היא בעניני תלמידי התמימים,⁴⁶
שילמדו נגלה וחסידות ופיצו המעינות חוצה שמביא⁴⁷
את "אתי מר" דא מלכא משיחא.⁴⁸

יא. בכל זה מתווסף עוד יותר מצד זה שו' אדר⁴⁹
(ובשנה זו – ש"פ תרומה) הוא גם ערב ז' אדר – יום⁵⁰
הולדת ויום פטירת משה רבינו: ביום זה עומדים⁵¹
בגלוי כל מעשיו ועבודתו של משה רבינו, שבכללות⁵²
ה"ז – א) ענין התורה (שנקראת על שמו, תורת משה),⁵³
"משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו", כל התורה כולה⁵⁴
– תושב"כ ותושבע"פ, נגלה דתורה ופנימיות התורה,⁵⁵
עד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש; ו ב) ענין⁵⁶
המשכן – שנקרא על שמו⁹⁵. וציווי ה' אל משה "ועשו⁵⁷
לי מקדש" כולל כל הבתי מקדשות.⁵⁸

ובפרט שזהו בהמשך לו' אדר, ערב והכנה לו' אדר⁵⁹
– העבודה דלימוד התורה – ועשיית המשכן ומקדש⁶⁰
בו' אדר, מוליכה ומביאה להשלימות בזה ביום ז' אדר⁶¹
– יומו של משה רבינו, גואל ראשון הוא גואל⁶²
אחרון⁹⁶.⁶³

יב. ההוראה מזה בנוגע לפועל:
בקשר עם יום זה, שבת פ' תרומה, ו' אדר, ערב ז'⁶⁴
אדר – כדאי להוסיף במיוחד בלימוד התורה, נגלה⁶⁵
דתורה ופנימיות התורה. ולהמשיך את ההוספה בפרט⁶⁶
בז' אדר. ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה – גם⁶⁷
להוסיף בנתינת הצדקה, ובהחלטות טובות בכל עניני⁶⁸
ההוסיף בנתינת הצדקה, ובהחלטות טובות בכל עניני⁶⁹

הירידה שקדמה לה – צריך לומר, שע"י הירידה (של¹
הישיבה) בחצי כדור התחתון, בו מ"ת (שאז ניתנה כל²
התורה כולה, נגלה ופנימיות התורה) לא ה' בגלוי –³
מתווסף עלי' ויתרון האור בהעבודה דכ"ק מו"ח⁴
אדמו"ר בכלל⁸⁷, כולל בהפעולה דהישיבה בהפצת⁵
המעניות חוצה. כפי שראו בפועל את ההתרחבות עד⁶
שלא בערך דהפצת המעינות חוצה בחצי כדור התחתון⁷
לגבי מה שה' לפני"ז (בחצי כדור העליון), והולך⁸
ומוסיף.⁹

י. עפ"ז מובן, שכיון שעיקר העבודה דבעל¹⁰
היארציית דו' אדר ה' בהנהגת הישיבה – אזי ביום¹¹
זה עומד בהדגשה ובשלימות – עבודתו במשכן¹²
ומקדש דישיבת תומכי תמימים – כפי שרואים זאת¹³
בגלוי ובפועל בהפירות ופירי פירות, תלמידי הישיבה,¹⁴
שממשיכים את העבודה בפועל כאן למטה.¹⁵
ויש להוסיף, שמכיון שנתמנה בהשגחה פרטית¹⁶
(ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר) להנהיג את הישיבה, שענין¹⁷
הנ"ל (תוכן ענין הישיבה) מרומז בשמו – "שמריהו"¹⁸
בן מנחם מענדל".¹⁹

בשמו "שמריהו" ישנם (רוב ה)אותיות "נשמה":²⁰
ש', מ', ה'. והיו"ד כשמעמדים אותו בתחתית הוא"ו²¹
נעשה נו"ן. שזה מרמז על ענין הגילוי (ועילוי) הנשמה²²
(שנעשה ביום יארציית), ובמיוחד – גילוי נשמתא²³
דאורייתא (בגליא דאורייתא), וגילוי "נר ה' נשמת²⁴
אדם".²⁵

גם ענין הגאולה – שבאה מהר יותר ע"י ישיבת²⁶
תומכי תמימים כמשכן ומקדש (מעט), בתור הכנה²⁷
למקדש דלעתיד – וע"פ הידוע⁸⁸ שבאם מתוסף עי"ז²⁸
ביר"ש וכו' מותר וכדאי "לחפש" רמזים, י"ל רמז²⁹
בשמו: האות מ'⁸⁹ באמצע תיבה מרמז על ענין³⁰
הגאולה – כידוע⁹⁰ בענין "לסרבה המשרה"⁹¹, שהמ"ם³¹
סתום באמצע התיבה קשור עם הגאולה (משא"כ³²
המ"ם פתוח בסיום התיבה, "חומות ירושלים אשר המ³³

(87) וי"ל שהכח לזה הוא משמו "יוסף יצחק": יוסף ע"ש "יוסף
ה' לי בן אחר", שמכל עניני העולם, גם מבחי' אחר (כולל – חצי
כדור התחתון) נעשה "בן" לה', עד באופן של "יצחק" – צחוק
ושמחה דקדושה (שלימות הגילוי דקדושה), ועד שנעשים שם אחר
("יוסף יצחק"). וי"ל ע"ד ה' אחד ושמו אחד, ועד שה' ושמו אחד
– כפי שהי' בגילוי לע"ל, כשם שאני נכתב כך אני נקרא.
(88) מכ"ק אדני"ע (אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ. קונטרס עה"ח ע' 88.
וראה סה"ש תש"ב ע' 84).

(89) ולהעיר שאות מ' הוא ר"ת של משכן ומקדש.

(90) ראה ס' הערכים חב"ד מערכת אותיות התורה אות מ"ם (ב)
ס"ז (ס"ע רב ואלך). וש"נ.

(91) ישע"י ט, ו.

(92) נחמ" ב, ג.

(93) סנהדרין צח, סע"ב. איכ"ר פ"א, נא.

(94) "צמח" – איש צמח שמו (נוסח הושענות הושע"ר). "צדק"

– והי' צדק אזור במתניו (ישע"י יא, ה).

(95) "משכן שעשה משה" (רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתן). וראה

דה"א א, כט: משכן ה' שעשה משה. וראה סוטה ט, סע"א.

(96) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנ"ג, א. שער הפסוקים פ' ויחי.

ועוד.

14 ויה"ר, שלאחרי כל הדיבור אודות הגאולה
 15 האמיתית והשלימה, והתביעה "עד מתי"... – שתבוא
 16 הגאולה כבר בפועל ממש, ושכבר יהי' ביהמ"ק
 17 השלישי כאן למטה, ולעבוד שם בביהמ"ק את
 18 העבודה, ומשה ואהרן עמם,
 19 והקיצו ורננו שוכני עפר⁹⁹, ובעל היארציית דו'
 20 אדר בתוכם, – כך שעוד יארציית כבר לא יהי'.
 21 וכל בני"י שליט"א נשמות בגופים, יחד עם כל
 22 הנשמות, אשר כל ישראל יש להם חלק בעוה"ב, יקומו
 23 בתחיית המתים, הולכים תומ"י ממש – לארץ הקודש,
 24 לירושלים עיר הקודש, ובביהמ"ק השלישי, מקדש אד'
 25 כוננו ידיך.

1 תומ"צ, כולל ובמיוחד – תקנת משה רבינו "להקהיל
 2 קהילות בכל שבת ללמד דברי תורה"⁹⁷ (כמדובר כמ"פ
 3 לאחרונה⁹⁸).
 4 ובפרט תלמידי ישיבת תומכי תמימים – יוסיפו
 5 בתפקידם: לכל לראש – הוספה בלימוד הנגלה ולימוד
 6 החסידות, וגם – להוסיף בעבודתם ד"נרות להאיר",
 7 להפצת המעיינות חוצה [וכדאי שיוציאו לאור מאמר
 8 חסידות לכבוד בעל היארציית בענין הגאולה, תחיית
 9 המתים וכיו"ב].
 10 ובמיוחד – שתלמידי הישיבה (ע"פ הוראת
 11 ההנהלה) ימשיכו בהתוועדויות החסידותיות (בנוסף
 12 להתוועדות בערב שבת), יחד עם החלטות טובות בכל
 13 הנ"ל.

(99) ישע"י כו, יט.

(97) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.
 (98) קונטרס משיחות ש"פ נח שנה זו. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר, תשט"ו
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שני מכתביו מכ"ה שבט, וכן הקודם להם.

לאחרי כל מה שכותב ע"ד... שי' הנה הוא בדוגמת דבר שקשה לבוא בטענות לחולה מפני מה
 מדת החום שלו אינו בסדר כי הרי בזה הוא ענין המחלה שלו, והעצה היא למצוא תרופה ולהביאו אליו
 כיון שמפני החום אינו יכול לצאת מד' אמות שלו, ואח"כ לחפש עצות ודרכים המתאימים למצב החולה
 שתבוא התרופה בפנימיות ותפעול פעולתה.

ומובן שכן הוא גם כשאחד מבנ"י החום של נפש האלקית שלו נחלף בחמימות דלעומת זה, ובשעת
 מעשה אי אפשר לטעון עמו, וכמרז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות, ובמילא אינו כלי לקבלת
 הוכחה שכלית, אלא שבכגון דא העצה היא למצוא תרופה המתאמת לפניו (וכבר אמורה היא בספרי מוסר
 ובפרטיות בספרי החסידות).

ובהתחשב שאחת מתוצאות מחלתו שאיננו יוצא מד' אמות של המלך זקן וכסיל, הרי אין ברירה
 אחרת מפני אהבת ישראל, אלא, להכניס התרופה לרשות הנ"ל, ולחפש עצה שתכנס בפנימיות החולה, ואז
 בודאי תפעול פעולתה, כי אם מעט אור דוחה הרבה חשך עאכ"כ הרבה אור, ואם אי אפשר אחרת הרי
 אין מגלים להחולה שהכוונה לתת לו ענין שיתרפא מהמחלה שלו, ואפשר שידמה שרוצים לתת לו מיני
 ממתקים לפי חושיו בהווה, והנמשל מובן ולדכוותי בודאי אין צריך ביאור.

מובן שאחרי כל הנ"ל הנה המקבלים של החולה הרחמנות עליהם גדולה עד למאד, אבל לא יוושעו
 ע"י שיניחו את המשפיע שלהם במצבו ההווה... והשי"ת יזכהו ויצליחו להיות שליח לבשר טוב בכל הנ"ל
 ות"ח מראש.

בברכה.

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך יא

1 א. על הפסוקים בריש פרשתנו אמרו רז"ל¹: "שלש
2 תרומות נאמרו בפרשה הזאת² תרומת אדנים, תרומת
3 שקלים, ותרומת המשכן".

4 והנה ידוע ההפרש בין תרומת שקלים לתרומת
5 אדנים ומשכן: על תרומת השקלים, שהיא לצורך
6 קרבנות וכו', היה הציווי לשעתו (מצות עשה) לדורות
7 כשבית המקדש היה קיים – על כל איש מבני ישראל
8 ליתן מחצית השקל בכל שנה לקרבנות צבור וכו'.³
9 (וגם עכשיו בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, נהגו
10 כל ישראל לקרות בבית הכנסת פרשת שקלים בשבת
11 שלפני ראש חודש אדר לזכר המקדש⁴ [לפי ש"בא'
12 באדר משמיעין על השקלים]⁵). "ויש אומרים שיש
13 ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו
14 מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין
15 באדר"⁶), מה שאין כן תרומת האדנים שחיובה היה
16 רק קודם לבנין המשכן ותרומת הכללית דהמשכן –
17 שהיתה רק קודם לבנין המשכן ובית המקדש⁷.

18 אמנם מכיון שהתורה היא נצחית⁸, בכל זמן ובכל
19 מקום, הרי מובן שבעבודת האדם ברוחניות, ישנן
20 עכשיו גם ב' בחינות אלו דתרומת האדנים ותרומת
21 המשכן.

22 ולא עוד, אלא דמכל שכן הוא: אם הענין הוא כן
23 בכל פרט וחלק שבתורה שישנו בכל מקום וזמן, על
24 אחת כמה וכמה בהפרטים השייכים למשכן, שעיקר
25 ענינו הוא "ושכנתי בתוכם"⁹ ואמרו רז"ל¹⁰: "בתוכו

(1) שקלים פ"א ה"א. פרש"י פרשתנו כה, ב. נתבאר ע"פ חסידות
באה"ת עה"פ.

(2) ויקחו לי תרומה.. תקחו את תרומתי . . וזאת התרומה.

(3) רמב"ם ריש הל' שקלים.

(4) חינוך מצוה קה, שו"ע אר"ח סי' תרפה.

(5) שקלים שם מ"א. רמב"ם שם ה"ט.

(6) שו"ע שם סי' תרצד.

(7) רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"א ה"ב. וביל"ש כאן: וזאת התרומה
וגו' מלמד שהראה הקב"ה למשה ג' תרומות כו' משכן כו' מקדש א'
כו' שני שנאמר וזה וכסף ונחושת. אבל במדרש הגדול כאן: ולמה
נאמר תרומה התרומה תרומתי בענין אחד, אלא אחת למשכן ואחת
למקדש ראשון ואחת למקדש שני.

ולכאורה מל' הרמב"ם משמע דכל אחד ואחת (ה') מחויב לסייע
בבנין ביהמ"ק (וע"ד שהי' במשכן - שבוה גם תרומת האדנים (ולאו
דוקא נדיב לב)) ולכאורה זהו חידוש גדול. ולע"ע לא מצאתי זה
(מפורש, עכ"פ) בשום מק"א. ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק היא
מה"מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ
להרמב"ם - בסוף מ"ע. וכ"ה בס' החינוך על אתר מצוה צ"ה בסופה).
ואכ"מ.

(8) תניא פי"ז.

(9) פרשתנו כה, ח.

(10) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו). של"ה (ש' האותיות

לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד מישראל" –
והיינו גילוי השכינה שכל אחד מבני ישראל (ובמילא:
בכל מקום וזמן) צריך להמשיך בנפשו על ידי עבודתו
- הרי מובן דכמו שבנין המשכן כפשוטו היה על ידי
תרומת אדנים וכו', על דרך זה הוא גם כן ב"משכן"
הרוחני בתוך כל אחד מישראל, שנעשה על ידי עבודת
האדם בבחינת "תרומת האדנים והמשכן".

ב. והנה ענינן של "תרומת האדנים" ו"תרומת
המשכן" בעבודת האדם, יובן מההפרש באופן נתינתן
של תרומות אלו במשכן כפשוטו: בתרומת האדנים
השתתפו כל אחד מבני ישראל בסכום שוה לכולם -
מחצית השקל¹¹, ובתרומת המשכן נתן כל אחד כפי
נדבת לבו, וכמסופר בפרשת ויקהל¹².
ודוגמתן בעבודת האדם יש לומר, לכאורה,
שתרומת האדנים ענינה ביטול וקבלת עול הבא מצד
עצם הנשמה, שבזה שווים כל אחד מבני ישראל; מה
שאינן כן התרומה לכללות המשכן שענינה עבודת
האדם בכוחות הפרטיים שלו דשכל ומדות - שבזה
ישנם חילוקי מדריגות שונות לפי מצבו הרוחני של כל
אחד, שאינה דומה "נדבת הלב" (בירור וזיכוך המדות
על ידי העבודה במוח ולב) של אחד, ל"נדבת הלב"
של השני.

ועל פי זה יבואר גם כן הטעם מה שהתרומה השוה
לכל נפש (מחצית השקל) היתה בשביל האדנים דוקא,
אבל היריעות וכלי המשכן וכו' שייכים להתרומה
התלויה בנדבת לבו של כל אחד: כי האדנים, אף שהם
דבר הכי תחתון שבמשכן, הרי הם, ביחד עם זה,
היסוד של המשכן כולו - עליהם נצבים ועומדים
הקרשים וכו'. ודוגמתם (של האדנים) בעבודת האדם
הוא בחינת ה"קבלת עול"¹³, דהן אמת, שבגילוי אין
נרגש בה אור אלקי כפי שהוא נרגש בעבודה פנימית
דמות ולב¹⁴, אבל עם כל זה הרי היא יסוד וראשית

אות ל'. מס' תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק תו"א –
שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת ר"פ נשא, ובכ"מ.

(11) כמפורש בפרשת פקודי לח, כרכז. פרש"י תשא ל, טו.
והמחלוקת בירושלמי שקלים שם היא רק על איזה מהם קאי "העשיר
לא ירבה וגו'" (על תרומת אדנים או תרומת שקלים, ראה פ' פני משה
שם), אבל לכו"ע נתנו כל אחד סכום שוה - מחצית השקל.

(12) לה, כא ואילך.

(13) ראה ד"ה היושב בגנים תש"ח פ"א.

(14) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. וראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו
(והמאמרים שלאחריו) בענין עבודת עבד פשוט.

עני אלא בדעת" – ואם כן מהו הטעם שהחילוק שמצד
כוחות הפנימיים הזכירה התורה (אפילו אם הוא בדרך
שלילה) דוקא גבי תרומת האדנים, קבלת עול, שמצד
עצם הנשמה? – ולכאורה לא הוה ליה למימר אלא
שכל אחד צריך ליתן סכום שוה (מחצית השקל) ותו
לא.

ויוכן כל זה בהקדים לבאר בסדר עבודתו של
האדם במשך כל היום – עשיית המשכן הרוחני שבתוך
כל אחד ואחד והקמתו:

עבודת היום מתחילה ב"מודה אני" שאומר מיד
כשניצור משנתו, קודם נטילת ידיים, כשעדיין טומאה
שרויה עליו²⁷.

והטעם²⁸: כי "מודה אני" הרי זו הודאה וקבלת
עול הבאה מצד עצמות הנשמה ששם אינה מגיעה
ואינה נוגעת שום טומאה וכו'²⁹. ומהאי טעמא גם
מובן שבחינה זו שייכת ונמצאת בכל אחד ואחת מבני
ישראל, אנשים, נשים וטף.

ואחרי הקדמת ההודאה מתחיל סדר העבודה
הפנימית דקריאת שמע ותפלה (אלא שצריך להיות
הכנה לזה – ולכן מקדימים לזה פסוקי דזמרא, ברכות
קריאת שמע כו'³⁰); ומבית הכנסת לבית המדרש³¹ –
לימוד התורה, ואחר כך העבודה במשך כל היום כולו
הבאה באופן של "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"³².

הרי מוצאים אנו בזה ענינים הפכים: מצד אחד, הנה
החיוב דקריאת שמע (ותפלה³³) חל רק על אנשים ולא

העבודה¹⁵. ולכן היו כל בני ישראל שוים ב"תרומת
האדנים", היינו בענין היסודי והכללי של קבלת עול
וביטול המושרש בעצם הנשמה – ומצד עצם
נשמותיהם הרי "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה"¹⁶.
מה שאין כן שאר חלקי ופרטי המשכן, הקרשים
והיריעות וכו', שבנפש האדם ענינם העבודה בכוחות
הפרטיים: הקרשים, שכל אחד היה "עשר אמות
קומתו", מרמזים לעשר כוחות הפנימיים של האדם¹⁷,
וכוחות המקיפים שלו מרומזים ביריעות שהיו על
המשכן למעלה. ומאחר שאין הרצון ושכלו ומדותיו
של אחד דומים לשל חבירו, הרי מובן שהפרש כזה
ישנו גם באופני ודרגות העבודה, בהתאם למעלת
הכוחות שלו וכו'¹⁸.

ג. אמנם לפי זה צריך להבין:
דהנה מצינו עוד חילוק בין תרומת האדנים לבין
תרומת המשכן: בתרומת האדנים (מחצית השקל)
נתחייבו רק האנשים (ולא נשים)¹⁹ ודוקא מבין עשרים
ולמעלה (ולא פחות)²⁰, אבל בתרומת המשכן השתתפו
בין אנשים ובין נשים⁷, ואדרבה, "ויבאו האנשים על
הנשים"²¹, טפלים להנשים²², ואפילו קטנים שלא
הגיעו לגיל י"ג שנה הביאו לנדבת המשכן, כדאיתא
באבות דרבי נתן²³ – והלא לפי הביאור הנ"ל צריך
להיות בהיפך: קבלת עול וביטול ("תרומת האדנים")
שמצד עצם הנשמה הרי הוא ענין השייך לכל בן ובת
ישראל וגם לקטנים, מה שאין כן עבודה מסודרת
בכחות פנימיים ומקיפים ("תרומת המשכן") שעיקר
ענינה לא יתכן אלא בגדול וכו', באיש שכוחותיו
הפנימיים הם בשלימות ובדרגה המתאימה לעבודה
פנימית.

ועוד צריך להבין: הציווי "העשיר לא ירבה והדל
לא ימעיט"²⁴ יש אומרים²⁵ שהוא מכוון לתרומת
מחצית השקל שלצורך האדנים – שההפרש בין
"עשיר" ו"דל" ברוחניות הוא, כמאמר רז"ל²⁶, "אין

27 שו"ע אדה"ז מהדור"ק ס"א, ס"ה. מהדור"ת שם ס"ו. סידור
אדה"ז בתחלתו.

28 אף שבפשוטו הטעם שאפשר לאומרו קודם נט"י הוא לפי
שלא נזכר במודה אני שום שם (ראה בהמסומן בהערה הקודמת) –
היינו שהוא למטה מבחינת השמות, אבל בפנימיות הענינים מה שאין
בו שום שם (ואפשר לאומרו קודם נט"י) היא לפי שהודאה זו שבאה
מבחי' עצם הנשמה היא לעצמותו ית' דלא אתפס בשם. דוגמא לדבר
– זה שלא נמצא שם במגילת אסתר. (ראה בארוכה קונטרס "ענינה
של תורת החסידות" סי"א).

29 ראה היום יום ע' יט.

30 ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס נא. ד"ה הקל קל (הקדמת
הסידור). תו"א א, ד, ו, ד (בנוגע לפסוד"ו) ל, ב. לקו"ת האזינו עז,
ד (בנוגע ברכות ק"ש). ובכ"מ.

31 סוף ברכות.

32 שם לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנה"קנו.

33 היינו נוסח הקבוע ג"פ בכל יום. דלהדיעה דתפלה היא
מדאורייתא (רמב"ם ריש הלכות תפלה) הרי מספיק מה שהנשים
אומרות מיד בבקר סמוך לנטילה איוז בקשה, ומן התורה יוצאות בזה,
ואפשר שאף חכמים לא חייבו יותר (מ"א או"ח סי' קו סק"ב. שו"ע
אדה"ז שם ס"ב). ולהסוברים דתפלה דרבנן (רמב"ם בסהמ"צ מצוה ה'
וכן דעת רוב הפוסקים – מ"א שם) מה שהנשים מחייבות בתפלה
היא לפי שהיא בקשת רחמים (ברכות כ, ב. שו"ע אדה"ז שם). ואי"ז
ענין העבודה המדובר בפנים.

15 ראה תניא ר"פ מא.

16 תניא פל"ב.

17 ראה תקו"ז תי"ט.

18 ראה בזה לקו"ש ח"א ע' 165, 181.

19 פקודי שם.

20 ראה תויו"ט שקלים פ"א מ"ד.

21 ויקהל לה, כב.

22 ראה רמב"ן שם.

23 פי"א. וראה גם אוה"ח ריש פרשתנו פסוק ב. צפע"נ מהד"ת

(להגאון הרגאצאורי) ג, ג.

24 תש"ל, טו.

25 ת"ק בירושלמי שקלים שם.

26 נדרים מא, א.

1 על נשים וטף³⁴, שמזה מוכן שזוהי עבודה שגם בעיקרה
 2 שייכת לכוחות הפנימיים של האדם (מוחו ולבו);
 3 ולאידך גיסא, כל אלו המחוייבים בקריאת שמע
 4 (ותפלה), היינו אנשים הגדולים וראויים לעבודה
 5 פנימית, כולם קוראים את "שמע" (ומתפללים) בנוסח
 6 אחד השווה לכל - שזה מורה שגם עבודה זו קשורה
 7 בבחינה שווים בה כל אחד מבני ישראל, בחינת עצם
 8 הנשמה.
 9 ודוגמתם של ענינים ההפכים הנ"ל בקריאת שמע
 10 (ותפלה) ישנה גם בלימוד התורה וקיום המצוות, וגם
 11 בעבודה של כל היום כולו - "בכל דרכיך דעהו"³⁵ -
 12 אלא שהם באופן של אחיפו דוכתייהו:
 13 מצד אחד, הרי עצם החיוב דתלמוד תורה מוטל
 14 על כל בני ישראל³⁶, דגם הנשים חייבות ללמוד את
 15 ההלכות הצריכות להן³⁷ (ואף שחיוב לימודן אינו
 16 [בתור חובת לימוד התורה] אלא רק בכדי לדעת איך
 17 לקיים את המצוות המוטלות עליהן³⁸, אולם מכיון
 18 שגם הן מברכות ברכות התורה מטעם זה³⁹, הרי מוכח
 19 שיש בזה גם ענין של תלמוד תורה); וגם בנוגע
 20 לקטנים, הרי מצוה מן התורה על האב ללמד את בנו
 21 הקטן תורה⁴⁰ - שמכל זה מוכח שענין התלמוד תורה
 22 יש לו שייכות למדריגה בנפש האדם שבה משתווים
 23 כל אחד ואחת מבני ישראל.
 24 ואף על פי כן, מצד השני, הרי אופן החיוב של
 25 הלימוד - בכמותו ואיכותו - אינו במדה השווה לכל
 26 אחד: יש מחויב ללמוד תורה יומם ולילה ובעמקות⁴¹;
 27 ובעל עסק שיעורו פחות מזה ועד שיש יוצא ידי
 28 חובתו באמירת פסוק אחד שחרית ופסוק אחד
 29 ערבית⁴²; והנשים מחוייבות ללמוד רק: א) ההלכות
 30 הצריכות להן, ב) עד שתדענה אותן.

(34) משנה ברכות כ, א. רמב"ם הל' ק"ש פ"ד ה"א. טושו"ע אור"ח
 ר"ס ע. ואף שהטעם ע"פ נגלה בזה לפי שהיא מ"ע שהזמן גרמא, הרי
 מזה עצמו מוכן שכמו שהיא מוגבלת בזמן כו' כן היא מדודה
 ומוגבלת בכחות האדם, ככפנים.
 (35) משלי ג, ו. טושו"ע אור"ח סר"א.
 (36) רמב"ם פ"א מהלכות ת"ת. שו"ע אדה"ז אור"ח סי' קנה.
 (37) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.
 (38) שם.
 (39) שו"ע אדה"ז אור"ח סו"ס מז. וראה בארוכה לקו"ש חי"ד

שיחה ב' לפ' עקב.
 (40) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו. משא"כ חיוב האב לחנכו במצוות
 היא רק מד"ס (שם). ואף (שבנוגע לת"ת) היא מ"ע על האב והקטן
 אינו חייב (שם), הרי המצוה היא שהבן "ירגיל עצמו לקרות בתורה"
 (שם). וראה לעיל ע' 44 שוה"ג הא' להערה (19).
 (41) ראה הל' ת"ת שם פ"ג ה"ה אור"ח סקנ"ו ס"א.
 (42) ראה הל' ת"ת שם ה"ד. וי"ל שאפילו בקיום לא ימוש ספר
 התורה מפיק (מנחות צט, ב) הרי"ז רק ש"קייס" ולא ימוש (ראה

31 וכמו כן הוא בהעבודה דכל היום כולו בקיום
 32 המצוות ובעבודה ד"בכל דרכיך דעהו", שהחיוב
 33 בכללות הוא דבר השווה לכל נפש - אבל ישנם כמה
 34 חילוקים בנוגע לפרטי ואופני החיוב: אנשים מחוייבים
 35 בכל מצוות עשה ומצוות לא תעשה, נשים אינן
 36 מחוייבות במצוות עשה שהזמן גרמא וכו'⁴³; ועל דרך
 37 זה גם בענין ד"בכל דרכיך דעהו", שיש בו הרבה
 38 דרכים ואופנים שונים התלויים במצבו ועסקיו של
 39 איש ואיש.

40 ועל פי זה נמצא שתרומת האדנים והתרומה
 41 לכללות המשכן הן בדוגמת העבודה דקריאת שמע
 42 (ותפלה) והעבודה דתלמוד תורה (ודכל היום): תרומת
 43 האדנים היא בדוגמא להעבודה דקריאת שמע
 44 (ותפלה), שנשים וקטנים פטורים ממנה, אבל באנשים
 45 המחוייבים בה היא בנוסח השווה לכולם - על דרך
 46 תרומת האדנים שנחתייבו בה רק הגדולים "מבן
 47 עשרים שנה ומעלה", אלא שכל המחוייבים שווים היו
 48 במידת תרומתם - מחצית השקל; והנדבה לכללות
 49 המשכן היא בדוגמת העבודה דתלמוד תורה (והעבודה
 50 דכל היום) שכל אחד מחוייב בה גם הנשים והטף,
 51 אבל ביחד עם זה אינו דומה שיעור ואופן עבודתו של
 52 האחד להשני.

53 ד. והביאור בכל זה:
 54 העבודה דקריאת שמע (ותפלה) היא מצד הכחות
 55 הפנימיים דמוח ולב, אמנם מכיון שבאה ונמשכת על
 56 ידי ההקדמה דאמירת "מודה אני", הודאה וביטול
 57 מצד עצם הנשמה, לכן נרגש ביטול זה והודאה זו גם
 58 בהעבודה דקריאת שמע (ותפלה), היינו שבהעבודה
 59 דכחות פנימיים מורגש כי יסודתה בבחינת ביטול
 60 וקבלת עול שמצד עצם הנשמה.

61 וזהו הטעם שעבודה זו מוטלת רק על אנשים
 62 (גדולים)⁴⁴, מפני שהכחות הפנימיים שבהם הם
 63 בשלימות ומתאימים לעבודה זו: אולם מאחר שגם
 64 בכוחותיהם הפנימיים נרגש הביטול וה"קבלת עול"
 65 המושרש בעצם נשמותיהם, ש"כולן מתאימות" - לכן
 66 גם הנוסח דקריאת שמע (ותפלה), המרמז ליסודה של
 67 עבודה זו, הוא באופן השווה ומשווה את כולם.

פירש"י שם ד"ה מצווה לאומרו. וראה ל' אדה"ז שם "לצאת ידי
 חובתו", ומובן שאי"ז דומה למי שמקיים "והגית בו יומם ולילה"
 כפשוטו.

(43) קדושין כט, א.

(44) ובתרומת האדנים - מבן עשרים, שלימות הגדלות עד שיכול
 לצאת בצבא וכו', וראה ב"ב קנה, א. לקו"ת במדבר ב, א.

פרטיות, ולכן נמשך על ידי זה גם כן רק האור המאיר
בספירות פרטיות, לא עצמותו יתברך.
ו. ואחרי העבודה דקריאת שמע (ותפלה) באה
העבודה דלימוד התורה וקיום מצוותיה, ואחר כך
עבודת היום כולו – "בכל דרכיך דעהו" – וענינם
לעשות דירה לו יתברך בתחתונים⁵⁰. והיינו שעל ידי
זה ממשיכים עצמותו יתברך למטה בתחתונים, כפי
שהם במציאותם.
ובעבודת האדם הלזו שבמשך כל היום (עיקר הזמן
דעשיית הדירה) אין בה הגבלות, באיזה אופן (איזה
מסחר ומלאכה וכו') לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים⁵¹; כי ענינה – ש"התחתונים"⁵² כמו שהם
במציאותם ייעשו דירה לו יתברך על ידי שעוסק בהם
לשם שמים, ויתירה מזו⁵³ – באופן ד"בכל דרכיך
דעהו". ובמילא מובן שאינה מוגבלת גם כן רק
לאנשים וכו' אלא שייכת לכל אחד ואחת מבני
ישראל⁵⁴, מכיון שהיא עבודה במעשה ובפועל. אלא
שדרוש לזה גם "נדבת לב", היינו שיעשה כל זה
בחיות ובהרגש הלב⁵⁵.
ז. והנה המשכן בכללותו נעשה מהי"ג⁵⁶ (ט"ו⁵⁷)
דברים הגשמיים שבאו מתרומת המשכן הכללית –
והיינו. כנ"ל, שעל ידי עבודת כל אחד ואחת בעניניו
הגשמיים על פי תורה הרי הוא ממשיך עצמותו יתברך
למטה בתחתונים.
אבל מכל מקום אין עבודה זו אפשרית אלא לאחר
העבודה ד"תרומת האדנים" על ידי אלו ש"מבן עשרים

ובזה יובן מה שהדיגשה התורה בעבודה זו
(דקריאת שמע (ותפלה) – תרומת האדנים): "העשיר
לא ירבה והדל לא ימעט", כי הנידון הוא בעבודה
שמצד כוחות הפנימיים דמוח ולב, והרי בהם יש הפרש
בין "עשיר" ו"דל", ובמילא אינה דומה עבודתו של
האחד לעבודתו של השני. ולכן בתרומתו ועבודתו של
כל אחד בפני עצמו, אין ניכר שזוהי עבודה שמצד עצם
הנשמה; אדרבה, מה שנראה הוא עשר גרה, הרומו
לעשר הכחות הפנימיים⁴⁵.
אבל ב(השוואת ו) צירוף כולם יחד, היינו יסוד
עבודתם המאחדם וכוללם יחד – כולם שווים
בתרומתם. והיינו, כנ"ל, דהעבודה בכחות הפנימיים
צריכה להיות באופן שיורגש בה הביטול דמצד עצם
הנשמה, שאז ה"עשיר לא ירבה והדל לא ימעט"⁴⁶.
ה. אמנם מכיון שעל כל פנים העבודה גופא
דקריאת שמע (ותפלה) – תרומת האדנים – הוא מה
שהאדם פועל בעצמו על ידי כוחותיו הפנימיים – הרי
מובן שעבודה מוגבלת היא ובמילא גם האור האלקי
הנמשך על ידי עבודתו – בא בהגבלה.
וזוהי מה שהסדר דקריאת שמע (ותפלה) מוגדר הוא
בנוסח קבוע, במספר מדויק של הפרשיות (והברכות),
התיבות והאותיות (ופרטי הדינים בדקדוקם וכו')⁴⁷ –
שזה מורה על סדר העבודה הפנימית: "שמע ישראל"
(שהוא לשון הבנה והשגה), היינו להתבונן בגדלות
הוי' ולבא על ידי זה ל"ואהבת את הוי' אלקיך"
שתתעורר בלבו אהבתו ויראתו יתברך⁴⁸. ועל ידי
עבודה זו במוחו ולבו הרי הוא מקשר חכמתו בחכמתו
יתברך, ואהבתו בהאור אלקי המאיר בספירת החסד⁴⁹
(היינו כמו שאלקות נתלבש ונתצמצם במדות אלו),
והיינו שמצד האדם הרי זו עבודה השייכת למדות

(50) תנחומא נשא טו. עד"ז במדבר"ר פ"ג, ו.
(51) וכנראה בהפרש שבין תרומת האדנים ותרומת המשכן:
תרומת האדנים הי' דבר מסוים ומיוחד בעולם – כסף, וממנו עשו את
האדנים (ראה לעיל הערה 46), משא"כ תרומת המשכן שמהן עשו את
המשכן היתה מי"ג דברים הכוללים כל הענינים שבהבריאה, דומם,
צומח, חי (ובצירוף נדיבות הלב – מדבר), כי ענינה לעשות כל עניני
העולם דירה לו ית', ולא רק דבר מסוים – כחות פנימיים של האדם.
(52) כי המשכת עצמותו ית' הוא דוקא בתחתון שאין תחתון למטה
ממנו (ראה תניא פ"ו). ומובן דכמו שהוא בכללות העולמות עד"ז
הוא בעוה"ז הגשמי עצמו (ראה תנ"א ר"פ ויגש. לקר"ש ח"ו ע' 17
ואילך).
(53) ההפרש ביניהן – ראה לקר"ש ח"ג ע' 907, 932. וראה לקר"ש
ח"ג ע' 104.
(54) דלכחי' עצמותו ית' שייך כאו"א, וכמאמר שם שמים שגור
בפי כל אף בפי נשים ותנוקות וע"ה – ראה ד"ה חכמות בחוץ תרונה
תרצ"ד (ספה"מ – קונטרסים – ע' רצו), ובכ"מ.
(55) ראה אוה"ת תרומה (ע' א'שנא) שתרומה הג' (הנזכר
בפרשתנו) שבאה לעשיית המשכן הוא ענין בכל מאדך, והרי היא
המשככת מאד שלמע', בל"ג האמיתי.
(56) שהש"ר ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. פרש"י ריש
פרשתנו.
(57) בחיי וכלי יקר שמות כה, ג. וראה זח"ב קלה, א.

(45) ראה דרך מצותיך (סט, רע"א). ובכ"מ.
(46) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) מה דא' בירושלמי (שבת
פ"ז, סוף ה"ב) בנוגע לבנין בשבת, שבתחלה רצו ללמוד דבנין ע"ג
כלים הוי בנין מזה שבמשכן היו נותנים קרשים ע"ג אדנים, ומשני
"אדנים כקרקע הן".
והביאור: כלים ענינם כחות פנימיים, ומכיון שתרומת האדנים היא
עבודת האדם בכוחות פנימיים (כבפנים), מובן, שגם האדנים עצמם
הם בסוג כזה, ובפרט שהם נעשו מהכסף של המחצית השקל עצמו
(ולא כתרומת הקרבנות כו' ולבדק הבית, שבממון זה קנו קרבנות כו').
ולכן מתחלה הביאו רא' שבנין ע"ג כלים הוי בנין מזה שנתנו את
הקרשים על האדנים. וע"ז משני: אדנים כקרקע הן, שאי"ז רק עבודה
דכוחות פנימיים כ"א שחדורים הם בהקב"ע שמצד עצם הנשמה, בחי'
הביטול דנפשי כעפר לכל תהי'.
(47) ראה שו"ע או"ח סי' סא, שו"ע אדה"ז שם.
(48) ראה תנ"א בתחלתו. ובכ"מ. וראה קונטרס העבודה פ"ד
ואילך.
(49) ראה תנ"א ז, ד. וראה דרמ"צ שרש מצות התפלה פ"ב ואילך.

1 שנה ומעלה"; כי דוקא עבודתם זו בכחות פנימיים
2 שלהם כפי שהיא מיוסדת על הביטול וקבלת עול
3 שמצד עצם הנשמה, היא הנותנת כח ויכולת לכל אחד
4 ואחד להמשיך עצמותו יתברך למטה על ידי העבודה
5 ד"תרומת המשכן"⁵⁸.

6 וכמו בעבודת כל יום ויום, שדוקא לאחר עבודת
7 קריאת שמע (ותפלה) של הגדולים בישראל יש בכח
8 כל אחד ואחת מישראל לעשות דירה לו יתברך במשך
9 כל היום כנ"ל.

10 ח. והנה כמו שבסדר עבודת היום לעשות משכן לו
11 יתברך הנה היסוד וההקדמה לזה היא אמירת "מודה
12 אני" שהוא הביטול וקבלת עול שמצד עצם הנשמה,
13 על דרך זה היה בעבודת המשכן:
14 דהנה מצינו שכשמסר משה לישראל את ציווי של
15 הקב"ה על עשיית המשכן, נאמר קודם לזה: "ויקהל
16 משה את כל עדת בני ישראל". ולכאורה, היה לו תחלה
17 להקהיל את כל אלו שמבין עשרים שנה ומעלה
18 ולצוותם על "תרומת האדנים" הבאה לראשונה, ואחר
19 כך להקהיל את כל עדת בני ישראל, כולל גם הנשים⁵⁹
20 ולצוותם על "תרומת המשכן"?

21 אלא שהקהלה זו⁶⁰ היה בשביל לעורר את בחינת
22 עצם הנשמה שישנה בכל אחד מבני ישראל בשוה⁶¹,

(58) ראה עד"ז לקו"ש ח"ג ע' 933.
(59) רמב"ן ר"פ ויקהל. אבל בזה"ב (קצה, א): ר"א פתח הקהל את העם האנשים והנשים והטף מה להלן כו' אופ' הכא כו' שתיין רבוא. ושם (קצו, ב): ויקהל כו' גוברין כו' לחודייהו. וראה אוה"ח ר"פ ויקהל.

23 ולכן הקהיל משה את כל עדת בני ישראל גם נשים
24 וטף, בכדי לעורר את עצם הנשמה שבכל אחד
25 מישראל, כי על ידי זה היה אפשר אחר כך לצוותם
26 על בנין המשכן⁶²: שבעבודה דכחות פנימיים יורגש
27 בחינת ה"קבלת עול" וביטול שמצד עצם הנשמה -
28 תרומת האדנים, ואחר כך העבודה דנדבה הכללית
29 למשכן.

30 ועל דרך זה הוא בכל דור ודור, שהתעוררות עצם
31 הנשמה באה על ידי בחינת "משה", "דאתפשטותא
32 דמשה בכל דרא ודרא"⁶³, נשיאי ישראל שהם בחינת
33 הראש ומוחין של בני ישראל שבדור⁶⁴, ובכח זה יכול
34 כל אחד ואחד בעבודתו דכחות פנימיים שלו בקריאת
35 שמע (ותפלה) ואחר כך על ידי העבודה דלימוד
36 התורה וקיום המצות, ו"בכל דרכיך דעהו" שבמשך כל
37 היום כולו, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחת שבת פרשת ויקהל פקודי תשכ"ג)

(60) ושייכת במיוחד לקביעות שנה זו (תשל"ג), דו' אדר (שענינו באדר"ר - ראה מג"א או"ח סתק"פ סק"ח) חל ב' תרומה (ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב) ע"פ מה דאיתא בתיקונים על משה רבנו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות (אגה"ק סו"ס כז). וי"ל שע"ז נעשה התאחדות כולם -) התעוררות עצם הנשמה שבכ"א. ומובן שבכל שנה ושנה ביום ההסתלקות הוא ביתר שאת ועז.

(61) ראה לקו"ש ח"ו שיחה א' לפ' ויקהל (ע' 217 ואילך).
(62) שע"י שבני"י נמצאים "כולנו כאחד" ע"ז דוקא אפשר להיות גילוי הוי' אחד (ראה תניא פל"ב), גילוי ושכנתי בתוכם במשכן.
(63) תקו"ז תס"ט.
(64) תניא פ"ב.

אגרות קודש

ב"ה, ב' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

בודאי נשארת אצלו העתקת המכתבים שכותב אלי, ובמילא ישווה את הכתוב במכתביו הראשונים הפיזור הנפש והדאגה מעניין... והתנועה הפכית בזה במכתבו האחרון, ויה"ר שיהי' זה מופת חותך עכ"פ מכאן ולהבא, שאין להתרשם אם איזה ענין שהוא אינו נעשה תיכף על אתר כפי הנראה לעיני בשר, אלא לוקח איזה ימים יותר, ומלבד שהחלטה זו הוא דבר הכרחי לבריאות הרוחניות, ה"ז ג"כ טוב ומועיל ביותר לבריאות בגשמיות.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ובעניניו הפרטים המחכה לבשו"ט.

יום ראשון ל' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לז, באריכות.

45 כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר על מישור
46 שהוא מסור כולו ובטל לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה"
47 לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם כשאנו מוצא
48 עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב נשבר", עלידי

49 שיעשה חשבון נפשו מכל

50 מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו,

51 שבסיכומו ימצא שלא כולם

52 היו מצד הקדושה. ואם הם

53 לא היו מצד הקדושה – הרי

54 שהם היו מצד ה"סטרא

55 אחרא". הרי – שהוא היה אז

56 "מרכבה" לטומאה ול"סטרא

57 אחרא". עוד ישים אל לבו,

58 – כדי להגיע ל"לב נשבר",

59 רב חלומותיו – שכן, יותר

60 ממה שאדם יכול ללמוד על

61 מצבו האמיתי מהזמן שהוא

62 ער – הוא יכול ללמוד אותו

63 מחלומותיו בשעת השינה,

64 שבהם הבל ורעות רוח¹⁷, –

65 וכל כך למה? משום שאין

66 נפשו עולה למעלה, –

67 בשעת השינה, וכמו

68 שכתוב¹⁸: "מי יעלה בחר

69 ה, נקי כפים וגו'", –

70 ואילו, מי שאינו נקי כפים

71 וכו', אין נפשו עולה למעלה

72 בשעת השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו

73 נעלים יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני

74 תורה וקדושה. ואילו חלומותיו הוא הם הבל ורעות רוח. ו"אינון

75 סטריין בישין אתיין ומתדבקן ביה" – ואותם צדדים רעים באים

76 ומתדבקם בו, ומודיעין ליה בחלמא מלין דעלמא וכו', –

77 ומודיעים לו בחלום דברי חולין וכדומה, ולזמנין דחייבן ביה

78 ואחזיאו ליה מלי שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו

79 דברי שקר, וצערין ליה בחלמיה כו'", – ומצערים אותו בחלום,

80 וכפי שמסיים שם ב"זוהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא

81 ליצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר

82 זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף כה עמוד א ועמוד ב], עין

83 שם באריכות. – הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו

84 האמיתי, ועל ידי כך – יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא

85 בעצמו עבירות חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר",

86 כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת

87 אור הקדושה של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר

88 בגופו.

1 וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים החמורים – הרי כדי להגיע

2 ל"לב נשבר", ישים אל לבו לקיים מאמר זהר הקדוש¹⁵, להיות

3 מ"מארי דחשבנא", – מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך

4 חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר,

5 שהדבר אינו נוגע לו כל כך,

6 דהיינו לעשות חשבון עם

7 נפשו, מכל המחשבות

8 והדבורים והמעשים

9 שחלפו ועברו מיום היותו

10 עד היום הזה, אם היו

11 כלם מצד הקדושה, או

12 מצד הטמאה רחמנא

13 לצלן, דהיינו – צד הטומאה

14 אין משמעו עבירות דוקא,

15 אלא כל המחשבות

16 והדבורים והמעשים אשר

17 לא לה' המה ולרצונו

18 ולעבודתו, – שכן, גם אם

19 אין הם ענינים של עבירה,

20 עצם העובדה שאין

21 מחשבות, דיבורים ומעשים

22 אלה לשם ענינים של

23 קדושה – הרי הם מצד

24 הטומאה. וזהו פירוש לשון

25 "סטרא אחרא", בנוזר

26 לעיל [בפרק ו]. –

27 שמשמעות הביטוי "סטרא

28 אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה; אם המחשבות שהוא

29 חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא עושה, אין בהם ענין

30 של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה, (גם אם אינם עבירות

31 ממנו). ומודעת זאת, – וידוע הדבר, כי כל עת שהאדם מחשב

32 – חושב, מחשבות קדושות – נעשה מרכבה בעת זו להיכלות

33 הקדושה, שמהן משפעות מחשבות הללו. – כשאדם חושב

34 מחשבות שיש להן זיקה לאהבה ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל

35 האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב מחשבות שיש להן שייכות

36 ליראת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל היראה" שלמעלה, וכך

37 הלאה; וכן להפך – כשהוא חושב מחשבות שלא מן הקדושה,

38 נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטמאה, שמהן

39 משפעות – ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן בדבור

40 ומעשה. – שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של קדושה, הוא

41 נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות הקדושה. כך גם

42 להפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא אחרא", הוא

43 נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר בפרקים

44 הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה שנתונה כל

יום שני א' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לז, והנה כל מה... עד עמ' 74, כל העבודה.

ליקוטי אמרים

1 והנה, כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו
2 בפפרים, – הדנים בעניינים הגורמים "לב נשבר", להיות לבו נשבר
3 בקרב, ו"נכזה בעיניו נמאם" כפתיב, בתכלית המאוס,
4 ולמאם חיו ממש – שחיו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני,
5 הרי כזה ממאם ומכזה
6 הסטרא אחרא ומשפילה
7 לעפר, ומורידה מגדלתה
8 ונסות רוחה ונכחותה,
9 שמגביה את עצמה על
10 אור קדשת נפש האלהית
11 להחשיך אורה. – של
12 הנפש האלקית. שכן כאמור,
13 ב"בינוני" האדם שבו, הוא
14 הנפש הבהמית שמן
15 הקליפה, ועלידי שלבו
16 נשבר בקרב, נשברת
17 ה"סטרא אחרא". ברם, עד
18 כאן דובר על השפלת
19 ה"סטרא אחרא" באמצעות
20 "חשבונות", עלידי שהוא
21 ישבור את עצמו ויגיע ל"לב
22 נשבר". להלן יוסבר אופן
23 עבודה של השפלת ה"סטרא
24 אחרא", עלידי שירעים על
25 נפשו הבהמית ויצרו הרע,
26 מבלי להיכנס לחשבונות על
27 מעמדו ומצבו. וגם ירעים
28 עליה – על ה"סטרא
29 אחרא", בקול רעש ורגז
30 להשפילה, כמאמר
31 רז"ל¹⁹: "לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר²⁰:
32 רגזו וגו'", – ואל תחטאו. דהיינו לרגז על נפש הכהמית, שהיא
33 יצרו הרע, בקול רעש ורגז במחשבתו, לומר לו: – ליצר הרע:
34 אתה רע ורשע ומשקץ ומתעב ומגול וכו', ככל השמות
35 שקראו לו – ליצר הרע²¹, חכמינו ז"ל, באמת היא
36 אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ז"ל ליצר הרע. כ"ק אדמו"ר
37 שליט"א עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפ"ז צ"ע מאי קמ"ל?"
38 ואומר: "כנראה הפי' שהתיבות ככל... ז"ל הם מאמר המוסגר. לומר
39 לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא (כבשרשו) הזונה בסוף
40 הפרק – וזה מוכרח להצלחת הביטוי". עד מתי תסתיר לפני²²
41 אור-אין-סוף ברוך-הוא, הממלא כל עלמין, – הממלא את כל

העולמות, אין הוא מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו
במקומות אחרים, אלא – אור אין סוף הנמצא בכל העולמות, היה
הוא ויהיה בשוה, גם במקום זה שאני עליו, כמו שהיה אור
אין-סוף ברוך-הוא לבדו קדם שנברא העולם, בלי שום שנוי,
כמו שפתיב²³: "אני ה' לא
שניתני", – שאין בו, כביכול,
שום שינוי מלפני בריאת
העולם ועד לאחר בריאת
העולם, כי הוא – אור אין
סוף, למעלה מהזמן וכו', –
הרי שלא שייך בו שינוי
הנובע מהזמן, מלפני
הבריאה ללאחרי הבריאה,
ואתה – היצר הרע, מגול
וכו' מכחיש האמת
הנראה לעינים, דכלא
קמיה כלל ממש באמת,
– שהכל לגבי הקב"ה –
כאפס ממש באמת, בבחינת
ראיה חושית. – דבר
שיכולים לראות אותו
במוחש, שבמחשבות
האמורות, של רעש ורגז על
הנפש הבהמית והיצר הרע,
יצליח להשפילה מגבהותה
כנגד אור הקדושה של
הנפש האלקית, וייקלט בו
אור הנשמה. והנה, על ידי
זה – שייגיע לשפלות ול"לב
נשבר" – שבכך, ישבור את
רוח ה"סטרא אחרא", יועיל לנפשו האלהית, להאיר עיניה
באמת, – לראות, יחיד אין-סוף – ההתאחדות של אור אין סוף
שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו לפני הבריאה – תראה זאת
הנפש האלקית, בראיה חושית, – כאילו ראה זאת בעיניו ממש,
ולא בחינת שמיצה והכנה לבדה, – כלומר: ענין האחדות, מה
שאר אין סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו באותה מדת אמת,
כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך הבנת שכלו בלבד, כמו
שנכתב במקום אחר, שזהו שרש כל העבודה. – שכן, ההבנה
משפיעה על הרצון והתשוקה לאלקות בלבד, ואילו ההכרה
באלקות בצורה של ראייה חושית – משפיעה להתבטלות
להתמסרות שהן למעלה מרצון ותשוקה.

19. ברכות ה, א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו.

יום שלישי ב' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בזה"ק.

ליקוטי אמרים

והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל
בס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות
כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הס"א אף שיש בה
חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות
אומות העולם וגם נפש הבהמית שבישראל כנ"ל מ"מ
הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה
כנ"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול
החשך מפני האור הגשמי רק שלובי קדושת נפש
האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה
עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה
להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבוזה בעיניו נמאם
ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש
משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה
ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה
עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא
בטילה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו
שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה
אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו
ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין
חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה
להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק
שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם
אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים
ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכ' ומפני זה לא רצו כלל
ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם

1 והטעם, – מדוע השפלות ושברון הלב, מסייעים להסיר את טמטום
2 הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לפי שבאמת
3 אין שום ממשות כלל בסטרא אחרא, שלכן נמשלה – ה"סטרא
4 אחרא, לחשך, שאין בו שום ממשות כלל, וממילא נדחה –
5 החושך, מפני האור, –
6 כשמכניסים אור במקום
7 מסויים – נדחה החושך
8 ממילא, מבלי להודק
9 למלחמה, כי מציאות
10 החושך אין בה ממשות כלל
11 – ומשמכניסים את האור,
12 נדחה החושך ממילא, וכן
13 – גם, הסטרא אחרא, אף
14 שיש בה חיות הרבה,
15 להחיות כל בעלי חיים
16 הטמאים ונפשות אמות
17 העולם, וגם נפש הבהמית
18 שבישראל בנזכר לעיל²⁴ –
19 שכל הדברים מקבלים
20 חיותם מה"סטרא אחרא" –
21 הרי, אף שיש ל"סטרא
22 אחרא" הרבה חיות להחיות
23 את כל הדברים, מכל
24 מקום, הרי כל חיותה
25 אינה מצד עצמה חס
26 ושלום, אלא מצד הקדושה
27 – שכן, קדושה מחיה את
28 הכל, וגם ה"סטרא אחרא"
29 מקבלת חיותה מן הקדושה,
30 בנזכר לעיל²⁵, ולכן היא –
31 ה"סטרא אחרא", בטלה
32 לגמרי מפני הקדושה,
33 כביטול החשך מפני האור
34 הגשמי. – שכן, מאחר שכל

35 חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום
36 ממשות כלל. רק שלובי קדושת נפש האלהית שבאדם, נתן לה
37 הקדושה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה, – כנגד
38 קדושת הנפש האלקית, וזאת – כדי שהאדם יתעורר להתגבר
39 עליה, – על ה"סטרא אחרא", להשפילה על ידי שפלות ונמיכות
40 רוחו, ו"נבוזה בעיניו נמאם". – שעל ידי כך הוא משפיל וממאס
41 את ה"סטרא אחרא". ובאתערותא דלתתא – על ידי ההתעוררות
42 למטה, שהואדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אתערותא

43 דלעילא, – מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את
44 ה"סטרא אחרא", לקיים מה שנאמר²⁶: "משם אורידך, נאם ה'",
45 – את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על
46 אלקות וקדושה; דהיינו שמסירה מממשלתה ויכלתה, ומסלק
47 ממנה הכח ורשות שנתן
48 לה להגביה עצמה נגד
49 אור קדושת נפש האלהית,
50 ואזי – כשנוטלים מה"סטרא
51 אחרא" את הכוח ואת
52 הרשות להתנגד לקדושה,
53 ממילא – היא, בטלה
54 ונדחית כביטול החשך –
55 ממילא, מפני אור הגשמי.
56 – הרי, שעל-ידי שהוא
57 משפיל את עצמו ושובר את
58 לבו – ניטל ממילא הכוח
59 מה"סטרא אחרא" להסתיר
60 ולהפריע לנפש האלקית
61 בעבודתה את ה'. וכמו
62 שמצינו דבר זה מפורש
63 בתורה גבי מרגלים,
64 שמתחלה אמרו: "כי חזק
65 הוא ממנו"²⁷ – "אל תקרי
66 ממנו כו'", – חכמינו ז"ל
67 אומרים²⁸, שהמרגלים
68 התכוונו לא רק "ממנו" –
69 מאתנו, אלא "ממנו" – בגוף
70 שלישי, מהקב"ה כביכול,
71 שלא האמינו ביכולת ה', –
72 להכניסם לארץ ישראל,
73 ואחר כך חזרו ואמרו:
74 "הננו ועלינו וגו"²⁹; –
75 לארץ ישראל, כמו שאמר
76 הקב"ה – ומאין חזרה
77 ובאה להם האמונה ביכולת ה'? – לומר שהם מוכנים ללכת
78 לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר ביצוע, הרי לא
79 הראה להם משה רבנו עליו השלום שום אות ומופת על זה
80 בינתיים, – שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰
81 איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ, ומה
82 הועיל זה להם, אם לא היו מאמינים ביכולת ה' חס ושלום
83 לבבש ל"א מלכים³¹, – שמשלו אז בארץ ישראל, ומפני זה לא
84 רצו כלל לבגס לארץ? אלא ודאי, מפני שישראל עצמן הם

מלובשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה - ל"סטרא
אחרא, רשות לכלכל האדם בדברי שקר ומרמה, - כדי
להרבות שקר, - ועל-ידי שהאדם לא יתן לכלכל את דעתו
ולהוליכו שולל - יקבל יותר שבר, בפיתוי הזונה לכן המלך

השקר ומרמה ברשות

המלך, כמו שכתוב בזהר

הקדוש³⁴: - משל למלך

השובר זונה שתנסה לפתות

את בנו ולהטותו מהדרך

הישרה, אבל כוונתו של

המלך בכך, היא: כדי לגלות

את חכמתו של בן המלך,

שאינו נותן להוליכו שולל.

הזונה עצמה גם כן אינה

רוצה באמת, שכן המלך

ישמע לדבריה, כי היא הרי

רוצה למלא את רצון

המלך. כך גם בנמשל:

ה"סטרא אחרא" עצמה

אינה רוצה שהאדם ישמע

בקולה ויעשה את ה"רע".

אין זה, אלא שזה התפקיד

שהוטל עליה, לנסות

לפתות את האדם, כדי

שיקבל יותר שבר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת

ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע -

היא, אין בה שום ספיקות באמונה ואינה רוצה שהאדם ייכשל על

ידה. ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף - הרי זה

"רע" אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה.

במשל הרי זה, כשהזונה אותה שבר המלך, ממנה במקומה זונה

שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד

שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא

מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על כל פנים - כל

הספיקות באמונה אינן נובעות מדיחודי עצמו, ובני ישראל מצד

נשמתם - הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו

זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של

גופם, היא מהנפש האלקית - מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני

באלקות אפשר שתתווסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵

שמעניית "אמן יהא שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום

מצ'רנובל - שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות,

שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

82

1 "מאמינים בני מאמינים", - הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה,
2 בהיותם בני לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק
3 הוא ממנו" - האמינו - מצד נשמותיהם - בהקב"ה וביכולתו
4 להביאם לארץ ישראל, רק שהסטרא אחרא - שמן הנפש

הבהמית, המלכשת בגופם

הגבית עצמה על אור

7 קדשת נפשם האלהית

8 בנסות רוחה ונבהותה,

9 בהצפה בלי טעם ודעת,

10 - שהביא אותם לומר "כי

11 חזק הוא ממנו". ולכן מיד

12 שקצף ה' עליהם, והרעים

13 בקול רעש ורנו: -

14 באמרו³²: "עד מתי לעדה

15 הרעה הזאת וגו'",

16 "במדבר הזה יפלו

17 פגריכם וגו'", "אני ה'

18 דברתי, אם לא זאת

19 אעשה לכל העדה הרעה

20 הזאת וגו'", - שכל אלה,

21 הם הרי, דברים קשים

22 וחמורים, וכששמעו דברים

23 קשים אלו נכנע ונשבר

24 לבם בקרבם³³, בדרכיב:

25 "ויתאבלו העם מאד", וממילא נפלא הסטרא אחרא

26 מממשלתה ונבהותה ונסות רוחה, וישראל עצמן - מצד

27 נשמתם, הם - הרי, מאמינים. - הם האמינו לכתחילה ביכולת

28 ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא

29 אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש

30 רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" - ואמונתם נתגלתה, וכך

31 הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו - הרי זה מפני

32 גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביה עצמה כנגד

33 הנפש האלקית. ועל-ידי שהוא שובר את לבו - הוא שובר את

34 ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומה יכול ללמד כל

35 אדם שנופל לו במחשבתו ספקות על אמונה, כי הם דברי

36 רוח הסטרא אחרא לבדה, - ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת

37 בו מחשבות של ספיקות באמונה, המגבית עצמה על נפשו, -

38 האלקית, אבל ישראל עצמן - מצד נשמתם, הם "מאמינים

39 בו". - בני מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. וגם הסטרא

40 אחרא עצמה - שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל

41 באמונה, - כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן

ליקוטי אמרים

מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלובשת בגופם
הגבית עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגסות
רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף
ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה
הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה'
דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת
וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם
בקרבם כדרכיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה
הם"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן
הם מאמינים ומה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו
במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הם"א
לבדה המגבית עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם
מאמינים בו" וגם הם"א עצמה אין לה ספיקות כלל
באמונה רק שניתן לה רשות לכלכל האדם בדברי
שקר ומרמה להרבות שברו בפיתוי הזונה לכן המלך
בשקר ומרמה ברשות המלך כמו"ש בזה"ק:

יום רביעי ג' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לח, פרק ל עוד... עד עמ' 76, באריכות.

ליקוטי אמרים

פרק ל עוד זאת ישים אל לבו לקיים מאמר רו"ל
והוי שפל רוח בפני כל האדם. והוי
באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל
שבקלים. והיינו ע"פ מארו"ל אל תדין את חבירך עד
שתגיע למקומו. כי מקומו גורם לו לחטוא להיות
פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות
ועיניו רואות כל התאוות והעין רואה והלב חומד ויצרו
בוער כתנור בוערה מאופה כמ"ש בהושע הוא בוער
כאש להבה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב
היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול
להיות שאינו מחומם כ"כ במבעו כי אין היצר שוה
בכל נפש יש שיעצרו בו' כמ"ש במ"א. והנה באמת

1 **פָּרָק ל**. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל
2 מטמטום הלב, ואף שבמחור הוא מזהיר גדולתו של הקב"ה, אין זה
3 משפיע על לבו, למשול בחומריות וגסותו – הרי העצה לכך היא:
4 להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל ידי כך ישבור את
5 חומריות הקליפה של נפשו
6 הבהמית, ויורידה מגבהותה
7 שהיא רוצה להגביה את
8 עצמה כנגד אור הקדושה של
9 נפשו האלקית. רבנו הזקן גם
10 הסביר בפרק האמור – באלו
11 ענינים עליו להתעמק, כדי
12 להגיע ל"לב נשבר".
13 **עוד זאת ישים אל לבו,**
14 **לְקַיֵּם מֵאִמְרוֹ רו"ל:** "וְהָיוּ
15 **שְׁפַל רוּחַ בְּפָנֵי כָל**
16 **הָאָדָם,**" "וְהָיוּ" – לשון
17 המשנה "והיו" מורה
18 שהכוונה היא שיהיה בְּאִמְרוֹ
19 **לְאִמְרוֹתָו,** – שכן, לכאורה
20 הדברים טעונים הסבר:

21 חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה
22 ענווה. ענווה משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא
23 שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות
24 והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו
25 כוחות אלה למישהו אחר – היה הלז מנצל אותם יותר טוב ממנו.
26 מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני,
27 ומוצא בתוך עצמו, שהוא גרוע מהלז – כיצד, איפוא, אפשר לומר
28 למי שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה
29 מכל אדם, גם מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים
30 מצוות?! לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות
31 מהשני, אלא **שיתנהג** בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם,
32 לשון חכמינו ז"ל "והיו", כלומר **שתהיה**, ולא "התנהג" – מורה,
33 שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי? – **"בְּפָנֵי**
34 **כָּל הָאָדָם"** – ממש, **אִפְּלוּ בְּפָנֵי כָל שֹׁפְקִים**. – כיצד, באמת,
35 אפשר לו למי שלומד תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות
36 מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות,
37 ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו דברים שבגללם עליו
38 להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו
39 ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה
40 בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר
41 הרע שלו – בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין
42 הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא, הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע
43 בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו.

על-ידי חשבון זה יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם
מה"קל שבקלים". וְהָיוּ עַל פִּי מֵאִמְרוֹ רו"ל: "אל תדין את
חבירך עד שתגיע למקומו", – אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא
תעמיד את עצמך במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו
שני פירושים: המקום
והסביבה הגשמית, והמקום
הרוחני – מצבו הרוחני של
האדם ואיזה יצר הרע נמצא
בו: לאחד יש יצר הרע חזק
ומחומם, ולשני – יצר הרע
לא כל כך חזק שאינו בוער
כל כך אחרי תאוות. וכך
אומר רבנו הזקן להלן: **כִּי**
מִקְוֵמוֹ – הגשמי וסביבתו,
גִּוְרָם לֹא לְחִטָּא, לְהִיטֵי
פְּרִנְסָתוֹ לִלְךָ בְּשׁוּק כָּל
הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת – באותה
שעה שאינו מסתובב בשוק,
מִיּוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת, וְעֵינָיו
רְאוּת כָּל הַתְּאוּוֹת, וְהָעֵץ
רֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד, – כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה
לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא – **וַיֵּצֵרוּ בֹעֵר**
כְּתַנּוֹר בֹּעֲרָה מְאֹפָה, – כתנור בוער של אופה, אצלו בוער
התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל-
הבית סתם, **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהוֹשֵׁעַ:** "הוא בֹּעֵר כְּאֵשׁ לְהָבָה וְגו'",
– הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם
ומביא לחטא. **מִה שֶׁאֵין בּוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק מְעַט, וְרֹב הַיּוֹם**
יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ. – שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה את
התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך כל
היום בשוק; וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בְּשׁוּק – בעל עסק שמזדמן
לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל
שבקלים", יִכּוֹל לְהִיטֵי – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו
דומה לו, **שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּם כָּל כֶּף בְּמַכְעוֹ,** – וגם כשעליו להיות כל
היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרם הרע בוער
בקרבתם. **כִּי אֵין הַיֵּצֵר שׁוֹהַ כָּל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שֶׁיֵּצֵרוּ בוֹ,** – יש שיצרו
הרע בוער, ויש שאינו כך, **כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ אַחֲרָי.** – וכפי
הידוע, פירושו של הבעל שם טוב, על המשנה "איזהו גבור? –
הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא
לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו
לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באידיענותו לעצמו
באותם דברים. **כֵּאֵן מַעֲיֵר הַרְבֵּי:** שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן
לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" –
אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא

1 בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים –
 2 מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את
 3 הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו
 4 הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות
 5 על שאינו גובר על יצרו
 6 הרע. שכן, הפחד מהקב"ה
 7 היה צריך למנוע ממנו
 8 לחטוא, למרות הנסיונות
 9 שעליו לעמוד בהם. וכך
 10 אומר רבנו הזקן: וְהָנָה,
 11 בְּאֵמֶת גַּם מִי שֶׁהוּא מִחָם
 12 מֵאֵד בְּמִבְעֵי, וּפְרִנְסָתוֹ הִיא
 13 לְהִיט מִיּוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת בָּל
 14 הַיּוֹם – גַּם הוּא, אֵין לוֹ שׁוֹם
 15 הַתְּנַצְלוֹת עַל הַטָּאִין, וּמִקָּרָה
 16 – וּנְקִרָא, "רִשָּׁע גָּמוּר" עַל
 17 אֲשֶׁר אֵין פֶּחַד אֱלֹהִים לִגְדֹל
 18 עֵינָיו, – שֶׁכֵּן, מְבַלֵּי הַבֵּט עַל
 19 מִקוּמוֹ וּסְבִיבָתוֹ וְעַל יִצְרוֹ הָרַע
 20 הַבוֹרֵר – הִיא הַפְּחַד מִהַקְב"ה
 21 עוֹרֵר לוֹ לַעֲמוּד בִּפְנֵי כָל
 22 הַקְּשִׁיִּים; כִּי הֵיךְ לוֹ לְהִתְאַפֵּק
 23 וּלְמַשֵּׁל עַל רוּחַ תְּאוֹתָיו
 24 שֶׁבִּלְבּוֹ, מִפְּנֵי פֶחַד ה' –
 25 הָרוּאָה כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ
 26 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִילָה, כִּי הַמָּחַ
 27 שְׁלִיט עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדָתוֹ. – הָאֵדָם נוֹלַד בְּטִבְעוֹ, שִׁישׁ בְּכוֹחַ הַמוֹחַ לְשִׁלּוֹט
 28 וּלְמַשׁוֹל בְּתַאוֹת הַלֵּב. אִילוֹ הִיָּה לְאֵדָם הַפְּחַד הָרָאִי מִפְּנֵי ה' – הָרִי
 29 לְמִירוֹת הַנְּסִיבוֹת הַגּוֹרְמוֹת לַחֲטָא – הִיָּה יִכּוֹל לְהִימָנַע מִמַּעֲשֵׂי עֲבִירוֹת.
 30 וְהָנָה, בְּאֵמֶת שֶׁהִיא מִלְחָמָה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה, לְשִׁבְרֵי הַיָּצֵר הַפוֹעֵר
 31 בְּאֵשׁ לְהִכָּה מִפְּנֵי פֶחַד ה', – וַיֵּשׁ בְּכֹךְ קְשִׁיִּים חֲמוּרִים, וְכְמוֹ נִסְיוֹן
 32 מִמֶּשֶׁ. וְהִלְכָה, – וּלְכֹן, צָרִיךְ כָּל אָדָם, לְפִי מַה שֶׁהוּא מְקוּמוֹ

ליקוטי אמרים

גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבורע כאש להבה מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כמ"ש לקמן באריכות.

ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וְגַם בְּשִׁעֵת הַתְּפִלָּה, לִיָּגַע עֲצָמוֹ בִּיְגִיעַת נֶפֶשׁ – שלא יהיה קשה לו לאמץ את מחשבתו להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש, וְיִגְעֵת בְּשֵׁר, – להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקָמָן¹⁰ בְּאִרְיֻכּוֹת. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו בעבודת התפילה,

יום חמישי ד' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, כשגגות.

65 וְכָל שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדֵי מִדָּה זוֹ, לְהִלָּחֵם עִם גּוֹפוֹ מִלְחָמָה עֲצוּמָה
 66 כְּזוֹ – עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְבַחֲנִית וְעֶרְךָ מִלְחָמַת הַיָּצֵר – הַמִּלְחָמָה
 67 עִם הַיָּצֵר הָרַע, הַפוֹעֵר
 68 בְּאֵשׁ לְהִכָּה, – ב"קל
 69 שבקלים" מיושבי הקרנות,
 70 שעליו להילחם ביצר הרע,
 71 לְהִיט נִגְעָה וְנִשְׁבֵּר מִפְּנֵי
 72 פֶּחַד ה'. – יתבונן נא, האם
 73 הוא אכן לוחם בתוקף כזה

ליקוטי אמרים

וכל שלא הגיע לידי מדה זו להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע לבחי' וערך מלחמת היצר הבורע כאש להבה להיות נכנע ונשבר מפני פחד ה'. וכן בענין ברכת המזון וכל ברכת הנהנין והמצות בכוונה ואצ"ל כונת המצות

וּמִדְרָגָתוֹ בְּעִבּוּדַת ה', לְשִׁקֵּל וּלְבַחֵן בְּעֲצָמוֹ אִם הוּא עוֹבֵד ה'
 34 בְּעֶרְךָ וּבַחֲנִית מִלְחָמָה עֲצוּמָה כְּזוֹ וְנִסְיוֹן כָּזֶה, – כַּשֶּׁנֶּדְרַשְׁתָּ מִמֶּנּוּ
 35 מִלְחָמָה כְּזוֹ, וְעַלִּיו לַעֲמוּד בִּפְנֵי נִסְיוֹן כְּזֶה, שְׁמִלְחָמָה כְּזוֹ יִכּוֹלָה לְהִיט
 36 נִדְרַשְׁתָּ מִכָּל אֶחָד (גַּם מִיּוֹשֵׁב אוֹהֵל וְעַל יֵצֵר הָרַע "צוּנָה") וְלַעֲתִים
 37 קְרוּבוֹת, בְּבַחֲנִית "וְעֵשָׂה
 38 מִזֵּב". – בַּמִּצְוֹת וּבַעֲנִינִים
 39 הַקְּשׁוּרִים בַּעֲשִׂיַת טוֹב, כְּגוֹן,
 40 בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה בְּכוֹנֶה, –
 41 שְׁהִיא יוֹם יוֹמִית, שְׁצוּרַת
 42 תְּפִילָּתוֹ תְּהִיָּה, לְשִׁפְךָ נֶפֶשׁוֹ
 43 לְפָנֵי ה' בְּכָל כּוֹחַ מִמֶּשֶׁ –
 44 בְּכָל כּוֹחַ כּוֹנֶנְתּוֹ, עַד מִצְוֵי
 45 הַנֶּפֶשׁ, – שֶׁכֵּן בַּחֲזוֹת נֶפֶשׁוֹ
 46 יִהְיֶה נִתּוּנִים בַּעֲבוּדַת
 47 הַתְּפִילָּה, וְעַל סוּג תְּפִילָּה
 48 כְּזֶה, נִדְרַשׁ מֵאִבְקָה קִשָּׁה עִם
 49 הַיָּצֵר הָרַע, וּלְהִלָּחֵם עִם
 50 גּוֹפוֹ וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁבּוֹ
 51 הַמוֹנְעִים – וּמִפְּרִיעִים,
 52 הַכּוֹנֶה – וְעַלִּיו לְהִיאִבֵּק
 53 בְּמִלְחָמָה עֲצוּמָה,
 54 וּלְבַטֵּשֵׁם וּלְכַתֵּתֵם בְּעֶפֶר
 55 קִדְּם הַתְּפִלָּה שְׁחִירִית
 56 וְעֶרְבִית מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם, –
 57 שְׁזוּהִי הַמִּלְחָמָה שֶׁלִּפְנֵי
 58 הַתְּפִילָּה – לְהַכִּין אֶת הַגּוֹף
 59 וְאֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁלֹּא יִפְרִיעוּ לְתְּפִילָּה בְּכוֹנֶה. וְגַם בְּשִׁעֵת
 60 הַתְּפִלָּה, לִיָּגַע עֲצָמוֹ בִּיְגִיעַת נֶפֶשׁ – שֶׁלֹּא יִהְיֶה קִשָּׁה לוֹ לֵאמֹץ אֶת
 61 מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַתְעַמֵּק וּלְהִרְהֵר בְּגִדּוּלַת ה', כָּל הַזְּמַן הָדְרוּשׁ, וְיִגְעֵת
 62 בְּשֵׁר, – לְהַסִּיר אֶת הַמְּנִיעוֹת הַנוֹבְעוֹת מִן הַגּוֹף, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר
 63 לְקָמָן¹⁰ בְּאִרְיֻכּוֹת. – כִּיצַד צָרִיכוֹת לְהִיט יְגִיעַת הַנֶּפֶשׁ וְיְגִיעַת הַבֶּשֶׂר.
 64 יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו בעבודת התפילה,

ביצרו הרע, בנוגע לתפילה בכוונה, כפי שעל ה"קל שבקלים" ללחום
 ביצר הרע שלו; וכך גם בנוגע לענינים אחרים עליהם מדובר להלן.
 וְכֵן בְּעֵינֵי בְּרַכַּת הַמִּזְוֹן
 וְכָל בְּרָכוֹת הַנֶּהֱנִין
 וְהַמִּצְוֹת – שֶׁתִּיַּיֵּנָה כּוֹלֵן,
 בְּכוֹנֶה, – שֶׁלֶשׁ כָּךְ
 נִדְרָשׁוֹת הַתַּאֲמָצוֹת וּמִלְחָמָה
 נִגַּד הַיָּצֵר הָרַע, וְאֵין צָרִיךְ
 לִזְמֵר בְּכֹנֶת הַמִּצְוֹת לְשִׁמּוֹן.

1 - לקיימן לשם מצוה ולשמו של הקב"ה, שלשם כך נדרשת בודאי
2 התאמצות גדולה ומלחמה עם היצר הרע, וברור הדבר שהוא יכול
3 למצוא בעצמו, שעדיין חסר בו בכונה לשמה כשהוא מקיים מצוות.
4 וכן - כשנדרש ממנו להילחם, בענין עסק למוד התורה, ללמוד

5 הרבה יותר מחפצו ורצונו

6 לפי טבעו ורגילותו - כי,

7 כדי ללמוד עד כמה שרצוי

8 לו מצד טבע התמדתו, או

9 מצד רגילותו ללמוד

10 בהתמדה - אין עליו

11 להילחם כלל, כנזכר לעיל

12 בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד

13 יותר מאשר טבעו ורגילותו

14 - זה יכול להיות רק, על ידי

15 מלחמה עצומה עם גופו,

16 כי הלומד מעט יותר

17 מן טבעו - שעל כך עליו

18 כבר להילחם - אבל, הרי זו

19 מלחמה קטנה, ואין לה

20 ערך ודמיון עם מלחמת

21 היצר הבער באש, -

22 ב"קל שבקלים", כפי

23 שלמדנו לעיל, דמקרי -

24 שנקרא, "רשע גמור" אם

25 אינו מנצח יצרו, להיות

26 נכנע ונשבר מפני ה'.

27 הרי שמלחמתו ללמוד קצת

28 יותר מכפי טבעו ורגילותו -

29 אינה דומה כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא אם כן הוא

30 לומד הרבה יותר מאשר ברצונו, שלשם כך עליו להיאבק

31 במלחמה גדולה - יבדוק נא את עצמו, אם אכן יש לו מלחמה

32 כזו. ואף שאצל ה"קל שבקלים" המלחמה היא בענינים של "סור

33 מרע" - ואילו אצלו חסר ב"ועשה טוב" - אומר על כך רבנו הזקן:

34 ומה לי פחיתות "סור מרע", ומה לי פחיתות "ועשה טוב" -

35 הכל היא מצות המלך הקדוש יחיד ומיוחד ברוך הוא. -

36 ההבדל שבין "סור מרע" ל"ועשה טוב" הוא רק בנוגע לענינים של

37 כוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות - אין מצד

38 המצווה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד ומיוחד, שום הבדל

39 ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי בענינים של "ועשה טוב" דומה

40 להיכשלותו של הלז בענינים של "סור מרע". וכן בשאר מצוות,

41 - שכדי לקיימן, נדרש ממנו להילחם - גם בכך הוא יכול למצוא

42 בעצמו שאין הוא לוחם מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו,

43 ובפרט בדבר שבממון, - מצוות הקשורות לעניני כספים, כמו

ליקוטי אמרים

לשמן. וכן בענין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה
יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה
עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"ז
מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר
הבער כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו
להיות נכנע ונשבר מפני ה'. ומה לי בחי' סור מרע
ומה לי בחי' ועשה טוב הכל היא מצות המלך הקדוש
יחיד ומיוחד ב"ה. וכן בשאר מצוות ובפרט בדבר
שבממון כמו עבודת הצדקה וכה"ג. ואפי' בבחי' סור
מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר
לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה
עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק
באמצע שיחה נאה או סיפור כגנות חבירו ואפי' גנאי
קטן וקל מאד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו
כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אלא
כתבי' אלא יהודא חייטא כתביה וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש
בגמ' רפ"י דב"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא
ובפרט בענין לקדש עצמו במותר לו שהוא מדאוריית'
והתקדשתם וגו'. וגם ד"ס
שכל אלו וכיוצא בהן הן

עבודת הצדקה - לתת צדקה באופן של עבודה, לתת צדקה
יותר מאשר יש ברצונו ורגילותו, וכה"א ג'נא. - וכדומה, בהם
הוא יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק כפי שנדרש
ממנו. ואפלו בפחיתות "סור מרע", יכול כל איש משכיל למצוא
בנפשו שאינו סר לגמרי
מהרע בכל מכל כל,
במקום שצריך למלחמה
עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק
לעיל, - המלחמה הנדרשת
מ"קל שבקלים", ואפלו
פחות מערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק
- כשנדרשת ממנו לחימה
קלה יותר מאשר נדרש
מהלז - אין הוא יכול לעמוד
במלחמה זו, כגון להפסיק
באמצע שיחה נאה, או -
באמצע, סיפור כגנות
חבירו, ואפלו גנאי קטן
וקל מאד, אף שהוא
אמת, ואפלו - כשהוא
מספר זאת כדי לנקות
עצמו, - שלא יאשימו אותו
בגנאי זה, כנודע¹² מהא -
ממה, דאמר רבי שמעון
לאביו רבינו הקדוש: -
בקשר לגט מסובך שלא
נכתב כמו שצריך: "לאו
אנא כתביה, אלא יהודא
חייטא כתביה", - "לא אני כתבתי את הגט, כי אם יהודה חייטא"
- באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כל כך גדול, והוא השתמש
בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת ואמר לו: - רבנו הקדוש לבנו
רבי שמעון: "כלך מלשון הרע" - "לך לך מלשון הרע", [עין שם
בגמרא ר"ש פ"ק י' דבבא בתרא], - הרי שאפשר לו לאדם
למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע", אין הוא מנהל כראוי
את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, וכה"א ג'נא - ודומה לכך, במה
מ"ל דשכיחי טובא. - דברים שכיחים רבים, בעתים קרובות, הרי,
שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק לנצח את
היצר הרע. ובפרט בענין לקדש עצמו במותר לו, שהוא
מדאורייתא¹³, - שאדם מחוייב לקדש את עצמו ולהימנע מלעשות
גם דברים המותרים, כמו שכתוב¹⁴: "קדשים תהיו וגו'",
"והתקדשתם וגו'"¹⁵; - ובכל זאת, הוא מוצא בעצמו, שאין הוא
מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת ממנו מלחמה עצומה, וכן,
דברי סופרים - דברים שחכמים קבעו אותם, המורים מדברי

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) נוכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרוז"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנ' כן מפני שבחי' צ"ל בכא"א (תו"א ר"פ וארא) - שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל. 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כז. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז.

1 תורה¹⁶ וכו'. — שגם לפי הדיעה ש"קדש עצמך במותר לך" הוא
2 מדרבנן — הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים מדיני התורה. אלא שכל
3 אלו וביצא בהן, הן מעונות שהאדם דש בעקבותיו¹⁷, — כי אין
4 הוא חש בחומרתם ואינו שם לב בכך משום עבירה, וגם נעשו

5 בהתה, מחמת שעבר

6 ונשנה וכו'. — כפי שהגמרא

7 אומרת¹⁸: "כיון שעבר אדם

8 עבירה ושנה בה... נעשית לו

9 כהיתר" — משום שאינו חש,

10 שהוא חוטא במשהו.

11 בהתאם לאמור, הרי שאין

12 הוא טוב יותר מאשר ה"קל

13 שבקלים", שכן, כשם שהלו

14 אינו מתאבק לנצח

15 במלחמתו הוא, כך גם הוא

16 אינו מנהל מלחמה, כדי

17 לעמוד בנסיגות שלו. ברם,

18 חכמינו ז"ל הרי אומרים

19 "והוי שפל רוח בפני כל

20 אדם", אפילו בפני ה"קל שבקלים" — במה, איפוא, הוא גרוע מזה"קל

21 שבקלים"? — אומר על כך רבנו חזקן: אבל באמת, אם הוא — אותו

22 אדם שעושה את החשבון, יודע ספר, — יודע ללמוד תורה, ומחזיק

23 בתורה ה', וקרבת אללים יחפץ — גדול עונו מנשא, ואשמתו

24 גדולה בכפלי כפלים — וכל כך למה? כמה שאינו נלחם ומתגבר

25 על יצרו בערך ובחינת מלחמה עצומה הנזכרת לעיל —

26 הנדרשת מזה"קל שבקלים". אשמתו של היודע ספר היא איפוא

ליקוטי אמרים

מעונות שהאדם דש בעקבו וגם נעשו כחיתר מחמת
שעבר ושנה וכו'. אבל באמת אם הוא יודע ספר
ומחזיק בתורה ה' וקרבת אללי יחפץ גדול עונו מנשא
ואשמתו גדלה בכפלי כפליים במה שאינו נלחם
ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל
מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה'
ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים
יצרם הבוער כאש להבה מפני פחד ה' המבין ומביט אל
כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו
ועבודתו וכמשארו"ל גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן
ארז"ל על ע"ה שזדונות נעשו להם כשגגות:

גדולה בהרבה, מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות, הרחוקים
מה' ותורתו. ואין אשמתם גדולה כל כך כמה שאינם כובשים
יצרם הבוער כאש להבה, — ואינם שולטים ביצר הרע שלהם,
מפני פחד ה' המבין ומביט אל כל מעשיהם, — אין אשמתם
גדולה כל כך, מאשמת כל
הקרב הקרב אל ה' ואין
תורתו ועבודתו, וכמו
שאמרו רז"ל גבי אחר: —
לגבי אלישע בן אבוי²⁰,
המכונה "אחר", "שידע
בכבודי וכו'". — בכבוד ה',
ובכל זאת חטא — הרי
שאשמתו גדולה יותר, ולכן
אמרו רז"ל על עמי
הארץ²¹: "שזדונות נעשו
להם כשגגות": — כאילו
חטאו מתוך שגגה, יען שאין
הם יודעים חומרתם של
חטאים. ואילו בתלמיד חכם,
הדבר הפוך, ש"שגגת תלמוד עולה ודון"²², שגם אם הוא נכשל
בחטא מפני שלא למד מספיק — נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא
במודע, הרי, בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע — הוא גרוע
מזה"קל שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "והוי
שפל רוח בפני כל האדם", ועל ידי כך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא
לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" — ויאיר לו אור הנשמה, כפי שהוסבר
בפרק כ"ט.

יום שישי ה' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

1 "והוי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר
2 שאף אם עשוי להיות שכאשר יתעמק בכל האמור במשך שעה ארוכה, יפול
3 בעצבות גדולה — בכל זאת, אל יפחד מכך.

4 והנה, אף אם כשיאריך
5 הרבה להעמיק בענינים
6 הנזכרים לעיל בשעה
7 ושתים, להיות בנמיכת
8 רוח ולב נשבר, יבא לידי
9 עצבות גדולה — ויהודי הרי
10 צריך להיות בשמחה, ולא
11 בעצבות, לא יחוש. — לכך,
12 שהוא נתון בעצבות, ואף
13 שעצבות היא מצד קליפת
14 נה, ולא מצד הקדושה, כי מצד הקדושה בתיב: "עו וחרוה
15 במקומו", ו"אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה"², — כשיהודי

53 פרק לא. בפרק כ"ט דן רבנו חזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף
54 שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכוחו לשלוט בחומרותיו
55 הגוף. העצה לכך — מובאת באותו פרק — לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב

56 נשבר", שעל ידי כך הוא שובר

57 את רוח ה"סטרא אחרא",

58 המגביהה עצמה ופועלת

59 להסתיר על אור הקדושה של

60 נפשו האלקית. לאחר שהזכיר

61 רבנו חזקן, באותו פרק, חשבונות

62 שונים, שבידם להביאו ל"לב

63 נשבר", יעץ, בפרק ל', שגם

64 יתבונן בעובדה, שבענינים שונים

65 אין הוא נאבק בנפשו הבהמית,

66 כפי שנדרש ממנו: ובכך — הוא גרוע מזה"קל שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצרו

67 הרע ונכשל בעבירות; על ידי כך יהיה בידו לקיים באמת מאמר חכמינו ז"ל

16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב. 19. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג. 1. דברי הימים א טז, כז. 2. שבת ל, ב.

1 נמצא במצב של שמחה; "וכן לרבר הלכה וכו'", — שעליו ללמוד
2 דיני התורה מתוך שמחה; אלא שאם העצבות היא ממלי
3 דשמחה, — מחמת מצבו הרוחני שאינו כפי שצריך להיות — היא —
4 העצבות נובעת אז, מבהינת טוב שפגנה — כפי שלמדנו בפרק
5 הראשון, שבקליפת "נוגה"

6 יש גם טוב וגם רע, לכן

7 העצבות מענינים גשמיים
8 נובעת מזה"רע" שבקליפת
9 נוגה, ואילו העצבות
10 מענינים רוחניים נובעת
11 מזה"טוב" שבקליפת נוגה.
12 ברם, גם ה"טוב" שב"נוגה"
13 אף הוא קליפה ולא קדושה.
14 [ולכן כתב האר"י ז"ל,
15 שאפילו דאגת העונות
16 אינה ראויה כי אם בשעת
17 תודיה, ולא בשעת התפלה
18 ותלמוד תורה, שצריך
19 להיות בשמחה שמיצר
20 הקדשה דקא] — לשון כ"ק
21 אדמו"ר שליט"א: "ולא של
22 הוללות וכו"ב". הרי, שגם
23 העצבות מענינים רוחניים,
24 נובעת מקליפת נוגה. מדוע,
25 איפוא, עליו להשתדל
26 להגיע לעצבות הנובעת
27 מהקליפה? אה"על"פ"ן

28 הרי כך היא המדה, — כך הוא הנוהג, לאכפא לסטרא אחרא
29 במינה ודוגמתה, — לכפות את ה"סטרא אחרא" בדברים שהם
30 בדומה אליה, שבירת ה"סטרא אחרא", המשתדלת להסתיר על אור
31 הקדושה של נפשו האלקית, צריכה להיות בדבר שגם הוא בא
32 מזה"סטרא אחרא", אלא מזה"טוב" שבה, זוהי העצבות ממצבו
33 בעינים הרוחניים. במאמר רז"ל: "מינה וביה אבא לשדיה ביה
34 נהנא", — מהיער עצמו לוקחים את ה"יד" לגרון לכרות בו את
35 היער. או כביטוי רבותינו ז"ל: "פגע בו ביוצא בו". — נתקל במי
36 שדומה לו. ועל זה — על העצבות הנובעת מחשבונות מעמדו
37 ומצבו הרוחני, נאמר: "בכל עצב יהיה מותר", והיתרון היא
38 השמחה הבאה אחר העצב, בדלקמן. — כיצד יגיע לשמחה אחרי
39 העצב. אך באמת, אין לב נשבר ומרידות הנפש — על רחוקה
40 מאור פני ה' והתלבשותה בסטרא אחרא — נקראים בשם
41 "עצבות" כלל בלשון הקדש, — משמעות המלה "עצבות" בלשון

ליקוטי אמרים

וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי' טוב שבנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות אינה ראויה כ"א בשעת הוידוי ולא בשעת התפלה ות"ת שצ"ל בשמחה שמיצר הקדושה דווקא] אעפ"כ הרי כך היא המדה לאכפא לס"א במינה ודוגמתה. כמארו"ל מינה וביה אבא לשדי' ביה נרגא ופגע בו כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת אין לב נשבר ומרידות הנפש על ריחוקה מאור פני ה' והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו אבל מרידות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי' גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול גבורות והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי' ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם ירגיו אדם יצ"הט והיינו בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר

מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא גבורות של קדושה, שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים נובעים מהם גבורות ודינים של היפך הקדושה והטוב — ולכן נהפכים הם, בכוחו של שורשם, מ"רע" — לקדושה ולטוב. ולכן אמרו רז"ל: "לעולם ירגיו אדם יצר הטוב", — על היצר הרע, שעל עבודת הנפש האלקית להיות מפעם לפעם בהלך רוח של רוגז וגבורה. כדי להמתיק על ידי כך את הדינים של הנפש הבהמית והיצר הרע. אלא, הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו, אינו במובן שתמיד עליו לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל הרי על עבודתו להיות בשמחה, אלא הכוונה היא: כל פעם, כל זמן שעליו להזדקק לכך — וכפי שיוסבר להלן; והיגו, בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכה. — כגון, בשעה שהנפש הבהמית מגביהה את עצמה להסתיר על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך האדם הוא במצב של "טמטום הלב" — על

הקודש היא "כיווץ", כמו "מדה עוצבת", שהוא מכווץ ונפול ברוחו, ואין בו חיות כלל. כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו, אבל מרידות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר, רק שהיא חיות — הנובעת, מבהינת גבורות קדושות, — ולכן היא באופן של מרידות, ואילו והשמחה מבהינת חסדים, — של קדושה. כי הלב כלול משתייהן. — משתי המדות, גבורות וחסדים. על כל פנים, הרי, שברון לבו ומרידותו (עם חיות), אינם נובעים מקליפה, כי אם מקדושה, מגבורות של קדושה. והנה, לעתים צריך לעורר בחי' קדושות גבורות הקדושות כדי להמתיק הדינים, שהם — הדינים, בחי' נפש הבהמית ויצר הרע כששולט — היצר הרע, חס ושלום על האדם, — שזה, הרי, ענין של דינים, כי אין הדינים נמתקין — נהפכים ל"טוב" ול"חסד", אלא בשרשן. — כש"ממשיכים" אל תוך הדינים — משורשם,

מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא גבורות של קדושה, שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים נובעים מהם גבורות ודינים של היפך הקדושה והטוב — ולכן נהפכים הם, בכוחו של שורשם, מ"רע" — לקדושה ולטוב. ולכן אמרו רז"ל: "לעולם ירגיו אדם יצר הטוב", — על היצר הרע, שעל עבודת הנפש האלקית להיות מפעם לפעם בהלך רוח של רוגז וגבורה. כדי להמתיק על ידי כך את הדינים של הנפש הבהמית והיצר הרע. אלא, הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו, אינו במובן שתמיד עליו לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל הרי על עבודתו להיות בשמחה, אלא הכוונה היא: כל פעם, כל זמן שעליו להזדקק לכך — וכפי שיוסבר להלן; והיגו, בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכה. — כגון, בשעה שהנפש הבהמית מגביהה את עצמה להסתיר על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך האדם הוא במצב של "טמטום הלב" — על

3. סנהדרין לט, ב. 4. שבת קכא, ב. 5. משלי יד, כג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? — וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') — שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' — ועל אותה הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש" — עפ"ז יומתק ג"כ כתבו (לאח"ז שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשיך) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'". 7. ברכות ה, א.

1 עבודתו להיות אז מתוך "הרגזה" וגבורה. אך שעת הכפשר, שהיא
2 שעה המיוחדת וראויה לכך לרב בני אדם, היא בשעה שהוא
3 עצב בלאו הכי ממלי דעלמא, - כשהוא בין כך עצב מעניני
4 העולם, או כך בלי שום
5 סבה, - שלא בגלל עניניו
6 הגשמיים, אלא הוא עצב
7 מבלי שהוא עצמו יודע את
8 הסיבה לכך, ואז היא שעת
9 הכפשר להפך העצב
10 להיות מ"מרי דחשבנא" ⁴
11 הנזכר לעיל, - להיות ⁵

ליקוטי אמרים

שהוא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא
בשעה שהוא עצב בלא"ה ממילי דעלמא או כך בלי
שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות
ממרי דחשבנא הנ"ל ולקיים מאדו"ל לעולם ירגיו וכו'
כנ"ל וכוזא יפטר מהעצבות שממילי דעלמא

יום שבת קודש ו' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לידי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

23 ואחר כך - אחרי שיבוא למרירות ולב נשבר על-ידי חשבון נפשו,
24 יבא לידי שמחה אמיתית. דהיינו, שזאת ישיב אל לבו - שכן
25 יענה ללבו, לנחמו בנפלים, אחר הדברים והאמת האלה
26 הנזכרים לעיל, -
27 שהשתכנע במצבו הנחות.
28 כיצד, איפוא, הוא יכול
29 במצב כזה, לנחם את עצמו?
30 - לאמר ללבו: - שיתבונן:
31 אמת הוא בן בלי ספק,
32 שאני רחוק מאד מה'
33 בתכלית, ומשוקן ומתעב
34 בו, אך כל זה הוא אני
35 לבדי, הוא הגוף עם נפש
36 החיונית שבו, - הנפש
37 הבהמית המחיה את הגוף.
38 אבל מכל מקום יש
39 בקרבי "חלק ה" ממש,
40 שישנו אפלו בקל
41 שבנפלים, - שכן, גם "קל
42 שבנפלים" יש בקרבו חלק
43 אלקה ממעל, שהיא נפש
44 האלהית עם ניצוץ אלקות

ליקוטי אמרים

ואח"כ יבא
לידי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו
בנפלים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו
אמת הוא בן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשוקן ומתעב בו אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
ממש שישנו אפי' בקל שבנפלים שהיא נפש האלהית
עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא
בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק
מה' והתיעוב ושוקן הרי נפש האלהית שבי בגלות
גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל
מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה
אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלבשה בגופי שהיתה
נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה כן
תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאשים כל מגמתי בתור'
ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל וכפרט

מבעלי החשבונות, לעשות חשבון נפשו ממעמדו ומצבו הרוחני,
ולכן מאמר דו"ל "לעולם ירגיו וכו'", בנזכר לעיל, -
להשתמש בקו המרירות והרגז', וכוזא יפטר מהעצבות שממילי
דעלמא, - בכך, יפטר
מהעצבות
מהענינים הגשמיים,
כשיעשה חשבון נפשו ויגיע
למרירות בגלל עניניו
הרוחניים - יפטר מהעצבות
שהיה נתון בה בתחילה
מחמת עניניו הגשמיים.

ממש המלבש בה להחיותה, רק שהיא - הנפש האלקית,
בבחינת גלות, - בנפש הבהמית של הקליפה, בשעה שאני נמצא
במצב רוחני ירוד כזה. ואם בן - הרי, אדרבה, - להיפך: כל מה
שאני בתכלית הרחוק מה'
והתיעוב ושוקן - הרי נפש
האלהית שבי בגלות גדול
יותר, והרחמנות עליה
גדולה מאד, ולזה - ולכן,
אשים כל מגמתי וחפצי
להוציאה ולהעלותה
מגלות זה, להשיבה אל
בית אביה כנעורי', -
כלומר: לשורשה, כמו
שהיתה קדם שנתלבשה
בגופי, שהיתה - אז,
נכללת באורו ויתברך
ומיוחדת עמו בתכלית,
וגם עתה בן תהא כלולה
ומיוחדת בו ויתברך, - וזה
ידיה, כשאשים כל מגמתי
בתורה ומצות, להלביש
בהן - בתורה ובמצות, כל

8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניני הגשמיים - הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני - הכוונה בפשטות, שבהיותו
בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר"
משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניני הגשמיים?! אלא, האמת היא אכן כך: שכן,
כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של
עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין
שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביי", שלכאורה על שמחת חג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בכך
ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים?! - אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה -
צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות - קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא
לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה:
בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניני הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים.

- 1 עֶשֶׂר פְּחִינוּתֶיהָ – שכל עשרת בחינות וכוחות הנפש יהיו לבושים
 - 2 בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש" בהבנת התורה, וה"מדות"
 - 3 – בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות בהן
 - 4 מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', כְּנֻזְרָה לְעֵלִי, וּכְפָרֵט בְּמִצְוֹת
 - 5 תְּפִלָּה – בה מושגת במיוחד
 - 6 המגמה להוציא את הנפש
 - 7 האלקית מגלותה ולקשרה
 - 8 לשורשה באלקות – על ידי:
 - 9 לְצַעֵק – שהנפש תצעק
 - 10 בשעת התפילה, אֵל ה' בְּצַד
 - 11 לָהּ מְגֻלּוֹתֶיהָ בְּגוּפִי
 - 12 הַמְשָׁקֵן, לְהוֹצִיאָהּ מִמִּסְגֵּר, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יְתִבְרָךְ. וְזוֹ – עבודה זו,
 - 13 להוציא את הנשמה מגלותה בגוף ולהחזירה ליחודה עם הקב"ה
 - 14 על-ידי תורה ומצוות בכלל ועל-ידי תפילה בפרט, הִיא פְּחִינָה
 - 15 "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים"¹⁰, – שכן, לכאורה "תשובה" ו"מעשים
- טובים" הם שני ענינים שונים: "תשובה" באה כדי לתקן ולהיטיב את
העבר הלא-טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות וענינים
טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – כיצד, איפוא,
מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה ומעשים טובים?
(כלשון חכמינו ז"ל: "יפה
שעה אחת בתשובה ומעשים
טובים"). אלא, כפי שמוסבר
כאן, שהמעשים הטובים
צריכים להיעשות מתוך
הכוונה האמורה – יובן
הדבר: שֶׁהֵן מַעֲשִׂים טוֹבִים
שְׁעוֹשָׂה בְּרִי לְהָשִׁיב – את הנפש, שהיא "חֶלֶק ה'" – להקב"ה,
לְמִקְוֵא וְשִׁרְשָׁא דְּכָל עֲלָמִין. – שהוא מקור ושורש כל העולמות.
הרי, שמעשים טובים אלה קשורים בהחזרת הנפש למקורה
ושורשה, שזה ענין ה"תשובה".

9. פרק ד. 10. אבות ד, יז.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שני מכתביו מכ"ה שבט, וכן הקודם להם.

לאחרי כל מה שכתב ע"ד... שי' הנה הוא בדוגמת דבר שקשה לבוא בטענות לחולה מפני מה
מדת החוסם שלו אינו בסדר כי הרי בזה הוא ענין המחלה שלו, והעצה היא למצוא תרופה ולהביאו אליו
כיון שמפני החוסם אינו יכול לצאת מד' אמות שלו, ואח"כ לחפש עצות ודרכים המתאימים למצב החולה
שתבוא התרופה בפנימיות ותפעול פעולתה.

ומובן שכן הוא גם כשאחד מבני"י החוסם של נפש האלקית שלו נחלף בחמימות דלעומת זה, ובשעת
מעשה אי אפשר לטעון עמו, וכמרז"ל אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות, ובמילא אינו כלי לקבלת
הוכחה שכלית, אלא שבכגון דא העצה היא למצוא תרופה המתאמת לפניו (וכבר אמורה היא בספרי מוסר
ובפרטיות בספרי החסידות).

ובהתחשב שאחת מתוצאות מחלתו שאיננו יוצא מד' אמות של המלך זקן וכסיל, הרי אין ברירה
אחרת מפני אהבת ישראל, אלא, להכניס התרופה לרשות הנ"ל, ולחפש עצה שתכנס בפנימיות החולה, ואז
בודאי תפעול פעולתה, כי אם מעט אור דוחה הרבה חשך עאכ"כ הרבה אור, ואם אי אפשר אחרת הרי
אין מגלים להחולה שהכוונה לתת לו ענין שיתרפא מהמחלה שלו, ואפשר שידמה שרוצים לתת לו מיני
ממתקים לפי חושיו בהווה, והנמשל מובן ולדכוותי בודאי אין צריך ביאור.

מובן שאחרי כל הנ"ל הנה המקבלים של החולה הרחמנות עליהם גדולה עד למאד, אבל לא יוושעו
ע"י שיניחו את המשפיע שלהם במצבו ההווה... והשי"ת יזכהו ויצליחו להיות שליח לבשר טוב בכל הנ"ל
ות"ח מראש.

בברכה.

יום ראשון	יום ששי	ל שבט, ר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ	שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: ובזה . . . שעה כנ"ל.		
	במה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ [=הרב שמואל בצלאל] בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה היה ער כל אותו הלילה, ומכון להניח תפלין בה בשעה אשר נכנס לה"צמח צדק" בפעם הראשונה.		

יום שני	שבת	א אדר א, שר"ח	ה'תש"ג
תהלים: מפרק א עד פרק ט	שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.		
	"תורה אור" דבור המתחיל "לא תהיה משפלה", סעיף המתחיל "והנה אחר" – "במסירת נפש בפ"ע". פרוש הראשי תבות הוא "בפנימית עצמותו". כתיב: "יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי ערב". הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות, וזהו "יצא אדם לפעלו", דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונפש הטבעית והבהמית, הוא בשביל "אדם לפעלו" – במלאכות הכלליות, להגביר הצורה על החמר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה, "ולעבודתו" – שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ובמדות כפי טבעה וענינה.. "עדי ערב" – בעוד יש זמן לעשות, כמו שכתוב "היום לעשתם". ובעמק הענין, באור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העליה שנעשה על ידי ירידת הנשמה למטה ד"יצא אדם", דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלבשת בגוף, "לפעלו", היא עוסקת בעולם הבא באופן התעסקותה בעולם הזה, ואם היה קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה. "ולעבודתו", אם עסק בעבודתו כראוי, אז הנה עליתו "עדי ערב", שעולה בעלוי אחר עלוי עד הנעם והערבות דעצמות אין סוף ברוך הוא.		

יום שני	א אדר שני, ר"ח	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו.	
	ביעלה ויבא: זכרנו ה' אלקינו בו – ב"ת דגושה – ופקדנו בו – ב"ת רפויה.	

יום שלישי	יום ראשון	ב אדר א	ה'תש"ג
תהלים: מפרק י עד פרק יז	שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.		
	רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה. ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו,		

בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רבנו הגדול – הזקן – סדר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהיה רק כפי האמת ובאה על ידי עבודה. ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, 'להפך את העולם'. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופעל, אינה שיהיו, בכונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכונה, מלה בתפלה כראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה. אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעה רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

יום שלישי ב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר – על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש – על תבואת השדה והפרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום רביעי	יום שני	ג אדר א	ה'תש"ג
תהלים: מפרק יח עד פרק כב	שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.		
	רבנו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומפל שפן לחבר צדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת צדתו.		

יום רביעי ג אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: יח-כב.

תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואס בשעת ער שלאפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראסטתמימות'דיקען מסירתנפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על ידי קבלת עול של עבד פשוט, שגם בשנתו נכר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום שלישי	ד אדר א	ה'תש"ג
יום חמישי תהלים: מפרק כג עד פרק כה	שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.	ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלקי בפרט, הוא: (א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם, (ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במשפלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

יום חמישי	ד אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.	צו חסידות ביים מיטעלען רבי'ן, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.	דער טאטע האט עס ערקלערט, אז דאס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בַּעַת אֲמִירַת הַחֲסִידוֹת אָצַל אַדְמו"ר הָאֲמִצְעִי שָׁרָר שְׁקֵט מַחֲלֵט. לְמֵרוֹת זֹאת נָהַג לִזְמֹר תוֹף כְּדִי אֲמִירַת חֲסִידוֹת: שֵׁא! שֵׁא!
 אָבָא [=אַדְמו"ר הַרש"ב] הַסְבִּיר, שֶׁהַדָּבָר נַעֲשֶׂה כְּדִי לְהַשְׁקִיט [=לְרַסֵּן] אֶת נְבִיעַת הַמּוֹחִין, [הַמַּעֲלָה בַּמַּחֲשָׁבָה דְּעוֹת נִגְדוֹת] וּבְכֵךְ בָּאֵר מְאֹמֶר הַזֶּהר "סָבָא דְּעֵתוּהִי סְתִים, דְּשָׁקִיט וְשָׁכִיךְ" [=זָקֵן דְּעֵתוֹ מַפְלָאָה מְשׁוּם שְׁשׁוּקֵט וּמִיִּשְׁבּ].

יום רביעי	ה אדר א	ה'תש"ג
יום שישי תהלים: מפרק כט עד פרק לד	שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.	בְּלִי שׁוּם צֵל סִפֵּק וְסִפֵּק סִפְקָא, הִנֵּה בְּכָל מְקוֹם מִדְּרֹךְ כֶּף רִגְלִינוּ, הַכֵּל הוּא לְזֻכּוֹת וּלְטָהֳרָה אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹתֵיזוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְאַנְחֵנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא אָנוּ, אִישׁ אִישׁ כְּאִשׁר גְּזָרָה עָלָיו הַשְׁגָּחָה הַעֲלִיזָנָה, אֵין חֲפָשִׁי מַעֲבֻדַּת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר הָעֲמָסָה עַל שְׁכֻמָּנוּ.

יום ששי	ה אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.	לְמוֹד הַנִּגְלָה, לְמוֹד הַחֲסִידוֹת וְעִבּוּדָה בְּפַעַל – כֵּלָם כְּאֶחָד מְכַרְחִים הֵמָּה. וְלֹא זֶה בְּלִבְד דְּאִינוּ שׁוֹר לִזְמֹר שֶׁהָאֶחָד יִדְחָה אוֹ יִדְחָה מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה הֵם מְסִיעִים זֶה לָזֶה, וּכְמֹאֲמַר "וְלֹא עִם הָאָרֶץ חֲסִיד" – שְׁצַרֶיךָ לִהְיוֹת לְמוֹד הַנִּגְלָה, "אֵיזֶהוּ חֲסִיד הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ", – שְׁצַרֶיךָ לִהְיוֹת לְמוֹד הַחֲסִידוֹת, וְתִכְלִית הַלְמוּד הִלָּא הוּא הָעִבּוּדָה בְּפַעַל.	

ה'תש"ג

ו אדר א

יום חמישי

שבת

קודש

תהלים:

מפרק לה
עד פרק לח

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואס דער אויבערשטער ב"ה איז מוכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידען א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואס עס קומט איהם זאל, ח"ו, זיין ניט גוט, אבער אויף דעם אנדערען איז דאס ניט שייך כלל.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: זו מעלה נפלאה, שהקדוש ברוך הוא מוכה, ומשיגים חוש וענג בעשיית טובה ליהודי, עד שהזולת בעיניו יקר יותר משהוא בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצא כמה נמוקים מדוע מגיע שיהיה לו, חס ושלום, לא טוב, אף על הזולת זה כלל לא שייך.

ה'תש"ג

ו אדר שני

שבת

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.

בברכות הפטורה אומרים תמיד: באמן ורחמן אתה, תושיע ותשמוח.

שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג – כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נזדרזו רבנו למסרו לדפוס. יש נסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתיקות נשתבשו מסרו לדפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו – שנת תק"ן – אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

אגרות קודש

ב"ה, ב' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מה שכותב אודות לימודו בתורת החסידות שלא מצא זמן על זה כיון שיש לו כמה ספרים ורוצה ללמד, פלא ותמי גדולה כי הרי ידוע בזהר הקי' בכמה מקומות אשר פנימיות התורה, שתורת החסידות בכללה היא נשמתא של נגלה דתורה הנקראת גופי תורה, ובמילא המענה שאין לו זמן בשביל הנשמה והחיות כי רוצה להרבות בהגוף, מובן שאינה מתקבלת כלל וכלל...

בברכת מז"ט.

קנין פירות וקנין הגוף בעבודת ה' יום ראשון לי שבט ה'תש"ע

ומדות רעות למוחו וליבו, כי ה'גוף' – עצם השכל והמידות – לא 'נקנה' לקב"ה.

ו"קנין הגוף" – ביטול עצם היצר הרע והכוחות השלילים. זו היא דרגת ה'צדיק' ה'מקנה' לה' גם את 'גוף' השכל והמידות שבלב, וה'פירות' – המחשבה, הדיבור והמעשה – קנויים לה' בדרך ממלא, ואינו צריך להלחם על מנת להימנע מלפעול נגד רצון ה'.

ולכן, העובד ה' בדרגה של "קנין פירות", היינו ש'מקנה' לקב"ה רק את פעולותיו ולא את עצם השכל והמידות – יכולת השליטה שלו היא רק באותה שעה שמתעסק בהן בפועל, אבל אין בכוחו ליצור 'קנין' על פעולותיו בעתיד, כי אינו יכול 'להקנות' 'דבר שלא בא לעולם', אבל כאשר עצם הרע חלף ועבר, וה'גוף' קנוי לקב"ה – 'קנויים' לו גם הפירות (מחשבה, דיבור ומעשה) שיבואו בעתיד.

(לקוטי שיחות כ"ז, עמ' 176)

הלכות מכירה פרק כ"ב, הלכות א"ב: אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם... המוכר פרות דקל לחברו, יכול לחזור בו אם לאחר שבאו הפרות לעולם.

המוכר פירות קודם שצמחו לא חל בהם הקנין, אבל המוכר אילן לפירותיו ('קנין הגוף') הקנין חל, ואין זה "דבר שלא בא לעולם" – "שהרי הגוף מצוי ומקנה (את הגוף) לפירות" (לקמן פכ"ג ה"א).

ויש ללמוד מכך הוראה בעבודת האדם:

תוכנה של עבודת ה' היא 'להקנות' את עצמו ואת כל אשר לו לה', על ידי שכל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הם בהתאם לרצון ה'.

ושתי דרגות בקנין זה:

"קנין פירות" – הקניית 'פירות' הנפש וכוחותיה לקב"ה, כאשר כל פעולותיו נעשות בהתאם למצוות ה'. זו היא דרגת ה'בינוני', שאמנם "לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם" (תניא רפ"ב), אבל עדיין קיימת אפשרות של חדירת מחשבות

'מקח טעות' בדירה בגלל הסביבה יום שני א' אדר ה'תש"ע

לפי ההלכה, "המוכר לחברו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלקוח, מחזירו אפילו לאחר כמה שנים" (שו"ע חו"מ, רלב, ג, ו). ואם יש הסכמה באותה מדינה שפגם מסוים נחשב 'מום' שבגיניו יש לבטל את המקח – זו הגדרת ה'מום' המחייבת, "שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך". לכן, ברור שכאשר אדם רוכש דירה בהנחה כי הסביבה תהיה של שומרי מצוות, הרי אם תנאי זה לא התמלא הדבר נחשב 'מום'. וכמה גדולים דברי רבי יוסי בן קסמא (אבות פ"ו): "אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה".

הלכות מכירה פרק כ"ו, הל' ח: וזה עקר גדול בקל דברי משא ומתן: הולבין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג.

קבלן בנין פרסם על שכונה חדשה המיועדת רק לציבור שומר תורה ומצוות. לאחר שמספר שומרי מצוות אכן רכשו דירות בשכונה, התברר כי הקבלן אינו עומד בדיבורו ביחס לזהות השכונה, ולמעשה, מוכר דירות לכל המעוניין. הרוכשים טענו כי אם כן מדובר במקח טעות, וברצונם לבטל את העסקה ולקבל את כספם בחזרה. השאלה הוצגה בפני הגר"ג שגטסטר והוא השיב:

חרש פיקח, לא חריף יום שלישי, ב' אדר ה'תש"ע

ויש לומר:

הן אמת שחרש המדבר נחשב בר דעת. אלא שבעסקי נדל"ן, נדרשת חריפות שכלית מיוחדת, ולא כל אדם פיקח הוא גם חריף.

עובדה זו, באה לידי ביטוי בנוגע לילד שהגיע לגיל מצוות – הוא נחשב כ'גדול' מבחינה הלכתית, ויכול לקדש אשה וכדומה; ואולם, אין בידו סמכות לסחור בקרקעות "עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן" (חוי"מ סי' רלה, ס"ח).

הוא הדין ביחס לחרש היכול לדבר. דעת יש לו, חריפות אין לו. בשל כך, אין הוא יכול לעסוק בסחר בקרקעות, הדורש תחכום רב.

הלכות מכירה פרק כ"ט, הל' ב': החרש פיצד נושא ונותן. – מדבר ואינו שומע פלום – מוכר ולוקח ברמיה במטלטלין, אבל לא בקרקע.

הקשה ה'מגיד משנה':

הרי למדנו בברייתא ש"מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אילם, וזה הרי הן כפיקחים לכל דבריהם" (גיטין ע"א, א). כלומר, ששניהם מוגדרים כאנשים מגילם מבחינה הלכתית.

מדוע, אם כן, הבדיל הרמב"ם בדיניהם – בדין אילם כתב, שמעשיו תקפים אפילו לגבי מסחר בקרקע (בהלכה א); ואילו לענין חרש פסק כאן, שאינו מוכר וקונה קרקע?

(נתיבות המשפט חו"מ סי' רל"ה, משפט הארזים סק"ב)

יום רביעי ג' אדר ה'תש"ע

מי הבעלים על היערות?

או הנותן עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהן קנה את כולן (הל' מכירה פ"א הל' יט-כ), וכל שבט שהחזיק בחלקו זכה גם ביערות שבשטחו.

אבל בחוץ לארץ, היערות הם הפקר, והואיל ובהפקר אין "דעת אחרת מקנה" לא זכה אלא במה שהחזיק, והשיבה בערים אינה מועילה ליערות, ורק בארץ ישראל ישנה "דעת אחרת מקנה" – נתינת הקב"ה.

ואין להקשות מהמסופר בגמרא (ב"מ קז, ב) על אחד האמוראים שהיה לו יער, ואסור היה לקוץ עצים מיער זה, והרי לפי האמור, בחוץ לארץ עצים אלו הם הפקר!

כי יש לומר, שהבעלים קנו (או קיבלו) את היער מהמלך או מבא כוחו, והמלך שכבש מדינה במלחמה – לפי 'חוק המלכות' קונה אותה עם כל הנהרות והיערות שבה, ו'משפטי המלכות' הם דין גמור כדין של תורה, ואם מכר או נתן ממנה לאחר, נקנה לו קנין גמור.

(ש"ע אדה"ו ח"מ, הל' הפקר ט"ז א"ב וק"א סק"א)

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הל' א: **הַמְדָּרוֹת וְהַנְּהָרִים הַגְּדוֹלִים, כָּל שֶׁחֵן הַפָּקֶר, וְכָל הַקְּדוּם בּוֹ זָכָה, בְּגוֹן הַעֲשָׂרִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל הָאֵילָנוֹת שֶׁל יַעַר וְכִיּוּצָא בָּהֶן.** ומבאר אדמו"ר הזקן:

מקומות אלו מופקרים ועומדים מששת ימי בראשית, ו"עדיין לא החזיק בהם אדם בחזקה המועלת על פי התורה, לקנות בה מן ההפקר", כי בקנין אילנות ופירותיהם יש שני אופנים: א. "כשיעבוד עבודה המועלת לאילן, ואז קנה אותו אילן בלבד שעבד בו". ב. "אם עבד איזה עבודה המועלת בגוף הקרקע – קנה השדה כולה עם כל האילנות שבה", והרי "ביער לא עבד אדם עבודת הקרקע, ולא עבודת אילנות".

ומוסיף אדמו"ר הזקן (ע"פ דברי ה'מגיד משנה) שיש הבדל בין ארץ ישראל לחוץ לארץ:

בארץ ישראל, שנתחלקה לשבטים ע"פ ה', היערות אינם הפקר לכל, אלא הם בחזקת אותו השבט שנפלו בחלקו, כי המתנה שהקב"ה נתן את הארץ לישראל דינה כמכר, שהמוכר

יום חמישי ד' אדר ה'תש"ע

"סופו מוכיח על תחילתו"

בא לידו לא מצא לנכון למחות. אותה מחלוקת מצויה גם בהלכות שחיטה: השוחט בהמה ואחר כך חשב לזרוק דמה או להקטיר אבריה לעבודה זרה – "זה היה המעשה בקיסרי ובאו ושאלו את חכמים ולא אמרו לא אסור ולא מותר" (חולין לט, ב). והגמרא אומרת שהסיבה לאי ההכרעה היא כדי לחוס גם על כבודם של חכמים (תנא קמא) וגם על כבודו של רשב"ג במחלוקתם במתנה. לפי חכמים, הבהמה אינה פסולה כי אין הוכחה שבעת השחיטה הייתה כוונתו לעבודה זרה, ואילו לפי רבן שמעון בן גמליאל הבהמה פסולה, כי "סופו הוכיח על תחילתו" שגם בעת השחיטה הוא חשב על עבודה זרה.

לאור מסקנת הגמרא, פסק הרמב"ם כי הבהמה "אסורה מספק שמא סופו הוכיח על תחילתו ובמחשבה זו שחט" (הל' שחיטה פ"ב הט"ז). וגם במתנה פסק ש"הרי זה ספק".

הלכות זכיה ומתנה פרק ד, הל' ג: **וְזָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, וְכִשְׁשָׁמַע הַמִּקְבֵּל שֶׁתָּקַח, וְאַחֵר בֶּן צִנּוֹחַ וְאָמַר: 'אֵינִי מִקְבֵּלָה' – הָרִי זֶה סֶפֶק, אִם זֶה שִׁשְׁתָּק, בְּכַר רִצָּה, וְזֶה שֶׁחֲזַר וְצִנּוֹחַ, חֲזַר בּוֹ, אִלּוּ זֶה שִׁשְׁתָּק, מִפְּנֵי שֶׁצִּדְּוֹ לֹא הֵנִיעַ לִידּוֹ בְּלֹא, וְזֶה שֶׁצִּנּוֹחַ, הוֹכִיחַ סוּפּוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ לְפִיכָּה, אִם קָדַם אַחֵר, וְזָכָה בָּהּ לְעֶצְמוֹ – אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; שֶׁמָּא הַמִּקְבֵּל זָכָה, וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהּ', הָרִי הַפְּקִידָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵה, וְזֶה שֶׁקָּדַם וְלִקְחָהּ, מִן הַהֶפְקֵר זָכָה.** הנהגותיו של אדם, אם במעשה ואם בדיבור, יכולה ללמד על מחשבתו קודם לכן. למשל, מי שזיכה מתנה לחברו בפניו על ידי אחר, והחבר שתק בשעת זיכויו המתנה, אך לאחר מכן, כשבאו לתת לו את המתנה, צווח ואמר שאינו רוצה בה – נחלקו תנאים האם זכה במתנה (בבא בתרא קלח, א): לדעת תנא קמא, כיון ששתק גילה דעתו שרצונו במתנה וקנה, וכעת הוא צווח ומוחה כי רצונו לחזור בו. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל סופו מוכיח שמלכתחילה לא רצה במתנה, אלא שקודם שהחפץ

יום שישי ה' אדר ה'תש"ע

מתנת שכיב מרע

לו "הולך לפלוני", ובמתנת שכיב מרע "הולך כזכיי", היינו שבאמרו לשליח "הולך" כאילו אמר לו "זכה במתנה זו עבור פלוני", אבל במתנת שכיב מרע ללא מסירה לשליח – אם מת המקבל לא זכו בה היורשים (ועיין פני יהושע בגיטין שם).

ואילו לדעת התוספות (גיטין שם, ד"ה הא), לאחר שהשכיב מרע מת, הקנין חל למפרע משעה שציווה. ולכן, אף אם מת המקבל בחיי הנותן תינתן המתנה ליורשי המקבל. ואפילו לא נולדו יורשי המקבל עד לאחר מות הנותן, זכו היורשים, כי המקבל קנה למפרע בעודו בחיים.

ויש להקשות: הלכה היא (לקמן פ"ב ה"י) שהנותן מתנה ואמר

הלכות זכיה ומתנה פרק ח, הל' ח': **מִתְּנַת שֶׁכֵּיב מֵרַע אֵינָה קוֹנֶה, אֲלָא לְאַחֵר מֵיָתָה.**

"דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין הם" (לעיל הל' ב). ואם ציווה לתת מנכסיו לפלוני, זכה המקבל באמירה זו. ונחלקו ראשונים מתי חל הקנין:

לדעת רש"י (גיטין יז, ב ד"ה בשכיב), מתנת שכיב מרע חלה רק לאחר מותו. ולכן, אם מת המקבל בחיי הנותן לא יזכו בה יורשיו. ומה שאמרו בגמרא (שם) שאם אמר השכיב מרע "הולך מנה לפלוני", ומת המקבל בחיי הנותן יקבלו יורשיו את המתנה, הרי זה רק משום שהשכיב מרע מסר את המתנה לשליח ואמר

ומבאר ה'קצות החושן' (סי' ר"ג ס"ק א'): כיון שעד שימות יכול השכיב מרע לחזור בו מצוואתו, יש 'שיויר' בקניין שהקנה, ולכן קדם השני וקנה לפני גמר מיתתו, אבל כאשר לא הקנה אחריו לאדם נוסף - במתנת שכיב מרע לאחר מיתתו הקניין חל למפרע משעת הצוואה.

"נכסי לפלוני ואחריו לפלוני" ונתן המקבל (הראשון) לפני מותו במתנת שכיב מרע לאדם אחר - לא עשה כלום, כיון "שאינ מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה", וכבר קדמו המקבל השני. ואם כדעת התוספות הרי בנתינת שכיב מרע חל הקניין למפרע, ונמצא שמתנתו קודמת למקבל השני?

שבת קודש ו' אדר ה'תש"ע

הנותן והמוכר - בעין יפה

מקבל מתנה מתבייש לדרוש את התוספות ועל כן חובת הפירוש מוטלת על הנותן, ואם לא פירש - נתן הכול.

ויש לומר בביאור ההבדל בין שני הפירושים: לפי הפירוש הראשון מתנה ומכר שווים לעניין זה שהכל תלוי בדעת המקנה ואומדים כי עין המוכר רעה ועין הנותן יפה. לפי הפירוש השני, לעומת זאת, ההבדל הוא בכך שבמכר הלוקח צריך לפרש, ואילו במתנה חובת הפירוש מוטלת על הנותן.

ויש מי שהעיר שמצינו מחלוקת זו בירושלמי (פ"ד ה"ח): "מה בין מוכר ומה בין נותן מתנה? רבי בא בר טבלי בשם רב: שכן דרך הנותן מתנה להיות נותן בעין יפה. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן: כן דרך הלוקחות להיות מדקדקין".

(ראה חזקת ירושע, עמ' רה)

הלכות זכיה ומתנה פרק יא, הל' כ"ב: שְׂכָל הַנּוֹתֵן, פְּעִין יִפָּה נֹתֵן.

המשנה (בבא בתרא ע"א, א) אומרת כי אפילו חכמים הסוברים ש"מוכר בעין רעה מוכר" (שם סד), מודים ש"נותן מתנה - נותן את כולה" כי "זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש".

וברשב"ם יש שני פירושים לדבר:

(א) המוכר בעין רעה מוכר, אך הנותן - נותן בעין יפה. לכן במוכר מניחים שלא מכר אלא מה שפירש (ועל כן "לא היה לו לפרש"), ואילו בנותן מניחים שנתן את המתנה עם כל התוספות שעשויות להילוות לה, אלא אם כן פירש אחרת.

(ב) והוא פירושו של רבנו חננאל: במכר מצפים מהקונה לדרוש את התוספות ואם לא תבע בפירוש - לא זכה בהן, אבל

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ' תרומה, ולפלא על לשונו שכותב שהחליטו שלא לקבלו על משרה והסיבה העיקרית שיש לו זקן.

ומובן שאי אפשר שהדבר כן הוא, כי הרי הקב"ה הוא רבונו של עולם כפשוטו היינו שגם ארצות הברית בכלל זה, וכיון שגילה דעתו בתורתו הק' תורת עולם ותורת חיים אשר הזקן הם י"ג תקוני דיקנא מכילין דרחמי שמשפיעים כל העניינים, ונוסף על הטבע (עין בפירוש המלות להצמח צדק עה"פ והוא רחום ונדפס ג"כ בהוספה לתהלים אהל יוסף יצחק השלם) הרי אי אפשר שתוספת הברכה תהי' סיבה למניעת הפרנסה ח"ו.

אלא שאין אתנו יודע עד מה מפני מה אין משרה מתאמת לפניו ולא לפני ב"ב שיחיו, ובאמת אין נפק"מ בדיעה זו, אלא שכיון שהקב"ה המשגיח עליהם בהשגחה פרטית סיבב הסיבות שלא יבוא לגור שם, בודאי שאין זה מתאים בשבילם כלל וכלל. והשי"ת יזכהו ויצליחו שיראה את הטוב הנראה והנגלה בלי העלמות והסתרים ונתינת מקום לפיתויי הלע"ז.

בברכה לפרנסה והצלחה בענייניו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ל' שבט' אדר ה'תש"ע

בחזקת שהוא קים. ואם כפר בו זה שהפקד אצלו - אינו יכול להקנותו, שזה כמי שאבד שאינו ברשותו. אבל המלכה - הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם; ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשון, והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם היתה המלכה בשטר - מקנה את השטר בקתיבה ומסירה, שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות שבעוד שבו.

י. כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אינו מקנה למי שלא בא לעולם. ואפלו עבר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעבר, לא קנה; ואם היה בנו - הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, קנה.

יא. האומר לאשתו: נכסי לבנים שתלדי ממני, הרי אלו לא יקנו כלום; שפינן שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להן.

יב. המקנה למין ממני חיה, לא הקנה כלום. הקנה מקצת נכסיו לבהמה, או למי שלא בא לעולם, וחזר ואמר להכריז: 'קנה לבהמה זו', או 'כעבר זה' - לא קנה כלום. אמר לו: 'קנה את ובהמה זו', או 'את ועבר זה' - קנה מזה.

יג. אין אדם מקנה לא במקור ולא במתנה, אלא דבר שיש בו ממש; אבל דבר שאין בו ממש, אינו נקנה.

יד. כיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין הבדלח [אבו טובה] הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך המקנה להכריז דירת בית זה, או אכילת פרות דקל זה - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו וגוף האילן לאכל פירותיו, כמו שיתבאר.

טו. דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים, אינו כדין ההדיוט בקנייתו; שאלו אמר אדם: 'כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית', או 'יהיה אסור עלי', או 'אתננו לצדקה' - אף על פי שאינו מתקדש, לפי שאינו בעולם - הרי זה חייב לקים דברו, שנאמר: "ככל היצא מפיו, יעשה". טז. והואיל והדבר בן, אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע ואמר: 'כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים', או: 'כל שכר בית זה ינתן לעניים' - זכו בהן העניים.

יז. יש גאונים שחולקין על דבר זה, ואומרים שאין העניים זוכין אלא בדרכים שההדיוט קונה בהן; ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם. ואין דעתי נוטה לדברים אלו, שאין אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקים דבריו בצדקה או בהקדש כמו שהוא מצוה לקים הנדר, כמו שבארנו בערכין.

הלכות מכירה פ"ק כג

א. מקנה אדם הגוף לפרותיו - בין במקור, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע; ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם, שהרי הגוף מצוי ומוקנה לפרות. הא למה זה דומה? לשוכר בית או שדה להכריז - שלא הקנה לו הגוף, אלא הנאת הגוף.

יום ראשון ל' שבט ה'תש"ע

הלכות מכירה פ"ק כב

א. אין אדם מקנה להכריז דבר שלא בא לעולם, בין במקור בין במתנה בין במתנת שכיב מרע. כיצד? 'מה שתוציא שדה זו מכור לך', 'מה שיוציא אילן זה נתון לך', 'תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה. ב. המוכר פרות דקל להכריז, יכול לחזור בו אף לאחר שבאו הפרות לעולם; ואם שמט [הוריד] הלוקח ואכל, אין מוציאין מידו. וכל החוזר בו משניהם, אינו חייב לקבל 'מי שפרע'. ג. אבל הפוסק על שער שבשוק, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות המוכר - חייב המוכר לקנות ולתן ללוקח מה שפסק; ואם חזר, מקבל 'מי שפרע'.

ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן לו ארבע סאין בסלע - אם היו שבילים, הרי זה קנה; וכל החוזר משניהם, חייב לקבל 'מי שפרע'; והוא שיראה לו בגרן, או שיאמר לו בשוק: 'הריני סומך עליך'. אבל אם לא נראה לו בגרן ולא אמר לו - לא סמכה דעתו של מוכר, ואינו מקבל 'מי שפרע'; שהרי הוא אומר: 'שמא פסק עם אחר, ואין צריך לחטים אלו'.

ה. דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו מקנהו, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם. כיצד? 'מה שאירש מאבי מכור לך', 'מה שתעלה מצודתי מן הים נתון לך', 'שדה זו לכשאקנה קנייה לך' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה.

ו. מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות, ורצה למכור מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה - הואיל והבן עני ואם ימתין עד שימות וימכר, ישתהה המת ויתבזה - תקנו חכמים שאם מכר ואמר: 'מה שאירש מאבי היום מכור לך', ממכרו קים. וכן ציד עני שאין לו מה שיאכל, שאמר: 'מה שתעלה מצודתי מן הים היום מכור לך' - ממכרו קים, משום כדי חייו.

ז. הבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת הבן בחיי האב, ואחר כך מת האב - בן הבן מוציא מיד הלוקח; שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב; וזה יורש אבי אביו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. מי שנתן קרקע מתנה להכריז, ונתן לו על גבה מאה דינרין - אם היו הדינרין מצויין ברשותו - ביון שזכה בשדה, זכה בדינרין; ואם אין לו דינרין - אין מחזיקין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שייביא הזוכה ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שמקנה אדם אותם על גב הקרקע - אם אינן ברשות המוכר או הנותן, לא קנה; שאין אדם מקנה להכריז דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו.

ט. מי שהיה לו פקדון ביד אחר - הרי זה מקנהו, בין במקור בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא, והרי הוא

יב. וכמה מניין? אם היו בו אמהות ובנות בעת מכירת הפרות - מניין בריכה [זוג] ראשונה שילידו האמהות, כדי שיעצטו האמהות עם הברכה הראשונה ועם הבנות שעמם, ומניין ממה שילידו הבנות שתי בריכות, כדי שיעצטו הבנות עם שתי הברכות שהולידו. וכל הנולד מאחד שתי בריכות של בנות והברכה הראשונה של אמהות, הרי אלו שלו.

יג. הלוקח פרות בנות מחברו, נוטל שלשה נחילים זה אחר זה; מכאן ואילך נוטל נחיל ומניין נחיל, כדי לישב הפירות. יד. הלוקח חלות דבש מחברו - מניין בפירות שתי חלות, כדי שלא יפרחו הדבורים וילכו להן.

טו. הלוקח זיתים מחברו לקץ [לקצץ] - מניין מן האילן סמוך לארץ שתי גרופיות [שני טפחים], וקוצץ. לקח בתולת שקמה [תאנה מדברית] - מגביה שלשה טפחים, וקוצץ; סדן של שקמה, שני טפחים. ובשאר האילנות - טפח, וקוצץ. בקנים ובגפנים, מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובאזנים - חופר ומשרש [קוצץ מהשורש], לפי שאין גזעו מחליף.

הלכות מכירה פרק כד

א. המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו - אפילו היו שלש נטיעות קטנות, או שלשה בדי אילנות - הרי יש ללוקח קרקע הראויה להן. ואפילו יבשו האילנות, או נקצצו - יש לו קרקע הראויה להן, וקנה כל האילנות שביניהן.

ב. וכמה היא הקרקע הראויה להן? תחתיהן, וביניהן, וחוצה להן מלא האורה [מלקט הפירות] וסלו. וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו, אין אחד משיניהן יכול לזרעו אלא מדעת חברו.

ג. במה דברים אמורים? בשהיו שלשה האילנות עומדין כמו שלשה פטופטי [רגלי] כירה ששופתין [שמעמידים] עליהן הקברה, שהרי הן שנים זה כנגד זה, והשלישי מבין ביניהן ומרחק מהן; והוא, שהיו בין כל אילן ואילן מארבע אמות ועד שש עשרה אמה.

ד. ומהיכן הוא מודד? מן העקר הרחב של אילנות. אבל אם לא היו עומדים בצורה הזאת, או שהיו מקרבים פחות מארבע אמות, או מרחקין יותר על שש עשרה אמה, או שלקחן זה אחר זה, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהן - הרי זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה את האילנות שביניהם; ואם יבש האילן או נקצץ - ילף לו.

ה. כל מי שקנה שלשה אילנות, ויש לו קרקע - אם הגדילו והוציאו חטר [ענף], יקץ אותו כדי שלא ימעט הדבר על בעל השדה. וכל השריגין [ענפי גפן] והאמירין [ענפים שבראש האילן] היוצאין מהן, ואפילו מן השרשין - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע.

ו. הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, אין לו קרקע; לפיכך, אם מת האילן או נקצץ - אין לו כלום. הגדילו שני האילנות,

ב. כיצד? כגון שמכר או נתן שדה לפרותיה, בין לזמן קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר, או של לוקח. והוא הדין למוכר או נותן אילן לפרותיו, או רחל לגזתה, או בהמה ושלפחה לולדותיה, או עבד למעשה ידיו; בכל, ממכרו או מתנתו קניין.

ג. מכר עבדו לקנס, שאם גזח וימות יהיה הקנס של לוקח - הרי זה ספק, לפיכך לא קנה; אם תפס הקנס, אין מוציאין מידו.

ד. מכר אילן לזה, ופרותיו לאחר - לא שיר מקום הפרות, ואין לאחר כלום. אבל אם מכר אילן, ושיר פרותיו לעצמו - הרי שיר מקום הפרות; אף על פי שלא פרש - לגבי עצמו, בעין יפה משר.

ה. המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב - הרי זו מכירה, ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו, ואוכל הפרות כל זמן המכירה, ובסוף תחזר לבעליה.

ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב, ובין המקנה אותה לפרותיה? שהקונה לפרות - אינו יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס; אבל הקונה לזמן קצוב - הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם.

ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה, ובין המוכר פרות שדה לחברו שלא קנה כמו שבאנו? שהמוכר פרות השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפילו להכנס אלא בשעת הוצאת הפרות, ויש לבעל השדה להשתמש בה כחפצו; אבל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו.

ח. ומה הפרש יש בין קונה שדה זו לפרותיה, ובין השוכר שדה זו מחברו? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לזרעה או לנטעה כל מין שירצה, או להכירה [להשאירה במנוחה]; והשוכר - אינו כן, כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכר רשאי להשפיר; אבל הקונה, מקנה לאחרים כל שקנה.

ט. המוכר פרות שובך, ופרות בנות לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שילידו או דבש שיבוא לבנות, אלא מוכר השובך לפרותיו והפירות לדבשה; שהרי הוא כשוכר אמת המים לחברו, שהוא נהנה בכל מה שיעצוד בה; כך זה הקנה לו שובך זה לפרותיו, כמי שמוכר אילן לפרותיו. ודין כלן כדין השוכר בית מחברו כמו שבארנו, שהוא נהנה בכל הניזות שיש בו. וכן כל כיוצא בזה.

י. הביצים והאפרוחין עצמן שיש בשובך, לא קנה אותן בעל השובך כל זמן שלא פרחו. ודבר זה גזרת חכמים הוא, ומשום "לא תקח האם על הבנים" נגזעו בה. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים אלו לחברו - מטפח על השובך שיפרחו ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן לחברו בקנין או על גב קרקע, או בשאר דברים שהמשלטין נקנין בהן.

יא. הלוקח פרות שובך מחברו, אינו יכול לטל כל הגוזלות שילידו בו מעתה, מפני שהאמהות בורחות, ונמצא שהחריב כל השובך; אלא מניין מהן, כדי לישב השובך.

טו. המוכר בית לחברו - אף על פי שכתב לו: 'והקניתי לך עמקו ורומו', צריך לכתב לו: 'קנה לך מקרקע התהום עד רום הרקיע'; שהעמק והרום אינו נקנה בסתם; וכיון שהקנהו העמק והרום, קנה הרום שהוא האויר בלבד, והעמק שהוא עבי הארץ, אבל לא קנה הבנינות שבמעמקים ושפאזיר. וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע' - קנה הבור והדות [קיר אבנים] שבפני הקרקע למטה, והמחילות שבין המעזיבות למעלה.

טז. המוכר בית לחברו 'על מנת שדייטת העלינה שלי', הרי זו שלו; ואם רצה להוציא בה זיזין, מוציא. ואם נפלה, חוזר ובונה אותה; ואם רצה לבנות על גבה, בונה כשהיה מקדם. יז. המוכר קברו [בית קברות משפחת], או דרך קברו [המובילה לקבר], או מקום מעמדו [שמנחמים את האבלים], או בית הספרו - באין בגי משפחה, וקוברין שם בעל כרחו, משום פגם משפחה; ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוהק, אף על פי שלא פרש.

יום שני א' אדר ה'תש"ע

הלכות מכירה פרק כה

א. המוכר דבר שיש לו תשמישין - לא מכר את התשמישין, אלא אם כן פירש. כיצד? המוכר את הבית - לא מכר את היציע שבסביבות הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו. במה דברים אמורים? בשהיה רחב היציע ארבע אמות או יותר; אבל פחות מזה, הרי הוא בכלל הבית. וכן העליה שעל גב הבית הפתוחה לתוכו בארבע במעזיבת הבית, הרי היא בכלל הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החצר שלפנים ממנו, אף על פי שמסר לו מצרים החיצונים; ולא את הגג, בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ארבע אמות; ולא את הבור החפור בקרקע, ולא את הדות [קיר אבנים] הבנוי בבור, אף על פי שמכר לו העמק והרום, כמו שבאנו.

ג. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוהק, כדי להכנס לבור זה או דות ששיר; שכל המוכר, בעין יפה מוכר. ואם אמר לו: 'מכרתי לך הבית, חוץ מן הבור או הדות' - אינו צריך לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד - אין הלוהק צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס בתוך ביתו של מוכר עד הבור וממלא.

ד. שני בתים זה לפנים מזה - מכר שניהם לשנים, או נתן שניהם לשנים, אין להן דרך זה על זה; ואין צריך לומר אם נתן החיצון ומכר הפנימי. אבל אם מכר את החיצון ונתן את הפנימי - יש לו דרך; שכל הנותן, בעין יפה נותן. יתר מן המוכר.

ה. המוכר את הבית - מכר את התנור, ואת הפירים, ואת מלבנות הפתחים המחוברים בטיט, ואת הדלת, ואת הנגור [בריח], ואת המנעול; אבל לא את המפתח. ומכר את המכתשת הקבוצה [בדוקע], אבל לא את המטולטלת. ומכר את האצטרוביל [בסיס הרייח], אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו שהוא כמו קפיפה [סל] של עץ. ולא

והוציאו שריגין ואמירין - קץ, שמא ימשכו בארץ, ויאמר למוכר: 'שלשה אילנות מכרת לי, ויש לי קרקע'.

ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן - העולה מן הגזע, והוא הרואה פני החמה, הרי הוא של בעל האילנות; והעולה מן השרשים, והן שאינן רואין פני החמה, הרי הוא של בעל השדה. ובדקלים - אין לבעל הדקל מן העולה כלום, לפי שאין להן גזע.

ח. המוכר קרקע, ושיר את האילנות - הרי זה יש לו חצי הקרקע בלה; שאלו לא שיר בקרקע - היה אומר לו הלוהק: 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני אילנות בלבד, יש לו קרקע הראויה להן; שאלו לא שיר קרקע - היה אומר לו הלוהק: 'עקר אילנך וזה'.

ט. המוכר את האילנות, ושיר את הקרקע - יש לבעל האילנות קרקע הראויה להן, כמו שבאנו. מכר את הקרקע לאחד, ואת האילנות לאחד, והחזיק זה באילנות, והחזיק זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע, וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.

י. האחין שחלקו, אחד נטל שדה פרדס, ואחד נטל שדה לבן - יש לבעל הפרדס ארבע אמות בתוך שדה הלבן סמוכות לסוף האילנות של פרדס, שעל מנת כן חלקו; ואין צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.

יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו: 'חוץ מדקל פלוני' - אם דקל טוב ומשכח הוא, אותו הדקל לבורו הוא ששיר, והשאר ללוהק; ואם דקל רע הוא, וכל שכן השאר - לא קנה מן הדקלים כלום.

יב. מכר לו שדה, ואמר לו: 'חוץ מן האילנות' - אם יש בו דקלים בלבד, שיר הדקלים; ואם יש בו גפנים בלבד, שיר הגפנים. וכן שאר האילנות. היו בה גפנים ודקלים, לא שיר אלא הגפנים. אילנות וגפנים, לא שיר אלא אילנות. וכן אילנות ודקלים, שיר אילנות; שכל מוכר, בעין יפה מוכר. ואם הדקלים שיר, לא שיר אלא כל דקל גבוה שעולים לו בתבל; והשאר, הרי הוא של לוהק. ואם שאר אילנות הוא ששיר, לא שיר מהם אלא כל שאין העל [למשיכת הבהמה] כובשו [מכופף את העץ]; וכל שהעל כובשו, הרי הוא של לוהק, ובכלל השדה נחשב.

יג. האומר לחברו: 'קרקע ודקלים אני מוכר לך' - אפלו לא היו לו דקלים, אם רצה לקנות לו שני דקלים, הרי נקנה המקח; ואין הלוהק יכול לומר לו: 'איני לוקח אלא קרקע שיש בה דקלים'. ואם אמר: 'קרקע בדקלים אני מוכר לך' - אם היו בה שני דקלים, קנה; ואם לאו, מקח טעות הוא וחוזר. ואם אמר לו: 'קרקע של דקלים' - אין לו דקלים, שאין בלשון הזה אלא קרקע הראויה לדקלים.

יד. המוכר פרדס לחברו, צריך שיכתב לו: 'קנה לך דקלים ותמרין והוצין [ולובים]'; ואף על פי שקנה כל אלו, אף על פי שלא פרש אותם, נוני השטר הן. וכן המוכר קרקע לחברו, צריך לכתב לו: 'ולא הנחתי לפני בממכר זה כלום', כדי להסתלק מן הטענות ומן הדינין.

החלק שיש לה בים, ולא את החלק שיש לה ביבשה, ולא את ביברי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה.

ב. המוכר את השדה - מכר את האבנים הסדורות לגדר ואת האבנים שמנחות על העמרים, מפני שהן לצרכה; ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי להעמיד את הפרס, מפני שהן לצרכן. ומכר את התבואה המחברת לקרקע, אף על פי שהגיעה להקצו. ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, אף על פי שהקנים שלה עבים ורחקים; ומכר את השומרה [סוכת השומרים] העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה. ומכר את החרוב שאינו מרפב, ואת בתולת השקמה, אף על פי שהן עבים; ומכר את כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, ולא את הקנים שבפרס שאינן מנחין תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים ומוכנים לכך, ולא את התבואה העקורה מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה לשדה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן מכורין.

ג. ובין כך ובין כך, לא מכר את מחיצת הקנים שהיא בית רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא מכר ערוגה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון שקורין לה 'בי ורד של פלוני', ולא את השומרה שאינה עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא מכר את החרוב המרפב, ולא את הסדן של שקמה, ואפילו הן דקים; ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכה, בין חרבים בין שלמים.

ד. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השוכה שנושארו לו בתוך השדה; ואם פרש ואמר לו: 'חוצץ מאלו', אינו צריך לקח לו דרך.

ה. במה דברים אמורים? במוכר; מפני שהיה ללוקח לפרש ולא פרש, אין לו אלא את אלו. אבל הנותן מתנה - קנה את כלן, בין בשדה, בין בבית, בין בחצר, בין בבית הפרד. כללו של דבר: הנותן קרקע - קנה המקבל כל המחבר לה, עד שיפרש.

ו. וכן האחין שחלקו, וזכה אחד מהן בשדה - זכה בכלן. המחזיק בנכסי הגר - החזיק בשדה, זכה בכלן. והמקדיש את השדה, הקדיש את כלן.

ז. אף במוכר ולוקח, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר כך - הרי זה מכור, וסומכין על המנהג. וכן מקום שאין קורין 'בית' אלא לבית לבדו, או שקורין 'בית' לבית ולכל שסביבותיו ולכל ששעל גביו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר, או שדה, או עיר, או משלטין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות בפני הכל.

מכר את מלכנות [חתיכות עץ של] פריצי [רגלי] המטה, ולא את מלכנות החלונות, אף על פי שהן מחברין בטיט, מפני שהן לנואי. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין.

ו. המוכר את החצר - מכר בורות שיחין [בור ארוך וצר] ומערות [בור מכוסה בתקרה] שבתוכה, וכל הבתים החיצונים והפנימיים, ובתים שיש בהן החול [לתעשיית הזכוכית], והחניות הפתוחות לתוכה; אבל שאינן פתוחות לה, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן - אם רב תשמישן לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר את המרחץ ולא את בית הפרד שבתוכה.

ז. המוכר את בית הפרד - מכר את האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחנין עליה היתים, ואת הפלונסות [עמודים] של ארז שסומכין בהן בעת טחינת היתים, ואת היקבים, ואת הפלים שנותנין בהן היתים הכתושין והם המפרכות; אבל לא מכר את הרחים העליונה. ובזמן שאמר: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר את הכובשין שמכבשין בהן היתים, ולא את הגלגל, ולא את הקורה, ולא את השקין, ולא את המצופין [שקי עור].

ח. אמר לו: 'בית הפרד וכל תשמישיו אני מוכר לך', קנה כלן. היו חוצה לה חניות ששוטחים בהן היתים או השמשמין - אם מצר לו המצרים שלהן, קנה הכל; ואם לאו, לא קנה אלא מה שבתוכו.

ט. המוכר את המרחץ - מכר את בית הנסרים שיושבין עליהן כשהן ערמים, ואת בית היקבים שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין שיושבין עליהן בחצר המרחץ לשון לבושים, ואת בית הוילאות [מגבות] שמסתפגין בהן. אבל לא מכר את הנסרים עצמן, ולא את היקבים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך, לא מכר את הפרכות המספקות לו מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים, ולא את בית פנוס העצים. ואם אמר לו: 'מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך' - הרי הם כלן מכורין, אף על פי שהן חוצה לו.

הלכות מכירה פרק כו

א. המוכר את העיר - מכר בתים בורות ושיחין ומערות ומרחצאות ושוככות ובית הפרד ויבית השלהין [גינות] שלה ויהסמוכין לה, ואת החרשין [יערות] המקצין לה, ואת השדות הידועות לה, ואת הביכרין [גן חיות] של חיה עופות ודגים שפניהן [שהפתח שלהם] כנגדה, אף על פי שהן רחוקים ממנה; אבל לא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך', הרי כלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר לא את שריה [חלקי שדות שלא ברור שייכותן לעיר], ולא את בנותיה [כפרים סמוכים], ולא את החרשין המקצין [רחוקים] ממנה, ולא את

ט. מכר את הראש בבהמה גסה, לא מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, לא מכר את הכבד; מכר את הכבד, לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה - מכר את הראש, מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, מכר את הכבד; מכר את הכבד, לא מכר את הקנה.

י. המוכר את הבור, לא מכר את מימיו; מכר אשפה, מכר את זבלה. מכר פורת, מכר את הדבורים; מכר שובך, מכר את היונים.

יא. אל לזוז מעניף העקר הגדול בדברים אלו - שהוא מנהג המדינה, והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר. ובמקום שאין מנהג, ולא שם שהכל אומרים אותו ביחוד בלא שתוף - הולכין אחר אלו הפללות שבארו חכמים, כמו שבארנו.

יום שלישי ב' אדר ה'תש"ע

הלכות מכירה פרק כח

א. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו בתוך השדה גאיות קטנים עמקים עשרה טפחים, אף על פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ויראה לו כשנים ושלשה מקומות. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו פחות מכאן, נמדדין עמה.

ב. במה דברים אמורים? בשלא היה בהן אלא בית ארבעת קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין בתוף חמשת קבין ומבלעין ברבה של שדה. אבל אם היה יתר על בית ארבעת קבין, או שהיו מפזרין הרבה, או אינן מבלעין - אף על פי שאין בהן עשרה, אין נמדדין עמה. היו מבלעין רבן במעוטה, או מעוטין ברבה, או שהיו מחלקין כמו חוט שנה, או כמו עגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.

ג. היה בה סלע יחיד, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד עמה; ואם היה סמוך למצר אפלו כל שהוא - אין זה נמדד עמה. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק.

ד. אמר לו: 'כבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יתר, או סלעים גבוהים עשרה טפחים או יתר - הרי אלו נמדדין עמה.

ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל' - אם פחת כל שהוא, נכזה לו מן הדמים; ואם הויתר כל שהוא, יחזיר לו.

ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'; ואם פחת מן המדה אחד מארבעה ועשרים, שהוא רבע לכל סאה, או הויתר כף רבע לכל סאה - הגיעו. יתר על כן, יחשב עמו על כל הרבעים פלן שחסרו או הוסיפו; וכל שפחת

ח. וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג. אבל מקום שאין בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין כף ויש שקורין כף - עושים כמו שפרשו חכמים בפרקים אלו.

הלכות מכירה פרק כז

א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הגס, ואת העגנין שלה, ואת כל המשוטין המנהיגין אותה, ואת הכבש והאספלה שעולין בהם לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים שבתוכה. אבל לא מכר את הבצית, והיא הספינה הקטנה שהולכין בה על המים הקרובים ליבשה; ולא מכר הדוגית, והיא הספינה הקטנה שצדין בה המלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושין בהן, ולא את המרצופין [שקי הסחורה], ולא את הסחורה שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי פלן מכורין.

ב. המוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות, בזמן שאין קשורות עמו; מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון. מכר את הצמד [העול שבצוואר השור], לא מכר את הכקר; מכר את הכקר, לא מכר את הצמד, ואפלו במקום שקורין מקצתם לצמד 'בקר'.

ג. המוכר את העל, מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הכקר; מכר את הכקר, לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן.

ד. וכן המוכר את החמור - מכר את המרדעת [כר] ואת האפף, אף על פי שאין עליו; אבל לא מכר את השק, ולא את מררכת הנשים, אפלו היו עליו בשעת הממכר.

ה. ואין הדמים ראיה - שאם טעה בכדי שהדעת נוטה, יש לו אונאה או בטול מקח פדיון כל מוכר ולוקח; ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה, לא בטל המקח, שזו מתנה נתן לו, ואין לו אלא החמור בלא שקים. וכן כל כיוצא בזה, אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

ו. המוכר את השפחה - מכר פלים [בגדים] שעליה, אפלו הן מאה; אבל לא מכר לא את השירים, ולא את הנזמים, ולא את הטבעות, ולא את הקטלאות שבצווארה. ואם אמר לו: 'שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך' - אף על פי שיש עליה פלים של מאה מנה, הרי פלן מכורין.

ז. האומר לחברו: 'שפחה מעפרת אני מוכר לך', פרה מעפרת אני מוכר לך' - מכר את הולד. 'שפחה מניקה אני מוכר לך', 'פרה מניקה אני מוכר לך' - לא מכר את הולד; 'חמור מניקה אני מוכר לך' - מכר את הסחי, שאין אדם קונה חמורה לחלבה.

ח. האומר לחברו: 'ראש עבד זה', או 'ראש חמור זה מכור לך' - הרי זה מכר חציו; וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו. אמר לו: 'יד עבד זה', או 'יד חמור זה מכור לך' - משמנין בדיניהם; וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו: 'ראש פרה זו אני מוכר לך' - לא מכר אלא הראש בלבד, שהרי ראשה נמכר תמיד במטבחיים.

אכל במקום שיש מנהג - הלוח אחר מנהג המדינה, ואחר לשון רב אנשי המקום הידועה להן.

הלכות מכירה פרק כט

א. שלשה - אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין תורה: החרש, השוטה, והקטן. אכל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן נושא ונותן במטלטלין ומעשיו קימין, משום כדי חייו. ב. החרש כיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ברמיזה במטלטלין, אבל לא בקרקע. אף במטלטלין, לא יתקיימו מעשיו, עד שבדקין אותו בדיקות רבות, ומתישבין בדבר. ג. אלם ששומע ואינו מדבר, או מי שנשפתק - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קימות בכל, בין במטלטלין בין בקרקע; והוא שיבדק בדרך שבדקין לגיטין, או יכתב בכתב ידו.

ד. השוטה - אין מקחו מקח, ואין ממכרו ממכר, ואין מתנה ממתנותיו קימת. ובית דין מצמידין אפטרופוס לשוטים, בדרך שצמצמידים לקטנים.

ה. מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנכפין - בעת שהוא שפוי, כל מעשיו קימין, וזוהי לעצמו ולאחרים, ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה.

ו. קטן עד שש שנים, אין הקנייתו לאחרים כלום. ומשש שנים עד שיגדיל, בודקין אותו: אם יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, בין בדבר מרובה בין בדבר מועט, בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל ולא ימצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל.

ז. במה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפטרופוס; אבל אם היה לו אפטרופוס - אין מעשיו כלום אפילו במטלטלין, אלא מדעת האפטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין, מקיים.

ח. בודקין את הקטן לידע אם יודע טיב משא ומתן או אינו יודע, עד שיגדיל; לפי שיש שם קטן נכון שהוא יודע והוא בן שבע, ויש אחר, שאפלו הוא בן שלש עשרה - אינו יודע טיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין, וטעה - דינו כדין הגדול: פחות משתות, מחילה; שתות, קנה ותחזר ההונאה; יתר על שתות, בטל המקח, כמו שבארנו. אני אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קימין במטלטלין, אלא בשמשוך או המשיף. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר בו - אינו מקבל 'מי שפרע'; ואחרים שחזרו בו, עומדין ב'מי שפרע'.

ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השכיר מקום המטלטלין, וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מיד הקטן בדין, ואין הקנין מיד הקטן כלום - שהקנין כפטר, ואין העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול.

מבית כור, ינקה לו מן הדמים, וכל שהוסיף על בית כור, יחזיר לו.

ז. ומה הוא מחזיר לו? אם היתה התוספת פחותה מתשעת קבין - מחזיר לו דמים בשעת המכירה, לנפות כח המוכר; ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אחרת של מוכר, מחזיר לו אותה התוספת קרקע, שהרי סומך אותה לשאר שדותיו, ואינו מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעת קבין, נותנין רבע לכל סאה וסאה, והנשאר יתר על כל הרבעים - אם יש בו תשעת קבין, נותן לו כל הרבעים בלן עם היתר מן הקרקע, ונותנו לו כשעה שלקח ממנו.

ח. במה דברים אמורים? בשדה היתה בזול בשעת ממכר והוקינה בשעת הקנינה היתר. אבל אם היתה ביקר והזולה - אומרין ללוקח: 'אם רצית לתן לו דמי התוספת בלה, תן לו דמים לפי הממכר; ואם רצית לתן לו קרקע, תן לו כפי מה ששנה עתה'.

ט. ודין חצי קב בגנה, כדין תשעת קבין בשדה: שאם הותר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים, אינו מחזיר לו אלא דמים; הותר חצי קב, מחזיר לו את כל הרבעים עם היתר, דמים, או קרקע כשער הזול של עת הקנינה.

י. מכר שדה ונעשית גנה ביד לוקח, או גנה ונעשית שדה ביד לוקח - הרי זה ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת המכר, או בדין שהיא עתה.

יא. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל בין חסר בין יתר', או שאמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך בין חסר בין יתר מדה בחבל' - הלך אחר הפחות שבשלושנות, ואין לו אלא בדין [של "מוציא מחבירו"], אם חסר [או] אם יתר.

יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: 'בסימני ובמצרי' - פחת שתות או הותר שתות, הגיעו; פחת יתר על שתות, ינקה לו מן הדמים; הוסיף יתר על שתות, יתן לו דמים או קרקע, הכל לפי השויר. אם היה הנשאר בשדה פחות מתשעת קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך לשדה המוכר - מחזיר לו דמים.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה, וכבר הרגל בה - אפלו אמר לו: 'יש במשיחתה מאתים', ונמצאת מאה וחמשים - הגיעו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו הנשבוך, כלומר שהיא יפה כמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים.

יד. האומר לחברו: 'בית כור פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין במשיחתו אלא לתך [חצי כור], הגיעו; שלא מכר לו אלא מקום הנקרא 'בית כור'. לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא 'בית כור'. וכן האומר לחברו: 'פרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין בו גפנים, הגיעו; והוא, שיהיו קוראין אותו 'פרם'. וכן האומר לחברו: 'פרס אני מוכר לך' - אפלו אין בו רמונים, הגיעו; והוא שיקרא 'פרס'. וכן כל כיוצא בזה.

טו. וכל הדברים האלו, במקום שאין מנהג, כמו שבארנו;

הלכות מכירה פרק ל

א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה: ואם רצה לקח, אין המוכר יכול לחזור בו; ואם לא רצה, תחזור לבעלה. לפיכך, כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח צמו; וילעולם הלוקח נותן שכר הסופר [שכותב את שטר המכירה], ואפלו מכר שדהו מפני רעתה.

ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו - יד האדון על העליונה: אם רצה לקיים מצויו, הרי אלו קניין וקנו; ואם לא רצה, בטלו כל מצויו. ובדברים בלבד הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו כלום.

ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה, בין בנכסי צאן ברזל שהקניסה לו, בין בדברים שיחד לה בכתבתה, בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות, בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה: רצה, לקיים; רצה, לבטל הכל. אבל הבעל שמכר או שנתן - בין קרקע שהקניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע שהקניסה לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה - אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקימה מצויו, הרי כל מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: ענת רוח עשיתי לבעלי.

ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין מטלטלין - יד האשה על העליונה: רצתה לבטל, מבטלת; ואם קימה מצויו, קנו הלוקחים.

ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין שנתן לה משלו - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר או נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם. וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת שעבוד הקתבה; ואם תבוא לטרף [לגבות], טורפת, אלא אם כתבה ללוקח תחלה, וקנו מידה.

ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא קנה; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות אישות. בית דין שמכרו או שלקחו בנכסי יתומים, בין בקרקע בין במטלטלין, וכן האפיטרופסין, בין שמנו אותם בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח, וממכרן ממכר. אבל מתנתם אינה כלום, שאין אדם נותן דבר שאינו שלו.

ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב - אף על פי שמכר או נתן, מצויו קניין. וכן כל מי שקנו מידו בשבת - הקנין קיים, וכותבין לאחר השבת ונותנין בריך רחמנא דסייען

יום רביעי ג' אדר ה'תש"ע

הלכות זכייה ומתנה

ענין אלו ההלכות, לידע דין זוכה מן ההפקר, היאך יקנה ובמה יקנה, ודין נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת ואיזו מתנה אינה חוזרת. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידו, או שכר מהן המקום - לא קנה עד שימשך, לפי שאינו זוכה בדרבים שזוכין בהן הגדולים. ראיה לדבר - שאין חצרו של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר, ולא יהיה הקנין או שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבת חצרה מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנו מידה, או בשכירות מקום.

יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק - תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום; שהקטן כמי שאינו בפניו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו.

יב. קטן שהגדיל, והביא הזכר שתי שערות אחר שלש עשרה שנה, והבת אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מצויו קניין, עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל.

יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש מאבותיו, או משאר מורישיו - אין ממכרו ממכר, עד שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות, ואף על פי שידע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדין לא נתישבה דעתו בדרך העולם.

יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע, הרי זו קניית; שאלו לא הגיעה לו הגנה גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו חכמים: 'תתקיים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין'.

טו. במה דברים אמורים שהוא מוכר בקרקע אביו כשהוא בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו סימני סריס. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפלו בנכסיו, עד שיגיע לרב שנותיו. טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ומת, ובאו קרוביו ונעצרו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לבדקו - אין שומעין להן לנלו; ועוד, שהסימנים צוויין להשתנות במיתה. וחוזה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם בן ידעו בנדאי שהמוכר גדול.

יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חוזר ומוציא מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות, או שנטע ונרע - שמין לו, ומחזיר את השאר. כדין זה הורו רבותי. ואני אומר, שאפלו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו, וכשנעשה בן עשרים לא מכה - אינו יכול לחזור; שפיין שלקח המעות, ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא בן עשרים ולא מכה - נתקמה ביד הלוקח, שהרי רצה בממכרו.

יח. השכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קניין. ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו יודע מה יעשה - אין מצויו כלום, והרי הוא כשוטה או כקטן פחות מכן שש.

שהיה שם נחל או אמת המים וכיוצא בהן, לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק רשיות שבת, מפסיק בנכסי הגר, כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או פרמלית; אפילו היה ביניהן רשות שחולקת לגיטין.

יב. כל דבר המפסיק לטמאה, מפסיק בנכסי הגר. כיצד? כגון שנכנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה אחרת בצדה, ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה אם לאו - כל מקום שמחזיקין אותו לטמאה, הרי הוא במקום אחר מופלג בפני עצמו.

יג. בקעה גדולה שיש בה שדות הרבה, וכלן של גר אחד, ולא היה ביניהן לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים המפסיקין, וכא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כלה - כל הנקרא על שם אותו הגר, קונה אותו.

יד. גוי שמכר משלטלין לישראל, או קנה משלטלין מישראל - קונה במשיכה, ומקנה במשיכה או בדמים. אבל הקרקע - אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר, ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר; שאין דעתו סומכת אלא על השטר. לפיכך, ישראל שלקח שדה מן הגוי, ונמן הדמים, וקדם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה בדרך שמחזיקין בנכסי הגר - וזה האחרון, ונותן לראשון את הדמים; מפני שהגוי, מעת שלקח הדמים, סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שניגע השטר לידו; ונמצאו נכסים אלו בנכסי הגר - כל המחזיק בהן, וזה.

טו. במה דברים אמורים? במקום שאין בו משפט ידוע למלך; אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא למי שפותב שטר, או הנותן דמים, וכיוצא בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל דיני המלך במקומו, על פיהן דנין.

הלכות זכיה ומתנה פרק ב

א. נכסי גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושהיה שמכרה הגוי לישראל ועדין לא החזיק בה - כלן דינו שוה: כל המחזיק בהן בדרך מדרכי החזקה שבארנו בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות.

ב. כיצד? הלוקח קרקע מחברו, והחזיק בה באכילת פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי ההפקר, או בנכסי הגר - אפילו אכל פרות האילן כמה שנים, לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה בגוף הארץ, או יעבד עבודה באילן. ומעשה באשה אחת שאכלה פרות דקל שלש עשרה שנה, וכא אחד והחזיק באילן בעבודה שעבד בגוף האילן; וכא מעשה לפני חקמים, ואמרו: זה האחרון קנה.

ג. יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח, לא קנה עדן; ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר, או נכסי הפקר, וכיוצא בהן - קנה. כיצד? המוצא פלטורין [ארמונות] גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר, וסיד בהן סיד אחד, או כיר [צייר] בהן פיור אחד, כגון אמה או יתר כנגד הפתח - קנה.

ד. הצר צורה בנכסי הגר, קנה. המציע מצעות [מחצלות]

הלכות זכיה ומתנה פרק א

א. ההפקר - כל המחזיק בו, וזה. וכן המדברות והנהרים הגדולים, כל שבהן הפקר, וכל הקודם בו וזה, כגון העשבים והעצים והפרות של האילנות של יער וכיוצא בהן.

ב. הצד דגים מן הימים והנהרות, או שצד עופות או מיני חיה - הואיל ואין להן בעלים, וזה; ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו; ואם צד שם, קנה. ואם היו הדגים בבית [כלוב] של בעלים, וכן חיה ועוף שבבית - אף על פי שהוא בית גדול והוא מחסר צידה, הרי הן של בעלי הבית; והצד משם, הרי זה גזלן.

ג. אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו [חכה] של חבירו כשהיא בתוך הים, או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר - הרי זה אסור מדברי סופרים; ואם היתה המצודה פלי, ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן.

ד. הפורש מצודה בשדה חבירו, וצד בה חיה או עוף - אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה, קנה. ואם היה בעל השדה עומד בצד שדהו, ואמר: 'זכת לי שדי' - קנה בעל השדה, ואין לבעל המצודה כלום.

ה. דגים שקפצו לתוך הספינה, קנה בעל הספינה; שזו כחצר המשתמרת היא, ואינה חצר המהלכת, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה הולכת מחמת עצמה.

ו. גר שמת, ולא הוליד בנים בישראל אחר שנתגיר - אין לו יורשין; אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו, וזה בהן, ואין בעל המצר יכול לסלקו בדמים, שזו כמתנה היא.

ז. שתי שדות בנכסי הגר, ומצר אחד ביניהן, החזיק באחת מהן לקנותה - קנה. החזיק בה לקנות אותה ואת חברתה - זו שהחזיק בה, קנה; אבל חברתה, לא קנה. החזיק בה כדי לקנות את חברתה, לא קנה אחת מהן: חברתה, מפני שלא החזיק בה; וזו, מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה. החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה ואת המצר שביניהן, או שהחזיק במצר לקנות את שתיהן - הרי זה ספק; ואם בא אחר והחזיק בה לקנותה, וזה האחרון.

ח. וכן שני בתים זה לפניו מזה, שהחזיק באחד מהן לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה שהחזיק בו בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את השני, אף זה שהחזיק בו לא קנה.

ט. המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הפתובה באותו השטר - לא קנה אלא השטר בלבד, לצר אותו על פי צלוחיתו וכיוצא בה.

י. שדה המסומת במצריה - בין שהפיש בה מכוש אחד [חפר חפירה אחת], קנה כלה. ואם אינה מסומת במצריה - קונה ממנה באותו מכוש, כדי שילך הצמד [זוג שוורים] שחורשים יחד בשעת חרישה ויחזר. והמצר [גבול] והחצב [צמח ששורשיו חוצבים לעומק] שמתחמין בו התחומין, מפסיקין בנכסי הגר; וכל המחזיק בשדה, לא קנה אלא עד המצר או עד החצב.

יא. כל המפסיק לפאה, מפסיק בנכסי הגר. כיצד? כגון

יז. גר שמת, ובכזו ישראל את נכסיו, והיו בהם עבדים גדולים – קנו עצמן בני חורין. אבל העבדים הקטנים – הרי הן בבהמה, וכל המחזיק בהן זכה; וכבר בארנו דרכי החזקה שיקנו בה את העבדים.

יח. גר שמת ובכזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעבדת – פלן חבין להחזיר. החזירו פלן, ואחר כך שמעו ששמעה ראשונה אמת היתה, ובכזו ראשונה מת, או מת בנו מקדם, או הפילה אשתו – כל המחזיק בשניה, קנה; ובכזו ראשונה, לא קנה.

הלכות זכיה ומתנה פ"ק ג

א. הנותן מתנה לחבירו – אין המקבל זוכה בה, אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם משלטין רוצה לתן לו – עד שיגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה, או יקנה באחד משאר הדרכים שהמשלטין נקנין בהן. ואם קרקע או עבדים נתן לו – עד שיחזיק בדרך שחזיק הלוקח, או עד שיגיע שטר מתנה לידו. אבל בדרך – לא זכה המקבל, אלא כל אחד מהן צדין יכול לחזור בו.

ב. מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מפקד אצלו – הרי זו מתנה הנקנית בדרך בלבד, ואינו צריך דבר אחר, כמו שבארנו.

ג. וכן האומר לחבירו: 'מנה שיש לי בידך, תנהו לזה' – קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; בין שנתן המנה לזה בחוב שהיה לו אצלו, בין שנתנו לו מתנה, בין שהיה המנה חוב אצלו, בין שהיה פקדון בידו, כמו שבארנו.

ד. בדרך שאין צריכין עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות הדבר בלבד, אם היתה שם טענה וכפירה – כך במתנות ובמחילות, אין צריכין עדים אלא מפני המשקרין.

ה. בשם שהמוכר צריך לסים הממכר כמו שבארנו, כך הנותן. כיצד? הכותב לחבירו: 'קרקע מנכסי נתונה לך', או שכתב לו: 'כל נכסי קניינין לך חוץ ממקצתן' – הואיל ולא סים הדבר שנתן לו, ואינו ידוע – לא קנה כלום; ואינו יכול לומר לו: 'תן לי פחות שבנכסך', עד שסיים לו המקום שנתן לו. אבל אם אמר לו: 'חלק כך וכך בשדה פלונית' – הואיל וסיים השדה, אף על פי שלא סים החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה השדה.

ו. כל הנותן מתנה על תנאי, בין שהתנה הנותן בין שהתנה המקבל, והחזיק המקבל וזכה בה – אם נתקם התנאי, נתקמה המתנה; ואם לא נתקם התנאי, בטלה המתנה, ויחזיר פרות שאכל; והוא, שיהיה התנאי כראוי.

ז. כבר בארנו, שכל התנאין שיש במתנות או במקח וממכר, צריך שיהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ותנאי קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקנמו; ואם חסר אחד מכל אלו – התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי.

ח. וכל האומר 'על מנת' – הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפל התנאי. כזה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי נוטה. ורבנתי הורו שאין צריך לכפל את התנאי ולהקדים הן ללאו, אלא בקדושים וגיטין בלבד; ואין לדבר זה ראיה.

בנכסי הגר, קנה. הנה [חורש] את השדה בנכסי הגר, קנה. המפצל [חותר] זמורות הגפן או שריגי [ענפי] האילנות וכפות התמרים בנכסי הגר – אם דעתו לעבודת האילן, קנה; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה, לא קנה.

ה. כיצד? הנה כורת מכאן ומכאן, הרי חזקתו שנתפון לעבודת האילן; הנה כורת מרוח אחת, אינו מתפון אלא לעצים. וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה – אם דעתו לתמן הארץ, קנה; ואם לעצים, לא קנה.

ו. כיצד? לקט הגס [עצים גדולים] והדק [עצים קטנים], הרי זה בחזקת שנתפון לתמן את הארץ; לקט הגס והניח הדק – הרי זה בחזקת שנתפון לעצים. וכן המשוה פני הארץ – אם דעתו לתמן הארץ, קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיצמיד בו גרן, לא קנה.

ז. כיצד? הנה לוקח עפר המקום הגבוה ונותנו למקום הנמוך, הרי זה מתמן הארץ. ואינוהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה – הרי זה בחזקת שאינו מתפון אלא להשוות מקום לדוש. וכן הפותח מים לתוך הארץ – אם לתמן הארץ, קנה; ואם לצוד הדגים, לא קנה.

ח. כיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד, הרי זה מתפון לתמן הארץ; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתפון לצוד דגים.

ט. הבונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות – קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה, שהרי לא הועיל בגדר זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפלש; ואין צורת אותו הבגין מועלת לו, עד שיצמיד דלתות.

י. המפיץ זרע לתוך התלמים, לא קנה; שבצת שהשליך הזרע, לא השביח כלום; ובצת שצמח והשביח – שבח הבא מאליו הוא, ואינו קונה.

יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה מחיצה אחרת על גבה – לא קנה, ואפלו נבלעה מחיצה התחתונה, והרי העליונה קימת; שבצת שבנה לא הועיל, ובצת שהועיל מאליו בא המעשה.

יב. המחזיק בנכסי הגר ובהפקר, והוא אין דעתו לקנות – אף על פי שבנה וגדר, לא קנה.

יג. העוֹדֵר בנכסי הגר, ובסביו שהן שלו – לא קנה; עדר בנכסי גר זה, ובסביו של גר אחר – הואיל ונתפון במעשיו אלו לקנות מן ההפקר, הרי זה קנה.

יד. הנה משכון ישראל ביד הגר, ובשמת הגר בא ישראל אחר והחזיק במשכון – מוציאין אותו מידו; שפיון שמת הגר, בטל שעבודו.

טו. הנה משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר והחזיק בו – לוקח ממנו הראשון בנגד מעותיו, והאחרון קונה את השאר.

טז. במה דברים אמורים? בשלא הנה המשכון בדרך הראשון; אבל אם הנה בדרך – חצרו קונה לו שלא מדעתו, כמו שבארנו בענין מציאה, ואין לזה האחרון כלום.

ט. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה; בין שהתנה להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצוב, או כל ימי חייו של אחד מהן, או כל ימי חייו של פלוני – הרי זו מתנה, בין במשולטלין בין בקרקע; ואוכל פרות כל זמן המתנה.

י. האומר לחברו: 'שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירה', הקדישו והחזירו – הרי זה מקדש ומחזיר. אמר לו: 'על מנת שתחזירה לי' – אינו קדוש, שלא התנה עליו אלא שיתחזיר לו דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה. יא. אסור לישאל לתן מתנת חנם לגוי, אבל נותן הוא לגר תושב, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מכר לנכרי" – במקירה, לא במתנה. אבל לגר תושב – בין במקירה בין בנתינה, מפני שאתה מצוה לחיותו, שנאמר: "גר ותושב וחי עמך", כלומר: לא יהיה זה העני פחות מגר תושב שהוא חי עמך.

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה – קנה הפעל והאדון; אלא שהאדון קונה הגוף, והפעל קונה אותה לפרות. יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה בה רשות, ולעבד על מנת שאין לרבו בה רשות – קנה הפעל, וקנה האדון. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה הנותן בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך – לא קנה האדון ולא קנה הפעל.

יד. פיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: 'הרי המעות האלו נתינים לך במתנה על מנת שתאכלי בהן ותשתי בהן', או 'על מנת שתלכשי בהן', או 'על מנת שתעשי בהן מה שתרצי בלא רשות בעלך' – לא קנה הפעל. וכן אם אמר לעבד: 'על מנת שתאכל בהן ותשתי', 'על מנת שתצא בהן לחרות' – לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.

טו. הנותן כל נכסיו לעבדו מתנה – קנה עצמו, ויצא בן חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא, אפלו משולטלין – לא קנה בלוים; שאין זה גט חרות גמור, שהרי שיר בו בגט; ומתוך שלא נשתחרר, לא קנה בלוים.

יום חמישי ד' אדר ה'תש"ע

הלכות זכיה ומתנה פרק ד

א. המקבל את המתנה, וזכה בה, ואחר שבאת לידו והוא שותק, חזר בו ואמר: 'איני רוצה בה', או 'איני מקבלה', או 'הרי היא בטלה', או שאמר: 'מום זה נראה לי בה' – לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור אחר שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו – הרי היא הפקר, וכל הקודם בה זכה, שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל אם היה צוות מעקרו – לא קנה המקבל, וחוזרת לבעלים הראשונים.

ב. המזכה לחברו במתנה על ידי אחר – בין שהחזיק בה האחר, בגוף שמשוף המשולטלין, או הגיע שטר קרקע לידו, או החזיק בקרקע – זכה חברו, אף על פי שלא הגיעה מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל המקבל, ידו

ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי לוי – אם אמר לו: 'זכה במאה זו לשמעון', או: 'תן מאה זו לשמעון' – אינו יכול לחזור בו; אבל אם אמר לו: 'הילך מאה זו לשמעון' – יכול לחזור בו, עד שיגיע המאה ליד שמעון.

ה. הלך לוי במאה זו שגשתלחה בידו להוליכה לשמעון, ובקש שמעון ולא מצאהו – יחזיר לראובן. מת שמעון בחי ראובן – יחזיר לראובן או ליורשיו. מת ראובן בחי שמעון – יתן המאה לשמעון או ליורשיו; שמצוה לקיים דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא בריא, שהרי המאה בידו של שליח עדין.

ו. אין אדם זוכה במתנה לחברו, עד שיהיה הזוכה גדול וכן דעת, אחד איש ואחד אשה, ואפלו אשת איש, ואפלו עבד ושפחה. אבל הגוי אינו זוכה; הואיל ואינו ראוי לשליחות לעולם, כך אינו זוכה לישראל. וכשם שאין ישראל נעשה שליח לגוי, כך אינו זוכה לגוי.

ז. קטן שנותנין לו צרור וזרקו, אגוז ונוטלו – זוכה לעצמו, ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה – לא לעצמו, ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה, לא לעצמו ולא לאחרים; והמזכה לשוטה על ידי בן דעת, זכה. אבל החרש זוכה לעצמו, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

ח. זכין לקטן, אפלו בן יום אחד, ולגדול, בין בפניו בין שלא בפניו. ונצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על פי שאינו עומד שם; בין שהגיעה המתנה לחצרו, באלו זכה לו בה אחר.

ט. במה דברים אמורים? בחצר המשתמרת. אבל בחצר שאינה משתמרת, כגון שדהו וחרבתו – עד שיהיה עומד בצדה ויאמר: 'זכת לי שדי'. וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדו, קונין לו בסמטה, או בצדי רשות הרבים, או בחצר שאין לה בעלים. אבל ברשות הרבים, או בשדה חברו – אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו. קטנה, תזכה לה חצרה, וארבע אמות שלה; אבל הקטן אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו או שיזכה לו אחר.

גלויה, ונמצא שנתנה מקדם מתנה מסתרת - הרי שתי המתנות בטלות: הראשונה, מפני שהיא מסתרת; והשנייה, מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זו המתנה, שנמצאת כמו מודעה לה.

ה. מעשה באחד שרצה לשא אשה, ואמר לו: 'איני נשאת לך, עד שתכתב לי כל נכסיו'; שמע בנו הגדול, וצוה על שמניחו ויקן; אמר לעדים: 'לכו והחבאו וכתבו לו כל נכסי מתנה', ואחר כך כתב לזו כל נכסיו, ונשאה. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: 'לא הבן קנה ולא האשה קנת; שהרי שלא ברצונו כתב לה, וכאנוס ביצרו הוא, שהרי גלה דעתו במתנה הראשונה, אף על פי שהיא בטלה מפני שהיא מסתרת'. וכן כל כיוצא בענינים אלו.

ו. שני שטרות שזמנן יום אחד, והן כותבין על שדה אחת, בין במקרה בין במתנה - אם דרך אנשי המקום לכתב שעות, כל הקודם זכה. ואם אין דרך לכתב שעות, הרי הדבר מסור לדברים: כל מי שדעתו נוטה להעמיד שדה זו בידו, יצמידו. ז. כמה דברים אמורים? בשטר שאין בו קנן, אלא קנה שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי הוא משניהם שהגיע שטרו לידו תחלה. אבל אם היה בכל שטר מהן קנן - כל שקדם לו הקנן, זכה; וישאלו העדים. וכן אם היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה, קנה הראשון.

ח. שני שטרות היוצאין על שדה אחת בשם קונה אחד, ואין זמנם שנה, אם היה שטר אחד משניהן מכר והאחרון מתנה (אם היה השטר הראשון מתנה, והשני שאחריו מכר - לא בטל האחרון את הראשון, שיש לומר שלהוסיף לו אחריות חזר וכתב בשם מכר, אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות טעות סופר הוא. וכן אם הראשון מכר והשני מתנה) - קנה השדה מזמן ראשון, שלא כתב לו שטר המתנה אלא לזכות את כחו משום דין בן המצר. ט. היו שני השטרות במקרה או שניהם במתנה - אם הוסיף בשני כלום - הרי הראשון קנס; שלא כתב השני אלא מפני התוספת. ואם לא הוסיף - בטל השטר השני את הראשון, ואין לו אחריות אלא מזמן שני. לפיכך, כל הפרות שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני, מחזיר אותן. ואם היה על אותה השדה חק למלך בכל שנה - הנותן או המוכר נותן אותו החק, עד זמן השטר השני.

הלכות זכיה ומתנה פרק ו

א. לעולם אומדין דעת הנותן: אם היו הדברים מראין סוף דעתו - עושין על פי האמור, אף על פי שלא פירש. כיצד? מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת, וצמד וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה, ואחר כך בא בנו - אין מתנתו קנימת; שהדברים מוכיחין, שאלו ידע שבנו קנס, לא היה נותן לזה כל נכסיו. לפיכך, אם שיר מנכסיו כל שהוא, בין קרקע בין מטלטלין - מתנתו קנימת. ב. וכן הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו, בין שהיה בריא בין שהיה שכיב מרע, אפילו היה הבן קטן המטל בעריסה - לא עשהו אלא אפטרופוס, והרי הוא בכל הנכסים כאחד

י. המתנה כגט, שאין אדם יכול למסור דברים לשליח. כיצד? אמר לשלשה: 'אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה, ויתנהו לפלוני' - אין זה כלום; ואם אמרו לאותן העדים, וכתבו ונתנו למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: 'כתבו וחתמו בשטר מתנה, ויתנהו לפלוני' - אין יכולין לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן כותבין, כמו הגט. יא. הכותב בשטר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', או שכתב: 'נתתי לפלוני', או: 'הרי היא שלו' - הרי זה זכה, כשיגיע השטר לידו. אבל אם כתב בשטר: 'אתנה לו' - אף על פי שהעידו עליו עדים, לא זכה המקבל, עד שיאמר לעדים: 'כתבו שטר מתנה ונתנו לו', וכותבין ונותנין; שאין המקבל זוכה, עד שיגיע שטר מתנה לידו, או עד שיוזכה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו.

יב. האומר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא אומר: 'לא נתן לי' - חוששין, שמא זכה לו על ידי אחר. אבל אם אמר: 'כתבתי ונתתי לך', והוא אומר: 'לא כתב ולא נתן לי' - אם המקבל מתנה הוא שאמר בן - הודאת בעל דין כמאה עדים הוא, והנותן אוכל פרות שדהו. ואם בן המקבל הוא שאמר: 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר: 'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שלישי, עד שיודע הדבר היאך הוא.

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: 'זו שתחת ידי, אינה מתנה בדי, אלא שומר אני עליה', וכיוצא בו, או שאמר: 'בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתי', או: 'בעל כרחי באנס', או 'בטעות', וכיוצא בדברים אלו - דבריו קיימין; ונשבע על זה שבועת הסת, ותחזר לבקליה.

יד. טען הנותן ואמר: 'שומר אתה עליה', או שאמר: 'שלא מדעתי נתתי', או 'גזלה היא בדיך', וזה אומר: 'אתה נתתה לי' - נשבע המקבל שבועת הסת, ונפטר.

הלכות זכיה ומתנה פרק ה

א. הנותן מתנה, בין בריא בין חולה - צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתר ונתנו לו' - אינה כלום; שזה מערים הוא, כדי לאבד ממון אחרים, שיעזרו וימכרו אחר שיתן.

ב. לפיכך, כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו: 'ואמר לנו פלוני הנותן, שבו בשוקים וברחובות, וכתבו לו מתנה גלויה ומפרסמת', וכיוצא בענינים אלו - חוששין לה שמא מתנה מסתרת היא, ולא זכה המקבל.

ג. הכותב שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה מסתרת והאחרונה גלויה ומפרסמת - אחרון קנה. ואפילו היתה הראשונה סתם, ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי אלא מתנה סתם - האחרון קנה.

ד. כבר בארנו, שהמסור מודעה, ואחר כך נתן מתנה - המתנה בטלה, ואף על פי שאין שם אנס; שאין הולכין במתנה, אלא אחר דעת הנותן; והואיל וגלה דעתו שאינו רוצה בה, מתנתו בטלה. לפיכך, מי שהיו הדברים מוכיחין שאין דעתו לתן מתנה זו - אף על פי שנתנית המתנה

שֶׁאֵכָל; שֶׁאֵפְלוּ נֶתַן הָאֲדָם מִתֵּנָה בְּפֹרוֹשׁ עַל מִנַּת הַחֲזִיר, כֹּל יְמֵי חַיֵּי פְלוֹנִי, הֲרִי זֶה אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל זְמַן הַמִּתֵּנָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יד. מִי שֶׁשָּׁלַח כָּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאָמַר: 'נִתְּנָנוּ אֵלֶּי לִבְנֵי - הַיָּם אֵלֶּי נִתְּנָנוּ לִבְנֵים וְלִבְנוֹת; הָרֹאֵי לִבְנֵים לִבְנֵים, כְּגוֹן סִפְרִים וּכְלֵי מִלְחָמָה, וְהָרֹאֵי לִבְנוֹת לִבְנוֹת, כְּגוֹן כְּלֵי מִשִּׁי הַצְּבוּעִים וְחֻלִּי [נוס] זָהָב, יִשְׁלּוּ אוֹתָן הַבְּנוֹת. הֵיוּ רֹאִיִּין לְזָכָרִים וְלִנְקֻבּוֹת, יִשְׁלּוּ אוֹתָן הַזָּכָרִים. וְכֵן הַמִּשְׁלַח כָּלִים לִבְיָתוֹ סֶתֶם, וְהֵיוּ בִּקְוָה כָּלִים הָרֹאִיִּין לִבְנוֹת - יִשְׁלּוּ אוֹתָן בְּנוֹתָיו; אֲמֵדֵן דַּעַת הוּא שֶׁלֶּקֶן שָׁלַח. וְאִם אֵין לוֹ בְּנוֹת, אוֹ שֶׁהֵיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת - יִשְׁלּוּ אוֹתָן נְשֵׁי בָנָיו; שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שֶׁלֶּקֶן שָׁלַח.

טו. הַמִּשְׁאֵי בָנוּ גְדוֹל לְכַתּוּלָה בְּבִית, קִנְיָה הַבֵּית; וְהוּא, שִׁיְהִיו נְשׂוּאִין רֹאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן, וְלֹא הַשִּׂיא הָאֵב בֶּן אַחֵר קֵדָם לוֹ, וְלֹא שִׁיר הָאֵב בְּזֶה הַבֵּית שִׁיְחַד לוֹ כָּלוּם. וְדָכָרִים אֵלֶּי פִּתְלָכָה שֶׁאֵין לָהּ טַעַם הֵן, וְנִגְעוּ חֲמָכִים בְּדָכָר זֶה מֵאֲמֵדֵן הַדַּעַת, שֶׁמֶרֶב שִׁמְחָתוֹ וְאֶהְיָה גִמְר וְהִקְנָהוּ הַבֵּית, שֶׁהֲרִי לֹא שִׁיר בּוֹ לַעֲצֻמוֹ כָּלוּם; לְפִיכָף, אִם שִׁיר שֶׁם אֵפְלוּ פֶּה אַחֵד, לֹא קִנְיָה הַבֵּית. יְחַד לוֹ בֵּית וּכְלֵי בֵּית - אֶף עַל פִּי שִׁשִּׁיר בְּבֵית כְּלֵי אַחֵד לַעֲצֻמוֹ, אוֹ הִזָּה לוֹ שֶׁם אוֹצֵר [מחסן תבואה] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - קִנְיָה כְּלֵי הַבֵּית, אֲכָל הַבֵּית לֹא קִנְיָה. טז. יְחַד לוֹ בֵּית וְעֵלְיָה - בֵּית, קִנְיָה; עֵלְיָה, לֹא קִנְיָה. וְכֵן אִם יְחַד לוֹ בֵּית וְאֶכְסְדֵּרָה [מרפסת], לֹא קִנְיָה אֶכְסְדֵּרָה. שְׁנֵי בָתִּים זֶה לִפְנֵים מִזֶּה - לֹא קִנְיָה אֲלֵא הָאֵחָד שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ.

יז. כָּכָר בִּאֲרָנוּ בְּנִשְׂוֹאִיִּין, שֶׁשְּׁנַיִם שֶׁהֵיוּ בְּיָנֵיהֶם שְׂדוּכִין וּפְסָק זֶה עַל יְדֵי בָנוּ וְזֶה עַל יְדֵי בָתוֹ, וְאָמְרוּ: 'כִּמּוֹ אֵתָה נּוֹתֵן לְבִתְךָ? 'כֹּף וְכָף'; 'כִּמּוֹ אֵתָה נּוֹתֵן לְבִנְךָ? 'כֹּף וְכָף'; וְעַמְדוֹ וְקִדְשׁוֹ - קִנְיָה בִּאֲמִירָה זֶה; וְאֵין קִנְיָן בִּאֲמִירָה זֶה, עַד שֶׁעַת הַנִּשְׂוֹאִיִּין, שֶׁכָּל הַפּוֹסֵק, דַּעַתוֹ לְכִנּוּס. וְצִרִיכִין שִׁיְהִיו הַדָּכָרִים שֶׁפְּסָקוֹ מִצִּוּיִין בְּרִשְׁוֹתוֹ, שֶׁאֵין אֲדָם מִקְנֶה לְחִבְרוֹ דָּכָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָכָרִים אֵלֶּי לֹא נִתְּנוּ לְהַפְתֵּב; לְפִיכָף אֵינֵן כְּשִׁטָּר, {עַד} שִׁיְטָרָה בִּקְוָה.

יח. הַמִּקְדָּשׁ אֵת הָאִשָּׁה - אֵפְלוּ קִדְשָׁהּ בְּאֵלֶּף דִּינָר, בֵּין שְׁחִזָּה הִיא בֵּין שְׁחִזָּר הוּא, בֵּין שְׁמַת הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא - אֵין הַקְדוּשִׁין חִזְרִין לְעוֹלָם, אֲלֵא הֲרִי הֵן מִתֵּנָה גְּמוּנָה שֶׁאֵין לָהֶן חֲזָרָה.

יט. וְאִם הֵיוּ קִדּוּשֵׁי טַעוֹת, חִזְרִין הַמַּעֲוֹת. כ. וְהַמִּקְדָּשׁ אַחֲוֹת, הַמַּעֲוֹת מִתֵּנָה; אֲדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעִרְיֹת, וְאֵין זֶה טַעוּהָ, אֲלֵא גִמְר וְנִתֵּן לְשֶׁם מִתֵּנָה. כא. הַשּׁוֹלַח סְבִלּוֹנוֹת [מתנות] לְבֵית חֲמִיו - בֵּין מְרַבִּין בֵּין מוֹעֲטִין, בֵּין שֶׁאֵכָל שֶׁם סְעוּדַת אֲרוּסִין בֵּין לֹא אֲכָל, בֵּין שְׁמַת הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא, אוֹ שְׁחִזָּר בּוֹ הָאִישׁ - יִחְזָרוּ הַסְבִּלּוֹנוֹת בָּלֵן, חוּץ מִן הַמִּאֲכָל וְהַמִּשְׁקָה.

כב. וְכֵן כָּלִים מוֹעֲטִין שֶׁשָּׁלַח לָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בִּקְוָה בְּבֵית אֲבִיהָ - אִם נִשְׁתַּמֶּשֶׂה בִּקְוָה וּכְלֵי אוֹ אֲבִדוּ, אֵינֵן מִשְׁתַּלְמִין. אֲכָל אִם הֵיוּ קִיָּמִין - חִזְרוּ הַכָּל, וְגוֹבָה אוֹתָן בְּבֵית דִּין; שֶׁהַדָּכָר יוֹדֵעַ, שֶׁלֹּא שָׁלַח אֲלֵא דֶּרֶךְ נוֹי בְּלִבְדוֹ. כג. חֲזָרָה הִיא בּוֹ, חִזְרוּ הַכָּל; וְאֵפְלוּ הַמִּאֲכָל וְהַמִּשְׁקָה,

מֵאֲחִיו; אֲמֵדֵן דַּעַת הוּא, שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ אֲלֵא לְהִיּוֹת אֲחִיו נִשְׁמָעִין לוֹ. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קִרְקַע בֵּין מִשְׁלָטִילִין - זָכָה הַבֵּן בְּמִתֵּנָה.

ג. בִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁכָּתֵב לִבֵּן בֵּין הַבְּנִים. אֲכָל אִם כָּתֵב כָּל נְכִסָּיו לִבֵּן בֵּין הַבְּנוֹת, אוֹ לְבֵית בֵּין הַבְּנוֹת, אוֹ לְאֶחָד מִן הַיִּרְשִׁין בֵּין שֶׁאֵר הַיִּרְשִׁין - אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיר כָּלוּם, מִתֵּנָתוֹ קִיָּמָת.

ד. וְכֵן הַכּוֹתֵב כָּל נְכִסָּיו לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּרִיא בֵּין שָׂכִיב מֵרַע - אֶף עַל פִּי שֶׁקִּנְיָנוּ מִיָּדוֹ, לֹא עָשָׂה אוֹתָהּ אֲלֵא אֶפִּיטְרוּפִיָּא עַל יוֹרְשָׁיו; בֵּין שֶׁהֵיוּ יוֹרְשָׁיו בְּנָיו מִמֶּנָּה, אוֹ מֵאֲחֵרָת, אוֹ אֲחִיו, אוֹ שֶׁאֵר יוֹרְשָׁיו. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קִרְקַע בֵּין מִשְׁלָטִילִין - קִנְיָת כָּל שֶׁכָּתֵב לָהּ.

ה. בִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנִשְׂוֹאָה. אֲכָל אִם כָּתֵב כָּל נְכִסָּיו לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה, אוֹ גְרוּשָׁה - אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁיר כָּלוּם, הֲרִי הִיא כְּשֶׁאֵר כָּל אֲדָם וּמִתֵּנָתוֹ קִיָּמָת.

ו. הַכּוֹתֵב כָּל נְכִסָּיו לְאֶחָד מִבְּנָיו וְלֵאחֵר - קִנְיָה הָאֲחֵר חֲצִי הַנְּכִסִּים בְּמִתֵּנָה, וְנִשְׂאָר הַחֲצִי לִבְנָיו; וְהַבֵּן שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ, אֶפִּיטְרוּפּוֹס עַל שֶׁאֵר אֲחִיו.

ז. וְכֵן אִם כָּתֵב כָּל נְכִסָּיו לְאִשְׁתּוֹ וְלֵאחֵר - הָאֲחֵר קִנְיָה מִחֲצָה, וְאִשְׁתּוֹ אֶפִּיטְרוּפִיָּא עַל הַמִּחֲצָה.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁקִּנְיָת כָּל נְכִסֶּיהָ בְּעֵלָהּ בְּמִתֵּנָה - אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ, וְתִקְרָע; לְפִיכָף, אִם יָצָא עֲלֵיו שֹׁטֵר חוּב, וְהִלְכוּ כָּל הַנְּכִסִּים בְּחוּבּוֹ שֶׁקִּדְּם הַמִּתֵּנָה - תִּשְׁאָר הִיא בְּלֹא כָלוּם, וְלֹא תִקָּח בְּכַתְּבָתָהּ שֶׁקִּדְּמָה הַחוּב; שֶׁאֲמֵדֵן דַּעַת הוּא, שֶׁבִּקְנִיָּה הַכָּפָה לָהּ בְּשִׁמּוּעָה זֶה שֶׁכָּתֵב לָהּ כָּל נְכִסָּיו, אֲבָדָה כָּל זְכוּת שִׁישׁ לָהּ בַּנְּכִסִּים חוּץ מִמִּתֵּנָה זֶה.

ט. וְכֵן הַכּוֹתֵב נְכִסָּיו לִבְנָיו, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבּוֹת, בֵּין בְּרִיא בֵּין שָׂכִיב מֵרַע, וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ עֲמֵקֵן קִרְקַע כָּל שֶׁהוּא - הוּאִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתָּף בֵּין הַבְּנִים, וְלֹא מַחַת - אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ, וְאֵינָה טוֹרְפַת מִנְּכִסִּים אֵלֶּי כָלוּם. אֲכָל מִנְּכִסִּים שִׁיְבוֹאוּ לוֹ אַחֵר אֵלֶּי, נוֹטֶלֶת מִקֵּץ כְּתֻבָּתָהּ.

י. כָּתֵב לָהּ עֲמֵקֵן מִשְׁלָטִילִין בְּלִבְדוֹ, אוֹ שֶׁשִּׁיר לַעֲצֻמוֹ קִרְקַע כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קִיָּמָת. וְתִקְנָת גְּאוּנִים הִיא, שֶׁאֵפְלוּ שִׁיר מִשְׁלָטִילִין כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קִיָּמָת, שֶׁהֲרִי הִיא אוֹמֶרֶת: 'מִמָּה שֶׁשִּׁיר אֲנִי גּוֹבָה'; וּמִתּוֹךְ שֶׁתִּרְדַּל לָמָּה שֶׁשִּׁיר, תִּרְדַּל לְשֶׁאֵר נְכִסִּים וְתִטְרָף.

יא. הַכּוֹתֵב כָּל נְכִסָּיו לִבְנָיו, וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ חֵלֶק עֲמֵקֵן, וּמֵת אַחֵד מִן הַבְּנִים - הֲרִי זֶה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִחֵלֶק זֶה שְׁמַת, שֶׁלֹּא אֲבָדָה זְכוּתָהּ אֲלֵא מִלְטָרָף מִקֵּץ.

יב. הַרוֹצֵה לְהַנְשֹׂא, וְכָתֵב כָּל נְכִסָּיָהּ בֵּין לִבְנָהּ בֵּין לְאֵחֶר, וְאַחֵר כֹּף נִשְׂאָתָה, וְנִתְּגַרְשָׁה, אוֹ מֵת בְּעֵלָהּ - מִתֵּנָתָהּ בְּטָלָה; שְׂזוּ מִבְּרַחַת הִיא, וְלֹא כְּתֻבָּה כָּל נְכִסָּיָהּ אֲלֵא לְהַבְרִיחַ מִבְּעֵלָהּ שֶׁלֹּא יִירָשָׁנָה, וּכְשֶׁתִּהְיֶה צָרִיכָה לָהֶן יִחְזָרוּ לָהּ. לְפִיכָף אִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ, קִנְיָה הַמִּקְבֵּל מִתֵּנָה אֵת הַכָּל. וְאִם שִׁירָה כָּלוּם, אֵפְלוּ מִשְׁלָטִילִין - מִתֵּנָתָה קִיָּמָת; וְאֶף עַל פִּי שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה, אֵינָה חוֹזֶרֶת.

יג. כָּל הַנּוֹתֵנִין כָּל נְכִסֵּיהֶן - כְּשֶׁתִּכְבֵּט הַמִּתֵּנָה וְיִחְזָרוּ כָּל הַנְּכִסִּין לְבְּעֵלִים הָרֹאשׁוֹנִים, אֵין הַמִּקְבֵּל מִתֵּנָה מִחֲזִיר פְּרוֹת

על דינך עד סלע שלח לו, מנפה לו מחצה. מסלע ולמעלה, אומדין דעת המשלח.

(ח.) ושיעור השושיבנות - אם אדם חשוב הוא, מנפה לו מחצה; ואם צר עין ומקדקדק בהוצאתו, אינו מנפה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

ט. מת שמעון קדם שישא אשה, או נשא ומת בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון כלום, שהרי אומר להם: 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

י. לפיכך אם שמח עמו ואחר כך מת שמעון, או שקרא לו ולא בא, או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושיבנות ליורשיו; או בלה, או בנכוי, אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה.

יא. מת ראובן, ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי המשטה - מקום שנהגו לגבות השושיבנות מן היורשין, כופין יורשי ראובן להחזיר בנכוי; ומקום שלא נהגו, אין היורשין משלמין כלום.

יב. מת ראובן אחר שנשא שמעון אשה ושלמו ימי המשטה - כופין את יורשיו לשלם השושיבנות בכל מקום, שהרי נתחייב אביהם לשלם. ואם בלה היה חייב לשלם, משלמין את בלה; ואם בנכוי, משלמין בנכוי.

יג. חמשה דברים נאמרו בשושיבנות: נגבית בבית דין - שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין נשואי ראשון - שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש שיעל דעת זו שלחה. ואין בה משום רבית; אפלו שלח לו דינר, והחזיר לו עשרה - מתר, שלא על מנת להוסיף לו שלח. ואין השביעית משמטתה, שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בה פי שנים כשתחזר ליורשין, מפני שהוא ראוי, ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק, כמו שיתבאר במקומו.

יד. השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשמיטה ידו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח, וכל פיוצא באלו - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזור ולתבע, עד שיפרש שהיא מלוה. טו. וכן השולח לחברו כדי זין וכדי שמן ופרות בעת הנשואין - אינן נגבין בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני השושיבנות אלא במעות בלבד.

הלכות זכייה ומתנה פרק ח

א. הסומה [עיוור] או הפסח [נקטעו רגליו] או הגדם [נקטעו ידיו], או החושש בראשו או בעינו או ברגלו או בקדו, וכיוצא בהן - הרי הוא כפריא לכל דבר בממכרו ומקחו ומתנותיו.

ב. אכל החולה שתשש פח כל גופו, וכשל מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המטה - הוא הנקרא 'שכיב מרע', ומשפטי מתנותיו אינן כמתנת פריא. כיצד? שכיב מרע שצוה לתן לפלוני כך וכך, ולתן לפלוני כך וכך, בין בחל בין בשפת, בין כתב בין לא כתב - זכו הכל כשזמנות בכל מה שנתן להן, ואינו צריך

נותנת דמיו בזול. וכבר הסכימו הגאונים, שאם היה דמי המאכל והמשקה ששה - משלמת ארבעה, אם חזרה בה; שלא נתן לה מתנה זו, אלא ודעתו שלא תחזור בו.

כד. הורו רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל ארוס סעודה ויאכיל רציו, או יחלק מעות לשמשין ולחזנין וכיוצא בהן, ועשה כדרך שעושין כל העם, וחזרה בו - משלמת הכל; שהרי גרמה לו לאבד ממונו, וכל הגורם לאבד ממון חברו, משלם. והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא, שאין זה נשבע ונוטל.

יום שישי ה' אדר ה'תש"ע

הלכות זכייה ומתנה פרק ז

א. מנהג פשוט ברב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה, משלחין לו רציו ומידעיו מעות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא במשטה, ובאין אותן הרעים והמידעין ששלחו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשטה או במקצתו, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות משלחין נקראין 'שושיבנות' (ריעות), ואותם האנשים ששלחו אותן המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים 'שושיבנין'.

ב. השושיבנות אינה מתנה גמורה; הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין, כדי שיאכל וישטה בזו אחר; ולא שלח אלא ודעתו שאם ישא הוא, יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה, ולא החזיר לו השושיבנות - הרי זה תובע בדין, ומוציאה ממנו.

ג. ואינו יכול לתבעו, עד שישא כדרך שנשא הוא. כיצד? ראובן שנשא בתולה, ושלח לו שמעון שושיבנות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע לראובן להחזיר לו השושיבנות, שהרי אומר לו: 'איני מחזיר לך אלא בבתולה כמו שנתת לי'. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה, אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

ד. עשה ראובן משטה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ועשה שמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו, שהרי אומר לו: 'איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי'.

ה. ראובן שנשא, ושלח לו שמעון שושיבנות, ואכל ושתה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו, או שקרא לו שמעון לאכל ולא רצה לבוא, או שהיה במדינה ושמע קול טבלה [לוח שמכים עליו להזמין אורחים] במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושיבנות בלה; שהרי ידע ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

ו. לא היה ראובן במדינה - מנפין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר שאר השושיבנות. וכן אם היה במדינה, ולא קראהו או לא הודיעו - מנפין לו; ויש לו עליו תרעמת, מפני שלא הודיעו.

ז. וכמה מנפין? נהגו בנכוי, אם דינר אחד שלח לו שמעון - אינו מחזיר לו כלום, שזה הוא דמי מה שאכל. ואם יתר

טז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתָּן סֵתָם; שֶׁהָרִי אֵינוֹ אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ וְאוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְשִׁיר, לֹא נִתְּכָן אֶלָּא לְהַקְנוֹת לוֹ מַחֲיִים כְּמַתְּנַת בְּרִיא'.

יז. אָבֵל אִם נָתַן לוֹ הַמַּקְצֵת בְּפִרוּשׁ בְּמַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, שְׂאִינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, אֵינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן, וְאִם עֲמַד - חוֹזֵר; וְאִם לֹא עֲמַד, קִנְיָה זֶה הַמַּקְצֵת. וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן, לֹא קִנְיָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִפְּנֵי כָחוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יח. אֵל תִּטְעֶה בְּשְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו, וּפְרַשׁ שְׁנֵתָן הַכֹּל מֵעַכְשָׁיו וְהַקְנָה מַחֲיִים, שְׂאִין זֶה מַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, אֶלָּא כְּשֶׁאֵר כָּל מַתְּנוֹת הַבְּרִיאִים; שְׂאִם הִגִּיעַ הַשֹּׁטֵר לִיד הַמַּקְבֵּל, אוֹ שֶׁקָּנוּ מִיַּד הַנּוֹתֵן - קִנְיָה הַכֹּל, וְאִין יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

יט. הַנּוֹתֵן מַתְּנָה כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מֵרַע, וְכָתַב בָּהּ: 'בְּחַיִּים וּבְמָוֶת', אוֹ: 'מַחֲיִים וּבְמָוֶת', בֵּין כָּל בֵּין בְּמַקְצֵת - הוֹאִיל וְכָתוּב בָּהּ 'וּבְמָוֶת', הָרִי זֶה מַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע; שְׁנֵה שֶׁכָּתַב בָּהּ 'וּבְמָוֶת', שְׂאִל קִנְיָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; וְזֶה שֶׁכָּתַב בָּהּ 'בְּחַיִּים', סִימָן לִיִּשֵׁב דַּעְתּוֹ שֶׁיִּחְיֶה מִחְלֵי זֶה.

כ. שְׂכִיב מֵרַע שְׁנֵתָן הַנִּכְסִים, שֶׁהִדְבֵּר גְּלוּי שֶׁהֵן כָּל נִכְסָיו שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי זֶה כְּמַתְּנָה בְּמַקְצֵת; וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ וְעֲמַד, אֵינוֹ חוֹזֵר. חוֹשְׁשִׁין אֵנוּ, שֶׁמָּא נִשְׁאַרוּ לוֹ נִכְסִים אַחֲרֵים בְּמִדְיַת הַיָּם, עַד שִׁיאֲמַר: 'כָּל נִכְסִי, שֶׁהֵן אֵלַי, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִחוּץ שְׂאִין לוֹ נִכְסִים אֶלָּא אֵלַי; וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מַתְּנָה בְּכָל.

כא. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרֵים, רוֹאִין: אִם בְּמַחְלָק כְּתֹבָם - אִם מֵת, קָנוּ כָּלָן; עֲמַד, חוֹזֵר כְּכָלָן. וְאִם בְּנִמְלֹךְ אַחֵר שִׁשִּׁיר, וְחֹזֵר וְכָתַב, וְחֹזֵר וְכָתַב, וְקָנוּ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד - מֵת, קָנוּ כָּלָן; עֲמַד, אֵינוֹ חוֹזֵר אֶלָּא בְּאַחֲרוֹן, שֶׁהָרִי נָתַן לוֹ כָּל נִכְסָיו הַנִּשְׁאַרִים.

כב. הַכּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו לְעַבְדּוֹ, וְעֲמַד - חוֹזֵר בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּעַבְדּוֹ; שֶׁהָרִי יֵצֵא עָלָיו שֵׁם בֵּין חוֹרִין.

כג. שְׂכִיב מֵרַע שְׂצוּהָ מַחְמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִתְהַדַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדָאִי, וְנִפְרַד דְּבָר זֶה מִכָּל דְּבָרֵי - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּד בְּמַקְצֵת - אִם עֲמַד, חוֹזֵר.

כד. וְהַמִּפְרֹשׁ לַיָּם, וְהַיֹּצֵא בְּשִׁירָה [לְמַדְבָּר], וְהַיֹּצֵא בְּקוֹלָר [מִבֵּל לְגִדְרוֹס], וְהַמִּסְכֵּן, וְהוּא שֶׁקָּפֵץ עָלָיו הַחֲלִי וְהַכְּבִיד עָלָיו חֲלִי - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעֲתָן, בְּמַצָּה מַחְמַת מִיתָה הוּא, וְהָרִי דְּבָרֵי כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין, וְיִמְקִימִין אוֹתָן אִם מֵת; וְאִם נִצּוּל וְעֲמַד - אֶפְלוּ קָנוּ מִיָּד בְּמַקְצֵת, חוֹזֵר כְּדִין כָּל מַצָּה מַחְמַת מִיתָה.

כה. שְׂכִיב מֵרַע שְׁנֵתָן מִחְלֵי לְחֲלִי - אִם לֹא עֲמַד וְלֹא הִלָּךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ בְּשׂוֹק, מַתְּנָתוֹ מַתְּנָה.

כו. עֲמַד בֵּין הַחֲלִי שְׂצוּהָ בּוֹ וּבֵין הַחֲלִי שְׁמַת מִמֶּנּוּ, וְהִלָּךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים; אִם מַחְמַת חֲלִי הִרְאִישׁוֹן מֵת, מַתְּנָתוֹ קִנְיָת; וְאִם לֹא, אֵין מַתְּנָתוֹ קִנְיָת. וְאִם הִלָּךְ בְּשׂוֹק בְּלֹא מִשְׁעָנָת - אֵינוֹ צָרִיךְ אֲמַד, אֶלָּא בְּטוֹלוֹ מַתְּנָתוֹ הִרְאִישׁוֹנוֹת.

כז. מַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע שְׂאִין כְּתוּב בָּהּ שְׁמִתּוֹף חֲלִי זֶה שְׂצוּהָ בּוֹ מֵת, וְאֵין הַעֲדִים מַצְוִיין לְשֹׂאֵל לָהֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהָרִי זֶה הַמַּצָּה מֵת, הָרִי הַמַּתְּנָה בְּטוֹלָה; שְׂאִין מִיתָתוֹ רִאֲיָה,

קִנְיָן; שְׂדִבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע, כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין הֵן. וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה קוֹנֶה אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶן, עֲשׂוֹ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, כְּדִי שְׂאִל תִּשְׁרַף [וְתִתְּבַלְבֵּל] דַּעְתּוֹ עָלָיו כְּשִׁידַע שְׂאִין דְּבָרֵי קִנְיָמִים.

ג. לְפִיכָף, אִם אָמַר: 'קָנוּ מִמֶּנּוּ' - אֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ, קוֹנִין מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שְׁנֵה הַקִּנְיָן אֵינוֹ צָרִיךְ.

ד. וְאֵין שְׂכִיב מֵרַע צָרִיךְ לֹמַר 'אַתָּם עָדִי', אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו, הָרִי זֶה עַד; שְׂאִין אָדָם מִשְׁטָה בְּשִׁעַת מִיתָתוֹ.

ה. שְׂכִיב מֵרַע שְׂצוּהָ לְתֵן מַתְּנָה לְעַבְדּוֹ שֶׁבְּמַעֲי אִשְׁתּוֹ - זִכָּה הָעַבְדּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ו. אָמַר: 'אִם יִלְדָה אִשְׁתִּי זָכָר, יִטַּל מִנִּי, וְאִם נִקְבָּה, מֵאִתִּי' - יִלְדָה זָכָר, נוֹטֵל מִנִּי; יִלְדָה נִקְבָּה, נוֹטֵל מֵאִתִּי; יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר נוֹטֵל מִנִּי וְהַנִּקְבָּה מֵאִתִּי; יִלְדָה טְמֵטוֹם [לֹא אִיבְרִי זָכָר אוֹ נִקְבָּה] אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוֹס [יֵשׁ לוֹ אִיבְרִים שֶׁל זָכָר וְשֶׁל נִקְבָּה], נוֹטֵל בְּפָחוֹת שְׂבִשְׁנֵיהֶם.

ז. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֲמָרוֹ לוֹ: 'נִכְסִי לְמִי? וְאָמַר לָהֶן: 'דְּוִמָּה שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׂאִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָת, עַכְשָׁיו שְׂאִין לוֹ בֵּן אוֹ שְׂאִין אִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָת, נִכְסִי לְפִלּוּנִי, וְנוֹדַע שֵׁשׁ לוֹ בֵּן, אוֹ שֶׁהִתְהַדַּעְתּוֹ אִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִפִּילָהּ אוֹ מֵת הֵבֵן אַחֵר כֵּף, אֵין מַתְּנָתוֹ מַתְּנָה.

ח. מַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע אֵינָה קוֹנֶה, אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה; וְאֵין אֶחָד מֵהֵן זִכָּה בְּדָבָר שְׂצוּהָ בּוֹ בֵּין מִקְרָקֵעִין בֵּין מִשְׁלִטְלִין, אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה.

ט. לְפִיכָף מוֹצִיאִין לְכַתְּבַת הָאִשָּׁה וְלִמְזוֹן הָאֵלֶּמָנָה וְהַבְּנוֹת מִיָּד אֵלּוּ שְׂצוּהָ לָהֶן, שֶׁהָרִי בְּמִיתָתוֹ נִתְּכָבוּ הַנִּכְסִים בְּכַתְּבָהּ וּבְמִזְנוֹתָהּ, וְאֵלּוּ שְׁנֵתָן לָהֶן לֹא יִקְנוּ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה.

י. מַתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתוּב בָּהּ קִנְיָן, בֵּין הִיתָה בְּמַקְצֵת נִכְסָיו בֵּין הִיתָה בְּכָל נִכְסָיו - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשִׁטְר; וְהוֹאִיל וּמַתְּנָה זֶה לֹא תִקְנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה - אֵין שִׁטְר לְאַחַר מִיתָה, וְהָרִי הַמַּתְּנָה בְּטוֹלָה. **יא.** וְאִם קָנוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי לִפְנוֹת כֹּחַ הַמַּקְבֵּל, כְּגוֹן שֶׁכָּתוּב בָּהּ: 'וְקִנְיָנוּ מִמֶּנּוּ מוֹסֵף עַל מַתְּנָה זֹאת' - הָרִי הִיא קִנְיָת.

יב. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֲמָרוֹ: 'כְּתוּבוֹ וְתָנוּ מִנִּי לְפִלּוּנִי, וּמֵת קִדָּם שִׁיכְתָּבוֹ וְתָנוּ לוֹ - אֵין כּוֹתְבִין וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ; שֶׁמָּא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשִׁטְר, וְאֵין שִׁטְר לְאַחַר מִיתָה.

יג. וְאִם אָמַר 'כְּתוּבוֹ' כְּדִי לִפְנוֹת כֹּחַ הַמַּקְבֵּל, כְּגוֹן שְׂאֲמָרוֹ: 'תָּנוּ מִנִּי לְפִלּוּנִי, וְאֵף כְּתוּבוֹ וְתָנוּ וְתָנוּ לוֹ' - הָרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְאַחַר מִיתָה.

יד. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו מַתְּנָה סֵתָם, וְלֹא שִׁיר כְּלוּם - אִם עֲמַד - חוֹזֵר, וְאֶפְלוּ קָנוּ מִיָּדוֹ כְּדִי לִפְנוֹת אֶת כָּחוֹ, בֵּין שֶׁהִקְנָה כָּל נִכְסָיו לְאֶחָד, בֵּין שֶׁכָּתְבָן לְשֵׁנִים; שְׂאֲמָדִין דַּעַת הוּא, שְׂאִל נָתַן זֶה הַכֹּל, אֶלָּא וְנִתְּכָן שְׂאִל יִקְנוּ כְּלוּם אֶלָּא לְאַחַר מוֹתוֹ.

טו. שִׁיר כְּלוּם לְעַצְמוֹ, בֵּין קָרַקַע בֵּין מִשְׁלִטְלִין - הָרִי זֶה מַתְּנָה בְּמַקְצֵת, וּסְתָמָה מַתְּנַת בְּרִיא שְׁקוּנָה מִזְמָן הַתְּחִיבָהּ. לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר, וְהוּא שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ; שֶׁמַּתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע בְּמַקְצֵת צָרִיכָה קִנְיָן, בֵּין עֲמַד בֵּין לֹא עֲמַד.

יד. שבת, ואחר כך צוח – קנה; שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין; וכיון ששבת, אינו יכול לחזור בו.

טו. שכיב מרע שכתב לזה, וחזר וכתב לאחר – האחרון קנה; שיש לו לחזור עד שימות – בין בכל בין במקצת, בין לעצמו בין לאחר. ואפילו כתב וזכה לראשון, וכתב וזכה לאחרון – האחרון קנה; ששכיב מרע שזכה, עדין מתנת שכיב מרע היא.

טז. אבל שכיב מרע שכתב וזכה, וקנו מידו – אין לאחר קננו כלום; ואינו יכול לחזור – לא לאחר ולא לעצמו, בין שנתן הכל בין שנתן מקצת.

יז. שכיב מרע שחזר במקצת, חזר בכל. ביצד? נתן כל נכסיו לראשון, וקנו מידו כדי ליפות את כחו, וחזר ונתן מקצתו לאחר, וקנו מידו כדי ליפות את כחו – השני קנה; אבל הראשון לא קנה כלום, בין שעמד בין שמת.

יח. נתן מקצת נכסיו וקנו מידו, ואחר כך נתן את כלן לאחר וקנו מידו כדי ליפות את כחו – אם מת – קנה הראשון המקצת, וקנה האחרון את השאר; ואם עמד – ראשון קנה, אחרון לא קנה.

יט. שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום, או הפקירן, או חלקן לעניים – אם עמד, חזר בכל.

כ. מכר כשהוא שכיב מרע, ממכרו קים כפריא.

כא. מכר כל נכסיו – אם המעות עצמן קימות – אם עמד, חזר; ואם הוציא המעות, אינו יכול לחזור.

כב. מתנה שהיא סתם, ולא נחפרש בה שהיה פריא בשנתן או שהיה שכיב מרע – הוא אומר: 'שכיב מרע הייתי, והרי עמדתי ואחזר במתנתי', ומקבל מתנה אומר: 'פריא היה, ואינו יכול לחזור' – על המקבל להביא ראיה שלא שכיב מרע היה. לא מצא ראיה – ישבע הנותן שבועת הסת ויפטר, ותעמד הקרקע בחזקת הנותן.

כג. אבל אם היו משלטלין ביד המקבל – מתוך שיכול לומר 'שלי הן', ישבע הסת שפריא היה בשנתן לו מתנה זו.

כד. מי שמת, ונמצאת מתנה קשורה לו על ירכו – אף על פי שהיא בעדים, וקנו מידו כדי ליפות כח אלו שנתן להם – הרי זו אינה כלום; שאני אומר: כתבה ונמלך.

כה. ואם זכה בה לאחר, בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין – כל הדברים שבה קימין ככל מתנות שכיב מרע.

כו. וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר, או בשם בן מבניו, או מן היורשין, ונתן השטר על יד שלישי ואמר לו: 'היה זה אצלי', ולא פירש לו כלום, או שאמר לו: 'הנח עד שאמר לך מה תעשה', ומת – הרי זה אינו כלום.

יום שבת קודש ו' אדר ה'תש"ע

הלכות זכיה ומתנה פרק י

א. שכיב מרע שאמר: 'תנו מנה לפלוני', ומת – יתנו לאחר מיתה; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן; ואין חוששין שמא על מנה שיש לו קבור [טמון במקום כלשהו] הוא אומר.

שמה עמד מחלי שנתן בו המתנה ואחר כך חלה חלי אחר ומת; לפיכך הנכסים בחזקת היורשין, עד שיביא ראיה שמתוך החלי שנתן בו מתנה זו מת.

הלכות זכיה ומתנה פרק ט

א. שכיב מרע שצוה ואמר: 'לא תגלו מתנה זו, ולא תודיעו בה אדם אלא לאחר מותו' – הרי זו מתנה קימת, ואינה מתנה מסתרת; שבעת שתקנה, שהוא אחר מותו, הרי אומר: 'גלו אותה'.

ב. מצוה מחמת מיתה, אינו צריך לומר: 'גלו את המתנה'; אלא אף על פי שהיא כתובה סתם, אין חוששין לה שמא מסתרת היא.

ג. שכיב מרע שאמר: 'יטל פלוני נכסי' או 'מקצת נכסי', או 'יחזיק', או 'יזכה', או 'יקנה' – כלן לשון מתנה הן. וכן אם אמר: 'יחסן' [לשון ירושה בארמית] או 'יירש' על מי שראוי לירשו, הרי זה קנה.

ד. 'יקנה פלוני בהן', 'יעמד בהן', 'ישען בהן' – לא קנה. ה. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר – אם אינו ראוי לירשו, נוטלן משום מתנה; ואם ראוי לירשו, נוטלן משום ירשה. במה דברים אמורים? בשהיה היורש הזה אחת מבנותיו, או אחד מקלל בניו, או אחד מקלל אחיו, וכיוצא בהן משאר יורשין. אבל אם כתבן לאחד מבניו, לא עשהו אלא אפטרופוס, כמו שבארנו.

ו. מי שאמר לו בשעת מיתתו: 'נכסיד למי הן? שמא לפלוני? ואמר להן: 'ואלא למי? – רואין: אם ראוי לירשו, נוטלן משום ירשה; ואם לאו, נוטלן משום מתנה. ז. גר שיש לו בן שאין הורתו בקדשה – הואיל ואינו יורשו, כמו שיתבאר במקומו, כך אינו יכול לתן לו נכסיו במתנת שכיב מרע, לא כל נכסיו ולא מקצתן – שלשון ירשה ומתנה, לגבי יורש – אחד הוא. ואם תאמר יקנה, נמצא זה כאלו ירש אביו;

ח. לפיכך, אם נתן לגר משאר הגרים, מתנתו קימת.

ט. שכיב מרע שהודה: 'שיש לו לפלוני אצלי כך וכך, תנוהו לו', או שאמר: 'כלי פלוני הוא פקדון בדי לפלוני, תנוהו לו', 'תצר פלונית של פלוני הוא', 'חוב שיש לי ביד פלוני אינו שלי, של פלוני הוא' – בכל אלו הדברים וכיוצא בהן, הודיתו הודה. ואפילו הודה הגר לבנו שאין הורתו בקדשה, דבריו קימין; ואפילו הודה שכיב מרע לגוי, נותנין לו.

י. אבל שכיב מרע שצוה לתן לגוי מתנה – אין שומעין לו, שזה כמי שצוה לעבר עברה בנכסיו.

יא. אמר: 'פלוני עבדי עשו אותו בן חורין', או שאמר: 'עשיתי אותו בן חורין', או: 'הרי הוא בן חורין' – בופין את היורשין, ומשחררין אותו; שהעבד ישנו במקצת מצוות.

יב. אמר: 'פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח' – עושין לה, ואינה עובדת אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הודיעות לעבדים באותו מקום.

יג. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר, ואמר הלה: 'איני רוצה בהן' – לא קנה.

חוב - גובה מכלל, מכל אחד ואחד כפי מה שנתן לו. פיצד? היה החוב ארבע מאות וחמשים - בעל המאמץ נותן מאה, ובעל השלש מאות מאה וחמשים, ובעל הארבע מאות נותן מאתיים.

יד. אבל אם אמר: 'תנו מאתיים וזו לפלוני, ואחריו שלש מאות לפלוני, ואחריו ארבע מאות לפלוני' - כל הקודם בפטר זכה. לפיכך, אם יצא עליו שטר חוב, גובה מן האחרון; אין לו, גובה משלפניו; אין לו, גובה משלפני פניו. טו. שכיב מרע שאמר: 'ידור פלוני בבית זה', 'יאכל פלוני פרות דקל זה' - לא אמר כלום; שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש, שהדירה והאכילה וכיוצא בהן, הרי הן כדבור וקשנה שאינן נקנין. אבל אם אמר: 'תנו בית זה לפלוני כדי שידור בו עד זמן פלוני', או: 'תנו דקל זה לפלוני כדי שיאכל פרותיו' - דבריו קימין; שהרי הקנה להן הגוף לפרות, והגוף דבר שיש בו ממש. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות זכיה ומתנה פרק יא

א. שכיב מרע שאמר: 'נכסים אלו לבני', אין הבנות בכלל. היה לו בן אחד ובת אחת, או בן וכן הבן - אף על פי שאמר 'לבני', שהוא לשון רבים, אין נותנין אלא לבנו; שהבן האחד נקרא 'בנים'.

ב. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לטוביה', ומת, ובא אחד ששמו טוביה, ואמר: 'אני הוא' - נוטלן. ואם החזק שמו 'רב טוביה', אינו נוטלן; ואם היה שכיב מרע גם [רגיל] בו, וקורא אותו בשמו - נוטלן.

ג. באו שנים לתבע, וכל אחד מהן מחזק שמו 'טוביה' - אם היה אחד מהן תלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; אין בהן תלמיד חכמים, והיה בהן שכן או קרוב - הוא קודם; היה אחד שכן ואחד קרוב, השכן קודם. שניהם קרובים או שניהם שכנים או שניהם תלמידי חכמים, יעשו הדיינים כמו שיראה להם: כל מי שדעתו נוטה שעהל זה אחר, נותנין לו. וכן אם היו רבים.

ד. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני ופלוני ופלוני' - חולקין בשוה, אפילו הן מאה.

ה. אמר: 'נכסי לפלוני ולבני' - פלוני נוטל מחצה, וכל בני מחצה. ומעשה באחד שאמר לאשתו: 'נכסי לך ולבניך', ואמרו חכמים: 'תטל היא מחצה, וכל הבנים מחצה'.

ו. אמר: 'לפלוני ופלוני ובני פלוני' - נוטלין בני פלוני מחצה, והשנים הראשונים מחצה.

ז. שכיב מרע שאמר: 'יחלק פלוני בנכסי' - יטל מחצה. 'תנו חלק לפלוני בנכסי' - יטל אחד מששה עשר; ויש מי שהורה שיטל רביע הנכסים.

ח. שכיב מרע שאמר: 'תנו חלק לפלוני בבור היין שיש לי' - יטל רביע היין. אמר: 'תנו לו בו חלק בחבית' - הרי מעט, ויטל שמין [שמינית] היין. אמר: 'תנו לו בו חלק לקדרה' - נוטל חלק משנים עשר מן היין. אמר: 'תנו לו בו חלק לטפיח' [כד שתיה קטן] - נוטל חלק מששה עשר מן היין שבבור, שהרי גלה דעתו שלחלק מועט נחבון.

ב. וכן שכיב מרע שאמר: 'הלוואה או הפקדון שיש לי ביד פלוני, תנו אותה לפלוני' - דבריו קימין, ואינו צריך למעמד שלשפתן. וכן אם אמר: 'תנו שטר פלוני לפלוני', זכה במה שיש בשטר, ובאלו כתב ומסר, אף על פי שלא משף השטר; ואין הירוש יכול למחול שטר זה, שנתן במתנת שכיב מרע. ומפני מה המוכר או הנותן שטר חוב לחבירו וחזר הירוש ומחלו, מחול, ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין הירוש יכול למחול? מפני שקנין הראיה שבשטר, מדבריהם. לפיכך, הירוש, צדיק זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו; ומתנת שכיב מרע - אף על פי שהיא מדבריהם, עשו אותה כשל תורה, ובאלו קנה ממון שבשטר מן התורה, והגיע לידו, ולא נשאר לירוש בו קנין, ולפיכך אינו מוחל.

ג. שכיב מרע שאמר: 'מנה לפלוני בדי' - אם אמר 'תנו', נותנין; לא אמר 'תנו', אין נותנין, שמה לא אמר 'מנה יש לפלוני בדי', אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן ממון. ד. לפיכך, אם אמר דבר זה דרך הודאה, ולא היה שם חשש צרמה - נותנין, אף על פי שלא אמר 'תנו'.

ה. כיוצא בו, ראו את אביהן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר: 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן' - אם כמסר דבריו להן, הרי דבריו קימין; אם כמסרם, לא אמר כלום.

ו. וכן אם בא אחד ואמר להן: 'אני ראיתי את אביהן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר של פלוני הן, של מעשר שני הן' - אם היו טמונין בבית, לא אמר כלום; בשדה, דבריו קימין. כללו של דבר: כל שאלו יכול לטלן, דבריו קימין; ואם לאו, לא אמר כלום.

ז. הרי שהיה מצטרע על מעות שהניח לו אביו, ולא ידע היכן התבצצן, ואמרו לו בחלום: 'כך וכך הן, ובמקום פלוני הן, ושל פלוני הן', או 'של מעשר שני הן', ומצאן במקום שצאמר לו, וכמנן שצאמר לו - זה היה מעשה, ואמרו חכמים: 'דברי חלומות - לא מעלין ולא מורידין'. ח. שכיב מרע שהודה שיש לפלוני בידו מנה, ואמרו יתומים: 'חזר ואמר לנו אבינו: פרעתיו' - נאמנין, ונשבעין על זה שבועת הסת.

ט. אמר 'תנו', ואמרו יתומים: 'חזר ואמר לנו אבא: פרעתיו' - אין נאמנין.

י. אמר: 'מנה לפלוני בדי', ואמרו יתומים: 'נתנו' - אין נאמנין; שהרי לא אמר 'תנו', ומנין ידעו שחביבין לתן? יא. אמר: 'תנו', ואמרו יתומים: 'נתנו' - נאמנין, ונשבעין הסת שנתנו.

יב. שכיב מרע שנתן מנה לאחד ואמר לו: 'הולך מנה זו לפלוני', הלך ומצאו שמת - אם קים היה בשעה שנתן לו השכיב מרע, נתנו לירשיו מי שנשתלחו לו; שדבריו שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן. ואם לא היה קנים, יחזרו לירשיו המשלם; שאין קנין למת.

יג. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתיים וזו לפלוני, ושלש מאות וזו לפלוני, וארבע מאות וזו לפלוני' - אין אומרי: 'כל הקודם בפטר זכה'. לפיכך, אם לא הניח תשע מאות - חולקין הנמצא לפי מה שכתב להן. ואם יצא עליו שטר

ט. ואין גומרין מן השעורין האלו לדין אחר.
י. שכיב מרע שאמר: 'תטל אשתי באחד מן הבנים' – נוטלת באחד מבניו; ואם נולדו לו בנים אחר הצנאה – מצטרפין עם אלו שהיו בשעת הצנאה, ונוטלת חלק עם בלן. כיצד? היו לו שלשה בנים בשעת הצנאה, ולאחר מכן נולדו לו שנים – נוטלת חלק באחד מן החמשה, שהוא שתות כל המזון.
יא. ואינה נוטלת עמהן אלא בנכסים שהיו לו בשעת הצנאה, אבל נכסים שבאו לו אחר הצנאה – אין לה בהן חלק; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו.
יב. שכיב מרע שאמר: 'משלטלין שלי לפלוני' – נוטל כלי תשמישו, אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהן; אמר: 'כל משלטלין שלי' – נוטל הכל.
יג. והעבדים בכלל המשלטלין; אבל לא רחמים התחתונה וכיוצא בה, שהרי היא מחברת בארץ.
יד. אמר: 'כל המשלטלי' – נוטל אף הרחמים התחתונה וכיוצא בה.

טו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני' – נוטל כל המשלטלין וכל הקרקעות, והעבדים והעבדות והעופות, והתפלין עם שאר ספרים; הכל בכלל נכסים. אבל ספר תורה, יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו; לפיכך אם תפשו, אין מוציאין מידו.
טז. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בני בכורי בראוי לו' – נוטל, ונוטל בכורתו.
יז. אמר: 'בבכורתו' – ידו על העליונה; רצה חלק בכורה, נוטל; רצה מאתים וזו, נוטל.
יח. וכן אם אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני אשתי בראוי לה' – נוטלת, ונוטלת כתבתה. ואם אמר: 'בכתבתה' – ידה על העליונה.
יט. אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי בראוי לו' – נוטל, ונוטל חובו. אמר: 'בחובו' – אין לו אלא חובו.
כ. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני, וישא בתי' – הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנות, כל איזה מהן שירצה – יקח; לפיכך, אם רצה לקח המעות, ולא ישא הבת – יקח. אבל אם אמר: 'יקח בתי ותנו לו ארבע מאות וזו' – הרי זה תנאי, ולא יזכה במעות עד שיקח הבת.
כא. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני בתי בכבתה', או 'לכתבתה' – אם דרך אנשי העיר להוסיף בשומת הנדונא, ולכתב שיה מנה במאתים – אינה נוטלת אלא מאתים; שהרי לא אמר 'ארבע מאות וזו' סתם, אלא 'בכתבתה'; כלומר: 'תנו לה מה שתהיה שומתו בכבתה ארבע מאות וזו'.

כב. אמר: 'תנו נדונא לבתי כך וכך בגדים, וכך וכך בליים', וזלו הבגדים והכלים אחר כן – הרוח ליתומים, ונותנין לה כשער הזול. וכן אם אמר: 'תנו ארבע מאות וזו דמי היין לבתי', והוקר היין – הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות וזו בלבד. מעשה באחד שהיה יוצא בקולר (הובל לגרודס), ואמר: 'תנו לפלוני ארבע מאות וזו מיין

מקום פלוני, ואמרו חכמים: 'טל ארבע מאות וזו מדמי אותו היין, שלא נתפנו זה לתן לו מן היין משקל ארבע מאות וזו, ולא נתפנו אלא לדמים; וזה שיחדן בניו, ליפות את כחו'. ושוב מעשה באחד שאמר: 'הדקל לבתי וזאת, והנים שני חצוי דקל; ואמרו חכמים: 'תטל השני חצוים, שלזה נתפנו, והן שקרא דקל'. ושוב מעשה באחד שאמר: 'תנו לפלוני בית המזויק מאה פדין', ונמצא הבית שיש לזה המצוה מחזיק מאה ועשרים, ואמרו חכמים: 'זכה בבית זה; שהדברים מראין שפונתו לזה היתה; שכל הנותן, בעין יפה נותן'. וכן כל כיוצא בדברים אלו.
כג. שכיב מרע שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת', או שאמר: 'אל תתנו להם אלא שקל', ונמצא שאין מספיק להם אלא סלע בכל שבת – נותנים להם כל צרכן; שלא נתפנו זה להרעב את בניו, אלא לנרז אותו, שלא ירחיחו בהוצאה ויגדילו את ההוצאות יתר מדי.
כד. שכיב מרע שאמר: 'אל יספדהו', אין סופדין אותו. 'אל תקברוהו מנכסיו' – אין שומעין לו, שיחוס על ממונו בניו, ויפיל עצמו על הצבור, שאסור להניחו בלא קבורה; אלא כופין את היורשין לקברו מנכסיו.

הלכות זכייה ומתנה פ"ק יב

א. שכיב מרע שאמר: 'בני פלוני יירשני' – הרי זה יורש אותו לבדו, ולא יירשו שאר הבנים. וכן אם אמר על בת בין הבנות, או אח בין האחים, או שאר היורשין – דבריו קמיין.

ב. אבל הבריא, אין דבריו קמיין.

ג. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני' – אין לשני אלא מה ששיר ראשון.

ד. ואם היה הראשון ראוי לירשו, כגון שהיה בן מפלל הבנים – אין לשני כלום; שכל לשון מתנה ליורש, הרי היא כלשון ירשה; וירשה – אין לה הפסק, ואף על פי שאמר 'ואחריו לפלוני'.

ה. אבל הבריא שנתן מתנת בריא על דרך זו, וכתב לזה: 'נכסי לך ואחריו לפלוני' – אין לשני אלא מה ששיר ראשון, בין שהיה הראשון ראוי לירשו, בין שלא היה ראוי לירשו. ו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לך ואחריו לפלוני', והיה הראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: 'לא משום ירשה אני נותן לך שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה' – השני קונה מה ששיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על ידי שלישי, או שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום ירשה אני נותן להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה לפלוני' – אין נותנין להם אלא שקל, אף על פי שאינו מספיק להם.

ז. 'נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני' – מת ראשון, קנה שני; מת שני, הרי אלו ליורשי השני; מת השני בחיי הראשון, הרי יהיו הנכסים ליורשי הראשון.

ח. אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור לראשון למכור ולתן גופן; אלא אוכל הפירות עד שמימות, ויזכה השני.

יג. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד שימות. לפיכך, האב אינו יכול למכר, מפני שהן נתונין לבן, והבן אינו יכול למכר, מפני שהם ברשות האב. מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. הרי תלושין, או שהגיעו להבצור - הרי הן של יורשין. עבר האב ומכר - מכורין עד שימות, וקשימות האב - הבן מוציא מיד הלוקח. ואם היו שם פרות מחברין, שמין אותן ללוקח ונותן הבן דמיהן; הרי תלושין, או שהגיעו להבצור - הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר - אין ללוקח כלום עד שימות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - קשימות האב, וקנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות, וקנן פרות אינו קננן הגוף.

יד. מתנת בריא שכתוב בה: 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו - שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנן בין שלא היה בו קנן - בין שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה; שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', קונה לאחר מיתה. וזה שכותבין בכל המתנות והמכירות 'מעכשיו', ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר כותבין בן, אף על פי שאינו צריך.

טז. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר: 'בחייו ובמותו' - הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בה 'בחייו'; וזה שכתוב בו 'ובמותו', כמו שאומר: 'מעתה ועד עולם', וכמו נוי השטר הוא זה.

יז. הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה, לא יקבלו מתנה מאדם; אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים; והרי נאמר: "וישונא מתנת - יחיה".

ברוך רחמנא דסייען

ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא מיד הלוקח; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות, אלא הנשאר. וכל המשיא עצה לראשון למכר, נקרא 'רשע'. ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות, או כלים ועשאן תכריכין למת - מעשיו קרימין.

י. במה דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתן במתנה לבנו או לאחד מיורשיו, לא עשה כלום. וכן אם נתן במתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים - לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה, וקשימות - קנה השני.

יא. היה חוב על הראשון, או כתבת אשה, ויבאו לבית דין להפרע מנכסים אלו - אף על פי שהראשון קיים - אין בית דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין להם. מת הראשון, ויבא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין מגבין להם כלום; אפלו עשאן היפותיקי נייחד אותם לגביהן או שיתדון לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו כלל, שהרי הן של שני.

יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: 'נכסי לך, ואחריו לפלוני', ועמדה ונשאת - בעל לוקח הוא, ואין השני מוציא מיד הבעל. היתה אשת איש כשנאמר לה 'ואחריו לפלוני' - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזכת בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש 'אחריו'. וקנה פלוני, לא הבעל. לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא פחת הבעל, ומתה פחת הבעל - יעמדו נכסים ביד הלוקח; שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה כשהיא נשואה, הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני - שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון; ואין בשלישית מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו. מעשה באחד שאמר: 'נכסי לאמי, ואחריה ליורשי', והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי הבעל ויבתי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים: 'אין הבעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת בהם האשה אלא אחר שמתה'. אבל אלו הניחה הבת בן או בת - הרי יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי יורשיו. ואלו אמר: 'ויקשטמות הזקנה' - הרי הם לבתי מעכשיו, היה הבעל יורש אותם אחר מיתת אשתו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ל' שבט'ו אדר ה'תש"ע

ומשפחות וסותותיהן, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הדיקה. ב. וטרח גדול יש במננן הימים, ופעמים רבות יבואו לידי ספק; שאפלו ראת הבת דם ביום הלדה, מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שבארנו; לפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת עשרה ימים - שאם ראת ביום שתולד, הרי זו נדה שבעת ימים, ושלשה ימים סמוך לנדתה, הרי עשרה ימים. הגה למדת, שמתחלת ראיה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה, ואפלו ראתה והיא קטנה.

יום ראשון ל' שבט ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק יא

א. כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת, הוא דין תורה. וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם חכמים גדולים שמפירים הדמים. ואם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה או זיבה - יעלו לבית דין וישאלו, כמו שהבטיחה תורה עליהן, שנאמר: "כי יפלא ממך דבר בין דם לדם" - בין דם נדה לדם זיבה, ובאותן הימים היו בנות ישראל נוהרות מדבר זה,

יא. דין הפתמים בזמן הזה, כמו שבארנו; ואין בדבר חדוש ולא מנהג, אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה, הרי היא טהורה, וכל שאמרנו שהיא טמאה, סופרת שבעת ימי נקיים מיום שנמצא בו הפתם. ואם היה שעור הפתם כדי לחש לזיבות, סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הפתם; שאין הרוצה דם כרואה פתם.

יב. וכן כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה, הרי היא טהורה בזמן הזה; וכן האשה שראת לבן או דם ירק, או שהשליכה חתיכה אדמה שאין עמה דם – הרי היא טהורה אף בזמן הזה; שלא החמירו אלא כרואה דם טמא, ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם הייתה בה מכה והיה שותת ממנה, או שבא הדם עם מימי רגלים – הרי זו טהורה. ולא נתחדש דבר, אלא ספירת שבעת ימי נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים – טמאים.

יד. זה שתמצא במקצת מקומות, שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה, ואף על פי שלא ראת דם אלא יום אחד, ואחר השבעה תשב שבעת ימי נקיים – אין זה מנהג, אלא טעות היא ממי שהורה להן כך; ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל – אלא אם ראתה יום אחד, סופרת אחריו שבעה, וטובלת בליל שמיני שהוא ליל שני שלאחר ימי נדתה, ומתרת לבעלה.

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות למקצת גאונים, שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה – אין זה מנהג, אלא טעות היא באותן התשובות. ודרך מינות באותן המקומות, ומן הצדוקין [כת שייסודו בני צדוק הכופרים בתושבע"פ] למדו דבר זה; ומצוה לכופן, כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים, שתספור שבעה ימי נקיים בלבד, כמו שבארנו.

טז. אין האשה עולה משמאיתה ויוצאה מידי צרוה, עד שתטבל במי מקנה פשר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין הפנים. ובהלכות מקוות יתבאר המקנה הפשר והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החציצה. אבל אם רחצה במרחץ – אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם, הרי היא אחר הרחיצה פמות שהיתה קדם הרחיצה, בכרת; שאין לה דבר שמעלה מטמאה לטהרה אלא טבילה במי מקנה, או במעין, או בימים שהם במעין, כמו שיתבאר בהלכות מקוות.

יז. כל שבעת ימי נקיים שבזמן הזה – אף על פי שהן ספק, אם טבילה בהן, לא עלתה לה טבילה. ואם טבילה בשביעי – אף על פי שאסור לעשות בן לכתחילה, שמא יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה – הואיל וטבילה בזמנה, אפלו היתה זבה ודאית, הרי זו עלתה לה טבילה.

יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו בשבעת ימי נקיים, אף על פי שהיא בכסותה והוא בכסותו. ולא יקרב לה, ולא יגע בה אפלו באצבע קטנה, ולא יאכל עמה בקערה אחת. כללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שנהג בימי נדה – שעדין היא בכרת עד שתטבל, כמו שבארנו.

ג. ובימי חכמי תלמוד נסתפק הדבר הרבה בראיות הדמים, ונתקלקלו הוספות, לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה; לפיכך החמירו חכמים בדבר, וגזרו שיהיו כל ימי האשה בימי זיבה, ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבות.

ד. ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על זו, ונהגו כלן בכל מקום שיש ישראל, שכל בת ישראל שתראה דם – אפלו לא ראת אלא טפה [זעירה] כחךדל בלבד ופסק הדם – סופרת לה שבעת ימי נקיים, ואפלו ראת בעת נדתה. בין שראת יום אחד, או שנים, או השבעה כלן, או יתר – משפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים כזבה גדולה, וטובלת בליל שמיני, אף על פי שהיא ספק זבה, או ביום שמיני אם היה שם דחק, כמו שאמרנו – ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

ה. וכן כל יולדת בזמן הזה – הרי היא ביולדת בזוב, וצריכה שבעת ימי נקיים כמו שבארנו. ומנהג פשוט בשעור [בבלי] ובארץ הצבי [ישראל] ובספרד ובמערב, שאם ראת דם בתוך ימי מלאת – אף על פי שראת אחר שספרה שבעת ימי נקיים וטבילה, הרי זו סופרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסק הדם; ואין נותנין לה ימי טהר כלל, אלא כל דם שתראה האשה – בין דם קשי, בין דם טהר – סופרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסק הדם.

ו. ודין זה, בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו שלא יהיה שם דם טהר כלל – שזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן בימי חכמי תלמוד, אינו אלא כרואה דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעת ימי נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה, אין לחש לו – שאין ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו.

ז. ושמענו שבצרפת בועלין על דם טהר פדין התלמוד עד היום, אחר ספירה וטבילה משמאית יולדת בזוב; ודבר זה תלוי במנהג.

ח. וכן דין דם בתולים בזמן הזה, שאפלו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות, ולא ראת דם מימיה – הרי זה בועל בעילת מצוה, ופורש. וכל זמן שתראה דם מחמת המכה, הרי היא טמאה; ואחר שיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים.

ט. יתר על זה, כל בת שתבעוה להנשא {ורצת} (וראתה) – שיהיה שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תהיה מתרת להבעל; שמא מחמודה לאיש ראת דם טפה אחת ולא הרגישה בה; בין שהיתה האשה גדולה, בין שהיתה קטנה – צריכה לישב שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תטבל ותבעל.

י. וכל הדברים האלו, חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי תלמוד; ואין לסור ממנה, לעולם. לפיכך, כל אשה שרצת כשתבעוה להנשא – לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכמים – מתרת להנשא מיד, ותספור מאחר שנשאת ותטבל; שתלמיד חכמים יודע שהיא אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב לה עד שתטבל.

יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לבעלה - חוץ מהרחצת פניו וידיו ורגליו, ומזיגת הכוס, והצעת המטה בפניו; גזרה שמה יבוא לידי עברה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה מפני הרגל עברה. וכן בשבעת ימי נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומתיר לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא תתגנה על בעלה.

יום שני א' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק יב

א. ישראל שבעל גויה משאר האמות דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לגוי דרך אישות - הרי אלו לוקין מן התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם"; אחד שבעה עממין, ואחד כל האמות באסור זה. וכן מפרש על ידי עזרא: "ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח לבנינו".

ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הכא על הגויה דרך זנות - מפני אותו מפת מרדות מדברי סופרים, גזרה שמה יבוא להתחתן. ואם יחדה לו בזנות - חיב עליה משום נדה, ומשום שפחה, ומשום גויה, ומשום זונה; ואם לא יחדה לו אלא נקריה מקרה - אינו חיב אלא משום גויה. וכל חייבין אלו מדבריהם.

ג. במה דברים אמורים? בשניה הבועל ישראל. אבל כהן הכא על הגויה - לוקה מן התורה משום זונה, ואחד זונה גויה ואחד זונה ישראלית; ובבעילה בלבד לוקה, שהרי אינה בת קדושין.

ד. כל הבועל גויה, בין דרך חתנות בין דרך זנות - אם בעלה בפרהסיא, והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או יתר - אם פגוע בו קנאין [הלוחמים להשם ותורתו] והרגוהו, הרי אלו משבחין וזריזין; ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר זה - מעשה פינחס בזמרי.

ה. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה, בזמרי, שנאמר: "ואת האשה אל קבתה"; אבל אם פירש - אין הורגין אותו, ואם הרגו - נהרג עליו. ואם בא הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו - אין מורין לו, ואף על פי שהוא בשעת מעשה; ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג את הבועל, ונשפט הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו - אין הבועל נהרג עליו. והכא על בית גר תושב, אין הקנאין פוגעין בו; אבל מפני אותו מפת מרדות.

ו. לא פגעו בו קנאין, ולא הלכוהו בית דין - הרי ענינו מפרש בדברי קבלה שהוא נכרת, שנאמר: "פי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב, ובעל בת אל נכר. יכרת ה' לאיש אשר יעשנה, ער ועונה" - אם ישראל הוא, לא יהיה לו "ער" בחקמים ולא "עונה" בתלמידים; ואם כהן הוא, לא יהיה לו מגיש מנחה לה' צבאות. הנה למדת שהבועל גויה כאלו נתחתן לעבודה זרה, שנאמר: "ובעל בת אל נכר", ונקרא 'מחלל קדש'.

ז. עוון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל יהי קל בעיניו; אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו:

ח. ודבר זה גורם להדבק בגוים שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם, ולשוב מאחרי ה' ולמעל בו.

ט. גוי הכא על בת ישראל - אם אשת איש היא, נהרג עליה; ואם פנויה היא, אינו נהרג.

י. אבל ישראל שכא על הגויה - בין קטנה בת שלש שנים ויום אחד בין גדולה, בין פנויה בין אשת איש, ואפלו היה קטן בן תשע שנים ויום אחד - כיון שכא על הגויה בזדון, הרי זו נהרגת, מפני שבאת לישראל תכלה על ידיה, כבהמה. ודבר זה מפרש בתורה, שנאמר: "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם.. וכל אשה ידעת איש למשכב זכר - הרגו".

יא. העבדים שהטבילו אותן לשם עבדות, וקבלו עליהן מצוות שהעבדים חייבין בהן - יצאו מקלל הגוים, ולכלל ישראל לא באו. לפיכך, השפחה אסורה לכן חורין, אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו; והכא על השפחה, מפני אותו מפת מרדות מדברי סופרים, שהרי מפרש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מתרת לו, שנאמר: "אם אדוני יתן לו אשה".

יב. ולא גזרו חקמים בדבר זה, ולא חיבה תורה מלקות בשפחה, אלא אם כן היתה נחרפת לאיש [חצי שפחה], כמו שבארנו.

יג. אל יהי עוון זה קל בעיניו, מפני שאין בו מלקות מן התורה - שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה', שהבן מן השפחה עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. והרי אויבן לזרע הקדש לזרע הקדש לזרע הקדש ולשפחה בכלל "לא יהיה קדש, ולא תהיה קדשה".

יד. הכא על השפחה, ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה - אין הקנאין פוגעין בו; וכן אם לקח שפחה דרך חתנות, אינו לוקה מן התורה, שמעת ששכלה וקבלה מצוות, יצאת מקלל הגוים.

טו. נתערב ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין בעל השפחה, ומשחרר את שניהן. ואם היה הבן הוא אדון של עבד - כשיגדלו ישחררו זה את זה, ויהיו מתירין לבוא בקהל ה'.

טז. היו הפערכות בנות, הרי שתיהן ספק שפחות; והכא על אחת מהן, הולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד גויה בולד ישראלית - מטבילין את שניהן לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת.

יז. כל הגוים כלם, כשיתגזרו ויקבלו עליהן כל המצוות של תורה, והעבדים כשישתחררו - הרי הן בישראל לכל דבר, שנאמר: "הקהל, חקה אחת לכם"; ומתירין להכנס בקהל ה' מיד - והוא שיאש הגר או המשחרר בת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשחררת; חוץ מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדום - שהאמות האלו,

"וישלח את נערי בני ישראל, ויעלו עלת", על ידי כל ישראל הקריבום.

ד. וכן לדורות, כשיצא הגוי להפגס לבית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה, ויכל עליו עול תורה - צריך מילה, וטבילה, והרצאת קרבן; ואם נקבה היא - טבילה וקרבן. שגאמר: "ככם פגור" - מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן, אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.

ה. ומה הוא קרבן הגר? עולת בהמה, או שתי תורים או שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה; וכשיבנה בית המקדש, יביא קרבנו. ו. גר שמל ולא טבל, או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה. והואיל והדבר צריך בית דין, אין מטבילין אותו בשבת, ולא ביום טוב, ולא בלילה; ואם הטבילה, הרי זה גר.

ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות היא לו; מעברת שנתגירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה. טבל בינו לבין עצמו, ונתגיר בינו לבין עצמו, ואפילו בפני שנים - אינו גר. בא ואמר: 'נתגירתי בבית דינו של פלוני, והטבילוני' - אינו נאמן לבוא בקהל, עד שביא עדים.

ח. הנה נשוי לישראלית, או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר: 'נתגירתי ביני לבין עצמי' - נאמן לפסל את עצמו, ואינו נאמן לפסל את הבנים; וחזר וטבל בבית דין.

ט. גיורת שראינה נזהגת בדרך ישראל תמיד, כגון שתטבל לנדחה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה, וכן גר שנהג בדרך ישראל, שטובל לקרוי ועושה כל המצוות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידים בפני מי נתגירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין משיאין אותם עד שביאו עדים, או שיטבלו בפנינו, הואיל והחזקו גויים.

י. אבל מי שבא ואמר שהיה גוי, ונתגיר בבית דין - נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. במה דברים אמורים? בארץ ישראל ובאותן הימים, שחזקת הכל שם בחזקת ישראל. אבל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה, ואחר כך ישא ישראלית; ואני אומר, שזו מעלה ביחוסין.

יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין את העבדים הנלקחים מן הגויים לשם עבדות. הלוקח עבד מן הגוי, וקדם העבד וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו; והוא שיאמר בעת טבילה: 'הריני טובל בפניכם לשם גרות'; ואם טבל בפני רבו, אינו צריך לפרש (שהוא לגירות), אלא בין שטבל, נשתחרר. לפיכך צריך רבו לתקפו במים (להטיל עליו מלאכה בעודו במים), עד שיעלה והוא (נעדיין) תחת שעבודו (וכן לא ניתן לפרש את הטבילה שהיא לשחרור), ומודיעו בפני הדיין, שלשם עבדות מטבילו; ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר, שמקצת גרות היא.

יב. כשישתחרר העבד, צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה כישא; ואין צריך לקבל עליו מצוות ולהודיעו עקרי הדת, שפכר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.

כשיתגיר מהן אדם, הרי הוא כישא לכל דבר, אלא לענין ביאה בקהל.

יח. וכיצד דינו? עמון ומואב - אסורין אסור עולם, זכרים ולא נקבות, שגאמר: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" וגו'. והלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר - הוא שאסור לעולם לשא בת ישראל, אפילו בן בן עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית - מתרת מיד כשארהאמות. יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות - דור ראשון ודור שני, אסורין לבוא בישראל; ודור שלישי מותר, שגאמר: "בנים אשר יולדו להם, דור שלישי" וגו'.

כ. מצרית מעברת שנתגירה, בנה שני; מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה - הולד שני, שגאמר: "בנים אשר יולדו להם", הכתוב תלפזן בלחה. כא. גר עמוני שנשא מצרית, הולד עמוני; וגר מצרי שנשא עמונית, הולד מצרי. זה הפלל: הולד באמות, הולף אחר הזכר; נתגיר, הולף אחר הפחות.

כב. מי שנתגיר משבעה עממין, אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל; והדבר ידוע, שלא נתגיר מהן אלא הגבעונים. ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורין לבוא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות; ולא אסר אותן אלא בזמן שיש מקדש, שגאמר: "וחטבי עצים ושאבי מים - לבית אלהי", תלה הרחקתן במקדש.

כג. והן הנקראין 'נתינים', לפי שנתנם לעבודת המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יפנסו בקהל לעולם, ואפילו בזמן שאין מקדש; וכן מפרש בעזרא: "ימן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבודת הלוים". הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראו עזות ואכזריות שהיתה בהם, בעת שבקשו שבעת בני שאול בחיר ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם.

כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וערכם זה בזה והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים שבארץ מצרים עמה, אנשים אחרים הם; וכן האדומיים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהם מתרים, התר הכל - שכל הפורש מהן להתגיר, חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך כשיתגיר הגר בזמן הזה בכל מקום - בין אדומי, בין מצרי, בין עמוני, בין מואבי, בין פושי, בין שאר האמות - אחד הזכרים ואחד הנקבות, מתירין לבוא בקהל מיד.

יום שלישי ב' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק יג

א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לבית - במילה, וטבילה, וקרבן.

ב. מילה - היתה במצרים. כשיצאמר: "וכל ערל לא יאכל בו", מל אותם משה רבנו, שפלים בטלו ברית מילה במצרים, חוץ משבט לוי; ועל זה נאמר: "ויבריתך יצורו". ג. וטבילה - היתה במדבר, קדם מתן תורה, כשיצאמר: "וקדשתם היום ומחר, וכבסו שמלתם". וקרבן - כשיצאמר:

ומספיקין [שפלים] ומטרפין, ויסורין באין עליהן? אמר: 'אני יודע, ואני כדאי' - מקבלין אותו מיד.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחיד השם ואסור עבודה זרה; ומאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עוון לקט שכחה ופאה, ומעשר עני. ומודיעין אותו עונשן של מצוות. כיצד? אומרים לו: 'הוי יודע שעד שלא באת לדת זו - אם אכלת חלב, אי אתה ענוש כרת; אם חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר - אם אכלת חלב, אתה ענוש כרת; אם חללת שבת, אתה ענוש סקילה'. ואין מרבין עליו ואין מנדקין עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון רבים; וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם", ואחר כך בפעולות אהבה".

ג. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצוות, כך מודיעין אותו שכרן של מצוות; ומודיעין אותו שבפשיטת מצוות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושואין שם צדיק גמור אלא בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודען.

ד. ואומרים לו: 'הוי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל; וזה שתרצה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה באמות, שמא ירום לבכם ויתעו ויפסידו שכם העולם הבא, כענין שנאמר: "וישמן ישרון ויבטט".

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רב פרענות, כדי שלא יאבדו, אלא כל האמות כליו, והם עומדין; ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חור בו ולא רצה לקבל - הולך לדרך. ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד; ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית. ומשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.

ו. וישלשה עומדין על גביו; ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות פעם שניה, והוא עומד בפנים. ואם הייתה אשה - נשים מושבות אותה בפנים עד צוארה, והדינין מבחוץ. ומודיעין אותה מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, והיא יושבת בפנים; ואחר כך טובלת בפניהן, והם מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתצלה מן הפנים.

ז. איזה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבד עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם; ולמה נקרא שמו 'תושב'? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבאנו בהלכות עבודה זרה.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; ואכל בזמן הזה, אפילו קבל כל התורה בלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן הגויים - אין אומרים לו: 'מה ראית שבאת'; אלא אומרים לו: 'רצונך שתפגס בכלל עבדי ישראל ותהיה מן הכשרים, או לא? אם רצה, מודיעין לו

יג. ובמקוה הכשר לטבילת נדה, שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשתחררים; וכל דבר שחוצץ בנדה, חוצץ בגרים ובעבדים ובמשתחררים.

יד. אל יעלה על דעתך, ששמשון המושיע את ישראל, או שלמה מלך ישראל ידידה, נשאו נשים נכריות בגיותן; אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגיר, בודקין אחריו - שמא בגלל ממון שיטל, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד, בא להכנס לדת; ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא, שמא עיניה נתנה בכחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להן עלה - מודיעין אותן כבוד על התורה וטרח שיש בפשיטתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו; אם קבלו ולא פרשו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלין אותן, שנאמר: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה, ותחדל לדבר אליה".

טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה - בימי דוד, שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה, שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו; שכל החוזר מן הגויים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו מגיר הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו בית דין הגדול חוששין להן, לא דוחין אותן, אחר ששטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן, עד שתתראה אחריהן.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גירום - וחסבן הכתוב כאלו הן גויות, ובאסורין עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן, שהן עובדות עבודה זרה שלהן, ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב כאלו הוא בנאן, שנאמר: "אז יבנה שלמה במה".

יז. גר שלא בדרקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות וענשן, ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות - הרי זה גר; ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר - הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגויים; וחוששין לו, עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד עבודה זרה - הרי הוא כישראל משמר, שקדושיו קדושין; ומצוה להחזיר אבדתו; מאחר שטבל, נעשה כישראל. ולפיכך קים שמשון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: 'קשים להן גרים לישראל כנגע צרעת' - שרבן חזר בשביל דבר, ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהן אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות התאנה; וכן רב הנסיונות - האספסוף היו בהן תחלה.

יום רביעי ג' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק יד

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא להתגיר, ויבדקו אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: 'מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוים ודחופים

יח. ויבא לי, שאם בא העבד על זכור ובהמה, יתגור, שאסור שתי עריות אלו שנה בכל אדם.

יט. עבדים שנשתחררו, הרי הן כגרים: כל שאסור לגרים - אסור להן, וכל המתגר לגרים - מתגר להן. נותן אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה, ואין צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמה. ושפחה שהיא מיתרת לעבד זה או שאינה מיתרת, אחת היא - לפי שאין אישות אלא לישראל, או לגויים על הגויים, אבל לא לעבדים על העבדים, ולא לעבדים על ישראל.

יום חמישי ד' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק טו

א. איזה הוא "ממזר" האמור בתורה? זה הבא מערוה מן העריות - חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר; אבל הבא על שאר העריות - בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם - שנאמר: "גם דור עשירי", כלומר לעולם. ב. אחד ממזר שנשא ישראלית, או ישראלית שנשא ממזרת - בינן שבעלו אחר הקדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו לוקה. בעל ולא קדש, אינן לוקין משום ממזרת - שאין לה בכל חיבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין, אלא כהן גדול על אלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת - הולד כשר, שהרי אינה ערוה. ג. גוי ועבד הבא על בת ישראל - הולד כשר, בין בפנייה בין באשת איש, בין באנס בין ברצון; וגוי ועבד הבאים על הממזרת - הולד ממזר. וממזר הבא על הגויה - הולד גוי; נתגר, הרי הוא כשר כשאר גרים. ואם בא על השפחה - הולד עבד; שחררו - הולד כשר כשאר עבדים משחררין, ומתגר בבת ישראל.

ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן השפחה, או מן הגויה - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על האב. לפי דבר זה, התיירו לממזר לשא שפחה כדי לטהר את בניו - שהרי הוא משחרר אותן, ונמצאו בני חורין; ולא גזרו על השפחה לממזר, מפני תקנת הבנים. ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הבא על אשת איש - אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד עבדות מערבים בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו כמותו לעולם.

ו. גוי הבא על השפחה ששכלה, הרי זה עבד, ועבד ששכל על הגויה, הולד גוי - הלך אחר האם; אבל גוי הבא על שפחה גויה, או עבד גוי שבא על גויה בת חורין - הלך אחר הזכר.

ז. ממזר מתגר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר; והבנים משגיחים ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום; שנאמר: "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'.

ח. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן - אף על פי שהורתו ולדתו בקדשה, הרי זה מתגר בממזרת. וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גיורתו ממנו, ולא יודע שהוא גר; ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין, דין אחד לכלן.

עקרי הדת ומקצת מצות קלות וחמורות וענין ושיכון, כמו שמודיעין את הגר; ומטבילין אותו בגר, ומודיעין אותו כשהוא בפנים. ואם לא רצה לקבל, מגלגלין עליו כל שנים עשר חדש, ומוכרו לגויים; ואסור לקימו יתר על כן. ואם התנה עמו מתחלה שלא ימול ויטבל, אלא יהיה כגר תושב - מתגר לקימו בעבדותו כשהוא גר תושב; ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן חיובו.

י. הגויים - אין אסור עליהן משום ערוה אלא אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכור, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלקים ומלקמות; אבל שאר עריות מתרות להן.

יא. גר שנתגר ועבד שנשתחרר, הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר בשר שהיה לו כשהוא גוי או כשהוא עבד, אינן שאר בשר; ואם נתגר הוא והן, אינו חיב על אחת מהן משום ערוה כלל.

יב. דין תורה, שמתגר לגר שישא אמו או אחותו מאמו שנתגר; אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו: 'באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שאמם היתה זו אסורה לו, והיום מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה, הרי זה כבא על הנכרית.

יג. ביצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היה נשוי כשהוא גוי לאמו או לאחותו, ונתגר - מפרשין אותו, כמו שבארנו; ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגר הוא ואשתו - אין מפרשין אותו. גר אסור בשאר האם אחר שנתגר, מדברי סופרים. ומתגר בשאר האב, אף על פי שידע בודאי שזה שארו מאביו; כגון תאומים, שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה; ואף על פי כן, לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנשאת לאחיו או לאביו או לאחיו אביו או לבנו אחר שנתגר; וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגרה - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנשאה אחי מאמו אחר שנתגר; אבל אם נשאה אחיו כשהוא גוי, הרי זה מתרת לו.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתם שלא בקדשה ולדתם בקדשה - חיבין משום אשת אח.

טו. הנושא גיורת וכתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם - ישוב עם אחת מהן, ומגרש השנייה; נשא גיורת ומתה - הרי זה מתגר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בחייהן. ומתגר אדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב, שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנו.

טז. השניות נעירות דרבנן מדרגה חשנית כלן, לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך מתגר הגר לשא אם אמו, ונושא אדם גיורת ואם אם אמה, או בת בת בתה, וכן שאר השניות.

יז. העבד מתגר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן - שפכר יצא מכלל גויים, ואין העריות האסורות על הגויים אסורות עליו, ולא בא לכלל ישראל, כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים.

ט. גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת – הנולד ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרות.

י. שלשה ממזרים הן – ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים. אינה הוא ממזר ודאי? זה שבא מן הערוה הודאית, כמו שבארנו; וממזר ספק – זה שבא מספק ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או נתקדשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. האשה ששמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קיים, ובא בעלה עליה והיא תחת השני – הרי הן ממזר מדברי סופרים.

יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: 'מה הוא העבר הזה או הילוד הזה?' – אם אמרה: 'בן פשר הוא, ולישראל נבעלתי' – הרי זו נאמנת, והבן פשר, ואף על פי שרוב העיר שזנתה בה פסולים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת או אלמית או שוטה, או שאמרה: 'לפלוני הממזר נבעלתי', או 'לפלוני הנתיני' – אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממנו, הרי זה הילוד ספק ממזר; כשם שזנת עם זה שהודה לה, כן זנתה עם אחר. וזה הוא הנקרא 'שתוקי' – שמכיר את אמו, ואינו מכיר את אביו ודאי.

יג. וכן בן הנמצא בשוק, והוא הנקרא 'אסופי' – הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעין מה הוא.

יד. פנויה שזנתה, ואמרה: 'בן זה בן פלוני הוא' – אם אותו פלוני פשר, הרי הן פשר; ואינה נאמנת להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי שחוששין לדבריה, ויהיה הן אסור בקרובות אותו פלוני, מספק. ואם אותו פלוני ממזר – אינה נאמנת להיות הן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.

טו. אכל האב שהחזיק שזה בנו, ואמר: 'בני זה ממזר הוא' – נאמן; ואם יש לבן בנים – אינו נאמן, שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: "כי את הבכר בן השנואה יכיר", ויכירו לאחרים.

טז. וכשם שנאמן לומר: 'בני זה בכור' – כך נאמן לומר שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעברת – נאמן לומר: 'עבר זה אינו בני, וממזר הוא'; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר, נאמן לאסור עצמו בבית ישראל; ואסור בממזרות, עד שיועד שהוא ממזר. וכגון כמוהו. ואם יש לו בני בנים – אינו נאמן לפסל בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו.

יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה – הרי הנולד בחזקת ממזר; ואסור בבית ישראל, ואסור בממזרות. ואם נבדקה אמו ואמרה: 'מארוסי נתעברתי' – נאמנת, והנולד פשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: 'מעולם לא באתי עליה' – הרי הנולד ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: 'בני זה ממזר' – נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת לומר: 'לארוסי נבעלתי', ואינה זונה; ואם נשאת לכהן – לא תצא, ויולדה ממנו פשר.

יח. היי העם מרגנים אתריה, והיא ארוסה, עם ארוסה ועם אנשים אחרים – אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו,

יט. אשת איש שהיתה מעברת ואמרה: 'עבר זה אינו מבצלי' – אינה נאמנת לפסלו, והרי הן בחזקת פשרות; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: 'אינו בני', או שהיה בעלה במדינת הים – הרי זה בחזקת ממזר; ואם אמרה: 'מגוי ועבד נתעברתי' – הרי הנולד פשר, שאין הבעל יכול להכחישו בדבר זה. ואין העבר משתקה במעי אמו יתר על שנים עשר חדש.

כ. אשת איש שיצא עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה, והכל מרגנין אתריה – אין חוששין לבניה שמה ממזרים הן, שרוב בעילות אצל הבעל. ומתיר לשא בתה לכתחלה; אבל היא עצמה, חוששין לה משום זונה; ואם היתה פרוצה יתר מדי, אף לבניה חוששין.

כא. דין תורה שספק ממזר מתיר לבוא בקהל, שנאמר: "לא יבוא ממזר בקהל ה'". – ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא ספק; אבל חכמים עשו מעלה ביחוסין, ואסרו כל הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי מתיר לשא ממזרת ודאית, אכל ממזר ספק, או שתוקי, או אסופי – אסור לשא בת ישראל. כב. ואסור לשא ממזרת, ואפלו ממזרת מספק אסורה לו – שמה אחד מהם אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של דבריהם מתיר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות אסורין לשא זה מזה.

כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים, אסורים לבוא זה בזה; ואם נשאו – לא יקנימו אלא יוציאו בגט, והנולד ספק באבותיו. ואין לספקות אלו תקנה, אלא שישאו מן הגרים; והנולד הולך אחר הפגום.

כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת, או גר ומשחרר שנשאו שתוקית או אסופית – הנולד שתוקי או אסופי.

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה גויים, בין שהיה רב גויים או רב ישראל – הרי זה ספק גוי לענין יחוסין; קדש אשה – צריכה גט מספק. מי שהרגו, אינו נהרג עליו.

כו. הטבילהו בית דין לשם גרות, או שטבל משהגדיל – הרי הוא פשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה רב העיר גויים, מתיר להאכילו נבלות וטרפות; היה רבן ישראל, מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה למחצה – מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת; והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון – המוציא מחברו עליו הראיה. כז. יראה לי, שכל מדינה שיש בה שפחה או גויה הראויה לולד – הואיל והאסופי הנמצא שם ספק גוי או ספק עבד, כשישאו הגיורת כמו שאמרנו, הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה פטור; שאין הורגין מספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו – הרי זו ספק אשת איש, שאין קדושין תופסין בעריות.

כח. ואיזו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קיים כשנתעברה בו אמו; וכל

הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא וכו' שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה.

ג. איזה הוא פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו; וכו' שפכה - כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה איברין אפשר שיוליד הזכר - בגיד, ובביצים, ובשבילין שבהן תתבשל שכבת הזרע, והן הנקראין 'חויטי ביצים'; וכיון שנפצע אחד משלשה אברים אלו, או נכרת, או נדוף - הרי זה פסול.

ד. כיצד? נפצע הגיד או נדוף [נמער], או שנכרתה העטרה או למעלה מעטרה - פסול. ואם נכרת מראש העטרה, ונשתיר ממנה אפלו כחוט השערה מקף לכל הגיד - פשוט; נכרת הגיד למעלה מעטרה כן - חיתוך של קולמוס או כמקורב [= צינור; חיתוך מצד לצד] - פשוט.

ה. נקב למטה מעטרה, פשוט. נקבה העטרה עצמה - אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב, פסול; נסתם הנקב, חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפגגו למעלה בתוף העטרה, פסול - שהעטרה בלה מעפכת.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתיין בו - הרי זה פסול.

ז. נכרתו הביצים או אחד מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שנדוכה, או שחטרה, או שנקבה - הרי זה פסול; נכרתו חויטי ביצים או אחד מהן, או שנדוף, או נפצע - הרי זה פסול.

ח. נקב חוט מחויטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משני מקומות, משביל המים ומשביל שכבת זרע - הרי זה פשוט.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה, בשלא היו בידי שמים - כגון שכרתו אדם או פלב, או הפכו קוץ, וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד כרות שפכה, או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהן שחין והמסה אותם או קרתן - הרי זה פשוט לבוא בקהל, שכל אלו בידי שמים.

י. אסור להפסיד אברי הזרע - בין באדם בין בבקמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ בין בחוצה לארץ; אף על פי שנקמר: "ובארצכם לא תעשו", מפי השמועה למדו שדבר זה נזהג בכל מקום; וענין הכתוב, לא יעשה זאת בישראל, בין בגופן בין בגופות אחרים, וכל המסרס - לזקה מן התורה בכל מקום; ואפלו מסרס אחר המסרס לזקה.

יא. כיצד? הרי שבא וברת את הגיד, ובא אחר וברת את הביצים או נתקן, ובא אחר וברת את חויטי הביצים, או שבא אחד ומעף את הגיד, ובא אחר ונתקן, ובא אחר וברתו - כלן לזקין, ואף על פי שלא סרס האחרון אלא מסרס; בין באדם, בין בבקמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם בין בשאר מינים - פטור.

יב. המשקה עקרין [סס מעקר] לאדם, או לשאר מינים, כדי לסרסו - הרי זה אסור, ואין לזקין עליו; ואשה מתרת לשחות עקרין שמסרסין אותה עד שלא תלד. הרי שכפת את האדם ושסה בו פלב או שאר חיות, עד שעשהו כרות שפכה,

אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמה אשת אביו היא או אשת אחי אביו.

כט. ומנין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי אפשר שנתקנה אמו, אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו. והרי נאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה"; ואמרו חכמים, שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו. ואילו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי, אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו - לא היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר פשוט בספק, עד שיודע בודאי שזו ערוה עליו: שאם אתה אומר כן - כל היתומים שבעולם שלא הפירו אבותיהם, היו אסורין להנשא בכל מקום, שמה יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: 'בני הוא, ואני השלכתי' - נאמן; וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, ובא אביו ואמו אחר כך ואמרו: 'בגנו הוא' - אין נאמנין. הואיל ויצא עליו שם אסופי; ובשני רעבון נאמנין, שמשני הרעב השליכוהו והן רוצין שיזונו אותן אחרים, ולפיכך שתקו עד שגאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהמלח [כדי להקשות איבריו], או שהחמל, או שהיה הכחל [משחנה] בעיניו, או הקמיעין בצנארו, או שנמצא תחת אילן מסבף שאין חיה נכנסת לו והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הנכנסת הסמוך לעיר, או בצדי רשות הרבים - אין בו משום אסופי; מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות, בתוקת פשוט הוא. אבל אם נמצא משלך באמצע הדרך, או רחוק מן העיר - אפלו תחת אילן או בבית הנכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת לו - הרי זה אסופי.

לב. נאמנת חיה [מילדות] לומר: 'זה הבן כהן הוא', או 'לוי', או 'נתין', או 'ממזר' - מפני שלא החזק, ואין אנו יודעין יחוסו. במה דברים אמורים? בשהחזקה בגאמנות, ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפלו אחד, ואמר: 'בשקר מעידה' - אינה נאמנת; והרי הבן בתוקת פשוט, ואין לו יחוס.

לג. דבר ברור, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, והאסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות; אבל ממזרים ודאיים ונתינים, מתרין לבוא זה בזה, והולד ממזר, והשתוקי והאסופי מתר בנתינים כשאר גרים, והולד ספק.

יום שישי ה' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק טז

א. פצוע דכא וכו' שפכה שנשא בו בת? שראל ובעלו - לזקין, שנקמר: "לא יבא פצוע דכא וכו' שפכה בקהל ה'"; ומתירין לשא גיורת ומשחררת. ואפלו כהן שהיה פצוע דכא - מתר לשא גיורת ומשחררת, שאינו בקדשתו; ואפלו נתינה או אחת מן הספקות, מתרת לו;

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו בו על

ארבע מלקיות על ביאה אחת; לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול ומתרת להדיט; חזרה להיות גרושה - נוסף בה אסור ונאסרה לכהן הדיט, לפיכך נוסף בה אסור אחר על אסור האלמנה, ועדין היא מתרת לאכל תרומה. נעשת חללה - נוסף בה אסור, שהרי נאסרה בתרומה, ועדין היא מתרת לישראל. נעשת זונה - הואיל ויש שם זנות שאוסרת על ישראל אם זנתה אשתו ברצון, נוסף בה אסור אחר. והוא הדין לכהן הדיט שבא על הגרושה שנעשת חללה ואחר כך זונה - שהוא לוקה שלש על ביאה אחת; אבל אם נשתנה סדר זה, אינו לוקה אלא אחת.

יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה, או נתגרשה מאנשים הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה. אלמנה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין - אסורה.

יב. כהן גדול שמת אחיו - אף על פי שהיה מן הארוסין, הרי זה לא יבס, אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא כהן הדיט, ונתמנה להיות כהן גדול - אף על פי שעשה בה מאמר כשהוא כהן הדיט, הרי זה לא יבס אחר שנתמנה; אבל אם ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה. היתה מקדשת ספק קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה.

יג. מצות עשה על כהן גדול, שישא נערה בתולה; ומשתכר - תאסר עליו, שנאמר: "והוא, אשה בבתוליה יקח" - "אשה", לא קטנה; "בבתוליה", לא בוגרת. הא כיצד? יצאת מפלל קטנות, ולכלל בגרות לא באה - זו נערה. ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת - שנאמר: "יקח אשה", אחת ולא שתיים.

יד. כהן גדול - לא ישא מפת עץ [שנשרו בתוליה ממכה], אף על פי שלא נבעלה. נבעלה שלא בדרפה, הרי זו כנבעלת בדרפה; נבעלה לבהמה, הרי זו מתרת.

טו. כהן גדול שנשא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא בגט; נשא בוגרת או מפת עץ - הרי זה יקנס. ארס בעולה, ונתמנה כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה.

טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה - אפלו אנסה או פתה כשהוא הדיט, ונתמנה כהן גדול קדם שיכנס - הרי זה לא יכנס; ואם כנס, מוציא.

יז. ארס את הקטנה, ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי זה לא יכנס, מפני שנשתנה גופה; ואם כנס, לא יוציא.

יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין; אבל הממאנת - אפלו גרשה בגט, והחזירה ומאנה בו - הרי זו מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי שאינה ראויה לחליצה - אם נחליצה, לא נפסלה לכהנה.

יט. יצא עליו קול: 'איש פלוני כהן כתב גט לאשתו', או 'נתן גט לאשתו', והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו - אין מוציאין אותה מתחת בעלה; ואם נשאת לכהן אחר, תצא מן השני.

כ. יצא שמה בעיר, שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין - חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה.

או שהושיבו במים או בשלג, עד שבטל ממנו אברי תשימש - אינו לוקה, עד שיקרס בידו. וראוי להכותו מפת מרדות.

יג. אסור לומר לגוי לסרס בהמה שלנו; ואם לקחה הוא מעצמו לסרס אותה, מתר. ואם הערים ישראל בדבר זה, קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר; ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה; אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

יום שבת קודש ו' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק יז

א. שלש נשים נאסרו על כל הפהנים - גרושה, זונה [נכרית או נישאה לאסור], וחללה [נולדה מאסורי כהונה]; ועל כהן גדול ארבע - אלו השלש, והאלמנה. אחד כהן גדול המשותף בשמן המשחה או המרבה בבגדים, ואחד כהן העובד או כהן גדול שמנוהו ועבר, וכן כהן משום מלחמה - כלן מצוין על הבתולה ואסורין באלמנה.

ב. כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים, בין כהן גדול בין כהן הדיט, ובצל - לוקה. ואם בא עליה דרך זנות - אינו לוקה משום זונה, או גרושה, או חללה, שנאמר: "לא יקחו" - עד שיקח ויבעל.

ג. אבל כהן גדול שבעל אלמנה - לוקה אחת, אף על פי שלא קדש, שנאמר: "ולא יחלל" - כיון שבעלה, חללה ופסלה לכהנה; אבל זונה וחללה וגרושה - הרי הן מחוללות ועומדות קדם בעילתו. לפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה אף על פי שאין שם קדושין; שהרי חללה, והוא מזקק שלא יחלל פשרים - לא אשה, ולא זרעו.

ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שתיים: אחת משום "אלמנה לא יקח", ואחת משום "לא יחלל". ובין כהן גדול ובין כהן הדיט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל - אינו לוקה.

ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה, וכל מקום שאינו לוקה - היא אינה לוקה; שאין הפרש בין אשה לאיש לענשין, אלא בשפחה חרופה בלבד, כמו שבארנו.

ו. כל כהן הבא על הגויה, בין גדול בין הדיט - לוקה משום זונה, שהרי אינה בת קדושין; והוא אסור בבעילת זונה, בין ישראלית בין גויה.

ז. החלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני שהיא כגרושה; ומפני אותו מפת מרדות מדבריהם. כהן שנשא ספק חלוצה - אין מוציאין אותה מתחתיו, והיא פשרה וולדה כשר; מפני שלא גזרו על ספק חלוצה, אלא על חלוצה ודאית. וכן מי שהיתה ספק גרושה, או ספק זונה, או ספק חללה - מפני אותו מפת מרדות, ומוציא בגט.

ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור חל על אסור אלא אם כן היו שני האסורין באין כאחת, או שהיה האסור האחר מוסיף דברים אחרים על אותו האסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם אסור זה.

ט. לפיכך אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה, ונעשת חללה, ונעשת זונה, ובא עליה כהן גדול אחר כך - לוקה

קדם שימתן לה גט - הרי זו מתרת לכהן; שאין אוסרין
אשה מאלו אלא בעדות ברוכה, או בהודאת פיה.

כא. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה - אין חוששין
לה, ותנשא לכהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה - אין
חוששין לה, ותנשא אפלו לכהן. יצא לה שם שהיא מזונה
בעיר - אין חוששין לה; ואפלו הוציאה בעלה משום
שעברה על דת משה ויהודית, או בעדי דבר מכער, ומת

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' שבט-ו' אדר ה'תש"ע

יום רביעי ג' אדר ה'תש"ע

יום חמישי ד' אדר ה'תש"ע

יום שישי ה' אדר ה'תש"ע

יום שבת קודש ו' אדר ה'תש"ע

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרךים שבהן מתקנים המקח
והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על
אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו
ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא
מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר
המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות,
ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים).
הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר
— תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר
הדרךים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר
שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבארו
משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרךים שבהן
מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין
ופרק ד' ופרק ח' (בבא מציעא ופרק ג' ופרק ד'
ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא בתרא.

יום ראשון ל' שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות
גר צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו:
"ולא תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המקלףא
(פרשת משפטים שם): "ולא תלחצנו — במקומו"
וכבר נתבאר בגמרא בבא מציעא (כט:): שהמאנה
את-הגר — עובר משום "לא תונו איש את-
אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם). וכן הלוחצו
— עובר משום "ולא תלחצנו" (שם), נוסף על
הלאו (לא תעשה רו) הכוללו עם כל-ישראל,
כלומר: אונאת קמון.

יום שני א' אדר ה'תש"ע

יום שלישי ב' אדר ה'תש"ע

מצות לא תעשה רנב.

המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות
את-הגר בדרךים, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-
תונה" (שם) ולשון המקלףא (פרשת משפטים שם):
"וגר לא-תונה" — בדרךים. ונכפל הלאו ואמר:
"לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). ובספרא (פרשת
קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית עובד עבודה
זרה ועכשו נקנסת פחת כנפי השכינה".

שמואל-א ז א-ז

ז א וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת־אֲרֹן יְהוָה וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ אֶל־בֵּית
 אֲבִינֶדַב בַּגְּבֵעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ קִדְּשׁוּ לְשֹׁמֵר אֶת־אֲרֹן יְהוָה: פ וַיְהִי מִיּוֹם
 שֶׁבַת הָאָרֹן בְּקִרְיַת יִעָרִים וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַיְהִיו עֲשָׂרִים שָׁנָה וַיָּנֶהוּ כָּל־בֵּית
 יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם־בְּכָל־
 לְבַבְכֶּם אַתֶּם שָׂבִים אֶל־יְהוָה הֲסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂיתֶם
 וְהָלִינוּ לְבַבְכֶּם אֶל־יְהוָה וְעָבַדְתֶּם לַבָּדֹד וַיִּצֹל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ד וַיִּסְּרוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבָּעַלִּים וְאֶת־הָעֲשֻׁתָּת וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה לַבָּדֹד: ה וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל קִבְּצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בְּעֲדָכֶם אֶל־יְהוָה: ו וַיִּקְבְּצוּ
 הַמִּצְפָּתָה וַיִּשְׁאֲבוּ־מַיִם וַיִּשְׁכְּבוּ: ז לַבָּנִי יְהוָה וַיִּצְוֵם לַבֵּינָה וַיֹּאמְרוּ עָם
 חֲטֵאנוּ לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְפָּתָה: ח וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים
 כִּי־הִתְקַבְּצוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סַרְנֵי־פְלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים:

רש"י

אחר: וינהו, כמו (ירמיהו ג יז): ויתאספו ונקוו
 אליה כל העמים, מתרגמינן: ויתנהון למפלא
 בה כל עממיא, ויהיה מזה הענין גם כן
 (יחזקאל שם): ולא נה בהם, כענין שאמר (שם):
 לא מהם ולא מהמונם, ולא מנה שבהם,
 כלומר ולא מקבוץ שלהם (ספרים אחרים אינו):
 (ו) וישאבו מים וישפכו. תרגם יונתן:
 ושפיכו לבהון בתיובתא כמיא קדם ה'. ולפי
 משמעו, אינו אלא סימן הכנעה, הרי אנו
 לפניך כמים הללו הנשפכין: וישפט שמואל.
 בין איש לרעהו, על עסקי ממון שביניהם, או
 על עסקי עבירה שעברו:

מצודת ציון

(א) קדשו. הזמינו, כמו (ירמיהו ד): קדשו עליה מלחמה:
 (ב) שבת. ענין עכבה: וינהו. מלשון נהי ויללה:

מצודת דוד

(א) בגבעה. אשר בגבעה, והוא שם מקום בקריית יערים:
 קדשו. הזמינו לשמור את הארון, לבל יבוא מי לראותו,
 ולכבד ולרביץ לפניו: (ב) מיום. רצה לומר: מהתחלת
 שבת הארון וכל הימים הרבים שהיו במספר עשרים שנה אשר ישב שם, בכל הזמן ההוא נהו ויללו ישראל להתחרט
 על מעשיהם אשר לא טובים, ושבו ללכת אחרי ה': (ג) הסירו. מכל וכל: לבדו. בלא שתוף: (ו) וישאבו מים. רצה
 לומר: התעוררו לשאוב ולהזיל מי דמע, ושפכו בתפלה לפני ה': וישפוט. בדברים שבין אדם לחבירו: (ז) ויעלו.
 להלחם בם, כי חשבו שנתקבצו ישראל לצאת למלחמה:

שבת הארון וכל הימים הרבים שהיו במספר עשרים שנה אשר ישב שם, בכל הזמן ההוא נהו ויללו ישראל להתחרט
 על מעשיהם אשר לא טובים, ושבו ללכת אחרי ה': (ג) הסירו. מכל וכל: לבדו. בלא שתוף: (ו) וישאבו מים. רצה
 לומר: התעוררו לשאוב ולהזיל מי דמע, ושפכו בתפלה לפני ה': וישפוט. בדברים שבין אדם לחבירו: (ז) ויעלו.
 להלחם בם, כי חשבו שנתקבצו ישראל לצאת למלחמה:

דברי הימים ב כה יד-יט

יד וַיְהִי אַחֲרֵי כֵּן בָּא אֲמֻצַּיְהוּ מִהַכּוֹת אֶת־אֲדוֹמִים וַיָּבֹא אֶת־אֱלֹהֵי בְנֵי שְׁעִיר וַיַּעֲמִידֵם לֹא לָאֱלֹהִים וּלְפָנֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוֶה וְלָהֶם יִקְפָּר: טו וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאֲמֻצֵּיהוּ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו נָבִיא וַיֹּאמֶר לוֹ לָמָּה דָרַשְׁתָּ אֶת־אֱלֹהֵי הָעָם אֲשֶׁר לֹא־הֶצִּילוּ אֶת־עַמָּם מִיָּדָךְ: טז וַיְהִי | בְּדַבְּרוֹ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלִיוּעֵץ לְמֶלֶךְ נִתְּנוֹךְ חֹדֶל־לָךְ לָמָּה יִכּוּךְ וַיַּחֲדֵל הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי כִּי־יַעַץ אֱלֹהִים לְהִשְׁחִיתָךְ כִּי־עָשִׂיתָ זֹאת וְלֹא שָׁמַעַתָּ לַעֲצָתִי: יז וַיִּוָּעֵץ אֲמֻצֵּיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּשְׁלַח אֶל־יוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז בֶּן־יְהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָךְ נִתְּרָאָה פָּנִים: יח וַיִּשְׁלַח יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אֲמֻצֵּיהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה לֵאמֹר הַחֹחַ אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן שָׁלַח אֶל־הָאֲרוֹז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן לֵאמֹר תִּגֶּה אֶת־בִּתְּךָ לִבְנִי לְאִשָּׁה וּתַעֲבֹר חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וּתְרַמֵּם אֶת־הַחֹחַ: יט אָמַרְתָּ הִנֵּה הִפִּיתָ אֶת־אֲדוֹם וַנִּשְׁאַךְ לִבְךָ לְהַכְבִּיד עֲתָה שָׁבָה בְּבִיתְךָ לָמָּה תִּתְּגַרֵּה בְּרָעָה וּנְפַלְתָּ אֶתָּה וַיְהוּדָה עֲמֹךְ:

רש"י

הארז. שהוא שר גדול מכל האילנות: ותעבר. ותרמוס. ולא רצה הארז להרגו כי זילות הוא בעיניו לטרופ החוח אלא עברה עליו ורמסתו לבזיון כי היאך נשאו לבו לשלוח בזיון גדול כזה לארז גבוה אף אתה כחוח שאין לך רק שני שבטי' ועת' עבדי יקומון עליך וירמסוך כשישמעו הבזיון הזה: (יט) ונשאך לבך. לרדוף אחר הכבוד ורוצה אתה להתכבד אף בי ובמלכים (ב' י"ד) הכבד ושב בביתך:

מצודת ציון

(יז) לך. ענינו כמו לכה בה"א: (יח) החוח. הוא מין קוצים כמו כשושנה בין החוחים (ש"ה ב): ותרמוס. ענין דריכה ברגל: (יט) ונשאך לבך. ענין התרוממות וגאווה: תתגרה. מל' תגר ומחלוקת וכן אל תתגר בם (דברים ב):

ונדעה הגבורה עם מי: (יח) החוח. המשיל את אמציה לחוח ואת עצמו לארז וכאלו אומר אף אם דברת לשלום לכלימה יחשב לי להתחבר עמך מכ"ש לרדת עמך במלחמה: ותרמוס. על אשר נשאו לבו לדבר כזאת ורמז לו שאנשיו ירמסו אותו: (יט) אמרת הנה הכית וכו'. ולדבר גבורה יחשב אצלך ולזה נתגאית ורוצה אתה להרבות כבודך בהלחמן עמדי: עתה. הואיל וקנית כבוד מה בנצחון אדום שב בביתך ותשאר בכבודך: למה תתגרה ברעה. למה תתגרה עמדי בעבור הביא עליך הרעה ותפול אתה ועמך:

מצודת דוד

(טו) אשר לא הצילו. ונראה א"כ שלא אלהים המה: (טז) הליועץ. וכי מי מינה אותך יועץ למלך: חדל לך. מדברך אלה: למה יכוך. מי מאנשי: כי יעץ אלהים. יעץ את עצמו: (יז) נתראה פנים. כאומר אין זה גבורה מה שבאו אנשיך פתאום והכו בעמי אך נתראה פנים בפנים

פרק ראשון - דיני ממונות בשלשה

משנה

דיני ממונות – דיני הודאות והלוואות, נידונים בשלשה דינים. דיני גזילות – הגזול ממון מחבירו, והקבלות שחובל אדם בחבירו, נידונים בשלשה. דין תשלומי נזק של שור המועד שהזיק, או אדם שהזיק וכן דין תשלומי חצי נזק של שור תם שהזיק, ודין תשלומי כפל שמשלם גנב, ותשלומי ארבעה וחמשה שמתחייב הגונב שור או שה ושחט או מכר אותם, בשלשה.

האונס את הבתולה וכן המפתה את הבתולה, שדינם לשלם לאביה חמשים כסף, והמוציא שם רע על אשתו שזנתה בין האירוסין לנישואין, ונמצא שאינו כן, שדינו לשלם מאה כסף, בשלשה, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, מוציא שם רע נידון בעשרים ושלשה כדין דיני נפשות, מפני שפעמים יש בו דיני נפשות לסוקלה, אם נמצא כדבריו שזנתה.

חיוב שלשים ותשע מכות שיש על העובר על אחת ממצוות לא תעשה, נידון בשלשה. משום רבי ישמעאל אומר, בעשרים ושלשה. עיבור החדש – קידוש החדש בשלשה דינים. עיבור השנה לעשותה שלשה עשר חודש, בשלשה דינים, דברי רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר, בשלשה מתחילין לדון האם יש להושיב בית דין לבדוק אם לעבר השנה, וכשרובם סבורים שיש לשבת על כך, מוסיפין עוד שנים ובחמשה נושטין ונותנין האם יש צורך לעבר השנה, וכשרובם סבורים שיש צורך לעבר, מוסיפין עוד שנים ונותנין את הדבר בשבעה ומעברין את השנה, ובדיעבד אם גמרו בשלשה מעוברת.

סמיכת הקנים על פר העלם דבר של ציבור, ועריפת עגלה, כלומר מדידת המרחק בין ההרוג הנמצא בדרך לערים שסביבו כדי לדעת מי העיר הקרובה אליו כדי שתביא עגלה ערופה, נעשית בשלשה זקנים, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, בתשעה.

החליצה – חליצת נעלו של היבם על ידי היבמה כדי לפוטרו מן היבום, והמיואנין – שממאנת הקטנה שהשיאודה אחיה או אמה בבעלה, ואומרת שאין רצונה בו, נעשים בפני שלשה.

חילול פירות של נטע רבעי, ומעשר שני שאין דמיו – שוויו ידועין, נישומים בשלשה. התקדשות – הבא לפדות נכסי הקדש, נישומים בשלשה אנשים. הערבין הממלילים שמין אותם בשלשה שמאים. רבי יהודה אומר, צריך שאחד מהן יהיה כהן, והתקדשות של הקדש, הבא לפדותם צריך תשעה שמאים ועשירי כהן, ואדם הבא לפדות את עצמו מן ההקדש, דינו כיוצא בהן – כקרקעות, שנישום בעשרה.

דיני נפשות – החייבים מיתה בידי בית דין, נידונים בעשרים ושלשה דינים. שור הרובע – שבא על אשה, והנרבע – בהמה שבא עליה איש, שבשניהם דין השור למיתה, נידון בעשרים ושלשה. שנאמר בבהמה הרובעת (ויקרא כ טו) 'והרגת את האשה ואת הבהמה', והקיש הכתוב את דין הבהמה לדין האשה, כשם שאשה החייבת מיתה נידונת בעשרים ושלשה, כך הבהמה נידונת בעשרים ושלשה. ואומר – וכמו כן נאמר ב'רבע' (שם כ טו) 'ואיש אשר יתן שקבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרגו' והקיש הכתוב את דין הבהמה לדין האדם, לומר ששניהם בעשרים ושלשה.

שור הנסקל – הנידון לסקילה על שהרג אדם בנגיחתו, נידון בעשרים

ושלשה. שנאמר (שמות כא כט) 'השור יסקל וגם בעליו יומת' ודורשים מכר, כשם שמיתת בעלים אם היה חייב מיתה, היא על פי עשרים ושלשה, כך מיתת השור. וכמו כן הואב והארי והדוב והנמר והפרדלס – סוג חיה והנחש שהרגו אדם, מיתתן – נידונים למיתה בעשרים ושלשה. רבי אליעזר אומר, אין צורך להביאם לבית דין, אלא כל הקודם להורגו וזהו רבי עקיבא אומר, הואב והארי והדוב והנמר והפרדלס מיתתן בעשרים ושלשה.

אין דנין לא את השבט – אחד משנים עשר שבטים שעבדו בני השבט עבודה זרה במזיד, ולא את נביא השקר – שניבא בשם ה' דבר שלא נאמר לו, ודינו בחנק, ולא את כהן גדול על דבר שיש בו דיני נפשות אלא על פי בית דין של שבטים ואחד דינים. ואין מוציאין למלחמת הרשות – מלחמה שאין מצוים לצאת אליה, אלא על פי בית דין של שבטים ואחד. אין מוסיפין על העיר ירושלים ועל העירות שבבית המקדש אלא על פי בית דין של שבטים ואחד.

אין עושין סנהדריות קטנות של עשרים ושלשה דינים לשבטים – לכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר, אלא על פי בית דין של שבטים ואחד.

אין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבטים ואחד. אין עושין עיר הנדחת בפסח – בעיר הנמצאת בגבול של ארץ ישראל, ולא עושין שלש עירות לעיר הנדחת, אבל עושין אחת או שתיים. סנהדרין גדולה היתה של שבטים ואחד דינים, וסנהדרין קטנה היתה של עשרים ושלשה. מבארת המשנה: מנין לגדולה שהיא של שבטים ואחד, שנאמר (במדבר יא טז) 'אספה לי שבטים איש מקני ישראל' ומשה על נביהן – מצטרף אתם, נמצאו ביחד שבעים ואחד. רבי יהודה אומר, סנהדרין גדולה היתה של שבטים דינים.

מבררת המשנה: ומנין למדים לסנהדרין קטנה שהיא של עשרים ושלשה. מבארת המשנה: שנאמר בענין פסק דינו של הרוצח (במדבר לה כד-כח) 'ושפטו העדה' 'והצילו העדה' ושמענו מכאן שאם יחלקו הדינים יהיו בבית הדין עדה שופטת – עשרה דינים המחייבים, ועדה מצלת – עשרה מזכים הרי מבאן שצריך עשרים דינים. מבארת המשנה: ומנין לעדה המוזכרת בפסוק שהיא עשרה, שנאמר על המרגלים שהיו שנים עשר (במדבר יד כז) 'עד מתי לעדה הרעה הזאת', וצאו יהושע וכלב שאינם בכלל 'הרעה' ונותנו עשרה, ונקראים בפסוק 'עדה'.

מבררת המשנה: ומנין להביא – לצרף לעשרים עוד שלשה. מבארת המשנה: ממשמע שנאמר לענין בית דין שדן דיני נפשות (שמות כג ב) 'לא תהיה אחרי רבים לרעות', שלא לילך אחר רוב דינים לחייב את הנידון מיתה, שומע אני מכר שאחיה עמהם לטובת – שלזכות את הנידון, יש ללכת אחרי הרוב, אם כן למה נאמר בהמשך הפסוק 'אחרי רבים להטות', ודאי שהפסוק מלמד שאף לחייב יש ללכת אחרי הרוב, ומה שאמר בתחילה 'לא תהיה אחרי רבים לרעות' אין הכוונה שאין ללכת כלל אחרי הרוב לרעה, אלא הכוונה שלא בהטות לטובה המייתך לרעה – הרוב שמטים אחריו לזכות, אינו כרוב שמטים אחריו לחייב, אלא המייתך לטובה היא אפילו על פי רוב של דין אחד, אבל המייתך לרעה היא לכל הפחות על פי שירבו המחייבים מן המזכים ברוב של שנים, וכיון שלמדנו לעיל שצריך שימצאו עשרה מזכים, אי אפשר להרשע בפחות משנים עשר מחייבים, הרי שיש כאן עשרים ושנים דינים,

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ע"א רש"י תוספות

דיני ממונות בשלשה. בגמ' יליפין להו: גזילות. כופר בפקדון דמשלח בו יד הוי גזלן וכן החוטף מיד חבירו הוי גזלן כגון יגזול את החנית מיד המוצר (שמואל ב) אבל לוח לא שילם לא מקרי גזלן דמלוה להוצאה ניתנה: וחבלות. החובל בחבירו חייב בחמשה דברים כדאמרין בבבא קמא (דף פד.) ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו' כן עשה לו בממון ובגמ' פריך היינו דיני ממונות: נזק. דשור המועד או אדם שהזיקו ובגמ' פריך היינו חבלות: תשלומי כפל. דגניבה שנמצא בידו דכתיב (שמות כב) אם המצא תמצא בידו וגו': ותשלומי ארבעה וחמשה. דשור או שה שטחו או מכרה: האונס ומפתה. נערה בתולה חמשה כסף: מוציא שם רע. לא מצאתי לכתב בתולים וגו' וענשו אותו מאה

דיני ממונות בשלשה. אחר ששנה דינים בתלתא בבי משמיעו בכמה דנין אותם הא דלא תנא כופר ושלשים של עבד כדתנן שאר קנסות י"מ משום דשור מיתתו בכ"ג ובזמן שהשור סקילה בעלים משלמין כופר ושלשים של עבד (ב"ק דף מג.) ודלא כר"א דמחייב ע"פ עד אחד וע"פ הבעלים בפרק ארבעה וחמשה (שם מא:) ואין נראה דהא איכא אמוראי התם דסביר דאפי' ר' עקיבא דריש אם כופר לרבות שלא בכונה ונראה לר"ת דכופר ול' של עבד הוי בכלל חבלות אי' נמי תנא ושייר הני ושייר נמי יציאת עבד בראשי אברים דקנסא הוא ובעי נמי ג' מומחין וללשנא קמא לא חשיב הא שייר דאיכ' למימר דפשיטא ליה דהוי מכלל חבלות אי' נמי התנא לא איירי אלא בממון הניתן מיד ליד.

מה

ממונות בשלשה, גזילות וחבלות בשלשה. נזק וחצי נזק, תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה. האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, מוציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות. מכות בשלשה, משום דבי' ישמעאל אמר, בעשרים ושלשה. עיבור ההרש בשלשה. עיבור השנה בשלשה, דברי רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר, בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה, ואם גמרו בשלשה מעוברת: סמיכת וקנים, ועריפת עגלה בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, פתחיה, השלשה, ההקדשות בשלשה, הערכין המטלטלים בשלשה. רבי יהודה אומר, אחד מהן כהן, והקרקעות תשעה וכהן, ואדם פיצא בהן. דיני נפשות בעשרים ושלשה. הרובע והגרע בעשרים ושלשה. שנאמר והרגת את האשה ואת הבהמה, ואומר ואת הבהמה תהרגו. שור הנסקל בעשרים ושלשה. שנאמר השור יסקל ונס בעליו יומת' כמיתת בעלים כך מיתת השור. הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלשה. רבי אליעזר אומר, כל הקודם להורגן וזה. רבי עקיבא אומר, מיתתן בעשרים ושלשה: אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את אהרן כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין סנהדריות לשבעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנדחת אלא אחת או שתים. סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה. מנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' ומשה על גביהן. רבי יהודה אומר, שבעים. ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה. שנאמר 'ושפטו העדה' 'הוצילו העדה' עדה שופטת ועדה מצלת, הרי פאן עשרים. ומנין ל'עדה' שהיא עשרה, שנאמר 'עד מתי לעדה הרעה הזאת', יצאו יהושע וכלב. ומנין להביא עוד שלשה. מ'משמע שנאמר 'לא תהיה אחרי רבים לרעות', שומע אני שאהיה עמם למזכה, אם כן למה נאמר 'אחרי רבים להטות', לא כהפיתך לרעה, הפיתך למזכה על פי אחד, הפיתך לרעה על פי שנים,

והוא: ואין דנין לא את השבט. רובו של שבט שעבדו ע"ז במזיד: נביא השקר. בתנן בגמ' (דף טז.) בעי מנלן דבעי שבעים ואחד: במלחמת חרשות. כל מלחמה קרי רשות לבד ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל: על העיר. ירושלים: סנהדריות. שהיו משיבים סנהדרין קטנה של כ"ג בכל עיר ועיר כדכתיב (דברים טז) תתן לך בכל שערך וצריכין בית דין הגדול שבלשכת הגזית לצאת ולהושיבם וכו' יליף בגמ' (דף טז:) בספר. כרך המבדיל בין ישראל לגוים ובלע"ז מר"א ובגמרא (שם) מפרש טעמא: עדה שופטת. עשרה מחייבין: ועדה מצלת. עשרה מוכזבן אשמענין קרא דצריך עשרים שאם יחלקו יהיו עשרה מחייבין ועשרה מוכזבן: לעדה הרעה. במרגלים כתיב: לרעות. אם הרוב מחייבין לא תלך אחריהם להרוג: שומע אני. דלטובה לזכות הלך אחריהן שאפי' מעוט המוכזבן ורבים המחייבין כתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות אם כן למה נאמר אחרי רבים להטות משום זכות לא איצטרך ליה אלא אפילו לחייב הלך אחריהן: לא כהפיתך. אחרי רבים לזכות אני אומר לך לטות אחרי רבים לחובה אלא לזכות על פי אחד אפילו אין יתירין מוכזבן על המחייבין אלא אחד זכה אבל לחובה עד שיהו מחייבין עורפין על המוכזבן שנים וחכי קאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות על פי אחד אבל אחרי רבים בשנים אפילו לרעות הלך על כרחך כ"ב בעינן דבציר מעשרה מוכזבן ליכא למימר דהא כתיב והוצילו העדה ותו לא משכחת חובה בציר מי"ב: ואין

מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו. ממונו ה"ל למנטק ברישא שכן דרך בכל מקום בלשון מה לי להקדים הפשוט כדאשכחן בהמפקדי (ב"מ דף לו) מלאך המות מה לי הכא מה לי התם וכן מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא ובאיהו נשך (שם דף סג.) השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיון מה לי דמיון מה לי הן נמי אמרין וי"ל דחבלא שייכא בגוף טפי ופשטא לכך נקט

ברישא חבל בגופו:
דברי חבל אין דמיון דין. דרבי אבהו אדרבי אבהו פרץ דשמואל ושאר אמוראי סברי דמיון דין וא"ת היכי קאמר ד"ה הא איכא ברייתא דרמי בר חמא בהגזול קמא (ב"ק דף קו.) דאמר ארבעה זומרין צריכין כפירה במקצת דלית ליה עירוב פרשיות וזמן דלית ליה עירוב פרשיות לא בעי שלשה כדמובח בשמעתין וי"ל דרבי אבהו לא חשיב לה להאי ברייתא דלא מתניא בי ר' חייא ור' אבשיאי ע"ק דרבי יוחנן אית ליה בהגזול (שם) דרמי בר חמא ובירושל' דריש מכילתין אמרין רבי יוחנן וריש לקיש אמר תרוייהו שנים שדנו אין דניהם דין ובהחולץ (יבמות דף מו.) נמי קאמר רבי יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה וי"ל דאפי' מאן דאית ליה אין עירוב פרשיות כתוב כאן בעי שלשה משום דכתיב (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם והאי דקאמר הכא נמי קסבר כי ד"ק אי קא סבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן ולכן לא בעינן מומחין דלא דריש משפט אחד להשוות הודאות והלואות וגזילות וחבלות שלשה מאן דאית ליה ובי קאמר לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ובדין הוא דבעי מומחין כי המיל דאפי' אין עירוב פרשיות כתוב כאן בדין הוא דליבעי ג' מומחין ממשפט אחד אלא שאינו רוצה לחזור מדברי המקשה דקאמר אי אין עירוב פרשיות כתוב כאן לא שמעין ג' ומומחין ממשפט אחד וא"ת כי היכי דילפינן דרישה וחקירה ממשפט אחד נילף נמי לענין ג' ומומחין אפי' מאן דלית ליה עירוב פרשיות וי"ל דמשפט אחד להשוות דיני ממונות ודיני נפשות קאתי ולא להשוות דיני ממונות אהדדי דקארק דלעיל קאי דכתיב (שם) מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת וכתיב בתריה משפט אחד וגו' ותעד דלקמן (דף מ.) בעי גזירה שוה דהיטב היטב ולא ילפינן דיני נפשות מהדדי לענין דרישה וחקירה מדכתב משפט אחד ומיהו ע"כ אין ראייה משם דא"כ תיקשה לרמי בר חמא אליבא דרבי אבהו ולרבי יוחנן דאית להו משפט אחד אפי' להשוות דיני ממונות אהדדי אלא איצטרך היטב מטעם דלקמן דליכתבינהו רחמנא בחדא וא"ת אכתי לענין מומחין מיהא נילף דיני ממונות מדיני נפשות לענין דרישה וחקירה וי"ל מדכתב רחמנא מומחין גבי גזילות ש"מ דלגבי הכי לא ילפינן דיני ממונות מדיני נפשות אבל קשה למאן דאית ליה עירוב פרשיות מומחין דכתב רחמנא גבי דיני ממונות למיל' ושמא לענין מומחין אין ללמוד דיני ממונות מדיני נפשות כיון דסגי בשלשה רצ"ע כל הך מילי דחשיב לקמן ב' אחד דיני ממונות (דף לב.) מה בין דיני ממונות לדיני נפשות אמאי לא משווין להו ממשפט אחד יהיה לכם: **א'** קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ליבעי נמי מומחין. מפורש בהגזול קמא (ב"ק דף קז.).

ליבעי נמי מומחין. תימה דמשמע הכא דממעטין הדיוטות מדכתיב אלהים ובפרק הגמרש (גיטין דף פח.) ממעט להו מדכתיב לפניהם ולא לפני גוים ולא לפני הדיוטות וי"ל דהתם ממעטין מלפניהם משום דלפניהם קאי אאלוהים דהא כלומר לפני הדיינים המפורשים במקום אחר ומיהו גיטין (שם) פירש בקונטרס משום דקאי אשבעים וזנים הכתובים בסוף פרשת משפטים שעלו עמו לחר' כי שון סנהדרין ונראה לפרש דבגיטין לענין מילי דכפיה איירי דאחבי מייתי לה דאביי אשכח לרב יוסף דהוה יתיב וקא מעשה אגישין אמר ליה והאנן הדיוטות אנן אבל אלוהים לאו אמילי דעשו מיירי אלא בדין בעלמא והא דמשמע ליה מילי דעשו מלפניהם משום דדרשינן לקמן (דף יז.) מאשר תשים אלו כלי הדיינים דשייך בהן שימה:

וואין בית דין שקול. אין עושין ב"ד זוגות שאם יחלקו לחצאין הוי להו פלגא ופלגא ולא משכחת לה הטייתך לטובה ע"פ אחד הלכך מוסיפין עליהן עוד אחד ובגמרא (דף יז.) פריך כיון דאין ב"ד שקול ומצרכת עשרים ושלשה הטייה לרעה על פי שנים לא משכחת לה: **מאה ועשרים.** בגמ' (שם) מפרש כנגד מי: **מאתים ושלשים.** דהיינו כ"ג עשריות שיהא כל אחד מבית דין שר של עשרה דברים מעשרה לא אשכוח שורה: **גמ'** מה הן קתני. האי גזילות וחבלות פירושא דדיני ממונות הוא דלא תימא כל דיני ממונות במשמע ולמעוטי הלוואות והודאות שון באין על גזילות חסדים ואיכא געילת דלת בפני לוי כדאמרין לקמן הלכך מעטינהו ולקמן מפרש ממאי מעטינהו: **הודאות והלוואות.** שנייהן על עסקי מלוה הן הודאות שבא לרוב בעדי הודאה שמביא עדים שאומרים בפניו הודה לו הלוואות שבא לרוב בעדי הלוואה שמעידן בפניו הלוואה והלה כופר בשתיקתו וכי האי לישנא טובא איכא בהך מכילתא הודאה אחר הודאה הלוואה אחר הלוואה מצטרפין בפרק ג' (לקמן דף ל.) גבי עדים זוממין ואית דמפרשי הודאות שמודה במקצת הלוואות שכופר הכל וראשון עיקר דמכדי שנייהן על עסקי מלוה הם כדאוקימנא טעמא לקמן משום געילת דלת בפני לוי מאי שניא דהא קרי הלוואה והא לא קרי הלוואה הודאות וכפירוט איבעי ליה למיחנ: **תנא** גזילות וחבלות. ונפרש: ונקרב בעל חבית אל האלהים. מדכתב בפרשה אלהים ג' זימני נפקא לן דבעינן שלשה והאי קרא כתיב בשומר חנם וזה טעמו ששלח יד בפקדונו דהיינו גזילות: מה לי חבל בממונו. ממשמע שנאמר שלשה בחובל בממונו אף חובל בגופו בכלל הלכך באה נמי כתיב ביה ואי לא תנא דיני ממונות הוה אמינא הך משום דבגווייהו כתב נקט להו ולעולם הוא הדין לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה הן דיני ממונות גזילות וחבלות למעוטי הודאות והלוואות דאם כן דכולן במשמע כיון דתנא דיני ממונות נישתק: **ולמאי.** הלכתא שייניהו תנא לדיני מלוה למעוטינהו מאי: **דברי חבל.** לקמן (דף ו.) קאי דפליגי בפשרה ואשמעינן ר' אבהו בדין כולוהו מודו דבעינן ג': סמוכין ונטלו רשות מנשיא לרוב כדאמרין לקמן בפירקין (דף ה.) **ומאי קסבר.** תנא דידן דמעטינהו: **אי קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן.** דאיכא למאן דאמר בהגזול עצים (ב"ק דף קז.) שהפרשיות הכתובות באלה המשפטים מעורבות הן שיש מקרא כתוב בפרשה זו שאינו יכול לעמוד בה אלא מפרשה אחרת הוא כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) דילפינן מיניה מודה במקצת הטענה ישבע כי שכתב בשומר חנם לאו אשומר חנם קאי דשומרין אע"פ שלא הודו במקצת חייבין לישבע דהודאה מקצת הטענה אפרשת דאם כסף תלוה קאי (שם) דהתם הוא דבעינן הודאה במקצת ואי לא מודה כלום חזקה אם טענת התובע אמת לא היה יכול זה להעזי פניו נגדו ולומר לא הלוייתי הלכך אפי' שבעה לא בעי אבל בפירקין דליכא גמילות חסדים מעיז פניו וכופר הכל ובעי שבעה והאי תנא דמתניתין אי סבירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה בהלוואה משתעי הרי נאמר אלהים בהאי קרא דמשמע מומחין לשון שורה ורבנות כדמתרגמין ראה נתתיך אלהים לפרעה (שם ז) לשון רבנות וליבעי מומחין: **ואי קסבר.** דהאי קרא לאו בהלוואה משתעי: **שלשה מלך.** בהלוואה הוא מתלואת אלהים נפקא לן לקמן (דף ג.) ואלהים בהלוואה לא כתיב: **משום דר' חנינא.** ותקנתא דרבנן הוא: **בדרישה וחקירה.** צריך לבדוק את העדים באיזה יום באיוז שעה הלוואה: **שנאמר**

שנאמר

1 זכין שאין בית דין שקול – אין עושים בית דין שמספר הדיינים שבו
2 הוא זוגי, מוסיפין עליהם עוד דין אחד, הרי יש כאן עשרים ושלשה
3 דיינים.
4 דין נוסף השייך למינוי סנהדרין: וכמה אנשים יהא – יהיו בעיר
5 ותהא העיר ראיה להוסיב בה סנהדרין קטנה, מאה ועשרים. רבי
6 נחמיה אומר, צריך שיהיו בה מאתים ושלשים, כנגד שרי עשרות,
7 כדי שכל אחד מהדיינים יהיה ממונה לכל הפחות על עשרה
8 תושבים.

גמרא

9 שואלת הגמרא: אמר – וכי דיני גזילות ודיני חבלות שחייב החובל
10 לשלם לו את התשלומים הכתובים בתורה, לא דיני ממונות ניהו
11 – האם אינם בכלל דיני ממונות, ומאחר ששינו שדיני ממונות
12 בשלשה, לשם מה צריכה המשנה לומר שגזילות וחבלות בשלשה.
13 משיבה הגמרא: אמר רבי אבהו, מה הן קתני – הגזילות וחבלות
14 שכתבה המשנה הוא בכדי לפרש מה הן דיני ממונות שנתכון
15 התנא, הן דיני גזילות וחבלות, אבל דיני הודאות – התובע את
16 חבירו על פי עדים ששמעו שהודה לו, והלואות – וכן התובע על פי
17 עדים שראו שהלוה לו, ובשתיקה הלוה כופר בכל התביעה, לא –
18 אינם בכלל דין המשנה.

19 וצריך – צריכה המשנה לכתוב גם 'דיני ממונות' וגם לבאר
20 שהכוונה לגזילות וחבלות, דא' תנא רב דיני ממונות בשלשה/
21 הוה אמר – הייתי יכול לומר דאפילו הודאות והלואות נידונים
22 בשלשה, שהרי גם הם בכלל 'דיני ממונות', ולכן תנא לפרש שרק
23 גזילות וחבלות הן בכלל, ואי תנא רב גזילות וחבלות בשלשה ולא
24 קתני דיני ממונות, הוה אמר, הוא הדין דאפילו הודאות
25 והלואות גם הם בכלל, והאי קתני – ומה שנקט התנא גזילות
26 וחבלות אינו כדי למעט הודאות והלואות, אלא משום דעיקר
27 שלשה דבתיבי – שהמקור בפסוקים לכך שדיני ממונות בשלשה,
28 בגזילות וחבלות בתיבי – בפרשה העוסקת בענין גזילות וחבלות
29 הוא נכתב. ומבאר הגמרא: גזילות, דבתיבי בענין שומר שנחשד
30 בגזילה בכך ששלח יד בפקדון שהופקד בידו ונטלו לעצמו (שמות כב
31 ז-ט), ונקרב בעל הבית אל האלהים, ונאמר בהמשך 'עד האלהים
32 יבא דבר שניהם יאשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו', ומכך
33 שנאמר שלשה פעמים 'אלהים' למדים שצריך שלשה דיינים. וכמו
34 כן נחשב הדבר שפסוקים אלו אמורים אף לענין חבלות, שהרי מה
35 לי חבל בגופי מה לי חבל בקמנו – איזה הבדל יש בין אם הפסידו
36 במה שחבל בגופו לבין אם הפסידו במה שחבל בממונו, ואף החובל
37 בכלל גזל. וכדי שלא נאמר כך שאף הודאות והלואות הרי הן
38 בכלל, לכך תנא במשנה לפרש מה הן דיני ממונות, גזילות
39 וחבלות, אבל הודאות והלואות לא – אינם בכלל.
40 מבררת הגמרא: ולמאי – לענין איזו הלכה מיעטה המשנה את דין
41 הודאות והלואות משאר דיני ממונות, אילימא – אם נאמר שבאה
42 להשמיענו דלא בעינן שלשה – שאין צורך לדוןם בפני שלשה,

43 והאמר רבי אבהו – והלא רבי אבהו עצמו ושבאר 'מה הן קתני'
44 סובר שנים – שני דיינים שדנו דיני ממונות לדברי הכל – אף
45 לסוברים להלן (ו) שלענין 'פרשה' אין צורך בשלשה, מודים הם
46 שלענין פסק הדין אין דיניהם דין ואינו מחייב, כיון שצריך שלשה,
47 ואף דיני הודאות והלואות בכלל זה. מבאר הגמרא: אלא כוונת
48 המשנה למעט את דיני הודאות והלואות דלא בעינן מומחין –
49 שאין צורך לדוןם בפני דיינים שנסמכו לכך איש מפי איש עד משה
50 רבינו, וקיבלו מהנשיא רשות לדון.
51 בפרשה של שומר הטוען שהחפץ ששמר עליו נגנב, ומתחייב על כך
52 שבועה, נאמר (שמות כח) 'אשר יאמר כי הוא זה' וגו' שמשמעותו
53 שחייב השבועה נאמר דווקא כשמודה במקצת, שאומר ש'בזה' הוא
54 מודה, ובשאר הוא כופר. ונחלקו אמוראים האם פסוק זה אכן שייך
55 לפרשת השומרים, ומלמדנו שאין השומרים נשבעים אלא כשהודו
56 במקצת לתביעה, או שפסוק זה התערב בה מפרשה אחרת, והוא
57 שייך לפרשת 'אם פסוק תלך את עמי' וגו' (שם כב כד) המדברת
58 מהלואות, ומלמד שלוח אינו מתחייב שבועה אלא אם כן הודה
59 במקצת ואם כופר הכל פטור משבועה, אבל שומר נשבע אף כשכופר
60 הכל.
61 הגמרא סוברת שהנידון שלפנינו האם הלואות נידונים בשלשה
62 והאם צריך מומחים, אף הוא תלוי במחלוקת זו, לפיכך מקשה
63 הגמרא: מאי קסבר – התנא של משנתנו שמיעט את דיני הודאות
64 והלואות שלא צריכים מומחים ומצד שני צריכים הם לדון בפני
65 שלשה, מה הוא סובר בענין זה האם 'עירוב פרשיות כתוב כאן', אי
66 קסבר שעירוב פרשיות כתוב כאן, והפסוק 'אשר יאמר כי הוא זה'
67 שנאמר בפרשת שומרים שייך לפרשת הלואות, נמצא שה'אלהים'
68 נאמר גם על 'הלואות', ואם כן ליבעי נמי מומחין – הדין נותן
69 שיצטרכו בהודאות והלואות גם כן דיינים סמוכים, שהרי 'אלהים'
70 משמע דיינים סמוכים, ואי קסבר שאין עירוב פרשיות כתוב כאן,
71 והפסוק 'אשר יאמר כי הוא זה' הנכתב בפרשת השומרים מלמדנו על
72 שומר שאינו נשבע עד שיוודה במקצת, ואין לנו מקור להצריך
73 בהודאות והלואות 'סמוכים', אם כן שלשה דיינים בהודאות
74 והלואות למה לי – מהיכן למד הוא להצריך שלשה, הלא הפסוק
75 שממנו למדים שלשה נאמר בדיני גזילות.
76 מתרצת הגמרא: לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן, והפסוק
77 הוא מפרשת הלואות, ומזה למד שאף בהלואות צריך שלשה דיינים,
78 וקדון הוא דליבעי נמי מומחין – ומעיקר הדין היה לנו להצריך
79 שיהיו הדיינים 'מומחים', כמשמעות הפסוק, והאי דלא בעינן מומחין
80 תקנת חכמים היא משום דרבי חנינא שאמר הלכה אחרת בדיני
81 קבלת עדות, דאמר רבי חנינא, דבר תורה – מן התורה, אחד דיני
82 ממונות ואחד דיני נפשות שוים בדין זה שצריכים הדיינים לבדוק
83 את העדים בדרשה – ששואלים אותם בבית דין כיצד היה המעשה
84 שמעידים עליו, ובחקירה – שחוקרים אותם באיזה יום ובאיזה שעה
85 אירע הדבר,

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

1 הגמרא מבאר באופן אחר מדוע כולם מודים שהאיסור הוא לבשל
2 בשר בחלב ולא בחלב: אלא אמר רב אחא ברבי אבהו, אמר
3 קרא, לא תבשל גדי, ויש לדייק מכך שדווקא דרך בישול אסרה
4 תורה, שהאיסור הוא 'לבשל' את הבשר בחלב, ורק בחלב שהוא

5 משקה צלול שייך בישול, אבל בחלב שהוא 'שומן' אין שייך 'בישול'
6 אלא 'טיגון'.
7 דין נוסף בענין מנין הדיינים הראויים לדון דיני ממונות: תנו רבנן,
8 דיני ממונות נידונים בשלשה דיינים,

1 **שְׁנָאֹמֶר** (ויקרא כד כא-כב) לאחר הפסוק 'וּמִכָּה בְּהִמָּה וְשִׁלְמָנָה וּמִכָּה
2 אֲדָם יוֹמֵת', **מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָּכֶם** – דין שוה יהיה לדיני ממונות
3 ולדיני נפשות, וכשם שדיני נפשות הן בדרישה וחקירה, אף דיני
4 ממונות הן בדרישה וחקירה. ומה **מַעַם אֲמָרוּ** חכמים שבדיני
5 **מְמוֹנוֹת לֹא בְּעֵינֵי** – אין צריך דרישה וחקירה, כפי שלא תנעול
6 **דִּלֶּת בְּפָנֵי לוֹוִין** – כדי שאנשים לא ימנעו מלהלוות, מחשש שמא
7 יכפור הלוה בהלוואה, ועידי ההלוואה יטעו בדרישות וחקירות ולא
8 ימצאו דבריהם מכוונים, ויפסיד את מעותיו. ומטעם זה של רבי חנינא
9 גם תינקן שהמלוה אינו צריך לחזור אחרי בית דין של מומחין דווקא,
10 וזאת כדי שלא ימנע מלהלוות מחשש שיכפור הלוה ולא ימצא דיינים
11 מומחים שיחייבוהו לשלם. מקשה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה** שתיקנו
12 חכמים שהדיוטות כשרים לדון, נמצא שיורדים הם לדון ברשות, ואם
13 כך כאשר **מַעֲנוּ** ההדיוטות בפסק הדין, והפסידו לאחד מן הנידונים,
14 צריך להיות הדין שלא **יִשְׁלְמוּ** הדיינים למי שהפסידו לו, כפי שהדין
15 בדין מומחה שטעה, שמאחר ודן ברשות פטור מלשלם, והרי להלן
16 (ג.) מבואר שדווקא מומחה שטעה פטור, אך דין שאינו מומחה
17 שטעה, משלם מכיסו לזה שהפסיד לו. מתרצת הגמרא: אם יפטור
18 את הדיינים מלשלם אם טעו, **כָּל שֶׁכֶּן** שעל ידי כך **אֲתָה נֹעֵל דִּלֶּת**
19 **בְּפָנֵי לוֹוִין** – אנשים ימנעו מלהלוות, מחשש שמא כאשר הלוה
20 יכפור ויתבעוהו לדין, יטעה הדיין בדין ויפטורנו, ואף שיוכיח שטעה
21 לא יצטרך לשלם.

22 הגמרא חוזרת להקשות על רבי אבהו שפירש את המשנה שאף
23 בהודאות והלואות צריך שלשה אלא שאינן צריך להיות 'מומחין':
24 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שגם בהודאות והלואות צריכים שלשה,
25 אלא שגם הדיוטות כשרים, מדוע פירש בדוחק את דברי המשנה
26 'דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה' שגזילות וחבלות הוא
27 פירוש לדיני ממונות, הלא ניתן לפרש **דִּתְרִיתִי קִתְנִי** – שכתבה
28 המשנה שני דינים נפרדים, דין אחד, **דִּינֵי מְמוֹנוֹת**, ודייני הודאות
29 והלואות, נידונים **בְּשִׁלְשָׁה אִפִּילוּ הִדְיוּטוֹת**. ודין שני, **גִּזְלוֹת וְחִבְלוֹת**
30 נידונים **בְּשִׁלְשָׁה מוֹמְחִין** דווקא. ועוד קשה, אם 'גזילות וחבלות'
31 בשלשה הוא פירוש לדיני ממונות בשלשה, **שִׁלְשָׁה שִׁלְשָׁה לָמָּה לִי**
32 – לשם מה כפלה המשנה לכתוב פעמיים 'שלשה', היה לה לכתוב
33 'דיני ממונות שהן גזילות וחבלות בשלשה'.

34 הגמרא מפרשת את דברי המשנה באופן אחר: **אֲלָא אֲמַר רַבָּא**,
35 **תְּרִיתִי קִתְנִי** – אכן נאמרו במשנה שני דינים נפרדים, אחד, שדיני
36 ממונות שהן הודאות והלואות נידונים בשלשה הדיוטות, והשני,
37 שגזילות וחבלות נידונים בשלשה מומחים. והטעם שבהודאות
38 והלואות אין צריך שיהיו הדיינים מומחין, **מִשּׁוּם דְּרַבִּי הֵינִיא** – כפי
39 שביאר רבי חנינא את הדין שאין צריך בדיני ממונות דרישה וחקירה,
40 מטעם שלא תנעול דלת בפני לוויין, ומטעם זה אף אין צריך שיהיו
41 הדיינים מומחין.

42 הגמרא מביאה את דעת רב אחא הסובר שבהודאות והלואות
43 מדאורייתא אין צריך שלשה דיינים: **רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא**
44 **אֲמַר, מְדַאֲרֵיתָא חַד נָמִי כִּשְׁר** – גם דין אחד כשר בהודאות
45 והלואות, **שְׁנָאֹמֶר** (ויקרא יט טו) **בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ** בלשון יחיד,
46 ומשמע שאחד כשר לשפוט, **אֲלָא** גזירת חכמים היא זו שצריך לדון
47 בפני שלשה **מִשּׁוּם יוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת** – כדי שלא יבואו לדון בפני דין
48 שהוא מאלו התגרים היושבים תמיד בחנות ואינם בקיאים בדינים,

49 ומתוך כך יכול לטעות לזכות את החייב או לחייב את הזכאי. מקשה
50 הגמרא: מה הועילו חכמים בכך שתיקנו לדון בפני שלשה, **אֲמַר**
51 **בְּתִלְתָּא מִי לֹא הוּוּ יוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת** – האם בשלשה שידון בפניהם אין
52 לחשוש שכולם יהיו יושבי קרנות. מתרצת הגמרא: **אִי אֶפְשָׁר דִּלִּית**
53 **כְּהוּ חַד דְּנָמִיר** – לא יתכן שלא יהיה אחד מהם שלמד מן החכמים
54 ומהדיינים הלכות הלואה. מקשה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה** שכן התורה
55 הדיוטות כשרים לדון, ונמצא שדנים ברשות, אם **מַעֲנוּ** ההדיוטות
56 בפסק הדין, והפסידו את אחד מהנידונים, **לֹא יִשְׁלְמוּ** – לא יצטרכו
57 לשלם לו, כדי דין מומחה שפטור מלשלם כיון שדן ברשות, והרי
58 מבואר להלן (ג.) שדיין שאינו מומחה שטעה, משלם מכיסו לזה
59 שהפסיד לו. מתרצת הגמרא: אם נפטור אותם כדיינים שנטלו רשות,
60 **כָּל שֶׁכֶּן דְּנִפְשִׁי יוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת** – ודאי שיהיו מצויים יותר יושבי
61 קרנות שיסכימו ללמוד דיני הלואה ולדון אף שלא יהיו בקיאים,
62 שלא יחששו שאם יטעו יצטרכו לשלם.

63 מבררת הגמרא: **מָאי אִיקָא** – איזה הבדל יוצא להלכה בין **רַבָּא לְרַב**
64 **אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא**, הלא סוף סוף שניהם מודים שדיני הלואות
65 נידונים בשלשה הדיוטות. מבארת הגמרא: **אִיקָא בִּינְיָהוּ** – ההבדל
66 ביניהם הוא בדין **דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל**, שבדיעבד **שְׁנֵים שְׁדָנוּ** דיני הלואה,
67 **דִּינְהֵן דִּין** – יש תוקף לפסק שפסקו, **אֲלָא שְׁנִיקְרָאוּ** אותם שני
68 הדיינים **בְּיַת דִּין חֲצוּה'** – בית דין שעברו על מה שתיקנו חכמים
69 לדון דווקא בפני שלשה. **לְרַבָּא** הסובר שכן התורה צריך שלשה
70 דיינים, **לִית לִיה דְּשְׁמוּאֵל**, ושנים שדנו לא עשו כלום. **לְרַב אֲחָא**
71 **בְּרִיה דְּרַב אִיקָא** הסובר שחכמים הצריכו שלשה דיינים, **אִית לִיה**
72 **דְּשְׁמוּאֵל**, שבדיעבד מתקיים הדין גם בפחות משלשה.

73 שנינו במשנה: **נֹזֵק וְחָצִי נֹזֵק וְכו'** בשלשה. שואלת הגמרא: **נֹזֵק**
74 **הֵינִי חֲבָלוֹת** – הלא נזק כלול במה שנאמר שהחובל בחבירו נידון
75 בשלשה, שהרי הוא אחד מהחייבים שעליו לשלם. משיבה הגמרא:
76 **מִשּׁוּם דְּקָא בְּעֵי לְמִיתָנָא חָצִי נֹזֵק** – כיון שהתנא רצה לכתוב
77 במשנה את דין 'חצי נזק' שמשלם שור תם שנגח, **תָּנִי נָמִי** – הוא כתב
78 אגב כך גם דין **נֹזֵק שָׁלֵם**.

79 שואלת הגמרא: **חָצִי נֹזֵק** של שור תם **נָמִי הֵינִי חֲבָלוֹת** – גם הם
80 כלולים בחבלות, שהרי שור תם משלם על מה שחבל והזיק חצי נזק,
81 ואף חצי נזק לא היה לו לתנא להזכיר לאחר שכבר שנה דין חבלות.
82 מיישבת הגמרא: **תָּנָא מְמוֹנָא וְקִתְנִי קִנְיָא** – התנא שנה דין תשלומי
83 'חבלות' שהם חיוב 'ממון', שדין הוא שישלם את מה שהפחית את
84 שווי הנחבל, וכתב את דין 'חצי נזק' בפני עצמו, שאינו חיוב ממוני
85 אלא 'קנס' שקנסתו התורה כדי שישמור על שורו, ואגב כך כתב גם
86 'נזק שלם'.

87 מקשה הגמרא: **הֵינָחָא** – תירוץ זה מובן **לְמָאן דְּאֲמַר פְּלָגָא נִיזְקָא**
88 **קִנְיָא** – שמה שחייבה התורה לשלם חצי נזק על נגיחת שור תם אינו
89 מן הדין, אלא נחשב לתשלום קנס, ולכן נכתב דין חצי נזק בפני עצמו,
90 **אֲלָא לְמָאן דְּאֲמַר פְּלָגָא נִיזְקָא מְמוֹנָא** – שתשלום חצי נזק חיוב
91 ממון הוא, **מָאי אִיקָא לְמִימַר** – איזו סיבה יש לומר מדוע התנא נקט
92 נזק וחצי נזק אף שכבר נכללן ב'חבלות'.

93 הגמרא עונה תירוץ אחר: **אֲלָא, אִידִי דְּקָא בְּעֵי לְמִיתָנָא** – אגב זה
94 שהתנא רצה לכתוב במשנה את דין **תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתְשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה**
95 ו**חֲמִשָּׁה** שאינם כלולים ב'חבלות', משום **דְּמִמּוֹן**

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ע"ה רש"י תוספות

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות דכתיב (דברים יג) ודרשת חקרת הוא הדין לדיני ממונות: שלא תנעול דלת. שימנעו מלהלות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תהא עדותן מכוננת ויפסיד והכא נמי שמא לא ימצא מומחין לכופו לדין: אלא מעתה טעו. הדיוטות בדיני ממונות לא ישלמו דכיון דברשות רבנן קא נחתי הוו להו כמומחין וכל המומחה לב"ד אם טעה פטור מלשלם בדלקמן באחד דיני ממונות (דף לג.) הא שאינו מומחה חייב: כל שכן שאתה נועל דלת. דסבר דלמא טעו בי דינא ופטרי ליה ומפסידנא: אי הכי. דבהוראות והלואות שלשה בעינן למא ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין במה הן קתני: תרתי קתני. מצי למימר דיני ממונות דהיינו הוראות והלואות בשלשה כל דהו וגזילות וחבלות בג' מומחין ומשום דחלוקין בדיניהן לא כללינהו בחד כללא: ועוד. אי הדיא קתני למא לי למיתני תרי זמני שלשה הכי איבעי למיתני דיני ממונות שדן גזילות וחבלות בג': תרתי קתני. דודאי ג' בעינן דעירוב פרשיות כתיב כאן ומיהו בהדיוטות סגי משום דרבי חנינא והכי קאמר דיני ממונות דהיינו הוראות והלואות בשלשה הדיוטות וגזילות וחבלות בשלשה מומחין: מדאורייתא חד נמי כשר. בהוראה והלואה דכתיב תשפוט לשון יחיד ואין עירוב פרשיות כאן ומתניתין ודאי תרתי קתני כדאמרין ומיהו שלשה בהוראות והלואות לא מדאורייתא אלא מדרבנן: גזירה משום יושבי קרנות. תגרין שאין בקיאין בטיב דינן ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי: דנמיר. ששמע מחכמים ומדיינין הלכות דין מלוה: טעו לא ישלמו. דהא ברשות נחתי אפי' מדאורייתא: כל שכן דנפישו יושבי קרנות. דלא איכפת להו למיגמר: לרבא. דאמר מדאורייתא תלתא בעינן לית ליה דשמואל דאמר דיניהן דין: בית דין חצוף. שעברו על תקנת חכמים: היינו נוק חיינו חבלות. מאי קרי נוק ומאי קרי חבלות. הא נוק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא וליתני חבלות ולא בעי נוק: חצי נוק נמי היינו חבלות. דשור חם שחבל אינו משלם אלא חצי נוק וכיון דתנא חבלות אף חצי נוק במשמע: חבלות ממונא הוא דאפחתיה לדמי'. חצי נוק קנסא הוא דסתם שוורים אינם נגזרים ליה לה בעלעלם לשמור כל זמן שלא הועד ולא בעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירבה בשמירת שוורים: פלגא נוקא ממונא. בפרק ארבעה אבות (ב"ק דף טו.) פליגי בה דקסבר סתם שוורים נגזרים הם ומדינא כולוהו בעי לשלומי דהוה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:

שאינו

ונתן: ועוד שלשה למא לי. איכא דוכתי דריק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: ומדאורייתא חד נמי כשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ בצדק תשפט למא לי לכן נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: א' אפשר דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיני שז זה ופריך בגמרא כל כמניה דפסיל לדיינים ומשני בערבאות דסוריא ופירש שם בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמביא עליהם ראיא שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא בערבאות שנתמנו להיות לדיינים: כ"ש דנפישו יושבי קרנות. גם כאן פריך מזה הן כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר דליכא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישו לכן ישלמו כדי ישלמו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: לרבא לית ליה דשמואל. בה"ג פוסק בשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק ב' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דרב אשי בשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה בשמואל בעלמא סבירא להו בקיום ובהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי בשמואל דשנים שדנו דיהיה דין מודה דקים שטרות בג' כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיאת דחילמא רבנן דבי רבי אשי בשמואל סבירא להו ההם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו באודיאת וכתבו בהוראה בפני שנים בלא קצין ובהו אין הלכה כמותם כדאמר ההם בפני שנים וקטו מידי כותבין ופכני שלשה כותבין אפילו לא קטו מידי וכתבם פירש שהם דקבעי דוכתא ושלחו וזמנא ליה: נוק היינו חבלות. לא בשור שהיוק שור קאמר דהא איתא בהחובל (ב"ק דף פה. ושם) דגובין אותו בבבל ולא בעי מומחין אלא בשור שהיוק אדם והא דקאמר משום דקבעי למיתני ח"נ דלא כר"ע דקאמר (שם לג.) את חם שחבל באדם משלם כמותו נ"ש ומיהו נראה דאריירי בכל ענין אף בשור דאויק שור דהא מסיק בהחובל (שם דף פה.) דהא דגובין בבבל נוקי שור בשור היינו דווקא נוקי שן ורגל דמועדן מתחלתא אבל נוקי קרן אמרינן דהם דאין מועד בבבל:

אין

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה וחקירה בעדים וזממין כתיב בפרשת שופטים בדיני ממונות ובדיני נפשות וי"ל דמכל מקום לא הוה מצריכין דרישה וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא בעדים וזממין אי לאו דכתיב משפט אחד: שלא תנעול דלת בפני לוין כו'. גזילות וחבלות וכתובת אשה וירושות ומתנות כבולוהו נמי לא בעינן דרישה וחקירה כדי שתנעול דלת בפני גזלנין ואם תאמר מאי טעמא לא ניבעי מומחין בגזילות וחבלות כמו בהוראות והלואות ויש לומר דלגבי מומחים לא שייך למיחש ביה כמו זה דבששא מועטת אדם נמנע מלהלות לחבירו אם לא ימצא דיינין מוזמנים לבנות חביו אבל גזילות וחבלות יודע הגולן שיטריח הגולל אחר המומחין עד שימצא לרן עם הגולן ועי"ל בגזילות וחבלות נמי בעו דרישה וחקירה ולא ממעטינן אלא הוראות והלואות והא דמוקי בריש אחד דיני ממונות (לקמן דף לב.) מתניתין דמצרכה דרישה וחקירה בדיני קנסות לאו דווקא דיני קנסות קאמר דגזילות וחבלות קרי להו נמי קנסות כדאשכחן לקמן (דף יג.) גבי שאלמלא הוה בטלו דיני קנסות דמיידי בכל הנהו דבעי שלשה מומחין מיהו כתובת אשה וירושות ומתנות ונוקי שור בשור הוי בכלל הוראות והלואות וכל הנהו דמסקינן בהחובל (ב"ק דף פה.) דעבידנן שליחותיהו וגובין אותו בבבל ולא בעי מומחין ואם תאמר והא אשכחן בכמה דוכתינן שהיו דנין בבבל גזילות וחבלות פ"ב (ב"ק דף כא.) גבי ההוא גברא דבנה אפרסא אקילקלתא דיתמי וחנן בשא (שם דף לו.) דתקע ליה לחבירה וכן בכמה מקומות ויש לומר דבכל הנהו אפשר שדחקו זה את זה ע"י דתפסי או דאמר אקבעיה לדינא בארץ ישראל כדאייתא בסוף פרק קמא דב"ק (דף טו.) וי"מ דוקא גזילות שעל ידי חבלות תמו דמינעו בי תרי ומחו אהורי עד שתוקף אחד וגזול את חבירו כדי האי גזונא לא שכיח ולא עבידנא שליחותיהו וא"ת והיאך הוה דנין דיני גזילות ובאיחורו נשך (ב"מ דף סא.) היאך הוה דנין דיני ריבית הא אמרינן ריש הגזול קמא (דף צד.) הגולנים ומלוי ריבית שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל דהא אמרינן בימי רבי שנתיב משנה זו ומפרש רבינו חם דווקא בימיו ולא לפני ולאחריו משום עובדא דהתם ולכיה לא פריך התם כמכמה משניות אלא מברייתות ששנאן רבי לרבי חייא: אלא מעתה טעו לא ישלמו. פירש בקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו מומחה כממוחה ולשון כ"ש שאתה נועל כו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע מלשון כ"ש דמכח נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרוצו להתמצע בדין ואם תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אא"כ נטל ונתן ביד כדאמר באחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) ויש לומר דפריך למאן דמחייב בלא נטל

חד נמי כשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ בצדק תשפט למא לי לכן נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: א' אפשר דלית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף כג.) דתנן זה פוסל דיני שז זה ופריך בגמרא כל כמניה דפסיל לדיינים ומשני בערבאות דסוריא ופירש שם בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי בזמן שמביא עליהם ראיא שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא בערבאות שנתמנו להיות לדיינים: כ"ש דנפישו יושבי קרנות. גם כאן פריך מזה הן כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואז אי אפשר דליכא חד דגמיר ומשני כ"ש דנפישו לכן ישלמו כדי ישלמו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: לרבא לית ליה דשמואל. בה"ג פוסק בשמואל אע"ג דרבא פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דאמר בפרק ב' דכתובות (דף כב. ושם) גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דרב אשי בשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה בשמואל בעלמא סבירא להו בקיום ובהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי בשמואל דשנים שדנו דיהיה דין מודה דקים שטרות בג' כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מ. ושם) וכן הא דאמר בזה בורר (לקמן דף ל. ושם) גבי אודיאת דחילמא רבנן דבי רבי אשי בשמואל סבירא להו ההם נמי ה"פ כשמואל בעלמא סבירא להו באודיאת וכתבו בהוראה בפני שנים בלא קצין ובהו אין הלכה כמותם כדאמר ההם בפני שנים וקטו מידי כותבין ופכני שלשה כותבין אפילו לא קטו מידי וכתבם פירש שהם דקבעי דוכתא ושלחו וזמנא ליה: נוק היינו חבלות. לא בשור שהיוק שור קאמר דהא איתא בהחובל (ב"ק דף פה. ושם) דגובין אותו בבבל ולא בעי מומחין אלא בשור שהיוק אדם והא דקאמר משום דקבעי למיתני ח"נ דלא כר"ע דקאמר (שם לג.) את חם שחבל באדם משלם כמותו נ"ש ומיהו נראה דאריירי בכל ענין אף בשור דאויק שור דהא מסיק בהחובל (שם דף פה.) דהא דגובין בבבל נוקי שור בשור היינו דווקא נוקי שן ורגל דמועדן מתחלתא אבל נוקי קרן אמרינן דהם דאין מועד בבבל:

אין דורשין תחילות. פי' בקונטרס משום דאיצטריך למומחין וקשה דמיסך דכ"ע אין דורשין תחילות ור' יאשיה אמר לך אם כן נכתוב קרא אל השופט דהא משופט לא ידעין מומחין כמו שפירש בקונטרס עצמו ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דינא הרגיל ולא אצל הדיוט לכך נראה דה"ק אין דורשין תחילות למנינא ואע"ג דלא איצטריך למומחין

וכן משמע בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן דלקמן (דף ד.) דבסכת בסכת בסכות מפרש בפ"ק דסוכה (דף ה.) בחד לישנא דכ"ע יש אם למסורת ופליגי בדורשין תחילות ומשמע דכ"ע סבבא לא בעי קרא ואפי' מדליגן חד לגופיה ולא מוקמינן למנינא למאן דלא דריש תחילות וצריך לדקדק בכל הנהו דלקמן (דף ד.) קרנת קרנת קרנות לטטפת לטטפת לטטפות וי' כהנים דסוף פירקין (דף יד.) דדרשין כולוהו למנינא ולא אמרינן אין דורשין תחילות:

רבי יהודה אומר שבעים. והא דאמר רבי יהודה בפרק החליל (סוכה דף נא: ושם) גבי אלכסנדריא של מצרים שהיו בה ע"א קתדראות של זהב כנגד ע"א זקנים של סנהדרין גדולה היינו משום דמשה על גביהו וכן בכל סנהדרין גדולה היה שם מופלא שבב"ד שלא היה מן החשבון:

מוקי לה בדיני נפשות אבל בדיני ממונות לא. משום דקרא משמע בדיני נפשות דכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות דמשמע דבר שהוא רע לכל דהיינו זהב כנגד ע"א זקנים ממונות זכות לזה וחובה לזה ואף על גב דדיני נפשות נמי קרי ליה זכותיה דגואל הדם בריש אחד דיני ממונות (לקמן דף לג.) מ"מ חשיב ליה רעות כיון דאין מרויח כלום במיתתו של זה ועדים וזממין אף על גב דכי מייחבי מפתר רוצח בכך מכל מקום אפשר דמייפטי כולוהו בהכחשה הלכך חשיב ליה רעות כי מייחבי עדים וזממין מיתה ועוד מצי למימר דע"כ נמי קרא בדיני נפשות משום דדרשין בריש פירקין (דף ב.) לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה ולא שייך בדיני ממונות דרע לזה וטוב לזה:

דיני ממונות לא כ"ש. תימא דבריש המוכר פירות (כ"ב דף צב:) קאמר שמואל דאין הולכים בממון אחר הרוב ואמאי לא נילף בק"ו מדיני נפשות כדאמר הבא ואין לומר דדיני נפשות גופיהו לא אזלינן בתר רובא ברובא דליתיה קמן אלא ברובא דאיתיה קמן דהא בריש פרק סורר ומורה (לקמן דף טז.) משמע דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא בדיני נפשות כגון רוב נשים לט' יולין ורובא דאינשי דטעו בעיבורא דירחא וצ"ל דרובא לרדיא ובני לא חשיב כי הנך רובא הלכך לא סומכין אהך רובא בדיני ממונות: **מסנהדרין** גדולה פריך שפיר דשבעים ואחד כתיב כדדריש בסוף פירקין (דף יז.) אבל סנהדרין קטנה דעשרים כתיב ותו לא כדריש בריש פירקין עדה שופטת ועדה מצלת ואי עשרים בגמר דין כתיב בל"ט סגי:

ורבנן

בעל הבית אל האלהים משעת קריבה שלשה שנים, אף למעלה שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי כאן חמשה. ואלהים למעלה. מה למעלה שנים, אף למעלה שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי כאן חמשה. ואלהים למעלה.

שאניו משתלם בראש. שמשלם יותר מן הקרן וצחי נזק משלם פחות מן הקרן בראש היינו קרן דכתיב (ויקרא ה) ושלם אותו בראשו: אין דורשין תחילות למניין דלגופיה אתא דלבעי מומחין דאלהים לשון גדולה ורבנות: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד וזוגות דצריך לקיים בו אחרי רבים להטות ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים: א"כ.

דלא למידרשיה אתא לכתוב אל השופט: לגבי דינא. אצל דין הרגיל ולא אצל הדיוט: ור' יאשיה. דבעי קרא לאתויי שלישי מי לית ליה ב"ד נוטה שצריך שלא יהא בית דין שקול כדי שיתקיים בו הטיה אחרי רבים ולדידיה ארבעה או ששה שצריך דאי בעי בית דין נוטה קרא לאתויי שלישי למה ליה והתניא ב"ד. והא קרא דריש: סבר לה. רבי יאשיה כרבי יהודה דאמר סנהדרין גדולה שבעים דהוו להו וזוגות וקרא מוקי לה לקמן לדרשה אחריתי: דכתיב: קראי. לקמן (דף יז.) בשליה פירקין: סמיכת זקנים. על ראש פר העדה: ואין ב"ד שקול. וסותם זקנים בית דינא משמע: עדיפא מדר' יהודה. כלומר ר' יאשיה חיזק את דבריו יותר מדר' יהודה: אלא האי לגמט מאי עביד ליה. בשלמא לר' יהודה מוקי לה בשאר בית דין: בדיני נפשות. שתקיים בו הטייתך לטובה על פי אחד כדאמר במתניתין ואי הוי וזוגות ליכא הטיה בפחות משנים: לימא דלא בר' יאשיה. דאי בר' יאשיה כיון דשלישי מקראי לילף להו ולא משום נוטה צריך שתהא דעת שאלהי שוח: אפי' תימא ר' יאשיה. מודה דהיכא דחלוקין אזלינן בתר רובא: כד' שיגמר הדין. אם יחלקו שיהא שלשה רוב ונלך אחריהם: אפ"ו. כי הו תלתא מעיקרא מי לא גמיר דינא בתרי: מפני גמר דין. שצריך שלשה בגמר דין. אלא מעתה. דקראי בגמר דין קיימ: תהא סנהדרין גדולה ב"ד. אלא מאי טעמא לא אמרת הכי: דאספה לי ב"ד. ר' אבהו קאמר לה לכולהו מילתא ובלשון קושיא: ושפמו העדה. וילפינן מנינה במתניתין כ"ג לסנהדרין קטנה: ונקרב בעל הבית אל האלהים. דילפינן מנינה משעת קריבה קאמר: וישעיון. לשון רבים: למטה. וישעיון אלהים: למעלה. עד האלהים יבא וההוא דונקרב לא קחשיב דקסבר אין דורשין תחילות:

יש

נפשות. אבל בדיני ממונות לא? אלא, הא דתנן שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב, וזכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי, תיב. נימא, דלא פרבי יאשיה. אפילו תימא רבי יאשיה, מיייתי לה בקל וחומר מדיני נפשות, ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא ויל בתר רובא, דיני ממונות לא פל שפן: תנו רבנן, דיני ממונות בשלשה. רבי אומר, בחמשה, כדי ששגמר הדין בשלשה. אטו בתלתא, מי לא גמר דינא בתרי? הכי קאמר, מפני שגמר דין בשלשה. אלא קסבר תלתא פי כתיבי, בגמר דינא כתיבי. מנדרף בה רבי אבהו, אלא מעתה, תהא סנהדרין גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי ששגמר הדין בשבעים ואחד, ותהא סנהדרין קטנה צריכה ארבעים וחמשה כדי ששגמר הדין בשלשה ועשרים. אלא אספה לי שבעים איש אמר רחמנא, משעת אספה שבעים. וישפטו העדה והצילו העדה נמי משעת שפיתת העדה, הכי נמי ונקרב

בעל הבית אל האלהים משעת קריבה שלשה שנים, אף למעלה שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי כאן חמשה. ואלהים למעלה. מה למעלה שנים, אף למעלה שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי כאן חמשה. ואלהים למעלה.

ורבנן

שְׁאִינוּ מִשְׁתַּלֵּם בְּרֹאשׁ הוּא – שאִינוּ משלם רק את הקרן שהוא שווי
הגניבה, אלא יותר, תָּנָא נָמִי תשלומי חֲצִי נֶזֶק, דְּמִמֶּנּוּ שְׁאִינוּ
מִשְׁתַּלֵּם בְּרֹאשׁ הוּא – שאִינוּ משלם את הקרן שהוא הנזק, אלא
פחות ממנו, וְאִי־דִּקָּא פְּעִי לְמִיתָנָא – ואגב שרצה להשמיענו חֲצִי
נֶזֶק, תָּנָא נָמִי נֶזֶק.
מבִּבְרַת הגמרא: שְׁלֹשָׁה מִנְלָן – מנִין לנו שדיני ממונות הם בשלשה
דיינים. מבִּבְרַת הגמרא: דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ, מִמָּה שְׁנֹאמַר בְּשׁוּמֵר שְׁטוּעֵן
שֶׁהִפְקִדוֹן נִגְנַב (שמות כב ז) וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים – שיבוא
לפני הדיין לדין, הָרִי לְמִדּוּנָא פָּאן דִּין אַחֶד, וּמִזָּה שְׁנֹאמַר שׁוֹב (שם ח)
עַד הָאֱלֹהִים וְבֹא דְבַר שְׁנֵיהֶם – שיביאו את טענותיהם לדין, הָרִי
כָּאן שְׁנֵים, וּמִזָּה שְׁנֹאמַר שׁוֹב אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים – לפי מה
שיחייב אותו הדיין (וישלו), הָרִי כָּאן שְׁלֹשָׁה, דְּבַר רַבִּי יִאֲשִׁיָּה. רַבִּי
יוֹנָתָן אֹמֵר, ה'אלהים' שְׁנֹאמַר רֹאשׁוֹן בְּפִרְשָׁה, תְּחִילָה נֹאמַר, וְאִין
דּוֹרְשִׁין תְּחִילָת – הפסוק שכתוב תחילה, הוּא הַפְּסוּק שְׁמִמְנו
לומדים את עיקר הדין שצריך מומחים, ולכן אין לדרשו לענין מנִין
הדיינים, אֲלָא לומדים כך, מִמָּה שְׁנֹאמַר עַד הָאֱלֹהִים וְבֹא דְבַר
שְׁנֵיהֶם, הָרִי כָּאן דִּין אַחֶד, וּמִזָּה שְׁנֹאמַר אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים,
הָרִי כָּאן שְׁנֵים, וְכִיוֹן שְׁאִין עוֹשִׂים בֵּית דִּין שְׁקוֹל – שִׁמְסַפֵּר הַדֵּינִים
שבו שוה בזוגות, לכן מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד דִּין אַחֶד, הָרִי כָּאן
שְׁלֹשָׁה.
מבִּבְרַת הגמרא: נִימָא – האם נאמר שְׁדוֹרְשִׁין תְּחִילָת קְמִיפְלָנִי –
שרבי יאשיה ורבי יונתן חולקים בכל מקום שלמים לפי מספר
הפעמים שהוזכר בתורה, האם ניתן לדרוש גם את הפסוק הראשון,
דְּמַר וְרַבִּי יִאֲשִׁיָּה סָבַר, דּוֹרְשִׁין תְּחִילָת, וְמַר וְרַבִּי יוֹנָתָן סָבַר,
אִין דּוֹרְשִׁין תְּחִילָת. דוחה הגמרא: לֹא, דְּכּוֹלִי עֲלֵמָא סוֹבְרִים שֶׁבְּכָל
מקום אִין דּוֹרְשִׁין תְּחִילָת, וְרַב כָּאן אִמַּר לָךְ רַבִּי יִאֲשִׁיָּה שִׁישׁ טַעַם
מיוחד לדרוש גם את הפסוק הראשון למנִין, שאם הפסוק נאמר רק
ללמד את עיקר הדין שצריך מומחים, אִם כֵּן, נִימָא קִרְא וְנִקְרַב
בְּעַל הַבֵּית אֶל הַשּׁוֹפֵט – שהפסוק יאמר לשון 'שופט' ולא 'אלהים',
מֵאִי אֶל הָאֱלֹהִים, שְׁמַע מִיָּה שֶׁהִפְסוּק בֹּא גַם לְמִדּוּנָא
על מנִין הדיינים, שיהיו שלשה. מבִּבְרַת הגמרא: וְרַבִּי יוֹנָתָן לֹא חֵשׁ
לדיוק זה ולדרוש את הפסוק הראשון למנִין, שכן מה שכתבה התורה
'אלהים' לִישָׁנָא דְּעֲלֵמָא נִקְטָא – נקטה את הלשון הרגיל בפי בני אדם,
בְּדִאמְרֵי אִינְשִׁי – כמו שרגילים אנשים לומר, מֵאִין דִּיאֵית לִיהּ דִּינָא
לִיקְרַב לְנָבִי דִּינָא – מי שיש לו דין לדון, ילך לפני דִּין המומחה,
'ואלהים' משמע דִּין מומחה.
מקשה הגמרא: וְרַבִּי יִאֲשִׁיָּה שֶׁמְצַרֵּךְ פְּסוּק עַל דִּין שְׁלִישִׁי, וְכִי לִית
לִיהּ – האם אינו סובר שצריך בֵּית דִּין נִזְמָה – שיהיה אפשר לקיים
בו הטיה אחרי הרוב, אלא מכשיר הוא בית דין של ארבעה או ששה,
וְהַתְנִיָּא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֹמֵר, מִה
תְּלַמּוּד לומֵר לְנִמּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת (שמות כג ב), תְּתוּרָה אִמְרָה,
עֲשֵׂה לָךְ בֵּית דִּין נִזְמָה – ואפשר לקיים בו הטיה אחרי הרוב,
ונמצא שביט דִּין שאִינוּ נוטה פסול מן התורה. מתרצת הגמרא: רַבִּי
יִאֲשִׁיָּה סָבַר לָהּ בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, דְּאִמַּר סְנֵהדְרִין גְּדוּלָה הִיתָה
שֶׁל שְׁבָעִים דֵּינִים שְׁהוּא מִנִּין זוּגִי, מִשּׁוּם שֶׁאִין צָרִיךְ בֵּית דִּין נוֹטָה.
דְּתַנּוּ בְּמִשְׁנֵיתִי, סְנֵהדְרִי גְּדוּלָה הִיתָה שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחֶד דֵּינִים, רַבִּי
יְהוּדָה אֹמֵר, שֶׁל שְׁבָעִים.
מקשה הגמרא: כִּיצַד מִתּוֹרַצַת שִׁטַּת רַבִּי יִאֲשִׁיָּה עַל פִּי שִׁטַּת רַבִּי
יְהוּדָה, אִימַר דְּשִׁמְעָתָ לִיהּ – הרי כל מה ששמעת שֶׁלְרַבִּי יְהוּדָה אִין
צָרִיךְ בֵּית דִּין נוֹטָה, הוּא דוּקָא בְּסִנְהֶדְרִי גְּדוּלָה, וּמִשּׁוּם דְּכִתְיָבִי
קִרְא – שֶׁכֵּן הוּא דוֹרֵשׁ מִן הַפְּסוּק, אוֹלַם בְּשֹׁאֵר בִּי דִּינָא, מִי שְׁמַעְתָּ
לִיהּ – האם גם שמעת שסובר שאין צריך בית דין נוטה. הגמרא
ממשיכה ושואלת: וְכִי תִימָא שֶׁלְרַבִּי יְהוּדָה לֹא שְׁנָא בֵּין סְנֵהדְרִין
גְּדוּלָה לְשֹׂאֵר בְּתֵי דֵינִים, וְהִתְנֵן בְּמִשְׁנֵיתִי, סְמִיכַת וְקָנִים עַל פִּר
העלם דבר של ציבור, וְצִרְפִּית עֲגֻלָּה, נַעֲשִׂית בְּשִׁלְשָׁה זָקִנִים, דְּבַרִּי
רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, בְּחִמְשָׁה, וְאִמְרִינוּ לְבֹאֵר מֵאִי מַעְמָא
דְּרַבִּי יְהוּדָה, שְׁנֹאמַר בְּפִרְשָׁת פִּרְ הָעֵלֶם דְּבַר (ויקרא ד טו) וְסִמְכוּ זָקֵנִי
הָעֵדָה אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּה, תִּיבַת 'וְסִמְכוּ' מִשְׁמַע שְׁנֵים, וְכֵן
תִּיבַת 'וְקָנִי' מִשְׁמַע שְׁנֵים, הִרִי כָּאן אַרְבַּע, וְכִיוֹן שְׁאִין עוֹשִׂים בֵּית דִּין

שְׁקוֹל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אַחֶד, הָרִי כָּאן חֲמִשָּׁה. הִרִי שְׂרַבִי יְהוּדָה
סוֹבֵר שֶׁבְּשֹׂאֵר בְּתֵי דֵינִים אִין עוֹשִׂים בֵּית דִּין שְׁקוֹל. מִתּוֹרַצַת הַגְּמָרָא:
דְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה עֲדִיפָא – חִזַּק אֶת דְּבָרֵיו יוֹתֵר מִדְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאִילוּ
רַבִּי יְהוּדָה, דוּקָא בְּסִנְהֶדְרִי גְּדוּלָה הוּא דְלִית לִיהּ צוּרֵךְ שִׁיחָא בֵּית
דִּין נוֹטָה, הֵא בְּשֹׁאֵר בִּי דִינָא אִית לִיהּ שְׁצִרֵךְ בֵּית דִּין נוֹטָה. וְרַבִּי
יִאֲשִׁיָּה, בְּשֹׁאֵר בִּי דִינָא נָמִי לִית לִיהּ – גַּם כֵּן אִינוּ סוֹבֵר שְׁצִרֵךְ בֵּית
דִּין נוֹטָה.
שואלת הגמרא: וְאֲלָא הֵא לְנִמּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת, שְׁמִמְנו
למדו שצריך בית דין נוטה, מֵאִי עֲבִיד לִיהּ – לאיזה ענין דורש אותו
רַבִּי יִאֲשִׁיָּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מוֹקִים לָהּ – מַעֲמִיד פְּסוּק זֶה בְּדִינִי
נְפִשׁוֹת, שְׁבֹדֵן צָרִיךְ בֵּית דִּין נוֹטָה, כְּדִי שִׁיתְקִים בּוֹ הִטִּיה לְטוֹבָה עַל
פִּי אַחֵר כְּמִבּוּאֵר בְּמִשְׁנָה (בבא מציעא כג). אֲבָל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת לֹא, וְלִכֵּן הַצָּרִיךְ
פְּסוּק נוסף ללמוד על דִּין שְׁלִישִׁי.
מבִּבְרַת הגמרא: אֲלָא, הֵא דְּתַנּוּ בְּמִשְׁנָה לְהֵלֵן (בבא מציעא כט), הִיוּ שְׁנֵים מִן
הַדֵּינִים אֹמְרִים פְּלוּנִי וְכָפִי וְדִין אַחֶד אֹמֵר חֲיִיב, הִרִי הוּא וְכָפִי,
וְאִם הִיוּ שְׁנֵים אֹמְרִים חֲיִיב וְאַחֶד אֹמֵר וְכָפִי, הִרִי הוּא חֲיִיב. נִימָא
דְּלֹא בְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה, שֶׁלְדַבְּרֵיו מִה שְׁצִרֵךְ דִּין שְׁלִישִׁי נִלְמַד מִפְּסוּק,
וְלֹא מִשּׁוּם הַצּוּרֵךְ בְּדַעַת נוֹטָה, וְיֵשׁ מְקוֹם לומר שֶׁפֶסֶק הַדִּין צָרִיךְ
לִהְיוֹת עַל יְדֵי שְׁלֹשֶׁת בְּדַעַת אַחַת. דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִימָא –
ניתן לומר שדין זה שפוסקים כמו הרוב אף שהם שנים, הוּא אִפִּילוּ
לְשִׁיטַת רַבִּי יִאֲשִׁיָּה, שֶׁכֵּן מֵיִתִּי לָהּ – לומד הוא זאת בְּקָל וְחוֹמֵר
מִדִּינֵי נְפִשׁוֹת, וְכֵן דִּינֵי נְפִשׁוֹת דְּחִמְרֵי – שהם חמורים, אִמַּר
רַבְּהִינָא זִיל בְּתַר רִזְבָא – לך אחרי הרוב, שְׁנֹאמַר 'אחרי רבים
לְהַטּוֹת', דִּינֵי מְמוֹנוֹת הַקְּלִים לֹא כָּל שְׁבֵן שֶׁנִּפְסוּק בָּהֶם לְפִי הָרֹב.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁיטָה נוספת בענין מנִין הַדֵּינִים בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת: תַּנּוּ
רַבֵּנּוּ, דִּינֵי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה. רַבִּי אֹמֵר, בְּחִמְשָׁה, בְּרִי שְׁיִנְמַר הָדִין
בְּשִׁלְשָׁה, שְׁהֵם הָרֹב מִתּוֹךְ הַחֲמִשָּׁה. שואלת הגמרא: אֲמַר בְּתַלְתָּא
– וכי כשדנים בפני שלשה מִי לֹא נִמַּר דִּינָא בְּתַר – האם לא נגמר
הדין על פי רוב, אף כשהם שנים. מִיִּשְׁבַת הַגְּמָרָא: הִכִּי קֹאמַר, מִסְּנִי
שְׁצִרֵךְ שְׁיִנְמַר הָדִין יִהְיֶה פְּסוּק וְהִכְרַעַה שֶׁל שְׁלֹשָׁה דֵּינִים, אֲבָל
כְּשִׁדְנִים בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, פְּעָמִים שְׁדִין נִגְמַר רַק עַל פִּי דַעַת שְׁנֵים.
מִדֵּינִים מִכָּר הַגְּמָרָא: אֲלָמָּה קִסְבָּר – מְבִיאָרֵה זֶה מוֹכַח שֶׁרַבִּי סוֹבֵר
דְּתַלְתָּא בִּי בְּתִיבִי, בְּגִמְרֵי דִינָא בְּתִיבִי – שְׁשִׁלְשַׁת הַדֵּינִים שֶׁנִּכְתְּבוּ
בְּתוֹרָה, נִכְתְּבוּ לְלַמְּדֵנוּ עַל גִּמְרֵי הָדִין, שִׁיּוּכְרַע הָדִין עַל פִּי שְׁלֹשָׁה.
הַגְּמָרָא דוחה בִּיאָרֵה זֶה: מִנְּהַר בְּתִיבִי רַבִּי אֲבָהוּ – רַבִּי אֲבָהוּ גִינָה וְבִיטֵל
אֶת הַבִּיאָרֵה שֶׁבִּיאָרֵנוּ בְּדַבְּרֵי רַבִּי, וְתַמָּה, אֲלָא מַעְתָּה שֶׁהִמְנִין
שֶׁהוּזְכַּר בְּתוֹרָה נֹאמַר לַעֲנִין גִּמְרֵי הָדִין, וְכַכִּי שִׁיגְמַר הָדִין עַל פִּי רֹב
שֶׁל שְׁלֹשָׁה, תֵּהֵא סְנֵהדְרִי גְּדוּלָה שְׁנֹאמְרוּ בִּה שְׁבָעִים וְאַחַת, צָרִיכָה
בְּתַחֲלִיל הָדִין מֵאִה וְאַרְבָּעִים וְאַחֶד דֵּינִים, בְּרִי שְׁיִנְמַר הָדִין בְּרֹב
שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחֶד. וְכֵמו כֵּן תֵּהֵא סְנֵהדְרִי קִטְנָה שְׁנֹאמְרוּ בִּה עֶשְׂרִים
וְשִׁלְשָׁה, צָרִיכָה בְּתַחֲלִיל הָדִין אַרְבָּעִים וְחִמְשָׁה דֵּינִים, בְּרִי שְׁיִנְמַר
הָדִין בְּרֹב שֶׁל שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים. מִסִּיִּם רַבִּי אֲבָהוּ, אֲלָא בַּהֲכַרַח שֶׁמִּנִּין
הַדֵּינִים שֶׁכָּרָה תוֹרָה הוּא בְּתַחֲלִיל הָדִין, בְּסִנְהֶדְרִין גְּדוּלָה 'אִסְכָּה
לִי שְׁבָעִים אִישׁ' אִמַּר רַבְּהִינָא (בבבב יא טז), וְהַכּוֹנֵה שֶׁמְשַׁעַת אִסְיָפָה
– כְּשִׁנְאִסְפִים לִדִּין יִהְיוּ שְׁבָעִים, וְלֹא שִׁיגְמַר הָדִין בְּשְׁבָעִים. וְכֵמו כֵּן
הַפְּסוּק (שם לה כד) 'וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה וְהַצִּילוּ הָעֵדָה' שֶׁמִּלְמַדְנוּ
סְנֵהדְרִין קִטְנָה הִיא שֶׁל עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה דֵּינִים, נָמִי הַכּוֹנֵה
שֶׁמְשַׁעַת שְׁפִיטַת הָעֵדָה – בּוֹמֵן הַמְשַׁפֵּט, יִהְיוּ עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה, וְלֹא
שִׁיגְמַר הָדִין בְּעֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה. הִכִּי נָמִי מִה שְׁנֹאמַר בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת
(שמות כב ז) וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים' שֶׁמִּלְמַדְנוּ שְׁנִידוֹן בְּפָנֵי
שְׁלֹשָׁה, מְשַׁעַת קְרִיבָה לִדִּין יִהְיוּ שְׁלֹשָׁה, וְלֹא שִׁיגְמַר הָדִין בְּשִׁלְשָׁה.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרַת בְּאוֹפֵן אַחֵר אֶת שִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעְיָא חֲמִשָּׁה דֵּינִים:
אֲלָא, הֵינּוּ מַעְמָא דְרַבִּי, מִמָּה שְׁנֹאמַר (שם כב ח) אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן
אֱלֹהִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, מִשְׁמַע תִּרִי – שְׁנֵי דֵּינִים, וּמַעְתָּה יֵשׁ לְלַמְּדוֹ
בְּגִזְרָה שׁוֹה לְהַבִּיא עוֹד שְׁנֵים, שֶׁכֵּן נֹאמַר 'אֱלֹהִים' לְמָטָה – בְּפִסּוּק
הָאִמּוֹר 'יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים', וְנֹאמַר אֱלֹהִים לְמַעְלָה – בְּפִסּוּק לְפָנֵינוּ, עַד
הָאֱלֹהִים וְכָא, מִה 'אלהים' הָאִמּוֹר לְמָטָה שְׁנֵים, אִם 'אלהים'
הָאִמּוֹר לְמַעְלָה שְׁנֵים, הִרִי אַרְבַּעַה. וְכִיוֹן שְׁאִין עוֹשִׂים בֵּית דִּין
שְׁקוֹל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אַחֶד, הָרִי כָּאן חֲמִשָּׁה.

מבארת הגמרא: וְרַבִּינָן הַסּוֹבְרִים שְׂדֵי בַשְּׁלֹשָׁה דִּינִים, אִינֵם דּוֹרְשִׁים
מִירְשֵׁיעוֹן שְׁנֵי דִּינִים, שֶׁכֵּן 'רִישֵׁיעוֹן' בְּתִיב, חֹסֵר וֹא"ו, וְאִין לַלְמוּד
מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ שְׁנִים.
בְּתִיבוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, פְּעָמִים שִׁישׁ סְתִירָה בֵּין מִשְׁמַעוֹת הַתִּיבָה
כְּפִי שְׁנַמְסֵרָה לְמִשָּׁה וּנְכַתְּבָה בַּתּוֹרָה ('מִסּוֹרֶת'), לְבִין מִשְׁמַעוֹת
הַתִּיבָה כְּפִי שְׂהִיא נִקְרֵאת עִם הַנִּיקּוּד 'מִקְרָא', כְּגוֹן בְּעֵינֵינוּ הַמִּקְרָא
'רִישֵׁיעוֹן' בַּלְשׁוֹן רַבִּים מִשְׁמַע שְׁנֵי דִּינִים, וְהַמְסוֹרֶת 'רִישֵׁיעוֹן' מִשְׁמַע
דִּין יָחִיד. וְנַחֲלֹק אִיזוֹ מִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשִׁים לַעֲיָקָר, הָאֵם 'יֵשׁ אִם
לְמִסּוֹרֶת', כְּלוּמֹר שְׁהַעֲיָקָר הוּא כְּמוֹ הַמְסוֹרֶת, דְּהֵינּוּ מִשְׁמַעוֹת
הַכְּתִיבָה לֹא הַנִּיקּוּד, אוֹ יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, כְּלוּמֹר שְׁהַעֲיָקָר כְּמוֹ
הַמִּקְרָא, דְּהֵינּוּ מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק כְּפִי שְׁנִקְרָא עִם הַנִּיקּוּד. לַהֲלֹן
מִבֵּיאה הַגְּמָרָא תְּנֵאִים נּוֹסְפִים שְׁסוֹבְרִים כְּרַבִּי שְׁהַעֲיָקָר הוּא
'הַמִּקְרָא'.
אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַי (יֹסֵף) [יֹסֵף] אָמַר ו-בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי, וְרַבִּי
יְהוּדָה בֶּן רוּעִין, וְכִית שְׁמַאי, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרַבִּי עֲקִיבָא, בּוֹלְהוּ
סְבִירָא לְהוֹ, יֵשׁ אִם לְמִקְרָא – שְׁהַעֲיָקָר כְּמִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא כְּפִי
שְׁנִקְרָא עִם הַנִּיקּוּד.
הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת הֵיכָן מְצִינוּ שְׁהֵם סּוֹבְרִים כֵּן: רַבִּי, הָא דְאָמְרִין – מִזָּה
שֶׁאִמְרֵנוּ לַעֲלִי, שְׁדוֹרֵשׁ 'רִישֵׁיעוֹן' בַּלְשׁוֹן רַבִּים לְשְׁנֵי דִּינִים, וְדוֹרֵשׁ כֵּךְ
מִשּׁוֹם שֶׁכֵּךְ נִקְרָא לְפִי הַנִּיקּוּד.
וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן רוּעִין, מְצִינוּ שְׁסוֹבֵר יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא
(סְפִירָא תוֹרֵיעַ פ"א), שְׁאֵלּוּ תַלְמִידִים אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רוּעִין, בַּפְּסוּק
שֶׁנֶּאֱמַר לַעֲנִין לִידֵת נִקְיָה וְטָמְאָה שְׁבָעִים בְּנִדְתָּהּ, אָקְרָא אֲנִי –
הֲרִינִי יֹכֹל לְקֹרֵא 'שְׁבָעִים' בְּמָקוֹם 'שְׁבוּעִים', שְׁהֲרִי לֹא נִכְתַּב
'שְׁבוּעִים' בְּכַתִּיב מֵלֵא, וְאִם כֵּן יֹכֹל אֲנִי לֹמַר שְׁתָּהּ יוֹלְדֵת נִקְיָה
טָמְאָה לִידָה בְּמִשְׁךְ שְׁבָעִים יוֹם. אֲמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רוּעִין, מִן
הַפְּסוּקִים יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שִׁמִּי טוֹמְאָה לְנִקְיָה הֵם שְׁבוּעִים, שְׁהֲרִי
הַכְּתוּב טָמְאָה וְטָהֳרָה בְּלִידֵת זָכָר – לִימַד שִׁישׁ יְמֵי טוֹמְאָה וְיְמֵי דְמִי
טַהֲרָה בִּאֲשֶׁה הַיּוֹלְדֵת זָכָר. וְכֵן טָמְאָה וְטָהֳרָה בְּנִקְיָה – לִימַד שִׁישׁ יְמֵי
טוֹמְאָה, וְיְמֵי דְמִי טַהֲרָה בִּיּוֹלְדֵת נִקְיָה, מָה – כֵּשֶׁם שֶׁלַעֲנִין יְמֵי
הַטַּהֲרָה אוֹי בְּשִׁטְיָהֶר בְּזָכָר, בְּנִקְיָה טִיהַר בְּפִלִּים, שְׁבוֹכֵר יְמֵי
הַטַּהֲרָה הֵם שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ יוֹם, וּבִנְקִיבָה הֵם שִׁישִׁים וְשֵׁשׁ יוֹם, אָף
לַעֲנִין טוֹמְאָת הַלִּידָה, בְּשִׁטְיָמָא בְּלִידֵת זָכָר, בְּלִידֵת נִקְיָה טִימָא
בְּפִלִּים, וְכִינן שְׁבוֹכֵר הִיא טַמְאָה שְׁבוּעָה, נִלְמַד שְׁבִנְקִיבָה הִיא טַמְאָה
רַק שְׁבוּעִים. לְאַחַר שְׁנִיצְאוּ תַלְמִידֵיהּ, יָצָא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רוּעִין,
וּמְחִיזִיר אַחֲרֵיהֶם – קֹרָא לְהֵם שִׁיחֲזוֹר אֲלֵיהּ. אָמַר לָהֶן, אֵי אַתֶּם
זְקִינִים לָכֵךְ – לְהוֹכִיחָה זֹו, שֶׁכֵּן יֵשׁ רֵאִיָּה מַעֲצֵם הַפְּסוּק, מִשּׁוֹם
'שְׁבָעִיָּים' קְרִינֵן – אֲנוּ קוֹרְאִים שְׁבוּעִים בּוֹא"ו, וְיֵשׁ אִם לְמִקְרָא –
וְהַעֲיָקָר כְּפִי הַמִּשְׁמַעוֹת שְׁנִקְרָא עִם הַנִּיקּוּד.
בֵּית שְׁמַאי, מְצִינוּ שְׁסוֹבְרִים יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, דְּתִנְנֵן בְּמִשְׁנָה (וּבְחִים לו')
בְּעֵינֵי מִתְּנוֹת שְׁנוֹתָנִים מִדֵּם הַקֶּרֶן עַל קְרֻנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, כֹּל הַדִּמִּים הַנִּתְּנִין ו-שְׁצָרִיכִים לְהוֹרֵק מִדָּמִם, עַל מִזְבֵּחַ
הַחִיצוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שְׁחָן אַרְבַּע, שְׁנֵתָנֵן רַק בְּמִתְּנָה ו-בּוֹרִיקָה) אַחַת
עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ, בִּיפֶּר בְּדִיעֵבַד, (שְׁנֵאֲמַר 'וְדָם וְכֹהֵף יִשְׁפֹּךְ'), וּבְקֶרֶן
חֲמִטָּה שְׁצָרִיךְ לְתֵת מִדְּמָה אַרְבַּע מִתְּנוֹת, נִרְצָה בְּדִיעֵבַד כְּשֶׁנֶּתַן שְׁתֵּי
מִתְּנוֹת. וְכִית הֵלֵל אוֹמְרִים, אָף בְּחִמְטָה שְׁנֵתָנֵן בְּמִתְּנָה אַחַת
בְּמָקוֹם אַרְבַּע, בִּיפֶּר בְּדִיעֵבַד.
וְאַחֲרֵי רַב הוֹנָא לְבֹאֵר, מָאי טַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי שְׁבַחְסָתָא רַק אִם
נָתַן לְכָל הַפְּחוֹת שְׁתֵּי מִתְּנוֹת כִּיפֶּר. שֶׁכֵּן בְּפִרְשִׁיּוֹת שֶׁל חֲסָתָא חִיצוֹנָה
וְשֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן נֶאֱמַר בְּנִתְיַנֵּת הָדָם עַל קְרֻנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, 'קְרֻנוֹת',
'קְרֻנוֹת', 'קְרֻנוֹת', שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וּמִכָּךְ שְׁקוֹרְאִים 'קְרֻנוֹת' בַּלְשׁוֹן
רַבִּים יֵשׁ לַלְמוּד מִכָּל אֶחָד שְׁתֵּים, הֲרִי פֶאֶן שֵׁשׁ מִתְּנוֹת, אֲרִפֵּעַ מִתּוֹכָן
בָּא לַלְמוּד לְמַצְוָה לְכַתּוּלָהּ, שִׁישׁ לְתֵת אַרְבַּע מִתְּנוֹת עַל אַרְבַּע
קְרֻנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְשְׁתֵּים מִדֵּן לְעֵבֶב, שֶׁאֵם לֹא נָתַן לְכָל הַפְּחוֹת שְׁתֵּי

מִתְּנוֹת, לֹא נִתְּכַפֵּר לוֹ.
וְכִית הֵלֵל אוֹמְרִים, רַק מִתְּנָה אַחַת מִעֲכַבְתָּ, מֵאַחַר שְׁבַתּוֹרָה נִכְתַּב
פְּעַם אַחַת 'קְרֻנוֹת' עִם וֹא"ו, שְׁמַשְׁמַע שְׁתֵּים, וּפְעָמִים נִכְתְּבוּ 'קְרֻנוֹת'
'קְרֻנוֹת' בְּלֹא וֹא"ו, שְׁכָל אַחַת מִשְׁמַע קֶרֶן אַחַת, הֲרִי פֶאֶן אֲרִפֵּעַ
מִתְּנוֹת, שְׁלֹשָׁה מֵהֶם מִלְּמִדִּים לְמַצְוָה לְכַתּוּלָהּ, וְאַחַת לְעֵבֶב.
וְנִמְצִינוּ לְמִדִּים מִדְּבַרִּי רַב הוֹנָא שְׁלִבִית שְׁמַאי הַעֲיָקָר כְּמִשְׁמַעוֹת
הַמִּקְרָא כְּפִי הַנִּיקּוּד.
שְׁאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְאַיָּמָא ו-נֶאֱמַר דְּבּוֹלָהּ לְמַצְוָה – שְׁכָל הָאֲרַבַּע
'קְרֻנוֹת' יֵשׁ לְדוֹרֵשׁ לְמַצְוָה לְכַתּוּלָהּ, וְלִבִּית הֵלֵל שְׁדוֹרֵשׁוּ רַק אַרְבַּע
מִתְּנוֹת אִין מִקּוֹר לַלְמוּד עַל אָף אַחַת מִזְּמִתְנוֹת שְׁהִיא מִעֲכַבְתָּ.
מִיִּשְׁבֵּת הַגְּמָרָא: לֹא יִתְּכֵן לֹמַר שֶׁלֹּא תִּהְיֶה אָף אַחַת מִזְּמִתְנוֹת
מִעֲכַבְתָּ, שֶׁכֵּן בְּפֶרָה בְּכָדִי לֹא אֲשַׁבְּחֵן – לְהַתְּכַפֵּר בְּלֹא שׁוּם מִתָּן
דְּמִים לֹא מְצִינוּ.
רַבִּי שְׁמַעוֹן, מְצִינוּ שְׁסוֹבֵר יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא (סוֹכָה ו')
בְּעֵינֵי מִנְיֵן הַדְּפּוֹת שְׁצָרִיךְ לְהַכְשֵׁר סוֹכָה, דַּעַת חֲכָמִים, צָרִיךְ שִׁיחֲזוּ
שְׁתֵּים בְּהִלְכָתָן – שְׁתֵּי דְפּוֹת שְׁלִימוֹת, שְׁכָל אַחַת שְׁבַע טַפְחִים
בְּגוֹבָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְאֵילּוּ הָדוֹפֵן הַשְּׁלִישִׁית דִּי שְׁתָּהּ אֲפִילוּ
בְּמִשְׁךְ אוֹרֶךְ טַפַּח אֶחָד וּבְגוֹבָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר,
שְׁלֹשׁ דְּפּוֹת בְּהִלְכָתָן – שְׁלִימוֹת, וְרַבִּיעִית אֲפִילוּ טַפַּח.
מִבְּרִית הַגְּמָרָא: פְּמָאי קְמִיפְלִי – בְּמָה נִחְלֹק רַבִּנָּן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן.
מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: רַבִּנָּן סְבִירָא, יֵשׁ אִם לְמִסּוֹרֶת, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא,
יֵשׁ אִם לְמִקְרָא. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: רַבִּנָּן סְבִירָא יֵשׁ אִם לְמִסּוֹרֶת –
הַעֲיָקָר הוּא כְּפִי מִשְׁמַעוֹת הַכְּתִיבָה לֹא הַנִּיקּוּד, וְכִינן שְׁנִכְתַּב בַּתּוֹרָה
פְּעָמִים (וּקְרָא כֵּג מִב-מג) 'בְּסִפְכָּת' 'בְּסִפְכָּת' בְּלֹא וֹא"ו, בַּלְשׁוֹן יָחִיד, וּפְעַם
נּוֹסֶפֶת 'בְּסוֹפְכוֹת' בַּלְשׁוֹן רַבִּים, שְׁמַשְׁמַע שְׁתֵּים, הֲרִי פֶאֶן אֲרִפֵּעַ
דְּפּוֹת, דֵּל חַד קְרָא לְגוֹפִיָּה – הַפְּחַת פְּסוּק אֶחָד שְׁבֹא לַעֲצֵם מְצוֹת
יִשְׁרִיבָה בְּסוֹכָה, פֶּשׁוּ לְהוֹ תִּלְתָּ – נִשְׁאָרוּ בִּידֵינוּ לִימּוֹד עַל שְׁלֹשׁ
דְּפּוֹת, אֲתָאי הִלְכָתָא – בָּאָה הִלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי, גְּרַעְתָּא
ו-הַפְּחִיתָה) לְשִׁיעוֹר דּוֹפֵן הַשְּׁלִישִׁית, וְאַקְמִיתָא אֲטַפַּח – וְהַעֲמִידָה
אוֹתָהּ עַל שִׁיעוֹר טַפַּח. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא, כִּינן שְׁלִפִי הַמִּקְרָא אֲנוּ
קוֹרְאִים 'בְּסוֹפְכוֹת' 'בְּסוֹפְכוֹת' 'בְּסוֹפְכוֹת', הֲרִי כֹאן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בַּלְשׁוֹן
רַבִּים, וְיֵשׁ לַלְמוּד מִכָּל אֶחָד שְׁתֵּים, הֲרִי פֶאֶן שֵׁשׁ, דֵּל חַד קְרָא
לְגוֹפִיָּה – הַפְּחַת פְּסוּק אֶחָד שְׁבֹא לַעֲצֵם מְצוֹת יִשְׁרִיבָה בְּסוֹכָה, פֶּשׁוּ
לְהוֹ אֲרִפֵּעַ – נִשְׁאָרוּ בִּידֵינוּ לִימּוֹד עַל אַרְבַּע דְּפּוֹת, אֲתָאי הִלְכָתָא
לְמִשָּׁה מְסִינִי, גְּרַעְתָּא ו-הַפְּחִיתָה) לְשִׁיעוֹר דּוֹפֵן רַבִּיעִית, וְאַקְמִיָּה
אֲטַפַּח – וְהַעֲמִידָה אוֹתָהּ עַל שִׁיעוֹר טַפַּח.
רַבִּי עֲקִיבָא, מְצִינוּ שְׁסוֹבֵר יֵשׁ אִם לְמִקְרָא, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא (תוֹרָה
כְּהִנִּים אֲמוֹר פ"ב) לִגְבִי אוֹזֶהֶת כֹּהֵן גְּדוֹל עַל טוֹמְאָת אֶהֱל הַמֵּת, רַבִּי
עֲקִיבָא אוֹמַר, מִנְיֵין לְשִׁיעוֹר שֶׁל רַבִּיעִית דֵּם שְׁנִיצְאָה מְשִׁנֵּי מֵתִים
שְׁמִטְמָא בְּטוֹמְאָת אֶהֱל הַמֵּת, שְׁנֵאֲמַר בְּכֹהֵן גְּדוֹל (וּקְרָא כֹא יא) 'עַל כֹּל
נִפְשוֹת מֵת לֹא יָבֹא' – שֶׁלֹּא יָבֹא לְאַהֲל שִׁישׁ בּו 'נִפְשוֹת' מֵת, כְּלוּמֹר
דֵּם שְׁנִקְרָא 'נִפְש', שֶׁאָף הוּא מְטַמָּא בְּאוֹהֵל הַמֵּת, וּמִזָּה שֶׁנֶּאֱמַר
'נִפְשוֹת' בַּלְשׁוֹן רַבִּים וְנִמָּן' בַּלְשׁוֹן יָחִיד, יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ לְאַסוֹר דֵּם הַבָּא
מִשְׁתֵּי נִפְשוֹת – שְׁתֵּי מִתִּים וְשִׁיעוֹר אֶחָד, דְּהֵינּוּ שִׁיעוֹר מִיתָה שְׁהוּא
רַבִּיעִית. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּנָּן הַסּוֹבְרִים שֶׁאִין דֵּם מְשִׁנֵּי מִתִּים
מִצְטָרֵף לְטַמָּא בְּרַבִּיעִית, טַעְמָם הוּא, הוּאִיל וְנִפְשָׁת' בְּתִיב חֹסֵר
וֹא"ו, מִשְׁמַע דֵּם הַבָּא מִמֵּת אֶחָד. וְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁמִטְמָא בְּדָם מְשִׁנֵּי
מִתִּים סוֹבֵר שִׁישׁ אִם לְמִקְרָא, וְהַעֲיָקָר כְּפִי מִשְׁמַעוֹת הַקְּרִיָּאָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתְּקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרַי עֲקִיבָא, מִי אִיכָא דְּלִית לָהּ
– וְכִי יֵשׁ מִי שֶׁאִינוּ סוֹבֵר שִׁישׁ אִם לְמִקְרָא, וְהִתְנִיָּא בְּבִרְיָתָא, נֶאֱמַר
בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת כג טז) 'לֹא תִבְשַׁל גִּידִי בְּחֶלֶב אֲמֹ' – אִין לְבִשַׁל בִּשְׂר גָּדִי
בְּחֶלֶב שְׁנַחֲלָב מֵאֲמֹ, יֹכֹל הִיִּית לְקֹרֵא אֶת הַפְּסוּק כֵּךְ, 'בְּחֶלֶב אֲמֹ',
כְּלוּמֹר שְׁהֵאִסוֹר הוּא לְבִשַׁל בִּשְׂר עִם חֶלֶב, אֲבָל בְּחֶלֶב מוֹתֵר לְבִשַׁל.

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" עט רש"י תוספות

יש אם למקרא. בתר קרייה אולינן דהיא עיקר: הא דאמרן. ירשעון קרינ: אקרא אני. יכולני לקרות וטמאה שבעים כנדרתה (ויקרא יב) דהא לא כתיב שבועיים מלא: טמא בזכר. שבעת ימים: ופיהר. שלשים ושלשת ימים: ושימא בנקבה. לשבועיים: ופיהר. ששים יום וששת ימים: כפלים. וטמאה דיוולדת זכר שבעה הלכך דנקבה שבועיים:

כל הניתנין. עולה ושלמים ואשם הטעונן שתי מנות שזן ד' שנתנן במתנה אחת: כיפר. דכתיב ודם זבחיך ישפך שפיכה אחת במשמע: קרנות קרנת קרנת. (ויקרא ד) בחטאת של מזבח החיצון כתיב בשעיר דנשיא כתיב קרנת חסר ובכבשה יחיד כתיב (שם) קרנות מלא ובשעיר יחיד כתיב (שם) קרנת חסר אבל הנך דפר כהן משיח והעלם דבר במזבח הפנימי כתיב (שם) והתם כולו מורו דמתנה אחת מעכבת בהן וב"ש אזלי בתר קרייה: ואימא. לביה כולו למצוה דהא כולו צריכי למכתב למצוה ועיכוב דהא מנא להו אימא אע"פ שלא נתן כלום כיפר: בכדי. בלא כלום: שנים. דפנות של סוכה: בהלכתן. שלימות: אפילו מפת. ברם ר' טפחים: למסורת. שנמסרה כתיבתו לכתבו חסירה: אתאי הלכתא. דאמרין התם מחיצות הלמי' ומוקמינן לה לגרוע לזופן אתאי: נפשות. היינו דם דאקרי נפש: רביעית. היא שיעור חיותו של אדם ובלא"ה לא איקרי מת עד שיהא בו שיעור מיתה: שתי נפשות. משמע משני ב"א וכתב מת כדי מיתה היינו רביעית: ורבנן פליגי עליה ואמרי עד שיהא השיעור מאדם אחד דנפשת חסר כתיב: כחלב אמו. יכול בחלב אמו אבל בחלב מותר לבשל: אמרת

קמפילגי? רבנן סברי, יש אם למסורת, ורבי שמעון סבר, יש אם למקרא. רבנן סברי, יש אם למסורת 'בפסכת' 'בפסכת' 'בפסות' הרי פאן ארבע, דל חד קרא לגופיה, פשו להו תלת, אתאי הלכתא גרעתא לשלישית, ואוקימתא אטפח. ורבי שמעון סבר, 'בפסות' 'בפסות' 'בפסות', הרי פאן שש, דל חד קרא לגופיה, פשו להו ארבע, אתאי הלכתא גרעתא לרביעית, ואוקימתא אטפח. רבי עקיבא, דתניא רבי עקיבא אומר, מניין לרביעית דם שציצא משני מתים שמתמא באהל, שציצאמר על כל נפשות מת לא יבא, שתי נפשות ושיעור אחד. ורבנן, 'נפשת' כתיב. מתקורף לה רב אחא בר יעקב, מי איפא דלית ליה יש אם למקרא, והתניא 'בחלב אמו' יכול 'בחלב' אמרת

צריך קרא דלא עדיפי מחטאת וכן משמע התם בסוף הסוגיא דקאמר דלהנך תנאי דמפקי האי דם זבחיך ישפך לדרשה אחרינא כל הניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר מנא להו ומשני סברי להו כבית הלל דאמרי אף חטאת שנתנו במתנה אחת כיפר וילפי כולו מחטאת ותמיה למיל קרא דמאי תיתי דמעכבי הא אפילו לב"ש לא ילפי מחטאת דאיכא למיפך שכן חטאת וד' קרנות ועוד דמשמע התם דאפילו לב"ה דא דמעכבי אי לאו דילפי מחטאת ונראה לפרש דהיינו טעמא משום דמתנות של קרנות נפקא לן בפרק איהו מקומן (שם דף גג) מדכתיב סביב וזהו חשבונא כולה במתנה אחת א"נ משום דכתיב סביב טובא ושינה הכתוב לעכב להכי איצטרך קרא בין לב"ש בין לב"ה. לעכב. וא"ת הוה ליה למימר שלש לעכב דכי כתיב נמי אלא ד' הוה דיענא אחת לעכב דכפרה בכדי לא אשכחן כדאמרי בית הלל ואכתי מיתירי תרי לרבות שנים וי"ל דבית שמאי לית להו הדיא סברא א"נ קסברי כיון דאיכא שפיכות דמים ליסוד לאו כפרה בכדי הוא: מניין לרביעית דם כו'. תימא למיל קרא להכי מ"ש משני חצאי ויתים מב' מתים שמתמא ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עב) נמי דבעי רבי ישמעאל קרא לרביעית דם הבא מן המת שמתמא למה לי קרא תיפוק ליה מידי דהוה אבשר המת דדם חשוב כבשר כדמובח בהמוציא יין (שבת דף עז. ושם) ובהמנחות והנסכים (מנחות דף קד. ושם) גבי דם נבלה דמטמא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית מטמא מידי דהוה אבשר ויש לומר דשאני מת דאפי' בשר עצמו לא היה מטמא אי לאו משום דמוקמו נעשה צלקת כדאמר במסכת נדה בפרק דם הנדה (דף נה). דבעי אין גזעו מחליף הלכך דם כיון דגזעו מחליף אי לאו דרבי קרא הייתי מטמא דהא דנקט מניין לרביעית דם הבא משני מתים שהוא מטמא לאו משום שיהיה פשוט לו במת אחד כלאו האי קרא דאי במת אחד היה טמא ה"ה בשני מתים אי ליכא מיעוט דהא תנן בפרק קדשי מזבח (ובבבב דף יז. ושם) כל שטמאתו ושיעורו שוה מצטרפין זה עם זה והא דמטהרי רבנן דפליגי אר"ע משום דמטהרי קרא כדאמר נפשת כתיב והא דאיצטרך קרא בדרם השרץ בפרק קדשי מזבח (שם) אע"ג דחשיב כבשר מכל מקום איצטרך לדם צלול דמטמא כבעדשה אף על גב דכי מיקריש מפחית טובא ולהכי תנן התם (שם) דם השרץ ובשרו מצטרפין דשיעורן שוה אבל דם נבלה ובשרה לא וכן מוכח בירושלמי בריש המוציא יין דאמר דם הנבלה טמא והתנן דם השרץ ובשרו מצטרפין ואין לנו כיוצא בו ומיהו קשה דבפרק כל שעה (פסחים דף כב. ושם) לא משני אקושיא דם כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה כדמשני אקושיא דחלב וגיד משמע דם לא חשיב כבשר לכך צ"ל שיש שום ריבוי דמרביתן ביה דם נבלה ולכתיב דמרביתן מסתבר לאוקמי ברביעית שיכול לקרוש ולעמוד על כזית אבל קשה דאם כן דם שרץ נמי דאית ביה ריבויא נבעי מנייה כל כך שיכול לקרוש ולעמוד על כעדשה: ורבנן נפשת כתיב. תימא דרבי ישמעאל סבר לקמן יש אם למסורת והיינו כרבנן דדרשי נפשת ואם כן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב). דפליגי ר' ישמעאל ור"ע דדריש ר' ישמעאל הנוגע במת בנפש רביעית דם מטמא וקאמר ר"ע לטעמיה דאמר אף משני מתים מטמא לרבי ישמעאל למה לי תרי קראי בדרם המת דמטמא:

ורבנן ירשעון כתיב. וישכבן כתיב דפרק במה בהמה (שבת דף נה) אפי' רבי מודה משום דקרא מוכח דפנחס לא חטא שייחוס הכתוב: כולוהו סבירא להו יש אם למקרא. הא דלא חשיב הכא רבי יוחנן בן ברוקא דמסכת סוכה פרק לולב וערבה (דף מה) דאמר חריות של דקל היו מביאין ומפרש בגמרא משום דכתיב כפות אחד ללולב ואחת (לערבה)

למזבח ורבנן מפרשי' כפת כתיב משום דרבי לוי מפרש התם טעמא אחרינא ונראה דדוקא הכא שמקרא ומסורת מבכשי אהדיי אית להו יש אם למקרא אבל היכא דלא מבכשו אהדיי דרשי תרווייהו דהא רבי ורבי עקיבא ור' שמעון דסברי הכא יש אם למקרא מחייבין בפרק ספק אבל (כריתות דף יז) ובפרק דם שחיטה (שם דף כב) בחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן אשם תלוי משום דמצות כתיב אלא היינו משום דקרא ומסורת דהתם לא מבכשי אהדיי ואפשר לקיים שניהם שבא המקרא דמצות קרינ לחייב אשני מצות דהיינו ב' תחיבות והמסורת בא לחייב על כל מצוה אחת ובפרק כל שעה (פסחי' דף לו. ושם) נמי דריש ר"ע גבי לחם עוני מקרא ומסורת ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לז) תנא נמי ר"ע אומר בשם שלולב אחד כו' ומפרש בגמרא לולב אחד משום דכתיב כפת וכן ר"ש דריש בפ"ק דקדושין (דף יח) גבי בבגדו בה מקרא ומסורת ומיהו קשה מר' עקיבא דלא דריש התם אלא מקרא לחוד ואמאי לא דריש התם תרווייהו כמו גבי לחם עוני וע"פ דמסקינן בפרק קמא דסוכה (דף ו) לחוד לישנא דב"ע רבי שמעון ורבנן יש אם למסורת ובפרק כיצד צולין (פסחים דף פה) גבי בבית אחד יאכל קסבר יש אם למקרא וע"פ דפ"ק דסוכה (ד' ט) פסלינן לב"ע סוכה תחת סוכה מרביתן בסכת ולא אמרין יש אם למקרא: אקרא

אני שבעים. ה"מ לשנויי כדמשני בפ' ב"ש (ובבבב דף יח) (לח) משום דכתיב כנדרתה פירוש כך יש להוסיף נקבה על ימי שבע טמאה דוכר: מה כשסידר בזכר. ה"מ למימר מה בזכר ימי טהרה מרובים על ימי טמאה אף נקבה ימי טהרה מרובים על ימי טמאה: כל הניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר. ובבבב בריש ב"ש (דף לו) תניא מניין לניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך ונראה דרך דרשה אתאי אליבא דבית שמאי דלביה לא

צריך קרא דלא עדיפי מחטאת וכן משמע התם בסוף הסוגיא דקאמר דלהנך תנאי דמפקי האי דם זבחיך ישפך לדרשה אחרינא כל הניתנין על המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כיפר מנא להו ומשני סברי להו כבית הלל דאמרי אף חטאת שנתנו במתנה אחת כיפר וילפי כולו מחטאת ותמיה למיל קרא דמאי תיתי דמעכבי הא אפילו לב"ש לא ילפי מחטאת דאיכא למיפך שכן חטאת וד' קרנות ועוד דמשמע התם דאפילו לב"ה דא דמעכבי אי לאו דילפי מחטאת ונראה לפרש דהיינו טעמא משום דמתנות של קרנות נפקא לן בפרק איהו מקומן (שם דף גג) מדכתיב סביב וזהו חשבונא כולה במתנה אחת א"נ משום דכתיב סביב טובא ושינה הכתוב לעכב להכי איצטרך קרא בין לב"ש בין לב"ה. לעכב. וא"ת הוה ליה למימר שלש לעכב דכי כתיב נמי אלא ד' הוה דיענא אחת לעכב דכפרה בכדי לא אשכחן כדאמרי בית הלל ואכתי מיתירי תרי לרבות שנים וי"ל דבית שמאי לית להו הדיא סברא א"נ קסברי כיון דאיכא שפיכות דמים ליסוד לאו כפרה בכדי הוא: מניין לרביעית דם כו'. תימא למיל קרא להכי מ"ש משני חצאי ויתים מב' מתים שמתמא ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עב) נמי דבעי רבי ישמעאל קרא לרביעית דם הבא מן המת שמתמא למה לי קרא תיפוק ליה מידי דהוה אבשר המת דדם חשוב כבשר כדמובח בהמוציא יין (שבת דף עז. ושם) ובהמנחות והנסכים (מנחות דף קד. ושם) גבי דם נבלה דמטמא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית מטמא מידי דהוה אבשר ויש לומר דשאני מת דאפי' בשר עצמו לא היה מטמא אי לאו משום דמוקמו נעשה צלקת כדאמר במסכת נדה בפרק דם הנדה (דף נה). דבעי אין גזעו מחליף הלכך דם כיון דגזעו מחליף אי לאו דרבי קרא הייתי מטמא דהא דנקט מניין לרביעית דם הבא משני מתים שהוא מטמא לאו משום שיהיה פשוט לו במת אחד כלאו האי קרא דאי במת אחד היה טמא ה"ה בשני מתים אי ליכא מיעוט דהא תנן בפרק קדשי מזבח (ובבבב דף יז. ושם) כל שטמאתו ושיעורו שוה מצטרפין זה עם זה והא דמטהרי רבנן דפליגי אר"ע משום דמטהרי קרא כדאמר נפשת כתיב והא דאיצטרך קרא בדרם השרץ בפרק קדשי מזבח (שם) אע"ג דחשיב כבשר מכל מקום איצטרך לדם צלול דמטמא כבעדשה אף על גב דכי מיקריש מפחית טובא ולהכי תנן התם (שם) דם השרץ ובשרו מצטרפין דשיעורן שוה אבל דם נבלה ובשרה לא וכן מוכח בירושלמי בריש המוציא יין דאמר דם הנבלה טמא והתנן דם השרץ ובשרו מצטרפין ואין לנו כיוצא בו ומיהו קשה דבפרק כל שעה (פסחים דף כב. ושם) לא משני אקושיא דם כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה כדמשני אקושיא דחלב וגיד משמע דם לא חשיב כבשר לכך צ"ל שיש שום ריבוי דמרביתן ביה דם נבלה ולכתיב דמרביתן מסתבר לאוקמי ברביעית שיכול לקרוש ולעמוד על כזית אבל קשה דאם כן דם שרץ נמי דאית ביה ריבויא נבעי מנייה כל כך שיכול לקרוש ולעמוד על כעדשה: ורבנן נפשת כתיב. תימא דרבי ישמעאל סבר לקמן יש אם למסורת והיינו כרבנן דדרשי נפשת ואם כן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב). דפליגי ר' ישמעאל ור"ע דדריש ר' ישמעאל הנוגע במת בנפש רביעית דם מטמא וקאמר ר"ע לטעמיה דאמר אף משני מתים מטמא לרבי ישמעאל למה לי תרי קראי בדרם המת דמטמא:

דנין חטאת וארבע קרנות. תימה הא אפי' פנים מפנים לא גמרינן בפרק ב"ש (ובזחים דף לט:) דבעי קרא לפר כהן משיח ולפר העלם דבר של ציבור ולשעירי ע"ז אף על גב דכולהו חטאות ניהו וכו' דלא אתו חיצונות מפנימיות ושמה כיון דאשכחן דלא פליג קרא התם מהשתא לא מחלקין אפי' חיצונות מפנימיות:

לטטפת

לטטפת לטוטפות. תימה דלא כתיב וי' בין פ"א לת"ו בכולהו ויש מפרשים משום דכתיב לטוטפת וגורעין וי' דבריש התיבה ומוסיפין בסוף התיבה ודורשין כדאשכחן בפרק ב' דבזחים (דף כה.) ולקח מדם הפר דם מחפר יקבלו ובריש יש נחלקי (כ"ב דף ק"א) דרשינן ונתתם את נחלתו לשארו נחלת שארו לו וקשה דבפרק חזקב (כ"מ דף נ"ד) אמר גבי הקדש כתיב ויסף חמישית אע"ג דכי שקלת לר"ו דיוסף ושדית ליה אחמישית סוף סוף הו' ליה חמישיתו ולא נימא לשדיה בין י"ד לת"ו דהו' חמישית משמע דבאמצע תיבה אין מוסיפין ומידו אשכחן בפרק מומין אלו (בכורות ד' מ"ד:) גבי מרוח אשך דתנן ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר שמרניז חשוכין ומפרש בגמרא דגורעין ח' ממרוח ושדינן אשך ואל"ף דאשך שדינן אמרו וקרי ביה מראו חשך ויבדשו איבא פלוגתא דר' אמי בשם ר' יוחנן אמר גורעין לדרוש מתחלת הפרשה לסופה פירוש מתחלת התיבה לסופה ור' יוחנן בשם ר' ירמיה אמר אפי' באמצע תיבה ור"ת מפרש דר"ו דלטוטפת דריש וד"ג לטטפת לטוטפת חשופת הרי כאן ד' ואע"ג דר"ש לא דריש וי' וי' למיד דריש כדאמר בהערל (יבמות דף עב:) גבי והנותר:

טט

בכתפי שתיים. פ' בתיבה אחת רמז הכתוב ארבע בתים בין שתי הלשונות כתפי ואפריקי ומכיון דאשכחין ליה בחד תיבה לית לן לרבוני טפי אי' וסא דלא דרשין בתים טובא משום דלא מצינו בתורה כתובים אלא ב' פרשיות וי"מ דלרבי עקיבא דל חד לגופיה ומשני טוטפות דריש ד' בתים לכל לשון שני טוט ושני פת: בדרך שבא לראות. פ' בקונטרס בדרך שבא לראותך בן אתה בא לראות לו מה הוא רואה אותך שלם אף אתה רואה אותו בשתי עיניך ולפי זה קאי יראה אקדוש ברוך הוא וקאי יראה אזכורך ואין הלשון משמע בן אלא תרוייהו משמע אזכורך לכך מפרש רבינו תם איפכא בדרך שזכורך בא לראות את פני השכינה שהקדוש ברוך הוא רואהו בשתי עיניו כן זכורך רואהו בשתי עיניו שלו וניתא השתא לשון בא דשכינה תמיד בבית המקדש: דרך בישול אסרה תורה. ובחלב אינו בישול אלא סיגון כדפירש בקונטרס והאי דקרי לצלי קרי בישול בפרק כל שעה (פסחים דף מא.) ושם שאני התם דכתיב ובשל מבושל מ"מ וי"מ דרך בישול אסרה תורה דבאל בישול שרי וע"י בישול אסור לאפוקי חלב דבאלו הכי אסור וקשה לפי זה דחלב ומתה אסרינן בחלב בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ו; ודף קטו.) למיד איסור חל על איסור וקאמר התם חלב ומתה לא צריכא קרא:

ואם

וקרינא ירָאָה תרוייהו דרשינן ירָאָה כל זכורך שיראו פני השכינה ירָאָה משמע שיתראו לפניו שהוא בא לראותו ויקיש ראייתך לראיתו בדרך שהקב"ה בא לראותך כך בא לראות לו מה הוא רואה אותך כשהוא שלם שנאמר (דברים יא) עיני ה' אליהך בה מראשית אף אתה רואה אותו בשתי עיניך אלמא אע"ג דכי הדדי ניהו דרשינן מסורת וגבי חלב אמו מאן לימא דלא לידרש חלב אמו בתר מסורת: דרך בישול. חלב צלול כמים ואיבא בישול אבל חלב אינו בישול אלא טגון.

אמרת, יש אם למקרא. אלא, דכולי עלמא יש אם למקרא. ורבי ורבנן בהא קמיפלגי, רבי סבר, ירשיעון אלהים אחרוני, ורבנן סברי, ירשיעון והאי ורבי יהודה בן רועי, לא פליגי רבנן עליה. בית הלל דתניא 'וכפר' 'וכפר' 'וכפר', מפני הדין. והלא דין הוא, נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה, מה דמים האמורים למטה, שנתנן במתנה אחת כיפר, אף דמים האמורים למעלה, שנתנן במתנה אחת כיפר. או כלך לדרך זו, נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים בפנים. מה דמים האמורים בפנים, חיפור אחת ממתנות לא עשה ולא כלום, אף דמים האמורים בחוץ, חיפור אחת ממתנות לא עשה כלום. נראה למי דומה, דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מפנים. או כלך לדרך זו, דנין חטאת וארבע קרנות, מחטאת וארבע קרנות, ואל יוכיח זה שאין חטאת וארבע קרנות, תלמוד לומר 'וכפר' 'וכפר' 'וכפר', מפני הדין. 'כיפר' אף על פי שלא נתן אלא שלשה. 'כיפר', אף על פי שלא נתן אלא שתיים. 'כיפר' אף על פי שלא נתן אלא אחת. ורבי שמעון ורבנן בהא פליגי, רבי שמעון סבר, סכבא לא בעי קרא. ורבנן סברי, סכבא בעי קרא. ורבי עקיבא ורבנן בהא פליגי, רבי עקיבא סבר, 'נפשות' תרתי משמע, ורבנן סברי, 'נפשות' דעלמא משמע. ורבנן עלמא יש אם למקרא? והתניא 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטוטפות' הרי כאן ארבע, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אינו צריך, 'טט' בכתפי שתיים, 'פת' באפריקי שתיים. אלא, לעולם פליגי, והני מילי כי פליגי, היכא דשני קרא מפורשת, אבל האי 'חלב' 'חלב' דכי הדדי ניהו, יש אם למקרא. והרי 'יראה' 'יראה' דכי הדדי ניהו ופליגי, דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא, הסומא באחת מעיניו, פטור מן הראיה, שנאמר 'יראה', 'יראה', בדרך שבא לראות כך בא לראות, מה לראות בשתי עיניו אף לראות בשתי עיניו. אלא אמר רב אהא בריה דרב איקא, אמר קרא, 'לא תבשל גדי', דרך בישול אסרה תורה. תנו רבנן, דיני ממונות בשלשה ואם

ואם

אמרת יש אם למקרא. וליכא מאן דפליג דאי פליגי בשר בחלב מנא לן דאסור: ירשיעון אלהים אחרוני. לכו מאלהים האמור למעלה בעינא תרתי ולמעלה דומיא דלמטה הרי ד' דהיאך והאי ירשיעון אלהים האמור למעלה ואלהים האמור כאן ולעולם לשון רבים משמע: וכפר וכפר וכפר. בשעיר נשיא ובשעירה יחיד ובכבשה יחיד כתיב (ויקרא ד) ומשמע דסגי בכפרה אחת כדמפרש: מפני הדין. והוצרכו ליתב כולן דאי לא הו' כתיבי הו' מיינתא מדינא דכולהו מתנות מעכבי שיכול לא גרסינן. והלא דין הוא. דלא ליעכבו למא לי לרבווי דבכפרה אחת סגי נאמרו דמים. בפרשה למטה גבי חטאת העוף דשמיעת הקול דכתיב (ויקרא ה) והוזה מדם החטאת על קיר המזבח: ונאמרו דמים למעלה. בחטאת בהמה: שנתנו במתנה אחת כיפר. דהא לא כתיב קרנות. לשון אחר נאמרו דמים למטה למטה מחוט הסיקרא בעולה ושלמים ואשם ונאמר דמים למעלה למעלה מחוט הסיקרא דהיינו חטאת בהמה דכתיבי בה קרנות (ויקרא ד) מה דמים האמורים למטה שנתנן במתנה אחת כיפר דהא אפי' ב"ש מודו בשאר קרבנות דכתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך. לשון אחר למטה בפרשה תחתונה דיקרא באשמות כתיבי לשון אמצעי עיקר: בפנים. חטאות הפנימיות דפר כהן משיח והעלם דבר הטעונן שבע חיות על הפרוכת ועל מזבח הזהב ותנן בהו מתנה אחת מחטא דין קרנות באיזהו מקומן (ובזחים מזו.) ונפקא לן מקראי בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) ועשה כאשר עשה מה ת"ל לכפול בהזאות מלמד שאם חסר אחת מכל המתנות לא עשה כלום: דנין חטאת. ונאמרו בה קרנות מחטאות הפנימיות שזון חטאות ונאמרו בה (ויקרא ד) קרנות המזבח קטורת הסמים: ואל יוכיח זה. דם האשם שאינו חטאות ולא נאמרו בה קרנות אלא סביב וללשינא דחטאת העוף נמי אינו חטאת וארבע קרנות כלומר אע"פ ששמן חטאות לא נאמרו בו קרנות וכולן שמעתיא ודחטאת העוף לא סלקא לו: ור"ש ורבנן, כולו יש אם למתנה סביבא להו וכו' שדליתא חד בסוכות לגופיה פשו להו ארבעה אבל רבנן סברי סכבא בעי קרא פשו להו ג' דפנות וגרעתא הלבנת לשלישית ור"ש סבר סכבא לא בעי קרא דמקרא דמדליתן לגופיה נפקא דהא בלא סכבא לא מיקרי' סוכה: נפשות דעלמא. ולעולם חזא חטאת אלא הכי אמר על אחת מכל נפשות מת שבעולם לא יבא: בפרשת שמע ובפרשת כי יביאך כתיב לטטפת חסר וי' אבל בפרשת וזיהא אם שמוע כתיב לטוטפות מלא הרי כאן ד' בתים להפליין של ראש אבל של יד אינה אלא אחת: כתפי. שם מקום כשרוצים לומר שתיים אומר טט: ואפריקי. נמי מקום וקריין לשתיים פת: דשני קרא מפורשת. באותיות הקרייה יתירות על המסורת כמו לטוטפות בסוכות דאיבא למימר מדשני ודאי תרוייהו דרשינן: אבל חלב וחלב דכי הדדי ניהו. כולי עלמא מודו דיש אם למקרא: יראה כל זכורך כתיב.

1 ואם הנה מומחה לרבים – שדן הרבה ומקובל על הרבים, דן אפילו
2 יחיד. ומי הוא הנחשב דיין מומחה, אמר רב נחמן, כגון אנה דין דיני
3 ממונות ביחיד, וכן אמר רבי חייה, כגון אנה דין דיני ממונות
4 ביחיד.
5 איבעיא להו, האם הכוונה כגון אנה דנמירנא – שלמדתי מרבותי
6 דינים, וסבירנא – ומעצמי אני מוסיף בהם סברות וטעמים, ונקיטנא
7 רשותא – וגם קיבלתי רשות לדון מראש הגולה. אבל לא נקיט
8 רשותא – דיין שלא קיבל רשות לדון, דיניה לא דינא ובטל דינו. או
9 דילמא, אף על גב דלא נקיט רשותא, דיניה דינא, ובלבד שיהיה
10 גמיר וסביר.
11 פושטת הגמרא את הספק: תא שמע, דמר זוטרא בריה דרב נחמן
12 דין דינא ומעה, אתא לקמיה דרב יוסף לשאול אם חייב לשלם משל
13 עצמו לנידון שהפסיד מחמת טעותו. אמר ליה, אם לפני הדיון בעלי
14 הדין קבלוהו עליהו – קיבלו אותך ואת מה שתפסוק להם על עצמם
15 לגמרי, שאף אם תטעה לא יתבעור, לא תשלם, ואי לא קיבלו אותך
16 בכל אופן, אלא ביקשו שתדון להם דין תורה, זיל שלים – לך ושלם
17 למי שנפסד מחמת טעותך, שכן הדין שדנת אינו חוזר, ונמצא שגרמת
18 נזק לנידון. תא שמע מנה – יש להוכיח מכאן, שאף כי לא נקיט רשותא
19 – שלא נטל רשות לדון, דיניה דינא – הדין שדן אינו מתבטל, ואין
20 מחזירין אותו. שכן מכך שחייב רב יוסף את מר זוטרא לשלם באופן
21 שלא קיבלוהו, משום שלא היה לו רשות, מוכח שהדין לא מתבטל.
22 מסיקה הגמרא, תא שמע מנה – אכן יש להוכיח כן.
23 הגמרא מביאה הלכה נוספת הנוגעת בדיינים: אמר רב, האי מאן
24 דבעי למידין דינא ואי מעה מיבעי למיפטר – הרוצה לדון באופן
25 שאם יטעה יפטר מלשלם, לישקול רשותא מבי ריש גלותא –
26 שיטול רשות לדון מראש הגולה. וכן אמר שמואל, הרוצה לדון
27 ולהיפטר מתשלום אם יטעה, לישקול רשותא מבי ריש גלותא.
28 הגמרא מביאה פיסקי הלכות בענין נטילת רשות לדון: פשימא –
29 פשוט הדבר דמהא להקא – נטילת רשות מראש הגלות בבבל כדי
30 לדון בבבל, וכן מהתם להתם – נטילת רשות מראש הסנהדרין
31 בארץ ישראל כדי לדון בארץ ישראל (מהני), וכן מהקא להתם –
32 נטילת רשות מבבל לרשע ישראל (נמי) מהני – מועילה, ונחשב שדן
33 ברשות. והטעם לכך, משום דהקא – שררת ראש הגלות מכונה
34 "שקט" – מקל, שניתנה להם רשות לרדות את ישראל במקל, והתם
35 – שררת נשיאי ארץ ישראל מכונה 'מחוקק', שהיא שררה מועטת
36 מ'שבט', בדתניא – כמו ששנינו בברייתא, (בראשית מט י) 'לא יסור
37 שקט מיהודה' – לא תיפסק המלכות משבט יהודה אף בגלות, אלו
38 – הכוונה לראשי גליות שבבבל שהם מבני בניו של יהודה, שרודין
39 את ישראל בשקט – ששולטים על ישראל בכח. ו'מחוקק' מבין
40 רגליו' – לא יפסקו מזרעו מלמדי תורה לתלמידים, אלו – הכוונה
41 לפני בניו של הלל הנשיא, שמלמדין תורה ברבים – שהיו נשיאי
42 הסנהדרין, שמשם יוצאת תורה לכל ישראל.
43 מסתפקת הגמרא: מהתם להקא מאי – האם מועילה נטילת רשות
44 מנשיא שבארץ ישראל, לפטור את הדיין הדין בבבל או לא.
45 תא שמע – בא ושמע מעשה שממנו אפשר לפשוט את הספק, דרבא
46 בר חנה דין דינא ומעה, אתא לקמיה דרבי חייה לשאול אם חייב
47 לשלם לנידון שהפסיד מחמת טעותו. אמר ליה, אי קבלוהו עליהו –
48 אם קיבלו אותך לדין על עצמם לגמרי, שאף אם תטעה לא יתבעור,
49 לא תשלם, ואי לא זיל שלים – לך ושלם למי שנפסד מחמתך.
50 מבארת הגמרא את הראיה: והא ו-הרין רבה בר חנה רשותא הנה
51 נקיט – נטל רשות מהנשיא לדון וכמובא להלן, ובכל זאת חייבו רבי

52 חייה לשלם, שמע מנה – יש להוכיח מכאן, דמהתם להקא לא מהני
53 – שרשות של נשיא ארץ ישראל לא מועילה לפטור את מי שדן
54 בבבל. מסיקה הגמרא, תא שמע מנה – אכן יש להוכיח כן.
55 מקשה הגמרא: וכי ניתן לומר דלא מהני, והא רבה בר רב הונא
56 שהתגורר בבבל, כי הנה מינצי פהרי דבי ריש גלותא – כשהיתה
57 לו מריבה עם בני ביתו של הריש גלותא, אמר להם, לאו מינציבו
58 נקיטנא רשותא – הרשות שיש לי לדון אינה מכח, ולכן איני כפוף
59 לכם, שכן נקיטנא רשותא מאבא מרי – לקחתי רשות מאבי מורי
60 (רב הונא), ואבא מרי קיבל רשות מרבי, ורב קיבל רשות מרבי חייה,
61 ורבי חייה קיבל רשות מרבי – רבי יהודה הנשיא, ונמצא שרשותו
62 של רבה בר רב הונא לדון בבבל, מגיעה מהרשות שנמן רבי, שהיה
63 נשיא בארץ ישראל, ואם הרשות של נשיא ארץ ישראל אינה
64 מועילה לבבל, אם כן דבריו אינם נכונים, שהרי הוא צריך להיות
65 כפוף אליהם.
66 משיבה הגמרא: במילתא דעלמא הוא דאוקים להו – בדברים
67 בעלמא הוא דחה אותם שכביכול אינו זקוק לרשותם, אך באמת
68 הרשות של רבי אינה מועילה כלל בבבל, ורבה בר רב הונא כפוף
69 לריש גלותא.
70 מקשה הגמרא: וכי מאחר דלא מהני רשות של ארץ ישראל לבבל,
71 אם כן רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי – לשם מה נטל רשות
72 קודם שירד לבבל וכמובא להלן, הלא הרשות של ארץ ישראל לא
73 תועיל לבבל. משיבה הגמרא: הרשות הועילה לו לעצירות העומדים
74 על התבולין של ארץ ישראל, שבהם מועילה הרשות של נשיא ארץ
75 ישראל.
76 מבררת הגמרא: מאי רשותא – כיצד היה המעשה שרבה בר חנה
77 נטל רשות מרבי. מספרת הגמרא, כי הנה נחית ו-כאשר ירד רבה
78 בר חנה מארץ ישראל לבבל, אמר ליה רבי חייה לרבי, בן אחי –
79 בנו של חנה אחי, יורד לך, האם יורה – רשאי הוא להורות בדיני
80 איסור והיתר. השיב רבי, יורה, שאל רבי חייה, האם ידין דיני
81 ממונות. השיב רבי, ידין, שאל רבי חייה, האם יתיר כבורות, כלומר
82 להבחין בין מום קבוע למום שאינו קבוע. השיב רבי, יתיר.
83 ו-כאשר ירד רב מארץ ישראל לבבל, אמר ליה רבי חייה לרבי,
84 בן אחותי – בנה של אחותי [שקראו לה 'אימא'] יורד לך, האם
85 יורה. השיב לו רבי, יורה. שאל רבי חייה, האם ידין, השיב לו רבי,
86 ידין, שאל רבי חייה, האם יתיר כבורות. השיב לו רבי, אל יתיר –
87 אין לו רשות להיתר כבורות.
88 שואלת הגמרא: מאי שנא למר ו-במה שונה רבה דקא קרי – שקרא
89 לו רבי חייה בן אחי. ומאי שנא למר ו-רבא, דקא קרי בן אחותי,
90 היה לו לכנות את שניהם בן אחי. וכי תימא – ואם תרצה לומר
91 דהכי הנה מעשה – שכך היתה המציאות. והאמר מר – והלא
92 נאמרה שמועה בשם אחד החכמים, איכנו אביו של רב, ונהנה אביו
93 של רבה, ונשילא ומרתא ורבי חייה, פולחו ו-כולם בני אבא בר
94 אחא ברסלא מפפרי ו-שם מקום הו, ונמצא שאף רב הוא בן אחיו
95 של רבי חייה.
96 משיבה הגמרא: רב, בר אחות דהנה בר אחתיה – בנוסף לכך שהיה
97 בן אחיו, היה גם בן אחותו, אבל רבה בר חנה, בר אחות דלאו בר
98 אחתיה – בן אחיו בלבד היה, ולא בן אחותו, ולכן חילק רבי חייה
99 בכינוי שקרא להם. תירוצו נוסף: ואי בעית אימא, רבי חייה כינה את
100 רב בן אחותי,
101

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פג רש"י תוספות

1 **דן אפילו ביחיד.** דכתיב (ויקרא יט) בצדק תשפוט וקסבר אין כאן עירוב פרשויות: 2 **דגמירנא.** שמועות דינן מרבותי: וסבירנא. ידוע אני להוסיף וליישב טעמים מדעת: 3 **ונקיטנא רשותא.** מריש גלותא דייננא דיני ממונות ביחיד: דיניה לאו דינא. והדר 4 דינא לגמרי: דן דינא. ביחיד: אי קבלוך עליהו. לגמרי לילך אחרך אם לדין אם 5 לטעות ולא יתבעוך לא תשלם: ואי לא זיל 6 שלימ. ואי לא קבלו שטותך עליהם דאמרו לך 7 דינת לן דין תורה זיל שלימ ומיהו מיהדר 8 דינא לא אלמא גמיר וסביר וכי לא נקט 9 רשותא דיניה דינא ולא מהדר: לישקול 10 רשותא. דכיון דברשות נחת לא משלם: 11 מהכא להכא. מריש גלותא לבבל למידן 12 דינא בבבל: ומהתם להתם. מנשיא דארץ 13 ישראל לדון בארץ ישראל: שבט. לשון 14 שררה ויש לון רשות להפקיר דהפקר ב"ד 15 הפקר דכתיב (עזרא י) וכל אשר לא יבא וגו' 16 ביבמות בהאשה רבה (דף פטז): מחוקק. 17 שררה מועט: שרודים את העם. שיש להם 18 כח ורשות מאת מלכי פרס: בני בניו של הלל. 19 הלל נשיא היה כדאמר בפסחים אבלו דברים 20 (דף טו) הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא 21 עליהם: דן דינא. בבבל וטעה: אתא. לא"י 22 לקמיה דרבי חייא: ש"מ מהתם להכא לא 23 מהני. והא רבה בר חנה רשותא הוה נקט 24 מרבי דנשיא דא"י היה כדאמרן לקמן 25 בשמעתין בן אחי יורד לבבל וכו': לא מינייכו 26 נקיטנא רשותא. ואינו כפוף לכם: על הגבולין. 27 הנמשכות אחר ארץ ישראל: מאי רשותא. 28 דרבה בר חנה: יורה. איסור והיתר אמר להם 29 רבי יורה ולקמן פריך אי גמיר למה ליה 30 רשותא בהוראה: ידיו. ברשות ויפטר מלשלו: 31 יתיר בכבודות. יראה במומין ואם קבוע הוא 32 יתירו וישוטו דבימייהו דרבי אין לבכור 33 תקנה עד שיפול בו מום דאחר חורבן היה: אל 34 יתיר. לקמן מפרש טעמא: איכו. אבדו דרב 35 הוה כדאמרין באור לארבעה עשר (פסחים 36 דף ד.) א"ל אייבו קיים כו' וחנה. אבדו דרבה: 37 מכפרי. מקום:

1 **ואם היה מומחה לרבים.** דן אפילו יחיד. אמר רב נחמן, 2 כגון אגא, דן דיני ממונות ביחיד. וכן אמר רבי חייא, כגון 3 אגא, דן דיני ממונות ביחיד. איבעיא להו, כגון אגא 4 דגמירנא וסבירנא ונקיטנא רשותא, אבל לא נקט רשותא 5 דיניה לא דינא. או דילמא, אף על גב דלא נקט רשותא, 6 דיניה דינא? תא שמע, דמר זוטרא בריה דרב נחמן דן 7 דינא וטעה, אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה, אם קבלוך 8 עליהו, לא תשלם, ואי לא, זיל שלימ. שמע מנה, כי לא 9 נקט רשותא דיניה דינא, שמע מנה. אמר רב, האי מאן 10 דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא, לישקול 11 רשותא מפי ריש גלותא. וכן אמר שמואל, לישקול 12 רשותא מפי ריש גלותא. פשיטא, מהכא להכא ומהתם 13 להתם (מהני), ומהכא להתם (נמי) מהני. דהכא 'שבט' 14 ורתם 'מחוקק' פרתניא 'לא יסור שבט מיהודה' אלו 15 ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט, ומהחוקק 16 מבין רגליו' אלו בני בניו של הלל שמלמדן תורה ברבים. 17 מהתם להכא מאי? תא שמע דרבה בר חנה דן דינא 18 וטעה, אתא לקמיה דרבי חייא, אמר ליה, אי קבלוך 19 עליהו, לא תשלם, ואי לא, זיל שלימ. והא רבה בר חנה 20 רשותא הוה נקיט, שמע מנה מהתם להכא לא מהני, 21 שמע מנה. ולא מהני? והא רבה בר רב הונא כי הוה 22 מינצי בהדי דבי ריש גלותא, אמר לאו מינייכו נקיטנא 23 רשותא, נקיטנא רשותא מאפא מרי, ואפא מרי מרי, ורב 24 מרבי חייא, ורבי חייא מרבי. במילתא דעלמא הוא 25 דאוקים להו. וכי מאחר דלא מהני, רבה בר חנה רשותא 26 דנקט למה לוי? לעיריות העומדים על הגבולין. מאי 27 רשותא, כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי 28 חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל. יורה, יורה. ידיו, ידיו. יתיר, יתיר. יתיר נחית רב לבבל, 29 אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחותי יורד לבבל. יורה, יורה. ידיו, ידיו. יתיר, יתיר. יתיר נחית רב לבבל, 30 מאי שגא למר דקא קרי 'בן אחי', ומאי שגא למר דקא קרי 'בן אחותי'? וכי תימא הכי הוה 31 מעשה, והאמר מר, איכו וחנה ושיאל ומרתא ורבי חייא, פוליה בני אפא בר אחא פרסלא מכפרי 32 הוו. רב, בר אחא דהוה בר אחתיה. רבה בר חנה, בר אחא דלאו בר אחתיה. ואי בעית אימא, 33 על

1 כשאומר לא אדון לפני זה אלא לפני זה אבל אם אמר שלא יבא כלל לב"ד או אם הוה לווה ואינו רוצה לדון כלל בעירו כופין אותו ודנין אותו בעל כרחו: 2 **כגון.** אגא דן דיני ממונות ביחיד. והא דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ה) אל תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד הקב"ה עצה טובה קמ"ל שלא יטעה והא דאמר כגון אגא כו' היינו כלומר 3 יכול לדון ולא שווה דן אי נמי רגיל היה בדנין ואין לחוש שמא יטעה: **ואי** לא זיל שלימ. פירש בקונטרס ואי לא כגון דאמרי ליה דינת לן דין תורה וקשה דאם כן מאי דייק 4 מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשוי ושלם מביתו כדמוכח לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אבדו מן דן דהין ומוקי לה בדקבלה עילוי ובשאינו מומחה איידי דהא קמי 5 סיפא ואם היה מומחה לרבים פטור לכך נראה ואי לא דלא קבלוך עליהו כלל: **דהכא** שבט והתם מחוקק. משמע דשבט עריך והא דאמר בפרק מקום שנהנו (פסחים דף ג.) (ושם) אבל 6 מבבל לא"י כיון דאגן כייפינן להו עבדינן כותייהו ואומר רבינו תם דה"מ במילתא דאיסור והיתר דבני א"י חבימי טפי דאדירא דא"י מחכים כדאמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדן תורה 7 ברבים אבל לענין הפקעת ממון ליפטר דהפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מזכירים ונשיא שבט"י מנקבות כדאמר 8 בירושלמי: **רבה** בר חנה. גרסינן דאי רבה בר בר חנה א"כ היה בן בנו של חנה והכא משמע דבן אחיו של ר' חייא היה וחנה אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אבל רבה ב"ב חנה דבבלי 9 הש"ס היה בימי ר' יוחנן ובן בנו של חנה להכי קאמר בר בר ר"מ דשם אביו בר חנה ולא יתכן כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) כל בר חנה כסיסא: **נקיטנא** רשות מאבא מר 10 ואבא מרי מר. פי ואבא מרי נטל רשות מרבי דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו (לקמן דף יג.) לענין דיני קטנות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיה ליה רשותא למידן 11 דיני קטנות כדאמרין (שם) ברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קטנות ואע"פ שהוצרך רבי חייא ליתול רשות מרבי בשביל רבה בר חנה ורב שמא בעירו של רבי היה 12 ובעירו לא היה רשאי אדם ליתן רשות אלא רבי אבל אין סברא לומר דרבה בר חנה היה בימי רבי:

1 **ואם היה מומחה לרבים כו.** פירש הקונטרס דכתיב בצדק תשפוט וקסבר אין עירוב 2 פרשויות כתיב כאן וקשה דא"כ תקשה ליה דך ברייתא לר' אבדו דאמר שנים 3 שדנו אין דיניהם דין לדיה וע"כ דמשמע לפי הקונטרס דלמאן דאית ליה עירוב פרשויות 4 אין יכול לדון יחיד והא רב יוסף ס"ל ב"פ המגרש (גיטין דף פה) דבהוראות והלואות 5 עבדינן שלוחותיהו אלמא אית ליה עירוב 6 פרשויות ואפ"ה משמע בסמוך מעובדא דמר 7 זוטרא דאית ליה לרב יוסף יחיד מומחה דן 8 ואפי' יחיד ועוד מדקאמר בסמוך אבל לא 9 נקט רשותא דיניה לאו דינא משמע דסבר בר' 10 אבדו ואפי' הכי יחיד מומחה דן דלשמואל 11 אפילו יחיד שאינו מומחה דינו דין דלאו דוקא 12 נקט שמואל שנים כמו שאפשר לקמן בע"ה 13 דחוקק לפרש דיניה לאו דינא לכתחלה לכך 14 נ"ל דאפי' למאן דבעי ג' מומחין מדאורייתא 15 תקנתא דרבנן היא דיחיד מומחה לרבים דן 16 אפי' יחיד והשתא הא דקאמר דיניה לאו דינא 17 לאו אכגון דרב נחמן קאי דאיהו סבר לה 18 כשמואל לקמן דשנים שדנו דיניהו דין אלא 19 אכגון אגא דר' חייא קאי דלית ליה דשמואל 20 ולהאי פי' הא דפריך לקמן (דף ו.) לר' אבדו 21 מן דן דהין ה"מ לשני דמיידי ביחיד מומחה 22 לרבים ומיהו קשה דבפרק ראודו בית דין (רי"ה 23 דף כה) משמע דמדאורייתא קאמר דמומחה 24 לרבים דן ביחיד דתנן התם שאין יחיד נאמן 25 ע"פ עצמו ומפרש בגמרא דאיצטריך למיתני 26 דלא תימא דנאמן מידי דהוה אימאן מומחה 27 דהכא ופריך ואימא ד"נ ומשני אין לך מומחה 28 יותר ממשא ואי מדרבנן מאי מיתני ממשא וי"ל 29 דהתם פריך ומשני למיד לעיל דבר תורה חד 30 נמי כשר:

1 **מומחה** לרבים כו. אע"ג דהאי מומחה 2 לרבים היינו גמירנא וסבירנא 3 כדמסיק מ"מ הא דקאמר לקמן בזה בורר (דף 4 כג.) לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו בפני 5 ב"ד שמומחה לרבים לאו ידביעי גמיר וסביר כו' 6 חייא ורב נחמן דהתם ב"ד קאמר וכיון שהם ג' 7 אפי' סתם בני אדם מומחין לרבים אבל יחיד לא 8 חשיב מומחה לרבים עד דגמיר וסביר: **דן** אפי' 9 יחיד. ויכול לכופ את האדם בעל כרחו דר' 10 בדקבלה עילוייהו אפי' שאינו מומחה נמי ומכאן 11 דסתם ג' יכולין לדון את האדם בעל כרחו 12 כשאינו רוצה לבא לב"ד דהא ג' במקום יחיד 13 מומחה קיימי ואפי' שנים נמי דין את האדם בעל 14 כרחו אלא דאיקרו בית דין חצוף דאי בדקבלו 15 עלייהו מיידי שמואל אמאי הוי ב"ד חצוף והא 16 דתנן (לקמן דף כג.) זה בורר לו אחד וזה בורר לו 17 אחד משמע דמדעתו אף בעל כרחו לא הני מילי 18 אחד דתנן במסכת אבות (פ"ד מ"ה) אל תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד הקב"ה עצה טובה קמ"ל שלא יטעה והא דאמר כגון אגא כו' היינו כלומר 19 יכול לדון ולא שווה דן אי נמי רגיל היה בדנין ואין לחוש שמא יטעה: **ואי** לא זיל שלימ. פירש בקונטרס ואי לא כגון דאמרי ליה דינת לן דין תורה וקשה דאם כן מאי דייק 20 מהכא דהא אפילו לא גמיר וסביר נמי מה שעשה עשוי ושלם מביתו כדמוכח לקמן (דף ו.) דפריך לרבי אבדו מן דן דהין ומוקי לה בדקבלה עילוי ובשאינו מומחה איידי דהא קמי 21 סיפא ואם היה מומחה לרבים פטור לכך נראה ואי לא דלא קבלוך עליהו כלל: **דהכא** שבט והתם מחוקק. משמע דשבט עריך והא דאמר בפרק מקום שנהנו (פסחים דף ג.) (ושם) אבל 22 מבבל לא"י כיון דאגן כייפינן להו עבדינן כותייהו ואומר רבינו תם דה"מ במילתא דאיסור והיתר דבני א"י חבימי טפי דאדירא דא"י מחכים כדאמר הכא דאיקרו מחוקק שמלמדן תורה 23 ברבים אבל לענין הפקעת ממון ליפטר דהפקר בית דין הפקר עדיפי בני בבל דאיקרו שבט שרודין את העם במקל והיינו טעמא משום דראש גולה מזכירים ונשיא שבט"י מנקבות כדאמר 24 בירושלמי: **רבה** בר חנה. גרסינן דאי רבה בר בר חנה א"כ היה בן בנו של חנה והכא משמע דבן אחיו של ר' חייא היה וחנה אחיו של ר' חייא היה כדלקמן אבל רבה ב"ב חנה דבבלי 25 הש"ס היה בימי ר' יוחנן ובן בנו של חנה להכי קאמר בר בר ר"מ דשם אביו בר חנה ולא יתכן כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד.) כל בר חנה כסיסא: **נקיטנא** רשות מאבא מר 26 ואבא מרי מר. פי ואבא מרי נטל רשות מרבי דמי שיש לו רשות יכול ליתן רשות כענין שמצינו (לקמן דף יג.) לענין דיני קטנות דמי שהוא סמוך יכול לסמוך ויהיה ליה רשותא למידן 27 דיני קטנות כדאמרין (שם) ברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קטנות ואע"פ שהוצרך רבי חייא ליתול רשות מרבי בשביל רבה בר חנה ורב שמא בעירו של רבי היה 28 ובעירו לא היה רשאי אדם ליתן רשות אלא רבי אבל אין סברא לומר דרבה בר חנה היה בימי רבי:

פד סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

א' גמיר למה ליה רשותא למשקל. הא דלא משני לענין ליפטר דבפר' אחד דיני ממונות
 2 (לקמן דף לג.) מוכח שצריך רשות ליפטר באיסור והיתר משום דאי ליפטר גרידא לא
 3 היה צריך למשקל רשותא בתרתי בהוראות ודין דבחד מיניהו סגי דהוי בכלל כל דבר
 4 שמתחייב לשלם: **ואינהו** סבור מי בצעים. תימה היאך טעו בין ביצים לבצעים ואר"ת
 5 דאינהו סבור דמי ביצים דקאמר דהיינו מי בצים
 6 דכתיב (איוב ח) היגאק גמא בלי בצע וטעו בין
 7 ביצים לביצים: **פסולין** למי חטאת. וא"ת
 8 דבפרק המוכר את הספינה (כ"ב דף ע"ד) משמע
 9 שהם נהרות דדרשין ועל נהרות יכונה אלו ד'
 10 נהרות ירדן יימך קרמיון ופינה ואר"ת דודאי
 11 נהרות הן ולפי שאין המים צוללין ועפר וטיט
 12 מעורב בהן פסולין למי חטאת דהוי חציצה בין
 13 מים לכלים וכתיב מים חיים אל כלי (במדבר יט)
 14 **אלא** אם כן רחוק ממנו כו'. והא דאמר בפרק
 15 חדר (עירובין דף סב: ושם) דאפילו ביעתא
 16 בביתא בעא מיניה מרב חסדא כולי שני דרב
 17 הונא ולא אורי התם בפניו ממש איירי דהא
 18 קאמר התם רב חסדא אורי בכפרי בשני דרב
 19 הונא ומיהו קשה מהא דקאמר התם (שם דף סג.)
 20 דרב המנונא לא אורי בהרתא דארגיז בשני דרב
 21 הונא לפי שתלמידו היה הכא משמע דחץ
 22 לשלש פרסאות יכול להורות ולכא למימר
 23 דהכא איירי בתלמידי חבר ולכך שרי נמי חץ
 24 לשלש פרסאות כמו רב חסדא דהתם דהא כיון
 25 דממשה גמרין כדפריש בקונטרס משמע
 26 דבתלמידי גמור איירי דוחק לומר דהרתא
 27 דארגיז תוך ג' פרסאות היה ועוד דאמרין התם
 28 (שם) בפניו אסור דחייב מיתה ושלא בפניו אסור
 29 ואין חייב מיתה משמע התם מתוך הסוגיא דתוך
 30 שלש פרסאות חשוב בפניו וחץ של ג' שלא
 31 בפניו וגורא דהתם מיירי בלא נטל רשות מרבה
 32 **רבי** חזיה גרסינן. ולא רבי חזיא כרפי' בקונטרס
 33 שאלו מעשים מבאי בירושלמי על רבי
 34 שראה אותם בעכו ודייק מיניה דעכו יש בה
 35 מארץ ישראל מדבעי למיכל בה נהרות ויש בה
 36 מחוצה לארץ מדכעס על אותו כהן שהיה עומד
 37 בצד דבחוזה לארץ וגרס התם דרבי חזיה
 38 להווא גברא דהוא קאי בארץ העמים ולעיל נמי
 39 גרס ואינהו סבור מי שלק ביצים קאמר: **שנים**
 40 שדנו כו'. הא דנקט שנים משום דאפילו שנים הוו
 41 ב"ד חצוף אבל ה"ה דחד נמי דיניה דין מדפריך
 42 בסמוך (דף ו.) לר' אבהו מן הדין ולשמואל לא
 43 פריך ועוד יש לדקדק דמתניא לקמן (שם)
 44 וחכמים אמרין פשרה ביחיד ובעי לפרוש
 45 טעמא דרבנן משום דמקשי פשרה לדין: **יפה**
 46 כח פשרה כו'. תימה במאי יפה כח דין נמי דומיא
 47 דפשרה שהיה מדעת שנים שדנו אין בעלי דינן
 48 יכולין לחזור בהן כיון דקיבלו עלייהו וגורא
 49 דמיירי כגון דאתו לבי תרי ואמרי להו דנו אותנו
 50 כמו שרגילים לעשות הדין או עשו לנו פשרה
 51 כמו שרגילין לעשותה דבכח' יפה
 52 **ששנים שדנו, בעלי דינין יכולין לחזור בהן, ושנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן.**
 53 ובי

על שם חכמתו. שהיה רב חכם ביותר קרי ליה בן אחותו: הא קאמר דחכים טובא.
 2 דהא תרצת דעל שם חכמתו קריה בן אחותו: לחלק כבוד לרבה. כדי שינהגו בו בני
 3 בבל כבוד שבק ליה האי חשיבותא דאילו לרב הווי נהגי ביה יקר בלאו הכי: **אי בעית**
 4 **אימא.** הא דקאמר אל יתיר: **משום היא נופא.** משום הא מילתא דקאמר שמונה עשר
 5 חדשים גדלתי וכו': **דלא ידעי אינשי.** אינו
 6 ניכר לרבים שהוא מום: **בטומאה.** לא היו
 7 מקפידין לטהר בליהם: **מי בצעים.** אגם
 8 מריש'ק בלע"ז: **אין מבשרין.** וממימי בצעים
 9 אנו לשין הלכך לא מקבלה עיסה טומאה: **מי**
 10 **ביצים.** הלש עיסה בביצים של תרנגולת
 11 ואוו: קרמיון ופינה. נהרות של אנשים:
 12 **פסולין.** למי חטאת מפני שהן מי בצעים ואנו
 13 מים חיים אל כלי בעינין: **נוטל רשות מרבו.**
 14 וכי יחייב ליה רבו רשותא מידק דייק ביה
 15 שיהא לשונו פתוח ולא יטעו השומעין את
 16 דבריו: לחתור. מקום: מותר לללות לשרות
 17 מעט במים ולכותשן במכתשת ולא חישינן
 18 לחימוץ הואיל וכותשן מיד: **כנגד מחנה**
 19 **ישראל.** דכל מאן דבעי מילתא אויל לגבי
 20 משה דכתיב (שמות לג) וזהו כל מבקש ה'
 21 וגו' אע"ג שהמחנה ג' פרסאות ואתו לגבי
 22 משה רבותא דמשה שאני מחנה ישראל ג'
 23 פרסאות דכתיב (במדבר לג) וזהו על הירדן
 24 מבית הישימות עד אבל השטים ואמר רבה
 25 בר בר חנה לדידי חזי לי הווא אתרא הווא
 26 תלתא פרסי בעירובין (דף נה:) וביומא (דף
 27 עה:) **רבי חייא חזיה כו'.** לא איתפרש לן
 28 מאי בעיא הכא וגורא בעיני דהא אתא
 29 לאשמועינן אף על גב דרבי חייא תלמידו
 30 דרבי הווי ובמקומו דר' הווי לא חלק לו כבוד
 31 לרבי מלהפריש זה מן האיסור דלענין
 32 אפרושי מאיסורא אין כאן מורה הלכה לפני
 33 רבו כדאמרין פרק הדר עם הנכרי (עירובין
 34 סג.) ובמס' שביעית ירושלמי בפרק שלש
 35 ארצות מצאתי בההוא עובדא דההוא דקאי
 36 בבית הקברות דלא גרסינן ביה רבי חייא אלא
 37 רבי הווי ושני דברים הללו ראה רבי בעכו
 38 דמי ביצים אין מבשרין וואי לא גרסינן
 39 דהווא קאי בבית הקברות אלא בעכו שבה
 40 ארץ ישראל ויש בה ארץ העמים וראה אותן
 41 העומדים בגבול ארץ ישראל שהיו מגבלין
 42 עיסותיהן בטומאה ותמה עד שאמרו לו
 43 תלמיד אחד בא לכאן כו' חזור וראה אותו
 44 כהן עומד בקצת העיר שחוף לגבול ארץ
 45 ישראל אמר לו והרי הוא זה ארץ העמים
 46 שגזרו עליה טומאה בבית הקברות ואמר ליה
 47 לאו בן איש כהן פלוני אתה כו' ולכך נשנו
 48 מעשים הללו זה אצל זה: **גבה עינים.** הלך
 49 אחר עיניו: נתן עיניו בגירושא. ונשאה וממנה
 50 נולדתי והריני חלל: **לפלגא.** כגון רב ידיהבי
 51 להו רשותא למיידן ולא לחתרי בבורות: **על**
 52 **תנאי.** כגון עד שנה או עד שנתים ולא יתיר
 53 **מאי.** מהני בתוך הזמן או לא: **לרב שמן.**
 54 כשהיה פורש ממנו וירד לבבל: **ברשותינו.**
 55 רשות נתונה לך לדון: **אפילו שנים מוכין כו'.**
 56 משנה היא (בוה בורר) (לקמן דף כט.) **יוסיפו** דהיינו. דהוה ליה כמאן דלא הוה התם ואישתכח דתרי הוה דהוי ואנן בעינן מעיקרא תלתא דאי נמי גמר דינא בתרי דהוי רובא
 57 שפיר דמי: **שנים פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן.** שהרי נתרצו ועל פיהן עשה:

טעויות על ידי תלמידים שאינם מורים באופן ברור, וְזָרוּ שֶׁתִּלְמִיד אֵל
 יוֹרָה אֵלָא אִם בֵּן נוֹטֵל רְשׁוּת מִרְבוֹ לְהִיטּוּל מוֹרָה הוֹרָאָה. וְלֹכֵן הִיָּה
 צָרִיךְ רַב לִיטּוּל רְשׁוּת לְהוֹרֹת אֶף שְׂהִיָּה בְּקִי בְּהַלְכוֹת.
 הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בַּעֲנֵן הוֹרָאָה תִּלְמִיד חֹכֵם: תַּנְחוּם, בְּרִיָּה
 דְּרַבִּי אֲמִי, אִיקְלָע – (הוֹדִמְוִן) לְמָקוֹם בְּשֵׁם 'חֲתָר', דְּרַשׁ לְהוּ שְׂמוּתָר
 לְלִיתּוֹת חִיטָּין בְּפִסְחָא – לְשׁוֹרֹת אֶת הַחִיטִּים מַעַט בְּמִים קוֹדֵם שְׁחִינָתָם,
 וְכִינן שְׂכוּתָשֵׁן מִיד אֵין חוֹשִׁשִׁים שִׁחְמִיצוּ.
 אֲמָרוּ לוֹ בְּנֵי הַמָּקוֹם, לֹא רַבִּי מְנִי דְמֵן צוֹר אִיבָא הָבָא – הָאֵם לֹא
 נִמְצָא כַּאֵן רַבִּי מְנִי מַהֲעִיר צוֹר, שְׂהוּא רַבִּי, וְתַנְיָא, תִּלְמִיד אֵל יוֹרָה
 הֶלְכָּה בְּמָקוֹם רַבּוֹ אֵלָא אִם בֵּן הִיָּה רַבּוֹ רְחוֹק מִמֶּנּוּ לְכָל הַפְּחוּת
 שְׁלֹשׁ פֶּרְסָאוֹת, וְשִׁיעוּר זֶה הוּא בְּנֶגֶד הַגּוֹדֵל שְׂהִיָּה מִחֲנֶה יִשְׂרָאֵל
 בַּמְדַּבֵּר וְשִׁמְשֵׁן נִלְמַד דִּין זֶה, וְעַל כֵּן לֹא קִיבְלוּ בְּנֵי הַמָּקוֹם אֶת
 הוֹרָאָתוֹ. אֲמָר לְהוּ – הִשִּׁיב לָהֶם תַּנְחוּם, לֹא אֲדַעְתָּא – לֹא יָדַעְתִּי
 שְׂרַבִּי מְנִי נִמְצָא כַּאֵן.
 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: רַבִּי חִיָּיא חֲזִיָּיה לְהֵוּא זָבְרָא וְ– (רָאָה אָדָם) דְּהוּתָּה קָאִי
 וְ– (שַׁעֲמַד) בְּבִית הַקְּבָרוֹת, אֲמָר לִיה, לֹא בֵּן אִישׁ פְּלוֹנִי בְּהֵן אֲתָהּ,
 וְכִהֵן אֲסוּר לְהִכְנִס לְבֵית קְבֻרָתָא. אֲמָר לִיה אֵין – אֲכַן בֵּן כִּהֵן אֲנִי,
 אֵלָא שְׂאִבְהָ דְּהֵוּא זָבְרָא – אֲבִיו שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם וְכֹלמָר אֲבִי, זָבְהָ
 עֵינִים הָיָה – אָדָם הַחוּלָךְ אַחֲרֵי מְרָאָה עֵינָיו הִיָּה, וְכֵתֵן עֵינָיו בְּגִירוּשָׁה
 וְנִשְׂאָה וְנִוְלַדְתִּי מִמֶּנָּה, וְחִילְלוֹ – וְכַךְ חִילַל אוֹתִי מִהַכְהוֹנָה.
 הַגְמָרָא מְבִיאָה סֵפֶק בַּעֲנֵן נְתִינַת רְשׁוּת: שְׂשִׁימָא, לְפִלְגָא – פֶּשׁוּט
 שְׁנִיתִנַת רְשׁוּת חֲלָקִית, כְּגוֹן שְׂמוֹרָשָׁה לְדוֹן וְלֹא לְהוֹרֹת בְּאִסּוּר
 וְהִיתֵר, הָא קָאֲמַר דְּמֶהֱנִי – שְׂמוֹעִילָה כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ לְעִיל לִגְבִי רַב.
 מִסְתַּפְקָה הַגְמָרָא: עַל תַּנְיָא מָאִי – נְתִינַת רְשׁוּת לִזְמַן מְסוּיִים מַה
 דִּינָה. תָּא שְׂמַע, דְּאֲמָר לִיה רַבִּי יוֹחֲנָן לְרַב שְׁמֹן תִּלְמִידוֹ, כְּשִׁירַד
 מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל, הָרִי אֲתָהּ בְּרִשׁוּתֵינוּ, כְּלוֹמַר הָרִשׁוּת נִתְּנָה לָךְ
 לְדוֹן עַד שְׂתַבָּא בְּחוּרָה אֲצִלְנָה, וּמוֹכַח מִכָּאן שֶׁיֵּיךְ נְתִינַת רְשׁוּת
 לִזְמַן מְסוּיִים.
 גּוֹפֵא, אֲמָר שְׂמוּאֵל (לְעִיל ג), שְׁנִים שְׂדֵנָה דִּינִי הַלוּוָא, דִּינֵיהֶן דִּין –
 יֵשׁ תּוֹקֵף לְדַבְרֵיהֶם, אֵלָא שְׂנֵיבָרָא בֵּית דִּין חֲצוּנָה – בֵּית דִּין הַעוֹבֵר
 עַל תַּקְנָת רַבִּי חֲכָמִים, וְלִכְתּוּחֵילָה אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן.
 מַקְשָׁה רַבָּא עַל דִּין זֶה: יְתִיב וְ– (יִשְׁבֵּן) רַב נַחֲמָן, וְקָאֲמַר לְהָא שְׂמַעְתָּא
 – וְאִמַּר אֶת הַהִלְכָּה שְׂאֲמַר שְׂמוּאֵל, אִיתִיבָהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, שְׁנִינָה
 בַּמִּשְׁנָה לְחֵלֶן (כֹּס), אֲפִילוּ שְׁנִים מְזִבִּין אוֹ שְׁנִים מְחִיבִין וְאֶחָד אוֹמַר
 אִינִי יוֹדַע, יוֹסִיפוּ דְּחִיָּיִנִין דִּין נוֹסֵף, כְּדִי שִׁיגְמַר הַדִּין בְּשִׁלוּשָׁה, וְאִי
 אִיתָא – שֶׁהָדִין כְּשִׂמוּאֵל, מַדּוּעַ צָרִיךְ לְהוֹסִיף עַל הַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים,
 לְהוּ וְ– (שִׁיחִשְׁבוּ) בְּשְׁנֵים שְׂדֵנָה, שְׂדֵינָם דִּין. הִשִּׁיב רַב נַחֲמָן: שְׂאִינִי
 הָתָם דְּמַעֲיָרָא אֲדַעְתָּא דְּתַלְתָּא יְתִיבִי – מִתְחִילָה יִשְׁבוּ לְדִין עַל
 דַּעַת שְׂהִיָּה שְׁלוּשָׁה, וְלֹכֵן אֵין לְהַכְשִׁיר בְּדִיעֵבַד עַל פִּי שְׁנַיִם, אֲבָל
 הָבָא לֹא אֲדַעְתָּא דְּתַלְתָּא יְתִיבִי, וְלֹכֵן שְׂמוּאֵל מְכַשֵּׁר.
 עוֹד הַקְשָׁה רַבָּא: אִיתִיבָהּ, שְׁנִינָה בְּתוֹסַפְתָּא (פֶּא סוֹף הֵדִד) רַבֵּן שְׂמַעוֹן
 בֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, הַדִּין בְּשִׁלְשָׁה – כְּדִי לְפַסּוֹק דִּין תּוֹרָה צָרִיךְ
 שְׁלוּשָׁה דִּינִינִים, וְאִילוּ פְּשָׁרָה – כְּדִי לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּין הַנִּידוּנִים, דִּי
 בְּשְׁנַיִם, וְנִמְצָא שִׁפְּהָ בְּחַפְּשָׁרָה מִכַּח הַדִּין, שְׂשִׁימָא שְׂדֵנָה, בְּעָלִי
 דִּינֵין יְבֹלִין לְחֻזּוֹר בְּהֵן מִמָּה שְׂפַסְקוּ הַדִּינִים, וְשְׁנֵים שְׂעָשׂוּ פְּשָׁרָה
 אֵין בְּעָלִי דִּינֵין יְבֹלִין לְחֻזּוֹר בְּהֵן מִמָּה שְׂפִישְׁרוּ בֵּינֵיהֶם הַשְּׁנַיִם, אֵלָא
 יִקְיִימוּ אֶת הַפְּשָׁרָה בְּעַל כִּרְחֹם, שְׂהִירִי נִתְרַצוּ לְמַה שְׂהִשְׁנִים יִפְשְׁרוּ
 בֵּינֵיהֶם. וְנִמְצָאנוּ לְמַדִּים שְׂדַעַת רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל שְׁנַיִם שְׂדָנוּ
 אֵין דִּינֵיהֶם דִּין, וְקִשָּׁה עַל שְׂמוּאֵל.

עַל שֵׁם חֲכָמָתוֹ, שְׂהִיָּה חֹכֵם בִּיּוֹתֵר, וְהַחֲכָמָה נִקְרָא 'אֲחוּת', דְּבָרְתִּיב
 (מְשַׁלְּזִיד) 'אֲמָדוּר לְהַכְמָה אֲחוּתִי אֲתָ', כְּלוֹמַר, קָרַב אֵלֶיךָ אֶת הַחֲכָמָה
 כְּפִי שְׂהֵנֶךָ קָרֹב לְאֲחוּתֶךָ.
 שְׁנִינָה לְעִיל שְׂשָׁאֵל רַבִּי חִיָּיא אֶת רַבִּי, הָאֵם רַב יְתִיר בְּבוֹרוֹת,
 וְהִשִּׁיבוּ אֵל יְתִיר. מְבַרְרַת הַגְמָרָא: מָאִי מַעֲמָא רַבִּי לֹא נָתַן לְרַב
 רְשׁוּת לְכַךְ. אִילָיָא מְשׁוּם דְּלֹא חֲכִים – שְׂאִינִי מַסְפִּיק חֹכֵם בְּדִינֵי
 מוֹמִי בְּכוֹרוֹת, הָא קָא אֲמָרִין דְּחֲכִים טוֹבָא – שְׂהִיָּה חֹכֵם בִּיּוֹתֵר.
 אֵלָא שְׂמָא תֹאמַר מְשׁוּם דְּלֹא (בְּקִיעַ) [בְּקִין] בְּמוֹמִי – בְּמַצִּיאוֹת שֶׁל
 הַמוֹמִים לְקְבוֹעַ אִיזָה מוֹם הוּא קְבוֹעַ, וְהָאֲמָר רַב, שְׂמוֹנָה עָשָׂר
 חֲדָשִׁים גְּדִלְתִּי וְ– (הַתְּגוֹרְרִיתִי בְּצַעֲרִירוֹתִי) אֲצִיל רוּעָה בְּחֶמָה, יָדַעַ –
 כְּדִי לְלַמּוֹד לְהַבְחִין אִיזָה מוֹם הוּא קְבוֹעַ וּמִתִּיר אֶת הַבְּכוֹר בְּאִכְלִילָה,
 וְאִיזָה מוֹם הוּא עוֹזְבֵר, וְהַבְּכוֹר נוֹתֵר בְּקִדּוּשׁוֹ.
 מְסִיקָה הַגְמָרָא: אֵלָא לְחֻלּוֹק לוֹ בְּכּוֹד לְרַבָּה בְּרַ חֲנָה – כְּדִי שִׁיחֲלֹק
 בְּנֵי בָבֶל בְּכּוֹד לְרַבָּה בְּרַ חֲנָה שִׁירַד אֶף הוּא לְבָבֵל, הִשְׁאִיר לוֹ רַבִּי אֶת
 הַחֲשִׁיבוֹת הַזֶּה שֶׁרַק הוּא יִהְיֶה רִשְׁאִי לְהִתִּיר בְּכוֹרוֹת. וְאִיבְעִיתִי אִימָא,
 מְשׁוּם הָא גּוֹפִיָּה דְּרַב (בְּקִיעַ) [בְּקִין] בְּמוֹמִי טָפִי – מִפְּנֵי שֶׁלֹּמֶד
 שְׂמוֹנָה עָשָׂר חֲדָשִׁים וְהִיָּה בְּקִי בִּיּוֹתֵר בְּמוֹמִים, וְשְׂרִי מוֹמִי דְּלֹא יָדַעִי
 אִינְשִׁי – וּמִתִּיר מוֹמִים שְׂשָׁאֵר בְּנֵי אָדָם אֵינֶם מְכִירִים שְׂהֵם קְבוֹעִים,
 וְיִבְאוּ אֲנָשִׁים לוֹמַר עַל מוֹמִים אַחֲרִים הַדּוּמִים לָהֶם, בִּי הָא
 גּוֹוִנָא שְׂרָא רַב – כֹּזֶה מוֹם הַתִּיר רַב, וּבְטַעוֹתָם אֲתָו לְמִשְׁרִי – יִבְאוּ
 לְהִתִּיר בְּכוֹר שִׁישׁ בּו מוֹם עוֹזְבֵר, לֹכֵן רַבִּי לֹא רָצָה לְתַת רְשׁוּת לְרַב
 לְהוֹרֹת בְּמוֹמִי בְּכוֹרוֹת.
 שְׁנִינָה לְעִיל, שְׂשָׁאֵל רַבִּי חִיָּיא אֶת רַבִּי הָאֵם רַב יוֹרָה בְּהַלְכוֹת אִסּוּר
 וְהִיתֵר, וְהִשִּׁיבוּ יוֹרָה. מְבַרְרַת הַגְמָרָא: אִי גְמִיר – אִם רַב בְּקִי בְּהַלְכוֹת
 אֵלּוּ רְשׁוּתָא לְמַה לִּי לְמִישְׁקָל – לְשֵׁם מַה עָלִיו לִיטּוּל רְשׁוּת. מְשִׁיבָה
 הַגְמָרָא: מְשׁוּם מַעֲשֵׂה שְׂהִיָּה, דְּתַנְיָא, פֶּעַם אֶחָת הֶלֶךְ רַבִּי לְמָקוֹם
 אֶחָד וְרָאָה בְּנֵי אֶרֶם שְׂמַנְגְבִּין וְ– (לְשִׁים) עִיפּוֹתֵיהֶם בְּטוֹמָאָה –
 בְּכִלִּים טְמֵאִים, וְאֵינֶם חוֹשְׁשִׁים שְׂתִּישְׂמָא מֵהֶם הַעִיסָה. אֲמָר לָהֶם
 רַבִּי, מִפְּנֵי מַה אַתֶּם מַנְגְּבִין עִיפּוֹתֵיכֶם בְּטוֹמָאָה, כְּלוֹמַר, מַדּוּעַ
 אֵינֶכֶם מְטַהֲרִים אֶת הַכִּלִּים קוֹדֵם שְׂאֲתָם לְשִׁים אֶת הַעִיסָה, שְׂלֹא
 תִּישְׂמָא. אֲמָרוּ לוֹ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם, תִּלְמִידֵי חֹכֵם אֶחָד בָּא לְכָאן, וְהוֹרִי
 לָנוּ שְׂמִי בְּצָעִים וְ– (אֲנִי אֲגַמִּים) אֵין מְכַשְׁרִין אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבֵּל
 טוֹמָאָה, וְכִינן שְׂאֵנוּ לְשִׁין אֶת הַעִיסָה בְּמִי אֲגַמִּים, אֵינָה נְטַמָּא
 מִהַכִּלִּים.
 מְבֹאֲרַת הַגְמָרָא מַה גֵּרַם לְטַעוֹתָם: וְהוּא – אוֹתוֹ תִּלְמִיד, מִי בִּיצִים
 דְּרַשׁ לְהוּ – הוֹרָה לָהֶם שְׂהִלֵּשׁ בַּחֲלָמִין וְחִלּוֹבִין שֶׁל בִּיצִים, לֹא
 הוֹכְשָׁה הַעִיסָה לְקַבֵּל טוֹמָאָה, וְאִינְהוּ סְבִיר – וְהֵם טַעוּ בְּלִשְׁוֹנוֹ
 וְסִבְרוּ שְׂמִי בְּצָעִים קָאֲמַר, וְטַעוֹת זֶה נִגְרַמָּה מִחֲמַת שְׁלִשְׁוֹנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ
 תִּלְמִיד לֹא הִיתָה בְּרוּרָה כָּל הַצּוֹרֵךְ. וְיָטַעוּ נָמִי בְּהָא – וְטַעוּ גַם
 בְּבִיאור הַמִּשְׁנָה דְּלַהֲלֵן, שְׂכֵן שְׁנִינָה בַּעֲנֵן אֵלּוּ נִהְרֹת מִימִידָה כְּשִׁרִים
 לְמִי חֲטָאָה, (פֶּרָה פֶּחֶ מִי), מִי הִנְהוּ קְרָמִיּוֹן וְמִי הִנְהוּ פִּיגָה פְּסוּלִין
 לְקַדֵּשׁ בָּהֶם אֵלּוּ אֲפֵר פֶּרָה אֲדוּמָה, מִפְּנֵי שְׂהֵן מִי (בְּצָעִים) [בְּצִים] –
 מִי בִּיצָה, וְלֹא מִיִּם חִיִּים. וְאִינְהוּ סְבִיר – וְהֵם סִבְרוּ, מִדְּלִנְבִי חֲטָאָה
 פְּסִילִי – כֵּשֶׁם שְׂהֵם פְּסוּלִים לְמִי חֲטָאָה, אֲכַשְׁרִי נָמִי לֹא מְכַשְׁרִי –
 כְּמוֹ כֵּן אֵינֶם מְכַשְׁרִים אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבֵּל טוֹמָאָה, וְלֹכֵן קִיבְלוּ אֶת
 הוֹרָאָתוֹ שְׂמִי אֲגַמִּים אֵינֶם מְכַשְׁרִים. וְלֹא הָיָא – וְדִימִיוֹ זֶה אֵינּוּ נִכּוֹן,
 מְשׁוּם דְּהָתָם מְדוּבָר לְעֵנֶן מִי חֲטָאָה, וּבְעֵינֵן מִיִּם חִיִּים, וְמִי בִיצָה
 אֵינֶם נּוֹבְעִים, אֲבָל הָבָא לְעֵינֵן אֲכַשְׁרִי אוֹכְלִין לְקַבֵּל טוֹמָאָה, כָּל
 דְּהוּ מְכַשְׁרִי – מִיִּם כָּל שְׂהֵם מְכַשְׁרִים, שְׂלֹא נִאֲמַר כַּאֵן 'מִיִּם חִיִּים'.
 מְסִימָת הַגְמָרָא: תַּנָּא, בְּאֻתָּה שְׂעָה שְׂרָאָה רַבִּי שִׁיכּוֹל לְהַגֵּרם

וכי תיקא פליגי (חולקים) רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל, וסוברים שהדין נעשה גם בדין אחד, ושמואל סובר כמותם, והאמר רבי אבהו, שנים שדנו, לרבני הכל אין דיניהם דין, ונמצא שאין לשמואל כמו מי לסבור.

משיב רב נחמן לרבא: נבארא אנבארא קא רמית – וכי אתה מקשה מרבי אבהו על שמואל, הרי שמואל חולק על רבי אבהו, וסובר שלדעת חכמים אף יחיד כשר מהתורה לדון, ולכן אמר ששנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראים בית דין חצוף.

גופא – נשוב לדברי רבי אבהו ונבאר אותם. אמר רבי אבהו, שנים שדנו דיני ממונות, לרבני הכל אין דיניהם דין. איתביה (הקשה) רבי אבא לרבי אבהו, שנינו בבכורות (כח), דין שדן את הדין, ובטעות זיכה את החייב וחיוב את הזכאי, וכן מורה הוראה שבטעות מימא את הטהור – הורה על פרות טהורים שהם טמאים, ומחמת הוראתו נהגו בהם טומאה וטימאום, או מיהר את הטמא – הורה על פרות טמאים שהם טהורים, ומחמת הוראתו לא נזהרו בהם ועירבו עם פירות אחרים וטימאום, מה שעשה עושו, כלומר הפסק אינו בטל, והדין משלם לזה שנפסד מחמת טעותו מביתו. ולשון המשנה 'דן את הדין' משמע שמדובר בדין יחיד, ונאמר שמה שעשה עושו, כלומר שדינו דין, וקשה לרבי אבהו שאמר שלדברי הכל שנים שדנו אין דיניהם דין.

משיב רבי אבהו: הקא בלא עסקינן – במשנה בבכורות מדובר דקיבלוהו עליהו – שבעלי הדין קיבלוהו עליהם לדין, ובאופן זה מועיל אפילו אחד. מקשה הגמרא: אי קבי – אם קיבלוהו עליהם, אמאי משלם מביתו – מדוע הדין חייב, הרי קיבלו על עצמם מה שיפסוק. מתרצת הגמרא: שמדובר דאמרו ליה בעלי הדין, דינת לן דין תורה, ואם טועה אין זה דין התורה.

הגמרא מבררת באיזו סוג טעות מדברת המשנה בבכורות: אמר ליה (ו-שאל) רב ספרא לרבי אבא, דמעה בלא – במה טעה אותו דין. אלימא דמעה בדבר משנה – בדין מפורש, והאמר רב ששת אמר רבי (אמי), דין שמעה בדבר משנה, חזור – הדין בטל, ומוציאין את הכסף מזה שנטל שלא כדון. אלא מדובר דמעה בשיקול הדעת. מבארת הגמרא: היכי דמי בשיקול הדעת, אמר רב פפא, כגון תרי תנאי – שני תנאים, ותרי אמוראי – או שני אמוראים, דפליגי אהדי – החולקים זה על זה, ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר – לא נאמר שהלכה כמו אחד מהם, וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייהו – ורוב הדיינים סוברים כפי דעתו של אחד מהם, ואזל איהו ועבר באידך – והלך דין זה ועשה כדעת השני, היינו טעות בשיקול הדעת, ובאופן זה הדין קיים, והדין חייב לשלם לנפסד.

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת שמואל ורבי אבהו. שואלת הגמרא:

לימא בתנאי – האם נאמר שמחלוקת שמואל ורבי אבהו מחלוקת תנאים היא, שהרי שנינו בברייתא, ביצוע (ו-פשרה) נעשית בשלשה דיינים, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים, פשרה נעשית אף בדין יחיד. סבריה – סברו בני הישיבה (אותם ששאלו 'לימא בתנאי'), דבולי עלמא – שגם רבי מאיר וגם חכמים סוברים דמקשינן פשרה לדין לענין מספר הדיינים, מאי לאו בהא קמיפלגי – האם אין זה שבדבר זה נחלקו, דמר (רבי מאיר) סבר, דין בשלשה, וכדבריו סבר רבי אבהו, ומר סבר – וחכמים סוברים דין בשנים, וכדבריהם סבר שמואל.

משיבה הגמרא: לא נחלקו התנאים בדבר זה וואין האמוראים חלוקים במחלוקת תנאים, אלא דבולי עלמא סוברים דין בשלשה, והבא בהא קמיפלגי, דמר (רבי מאיר) סבר, מקשינן (ו-מקשינן) פשרה לדין, ומר סבר – וחכמים סוברים לא מקשינן פשרה לדין, ואף שלדין צריכים שלושה, לפשרה מספיק פחות מכך.

עתה דנה הגמרא לענין פשרה. מבררת הגמרא: לימא תלתא תנאי בפשרה – האם נאמר שישנן שלוש שיטות תנאים בכמה נעשית פשרה, דמר (רבי מאיר) סבר, בשלשה, ומר (ו-רבן שמעון בן גמליאל בברייתא לעיל (ג)) סבר, בשנים, ומר סבר – וחכמים סוברים אפילו ביהדי. משיבה הגמרא: אמר רב אהא בריה דרב איקא, ואיתיקא – ויש אומרים שאמר זאת רב יימר בר שלמיא, באמת אין שלש שיטות, אלא רק שתי שיטות הן, עיש הסוברים פשרה ביחיד ויש הסוברים פשרה בשלשה, ומאן דאמר תרי אפילו חד נמי – זה שאמר שפשרה בשנים, מודה שניתן לפשר גם באחד, והאי דקאמר תרי – ומה שהצריך שנים כי היכי דליהו עליה סהדי – כדי שיוכלו להעיד על הפשרה שעשו.

הגמרא דנה האם צריך לעשות קנין בפשרה: מוסיפה הגמרא: אמר רב אשי, שמע מנה – יש להוכיח משמועה זו, שפשרה אינה צריכה שיעשו עליה הבעלי דין קנין, אלא עצם הפסק של הדיינים פועל שזה יזכה בכך וזה בכך. דאי סלקא דעתך צריכה קנין, אם כן, למאן דאמר צריכה תלתא – שלושה דיינים, למה לי – לשם מה צריכים אותם, תסגי בתרי ולקני מיניה – נסתפק בשנים, ובעלי הדין יקנו זה מזה, ומאחר שעשו קנין, אין צורך בבית דין של שלושה, שכן פשרה אינה גרועה מסתם מתנה, שמתקיימת במה שקונה מדעתו, אלא מוכח שאין צורך בקנין, ולכן צריך כח של בית דין כדי לפסוק את הפשרה. מסיקה הגמרא שלא כדברי רב אשי: והלכתא – וההלכה היא שפשרה צריכה קנין אפילו כאשר נעשית בשלשה.

הגמרא מביאה תוספתא שהאריכה בענין פשרה: תנו רבנן – שנינו בתוספתא (פ"א ה"ג), בשם שהדין בשלשה כך ביצוע (ו-פשרה) נעשית בשלשה,

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו'

מו"ה יעקב יצחק אייזיק שי'

שלום וברכה!

...ת"ח על מה שמעתיק הסיפור ע"ד כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע מהספר חבל בנימין חלק שני,

וכמדומה שאי דיוק יש בו, כי כלתו הי' נכדתו של החתם סופר ולא של המלבי"ם.

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" פז רש"י תוספות

נברא אנברא. רבי אבהו אדשמואל שמואל סבר פליגי רבנן עליה דרבנן שמעון בן גמליאל: דן את הרין. במומחה ליכא למימר מדקתני סיפא אם היה מומחה לב"ד: דן את הרין. יחידי משמע: ומשלם מביתו. בפירקין דלקמן (דף לג.) מוקי לה שנשא ונתן ביד מדקתני מה שעשה עשוי אלמא דינה דינא דאי לא דינא ליהדר: דין תורה. וכיון דטעה לאו דין תורה דן: דברר משנה.

שמענה מפורשת שטעה בה: חזון. מחזיר את הרין ואינו משלם מביתו דכיון דברר מפורש הוא אין דינו דין? וסוגיא דעלמא. הילוך דינא כחד מינייהו ואול איהו ועבר כאיך הלכך דינה לא הדר וכיון דלא איתמר להלכתא לא כמר ולא כמר האי בעל דין דנקט לא בעי לשלומי דאמר ליה פסקת לי לדינאי ומיהו איהו בעי שלומי כיון דסוגיין דעלמא כאיך: לימא כתנאי. הא דאמרין דשמואל ור' אבהו פליגי: ביצוע. פשרה: סברות. רבנן אמוראי בני הישיבה ובעו למימר מהבא דברשמואל ורבי אבהו פליגי: דכולי עלמא. רבנן ורבי מאיר: מקשינן פשרה לדין. דכתיב (שמואל ב ח) משפט וצדקה ואמרין לקמן דזהו ביצוע אלמא דאיתקוש למשפט: תלתא תנאי. פליגי בפשרה ר"מ סבר בשלשה רבן שמעון בן גמליאל סבר לעיל (דף ה) בשנים ורבנן דפליגי אדרבי מאיר סברי ביחיד: מאן דאמר תרי אפילו בחד. מכשר דכיון דלא מקשינן ליה לדין מה לי תרי מה לי חד: תיכני בתרי ולקני מיניה. דכיון דקנו מיניה למח לי בית דין לא תהא אלא מתנה בעלמא ומדעתו והיא מתקיימת אלא להכי בעינן תלתא ליפיות כח בית דין דאף על גב דלא קנו מיניה לא ניהדרה: והלכתא פשרה צריכה קנין. ואפילו נעשית בשלשה:

לימא, תלתא תנאי בפשרה. דמר סבר, בשלשה. ומר סבר, ביחיד. אמר רב אחא ברבי איקא, ואיתימא רב יימר בר שלמיא, מאן דאמר תרי, אפילו חד נמי. והאי דקאמר תרי, כי חיכי דליהו עליה סהדי. אמר רב אשי, שמע מנה, פשרה אינה צריכה קנין, דאי סלקא דעתך צריכה קנין, למאן דאמר צריכה, תלתא לפה לי, תסגי בתרי ולקני מיניה. והלכתא, פשרה צריכה קנין. תנו רבנן, בשם שהדין בשלשה, כך ביצוע בשלשה

נבמר

תיכני בתרי ולקני מיניה. אע"ג דמפרש בירושלמי טעמא דר' מאיר משום דפשרה נמי צריכה הכרע דעת מ"מ מתוך דברי ר"מ משמע דתרי נמי שעשו פשרה כמו שהיו רגילין שלשה לעשות לא עשו ולא כלום ובעלי דינין יכולין לחזור בהן:

והלכתא פשרה צריכה קנין. והא דלא סגי בתרי משום דהוי כמו קנין בטעות דלא בקיאי בפשרה שפיר: צריכה קנין. אם נפרש דקנין של פשרה עושין קודם הפשרה וקנין זה מזה לעשות כמו שיאמרו הדיינים הן לשלם הן למחול אין לדקדק מכאן דבעלמא מחילה צריכה קנין דמה שצריך קנין על המחילה משום דאי לאו הוי קנין הוי כמו מחילה בטעות שלא היה יודע שיאמרו למחול כל כך ואף על גב דהשתא דאיכא קנין הוי כמו קנין בטעות מיהו אלימא מילתא טפי בקנין מבלא קנין ואפילו אם נפרש שהקנין הוא לאחר הפשרה אבתי אין ראייה מכאן דמצי למימר דהקנין על אותו שיש לו לאחר לפרוע אבל להאי דמחול אין צריך קנין ומיהו בהלכות גדולות פירש בהלכות דינין דצריך קנין על המחילה אף על פי שעושין הקנין אחר הפשרה ומכל מקום אין ללמוד מכאן על שאר מחילה שתהא צריכה קנין דמחילה שעל ידי פשרה אף על פי שיועד מה מוחל דומה למחילה בטעות לפי שמוחל על פי עצתם של דיינין שהשיאו אותו למחול לפיכך צריך לאלם הדבר ע"י קנין ונראה להביא ראיה דמחילה אינה צריכה קנין מהא דאמר בפרק המקביל (ב"מ דף קיב. ושם) גבי שכיר המחזוה אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר עליו ופליגי התם רב ששת אמר אינו חוזר עליו (רבא) אמר חוזר דמשמע דבלא קנין איירי דאי בקנין מאי טעמא דמאן דאמר חוזר אבל בלא קנין פליגי בהכי דמר סבר כשהמחזוה לא לגמרי פטור לבעל הבית שלא יחזור עליו ומר סבר לגמרי פטור אלמא מחילה לא צריכה קנין ועוד ראייה דפריך ב"פ דקדושין (דף טז.) גבי עבד עברי קונה עצמו בשטר למח לי שטרא לימא ליה באפי תרי זיל ובלא קנין איירי דאי בקנין מאי משני עבד עברי גופי אבתי תקשה לן שטרא למח לי פיקרנו לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך שטרו ודרור קל על כרחך לא פריך אלא מלשון דכתוב בשטר כלומר למח לי שטר אותו לשון עצמו שכתוב בשטר הרי את פקעצך יאמר לו בעל פה ער ראייה מהא דתנן בסוף תנשא (כתובות דף קד.) על שאם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מסתמא מחלה ובלא קנין איירי כדמוכח מעובדא דחמתיה דרבי חיאי ומטענו חטין ויהודה לו בשעורים דפטור אף משעורים דמודה הוי בזה אין ראייה דהתם על כרחך לאו משום דאמרין מולא תבע להו סתמא אחלינהו הוי פטור אלא היינו טעמא מדלא תבע שעורים מודה הוא דלא מיהיב ליה שעורים מדפריך עלה בסוף המנחם (כ"ק דף לה: ושם) מהא דתנן הוי הניקין שנים כי הניקין אמר גדול הניקין את הגדול ומוקא אמר לא כי אלא קטן הניקין את הגדול וגדול הניקין את הקטן ומסיק דאפילו כדאמר מוקי לית ליה והתם אי אפשר להיות הטעם כלל משום מחילה שהיו הוא עומד וצווח ומבכר שנטל חלק בפשות דאמר ויתר (ב"ב דף קכו.) אין לדקדק נמי כלל מכאן חזר רבינו יצחק בר' מרדכי שהיה רגיל לפרש

וכי תימא פליגי רבנן עליה כו'. למאי דפי' בקונטרס לעיל (דף ג.) דמאן דדריש בצדק תשפוט לאכשורי חד לית ליה עירוב פרשיות תימא מאי קאמר וכו' הא ודאי פליגי עליה מאן דלית ליה עירוב פרשיות ומאי קאמר נמי ר' אבהו שנים שדנו לד"ה אין דינין דין און זה ד"ה דהא איכא דלית ליה עירוב פרשיות דסבירא ליה דיניהם דין על כן נראה כדפרי' לעיל (שם) דההיא דרשה דבצדק תשפוט אפילו למאן דאית ליה עירוב פרשיות והשתא שמואל ורבי אבהו פליגי אליבא דמאן דאית ליה עירוב פרשיות וד"ה דקאמר רבי אבהו ד"ה דל"ה דאית להו עירוב פרשיות שנים שדנו אין דיניהם דין אי נמי כדפריש לעיל (דף ב:) דאפי' למאן דלית ליה עירוב פרשיות קסבר ר' אבהו שנים שדנו אין דיניהם דין משפט אחד וברייא דלעיל דאם היה מומחה לרבים אך אפילו יחידי סברא נמי שפיר דאין דיניהם דין כדפריש לעיל (דף ה.).

ביצוע בג'. אע"ג דמקיש פשרה לדין לאו לכל דבר מקשינן דבדין אולנין בטר רובא אם שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב או איפכא ובפשרה לא אולנין בטר רובא עד שיסכימו שלשתן לדעת אחד כדאמר בפ' בתרא דמסכת ע"ז (עב.) כדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא כדאמרי בי תלתא עד דאמרי בי תלתא:

דכולי עלמא מקשינן פשרה לדין. פי' דכ"ע ר' מאיר והכמנים אבל רשב"ג דלעיל ודאי לא מקיש:

מקשינן פשרה לדין. פירש בקונטרס מדכתיב (שמואל ב ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה וגו' ותימא דהא תניא לקמן כשם שהדין בג' כך הפשרה בג' משמע דמקיש פשרה ומוכח לקמן דההוא תנא אית ליה דרשות לבצוע ורבי יהושע בן קרחה סבר מצוה אלמא לא רריש תיק משפט וצדקה לענין ביצוע דאי מקרי צדקה אם כן הוה מצוה ומההוא קרא נמי דכתיב (וכריה ח) אמת ומשפט שלום ליכא למיירש ביצוע דאיתקש שלום למשפט דאם כן הוי מצוה לבצוע דשלום נמי מצוה הוא: לא דכ"ע כו'. תימא דלא קאמר לשמואל ודאי תנאי הוא לרבי אבהו מי לימא תנאי היא דכי תנאי אורחא דהה"ש בכל דוכתא:

תיכני בתרי ולקני מיניה. אע"ג דמפרש בירושלמי טעמא דר' מאיר משום דפשרה נמי צריכה הכרע דעת מ"מ מתוך דברי ר"מ משמע דתרי נמי שעשו פשרה כמו שהיו רגילין שלשה לעשות לא עשו ולא כלום ובעלי דינין יכולין לחזור בהן: והלכתא פשרה צריכה קנין. והא דלא סגי בתרי משום דהוי כמו קנין בטעות דלא בקיאי בפשרה שפיר: צריכה קנין. אם נפרש דקנין של פשרה עושין קודם הפשרה וקנין זה מזה לעשות כמו שיאמרו הדיינים הן לשלם הן למחול אין לדקדק מכאן דבעלמא מחילה צריכה קנין דמה שצריך קנין על המחילה משום דאי לאו הוי קנין הוי כמו מחילה בטעות שלא היה יודע שיאמרו למחול כל כך ואף על גב דהשתא דאיכא קנין הוי כמו קנין בטעות מיהו אלימא מילתא טפי בקנין מבלא קנין ואפילו אם נפרש שהקנין הוא לאחר הפשרה אבתי אין ראייה מכאן דמצי למימר דהקנין על אותו שיש לו לאחר לפרוע אבל להאי דמחול אין צריך קנין ומיהו בהלכות גדולות פירש בהלכות דינין דצריך קנין על המחילה אף על פי שעושין הקנין אחר הפשרה ומכל מקום אין ללמוד מכאן על שאר מחילה שתהא צריכה קנין דמחילה שעל ידי פשרה אף על פי שיועד מה מוחל דומה למחילה בטעות לפי שמוחל על פי עצתם של דיינין שהשיאו אותו למחול לפיכך צריך לאלם הדבר ע"י קנין ונראה להביא ראיה דמחילה אינה צריכה קנין מהא דאמר בפרק המקביל (ב"מ דף קיב. ושם) גבי שכיר המחזוה אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר עליו ופליגי התם רב ששת אמר אינו חוזר עליו (רבא) אמר חוזר דמשמע דבלא קנין איירי דאי בקנין מאי טעמא דמאן דאמר חוזר אבל בלא קנין פליגי בהכי דמר סבר כשהמחזוה לא לגמרי פטור לבעל הבית שלא יחזור עליו ומר סבר לגמרי פטור אלמא מחילה לא צריכה קנין ועוד ראייה דפריך ב"פ דקדושין (דף טז.) גבי עבד עברי קונה עצמו בשטר למח לי שטרא לימא ליה באפי תרי זיל ובלא קנין איירי דאי בקנין מאי משני עבד עברי גופי אבתי תקשה לן שטרא למח לי פיקרנו לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך שטרו ודרור קל על כרחך לא פריך אלא מלשון דכתוב בשטר כלומר למח לי שטר אותו לשון עצמו שכתוב בשטר הרי את פקעצך יאמר לו בעל פה ער ראייה מהא דתנן בסוף תנשא (כתובות דף קד.) על שאם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מסתמא מחלה ובלא קנין איירי כדמוכח מעובדא דחמתיה דרבי חיאי ומטענו חטין ויהודה לו בשעורים דפטור אף משעורים דמודה הוי בזה אין ראייה דהתם על כרחך לאו משום דאמרין מולא תבע להו סתמא אחלינהו הוי פטור אלא היינו טעמא מדלא תבע שעורים מודה הוא דלא מיהיב ליה שעורים מדפריך עלה בסוף המנחם (כ"ק דף לה: ושם) מהא דתנן הוי הניקין שנים כי הניקין אמר גדול הניקין את הגדול ומוקא אמר לא כי אלא קטן הניקין את הגדול וגדול הניקין את הקטן ומסיק דאפילו כדאמר מוקי לית ליה והתם אי אפשר להיות הטעם כלל משום מחילה שהיו הוא עומד וצווח ומבכר שנטל חלק בפשות דאמר ויתר (ב"ב דף קכו.) אין לדקדק נמי כלל מכאן חזר רבינו יצחק בר' מרדכי שהיה רגיל לפרש

התוספתא: דיין שדן את הדין, ויזה את הנוכח ויחזיק את החוב, וראה שנתחייב עני ממון – שזה שנתחייב בדין הוא עני, והדין שלם לו – ליצא זכאי בדין מתוך ביתו במקום העני, זה נחשב משפט וצדקה, שעשה משפט לזה וצדקה לזה. מבארת הגמרא: משפט לזה שיצא זכאי, שהחזיר לו ממון השייך לו, וצדקה לזה שיצא חייב, ששילם לו – במקומו מתוך ביתו (וכן ברור הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו).

הגמרא מקשה על ביאורו של תנא קמא: קשיא ליה לרבי – היה קשה לרבי, אם אכן כוונת הפסוק 'צדקה' שדוד שילם מבינו כשהחייב הוא עני, הרי מה שנאמר 'לכל עמו' קשה, שהרי 'לעניים' מביעי ליה – צריך היה להיכתב שדוד עשה צדקה לעניים. אלא וממשיכה התוספתא, ומביאה ביאור אחר לפסוק (רבי אומר), אף על פי שדוד לא שילם מתוך ביתו, אלא החייב שילם מכיסו, והו נחשב שעשה עמם 'משפט וצדקה', משפט לזה וצדקה לזה, משפט לזה – לזכאי, שהחזיר לו את ממונו, וצדקה לזה – לחייב, שהוציא את הגזילה מתחת ידו, ועשה עימו טובה בכך, שלא יענש עליה.

הברייתא מביאה שיטה נוספת בענין עשיית פשרה: רבי שמעון בן מנסיא אומר, שנים שפאו לפניך לדין, עד שלא תשמע דבריהן – קודם ששמעת את טענותיהם, אי אפילו משתשמע דבריהן – שכבר שמעת אותם, ועדיין אי – איך איתך יודע להיכן הדין נוטה, באותה שעה אתה רשאי לומר להן צאו וצדקו – התפשרו ביניכם, אבל משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי – איך אתה רשאי לומר להן צאו וצדקו, לפי שאין להטעות את זה שהדין יודע שהצדק עמו שיותר משלו לחברו, שנאמר לדין (משלי יז ד) 'פיו מים ראשית מדון' – אם באת לפטור ולהשליך את המריבה המשולה כמים ולקמן (א), ולהשלים בין הצדדים, עשה זאת בתחילת המריבה, קודם ששמעת את דבריהם, ולפני התנגלע הריב נטוש – ומשמעת דבריהם קודם שנתנגלע הריב – קודם שנתגלה לך שורש הריב, דהיינו מי מהם צודק, אתה יכול לנטוש – לעזוב, ולהימנע מלדון אותם, והם יתפשרו ביניהם, אבל משתנגלע הריב – משנתגלה לך מי הצדק בריב, אי אתה יכול לנטוש.

התוספתא מביאה דין נוסף, עד מתי הדין רשאי להימנע מלדון: (וריש לקיש) [ורבי יהושע בן לקיש] אמר, שנים שפאו לדין, אחד רב – מקבל את מה שיפסקו לו, ואחד קשה – בעל מריבה ומטריח על הדיינים כשלא פוסקים לטובתו, עד שלא תשמע דבריהן, או אפילו משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה, אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם לדין. והטעם שהנך רשאי להימנע מלדונם, שמה נתחייב חוק, ונמצא החוק רודף – עושה מריבה עם הדין שיחזור בו ממה שפסק לחובתו. אבל משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם, שנאמר (דברים יז) 'לא תגורו מפני איש' – אל תפחדו מפני איש.

התוספתא מביאה ביאור נוסף לפסוק 'לא תגורו מפני איש': רבי יהושע בן קרחה אומר, מניין לתלמיד שיושב ללמוד תורה לפני רבו, ובאו לפני רבו עשיר ועני לדין תורה, וראה שיש לפסוק זכות לעני, וחובה לעשיר, והוא הדין להפך, ורבו טועה בדבר ודעתו לחייב את העני, מניין שאותו תלמיד לא ישתוק אלא יעמיד את רבו על טעותו, שנאמר 'לא תגורו מפני איש', ושנינו שרבי חנני אומר, שכוונת הפסוק 'לא תגורו' היא מלשון 'לאגור ולהכניס לאוצר' – וכמבואר לקמן (א), ופירושו, לא תכניס דברך – כלומר אל תמנע מלומר את דעתך מפני איש, אף שהו רבך.

התוספתא ממשיכה, ומביאה דברי משהרף לעדים ולדיינים: ויהי עדים יודעים את מי הן מעדיין, כלומר שאם מעידים עדות שקר אין היא נוגעת רק לבעל דין שבאו להפסידו, אלא מעידים הם כביכול על הקדוש ברוך הוא, שמחמת ששקרו יצטרך לטרוח להשיב את הממון לבעליו, וכמו כן ידעו לפני מי הן מעדיין, ולא יעזו פניהם בפני הקב"ה שעדותם עליה, ומי עתיד ליפרע מהן, המשך בעמוד צז

ואם כבר נזכר הדין – שאמרו הדיינים מי מהצדדים זכאי ומי חייב, אי אתה רשאי לבצוע – אינך רשאי לעשות ביניהם פשרה. סרמ"ש פנ"ק"ש סימן: רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי חולק ואומר, משבאו לדין, אף קודם ששמעו טענותיהם, אסור לדיינים לבצוע – לעשות פשרה, וכל הבוצע הרי זה חוטא, וכל המברך – (המשבח) את הבוצע, הרי זה מנאץ – מגדף את ה' ועל זה נאמר (תהילים א) 'בוצע ברך, נאץ ה' – המברך את הבוצע הרי הוא מגדף את ה', אלא על הדיינים נקוט בדרך של יקוב הדין את הנה, שנאמר (דברים יז) 'כי המשפט לאלהים הוא', וכן משה רבינו היה אומר לשופטים, לנהוג בדרך של יקוב הדין את הנה, שהרי אמר לדיינים (שם א טו-טז) 'לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא' ובפשרה שהיא מדעת שניהם לא שייך 'תגורו', וגם הגדיל את חשיבות המשפט, על ידי שאמר 'לאלהים הוא'. אבל אחרון היה אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, ומשלים ביניהם קודם שיבואו לפניו לדין, שנאמר על אהרן (מלאכי ב) 'תורת אמת היתה בפיך, ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי, ורבים השוב מצוין' – התורה שלימד לעם היתה ללא נטייה מן האמת, ודבר עוול לא עלה על שפתיו. דרכו היה להשכין שלום בין הבריות, ולהדריכם בדרך מישור, בעבור ציווי ה'. ובתוכחותיו השיב רבים מלעשות עוונות.

הברייתא מביאה שיטה נוספת, הסוברת שמותר לבצוע, ומבארת באופן אחר את הפסוק 'בוצע ברך נאץ ה': רבי אליעזר אומר, כוונת הפסוק כך היא, הרי שגול סאה של חטים, ומהנה, ועשה ממנו עיסה, ואפאתה, והפריש ממנה חלה, וברך על ההפרשה, ביצד הוא מברך על מצוה זו שבאה לידי בגזילה, הלא אין זה מברך אלא מנאץ – מגדף את ה', ועל גזלן זה שמברך על מצוה הבאה מחמת גזילתו נאמר 'ובוצע ברך נאץ ה'', שכן לשון 'בוצע' עולה על גזלן. אבל על העושה פשרה לא נאמר כן, אם כן אין לנו מקור לאסור פשרה, ומותר לעשותה.

ביאור נוסף לפסוק 'בוצע ברך נאץ ה': רבי מאיר אומר, לא נאמר 'בוצע' אלא כנגד יהודה, שנאמר (בראשית לו כב) 'ויאמר יהודה אל אחיו, מה בצע כי נהרוג את אחינו' – איהו רוח ממון נרויח אם נהרוג את יוסף, ואמר שימכרוהו לישמעאלים, וכל המברך – (המשבח) את יהודה על מעשהו, הרי זה מנאץ – מגדף לפני המקום, שכיון שדבריו היו נשמעים, היה לו לומר להם להחזירו לאביו, ועל אדם זה שמברכו נאמר, 'ובוצע ברך' – המברך את יהודה שאמר 'מה בצע', נאץ ה' – (מגדף את ה'). ולפי שיטה זו שהפסוק לא נדרש על דין העושה פשרה, נמצא שמותר לעשות פשרה.

הברייתא מביאה שיטה נוספת, שמצוה לעשות פשרה: רבי יהושע בן קרחה אומר, מצוה לבצוע – לעשות פשרה, שנאמר (זכריה ח טו) 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם', ויש להקשות, הלא במקום שיש משפט – ששפטו ביניהם בדין תורה, אין שלום, משום שכל אחד סבור שהצדק עמו, ובמקום שיש שלום – שהתפשרו בינם לבין עצמם, אין משפט, שהרי אחד מהצדדים יותר על שלו לרעהו. אלא, איוהו משפט שיש בו גם שלום, הוי אומר זה ביצוע – פשרה הקרובה לדין, שיש כאן משפט בכך שעשו פשרה הקרובה לדין תורה, ויש שלום משום שלא מיצו את הדין עד הסוף, אלא התפשרו, ואומר הפסוק שכך יש לדיינים לנהוג. וכן ברור המלך הוא אומר (שמואל ב ח טו) 'ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו', והלא כל מקום שיש משפט ונטל הוזהב בדין את שלו, אין צדקה, שענינה לתת משלו לאחרים, ובמקום שיש צדקה – שנותן משלו, אין משפט אמת, אלא שיותר משלו לרעהו. אלא איוהו משפט שיש בו צדקה, הוי אומר זה ביצוע, שהבעל דין שיותר משלו עשה צדקה, והפסוק מלמדנו שדוד היה רגיל לעשות פשרה, ומוכח שמצוה לעשות כך.

הגמרא מקדימה שהדרשה שהתוספתא תביא להלן היא בשיטת תנא קמא: אתאן – הדרשה להלן נדרשת לתנא קמא, כלומר, לדעת רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי הסובר שאסור לבצוע, ואינו מפרש את הפסוק שנאמר בדוד להענין פשרה, אלא יפרש כך וממשיכה

מִצְוָה לְמִימְרָא לָהּ – לבעלי הדין, אִי דִינָא בְּעִיתִי אִי פְּשָׁרָה בְּעִיתִי
 – האם דין תורה אתם רוצים או פשרה אתם רוצים.
 שואלת הגמרא: תִּינִי תִנָּא קָמָא – לכאורה דברי רבי יהושע בן
 קרחא הם כתנא קמא שסובר שרשות ביד הדין לעשות פשרה קודם
 שיגמר הדין. מתרצת הגמרא: אִיכָא בִּינִייהוּ האם יש לדין מִצְוָה
 להציע להם לעשות פשרה כפי שרוב הונא היה אומר, שרְבִי יְהוֹשֻעַ
 בֶּן קֶרְחָה סָבַר מִצְוָה, וְתַנָּא קָמָא סָבַר רְשׁוּתָא.
 שואלת הגמרא: לכאורה דברי תנא קמא הסובר שדין רשאי לעשות
 פשרה קודם שיגמר הדין, תִּינִי דְרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא – הרי הם
 כדברי רבי שמעון בן מנסיא הסובר שכל זמן שאינו יודע להיכן הדין
 נוטה רשאי הדין לעשות פשרה, ומשיודע להיכן הוא נוטה אסור לו
 לעשות פשרה. מתרצת הגמרא: אִיכָא בִּינִייהוּ, מה שאמר רבי
 שמעון בן מנסיא מִשְׁתַּשְׁמַע דְּבִרְתֵּיהּ וְאִתָּהּ יוֹדַע לְהִיכֵן דְּרִין נוֹטָה,
 אִי אִתָּהּ רְשָׁא לֹאֵר לָהּ צָאוּ וּבָצְעוּ, שתנא קמא חולק על כך
 וסובר שכל זמן שלא נגמר הדין עדיין רשאים לעשות פשרה.
 הגמרא חוזרת לדרשת רבי אליעזר בן רבי יוסי (לעיל ה) שמעמיד את
 הפסוק (תהלים י א) 'ובוצע ברך, נאץ ה' במי שמברך את הדין שעשה
 פשרה. אומרת הגמרא: וּפְלִגְנָא דְרָבִי תַנְחוּם בֶּר תַנְלֵא – ורבי
 אליעזר שדורש את הפסוק על כל דין שעושה פשרה, חולק על רבי
 תנחום בן חנילאי, שדורש באופן אחר דְּאִמְרַי רַבִּי תַנְחוּם בֶּר תַנְלֵא,
 לֹא נִאֲמַר מִקְרָא זֶה – הפסוק 'ובוצע ברך' אֵלָּא בְּגִיד הַפֶּשֶׁרָה שֶׁעָשָׂה
 אַחֲרַי בְּמַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, שְׁנֵאמַר (שמות לב ה) 'וַיֵּרָא אֲחֵרִי, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ
 לִפְנָיו, מִה רָאָה, אֲמַר רַבִּי בְנִימִין בֶּר יִפְתָּה, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, רָאָה
 אֵת חֹדֶר שְׁבֻבוֹת לִפְנָיו – שהרגוהו משום שלא עשה כרצונם, וְאֲמַר
 עֲצֻמוֹ, אִי לֹא שְׁמַעְנָא לָהּ הִשְׁתָּא – אם לא אשמע להם עכשיו,
 ואעשה להם אלהים, עָבְדוּ לִי בְּדַעְבְּדוּ בַּחוּר – יהרגו אותי כפי
 שעשו לחור, וּמִיָּקִינִים בִּי – ויתקיים בי הפסוק 'אם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשְׁךָ ה'
 בָּהֶן וְנִבְיָא' (איכה ב ב), שכן אהרן היה כהן ונביא, ובעון זה חטאו קודם
 חורבן הבית הראשון, שהרגו את זכריה שהיה כהן ונביא בבית
 המקדש משום שהוכיח אותם, וְאִם יַעֲשׂוּ כֵן, שוב לא הוּיָא לָהּ
 תַקְנָתָא – לא תהיה להם תקנה לְעוֹלָם, שעל עון זה נחרב בית
 המקדש, אם כן מוֹכֵחַ בְּדַעְבְּדוּ – שיעשו אדם נפטר מן העולם ובא
 תַקְנָתָא – אולי תהיה להם תקנה על כך, על ידי שיחזרו בְּתַשְׁבּוּבָה.
 ועל פשרה זו אומר הכתוב 'ובוצע ברך, נאץ ה''. אבל על דין העושה
 פשרה לא נאמר שהוא מנאץ, ודלא כרבי אליעזר.
 הגמרא חוזרת לדרשת רבי שמעון בן מנסיא לעיל מהפסוק (משלי יז ד)
 'פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן וּלְפָנֶי תַהְגֵּלֶה הָרִיב נָטוּשׁ' שהדיין רשאי
 לעשות פשרה רק קודם שהתגלה לו להיכן נוטה הריב. מבררת
 הגמרא: וְהִנֵּי תַנָּא – ולאותם תנאים שסוברים שכל זמן שלא נגמר
 הדין רשאי הדין לעשות פשרה, 'פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן' מֵאִי
 דְרָבִי בִּיה – מה הם דורשים מפסוק זה. משיבה הגמרא: שידרשו
 בְּדָרְב הַמְּנוּנָא, דְּאִמְרַי רַב הַמְּנוּנָא, כאשר אדם נפטר מן העולם ובא
 לפני בית דין מעלה, אִין תַחֲלִיל דִּינוּ שֶׁל אֶרֶם נִידוֹן אֵלָּא עַל דְּבִרֵי
 תוֹרָה – שלא עסק בתורה, שְׁנֵאמַר 'פּוֹטֵר מִיָּם, רֹאשִׁית מִדּוֹן' – על
 כך שפטר מעליו את עול התורה שנמשלה למים, יהיה ראשית דינו.
 הגמרא מביאה לימודים נוספים מן הפסוק 'פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן':
 אֲמַר רַב הוּנָא, הָאִי תִינָרָא – המריבה, דְּמֵא לִצְנוּרָא דְּבִידְקָא
 דְּמֵא – כשהנהדר מתחיל לעלות על גדותיו ויוצר כעין צינור קטן
 שדרכו מתחילים לצאת מים, יש לסתום מיד את אותו צינור, שאם
 לא כן, בִּין דְּרִינוּת רִינוּת – הוא מרחיב והולך עד שאין אפשרות יותר
 לסותמו, ומציף את השדות שסביבו ומקלקלן, כמו כן המריבה, אם
 לא עוצרים אותה בתחילתה היא גדילה והולכת ושוב אינו יכול
 להפסיקה, וזהו כוונת הפסוק 'פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן', שבתחילת
 שטף המים כך ראשית המדון (המריבה).
 משל נוסף למריבה: אֲפִי קִשְׁשָׁא – הגדול אֲמַר, דְּמֵי לְגוּדָא דְּמֵלָא
 – לנסרים של גשר שמעל הנהר, שהעוברים ושבים דורכים עליהם,
 שכל זמן שהגשר חדר מתנועעים במקומם כשדורכים עליהם, וּבִינִין
 דְקָם קָם – במשך הזמן על ידי שדורסים עליהם הם מתחזקים
 ונקבעים במקומם. וכמו כן דרך המריבה, שבתחילה היא חלשה, אבל

ככל שאדם מרבה בה, היא מתחזקת והולכת.
 שמע" ושת" שב"ע ומירו"ת הו"א סימן:
 הגמרא מביאה אימרות שהיו רגילים בפי אנשים, ושמואל מצא להם
 מקור בפסוקים: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל – היה אדם שהיה דרכו
 לומר, מוֹכֵחַ – אשרי מי דְשִׁמְעֵנּי וְאִדְרִישׁ – ששומע חרפות ומורגל
 להחריש על כך, הִלְפִּינָה בִישְׁתִּיה מֵאָה, כלומר מרויח שחולפות
 ממנו מאה רעות, שהיו באות עליו על ידי המריבה. אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל
 לְרַב יְהוּדָה, קָרָא בְּתִיב – אימרה זו כתובה כבר בפסוק, שנאמר
 'פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן' והפסוק מתפרש כך, הַפּוֹתֵר בְּקִטְטָה
 [שנמשלה לעיל למים], הָאִי רִישׁ מֵאָה דִינִי – תחילת מאה רעות.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, אִתְרַתִּי תַלַּת נִנְבָא לֹא
 מִיָּקִיטַל – על שנים ושלוש גניבות הגנב עדיין אינו נענש, אבל לבסוף
 יענש על כולן, וכמו כן מי שעבר עבירה פעמיים ושלוש, ולא באה
 עליו פורענות אל יתמה, שאף שאין מענישים מיד על שנים ושלושה
 עבירות, אך סופו ללקות באחרונה. אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה,
 קָרָא בְּתִיב – אימרה זו כתובה כבר בפסוק, שנאמר (עמוס ב ו) 'כֹּה אָמַר
 ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעִי וְיִשְׂרָאֵל יַעַל אֶרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיכַנּוּ, כלומר שעל
 שלש פשעים עוד החריש להם הקב"ה, אבל כשחטאו ברביעי, נענשו
 על כולם.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, שֶׁב בִּירִי לְשִׁלְמָנָא – אף
 אם יהיו שבע בורות כריות לפני רגליו של איש הרודף אחר השלום,
 סופו שינצל מכולם, וְהָדָא לְעֵבִיד בִּישׁ – אבל עושה רעה יפול אפילו
 בבור אחד, דהיינו בתקלה הראשונה שתבוא לו. אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל
 לְרַב יְהוּדָה, קָרָא בְּתִיב – אימרה זו כתובה כבר בפסוק, שנאמר
 (משלי כד טו) 'כִּי שִׁבְעָה יָפוֹל צַדִּיק וְקָם [וְרָשָׁע יָפוֹל בְּאַחַת] [וְרָשָׁעִים
 יִפְשְׁלוּ בְרַעְיוֹן]' – הגם שהצדיק נפל שבע פעמים, יקום על ידי עזרת
 ה', אבל הרשעים נכשלים ברעה הראשונה.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, (דאזיל מבי דינא שקל
 גלימא) [דְּמֵי דִינָא שְׁקִלְוָה גְלִימָא] – מי שבית דין נטלו את טליתו
 בפירעון חוב שחייב לאחר, לִיפְטֹר וְזָר וְלִוִּיל בְּאִזְרָחָא – שיזמר
 ומירות ויך לדרכו, כלומר שיעליל לשמוח שהוציאו גזילה מידו.
 אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, קָרָא בְּתִיב – אימרה זו כתובה כבר
 בפסוק, שאמר יתרו כשיצא למשה למנות שופטים לשפוט את העם,
 'וְגַם כָּל הָעָם הָיָה עַל מִקְוָמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם' (שמות יח כג), ומהלשון 'כל'
 משמע שאף היוצאים חייבים בדין, הולכים לביתם בשלום ובשמחה.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, הָאִי נִימָא – האשה
 מתגנמת ודיקולא שְׁפִיל – והסל שעל ראשה נופל יחד עם כלי
 מלאכתה שבו, כלומר, שמתוך שהיא מתעצלת במלאכתה, אין ניכר
 כלל שעוסקת בה. אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, קָרָא בְּתִיב –
 אימרה זו כתובה כבר בפסוק, שנאמר (קהלת י ח) 'בְּעֵצָה לִתִּים יִמָּךְ
 הַמִּקְרָה וְגו' וּבְשִׁפְלוֹת דִּימִם יִדְלָה הַבֵּית – כשארם מתעצל מלתקן
 את ביתו, תקרת הבית מתקלקלת והולכת, כשארם משפיל את ידיו
 מלהרים בעשיית מלאכת תיקון הגג, ביתו דולף ממי הגשמים.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, נִבְרָא דְרִחִימָנָא עָלֶיהָ –
 האדם שבטחתי בו אֲרִייהָ לְגִזְיוֹהָ וְקָם – הרים עלי אגרופו ונעמד
 להיות כנגדי. אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, קָרָא בְּתִיב – אימרה
 זו כתובה כבר בפסוק, שכך אמר דוד המלך, כשאויביו רצו להורגו
 (תהלים סא כ) 'גַּם אִישׁ שְׁלֹמִי אֲשֶׁר בְּטַחְתִּי בּוֹ וְגו' אוֹכֵל לֶחְמִי הִגְדִּיל
 עָלַי עֶקֶב' – גם האיש אשר היה עמי עד היום בשלום, והאכילתי
 מלחמי, מרבה לארוב לי כדי להרגני.
 אימרה נוספת: הָהוּא דְהוּה קָאֲמַר וְאִוִּיל, בִּי רִחִימָתִין הָיָה עֲצִיזָא –
 כשהאבהב שבינינו וביני לבין אשתינו היתה עזה, אִתְרַתִּי דְסַפְסִירָא
 שְׁכִיבִין – על רוחב הסיף (חרב) שכבנו שנינו, כלומר, שהיה די לנו
 במקום מועט, הִשְׁתָּא – עכשיו דִּלָּא עֲצִיזָא רִחִימָתִין – שאהבתנו
 אינה עזה, פּוֹרְקָא בֶר שִׁתִּין דְּרַמְדִּי לֹא סָנִי לָן – מטה ברוחב של
 ששים אמה אינה מספיקה לנו. אֲמַר רַב הוּנָא, קָרָא בְּתִיב –
 אימרה זו כתובה כבר בפסוקים, שכן מְעִיקְרָא בְּתִיב – בתחילת
 השראת השכינה בישראל, נאמר, (שמות כה כב) 'וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שֵׁם,
 וּדְבַרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת' ששם תשרה השכינה, ומשם ידבר

מצוה למימר להו. ברישא אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו דפתחין להו בפשרה: היינו ת"ק. דאמר נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע הא מקודם גמר דין רשאי לבצוע וה"ג רשות
הוא: איכא בינייהו מצוה. להוכיח פשרה לת"ק ליכא מצוה: איכא בינייהו משתשמע בדריהם. לת"ק אפילו שמע בדריהם רשאי לבצוע עד שיגמר הדין ויאמר זה וכאי זה חייב
ל"ש בן מנסיא משתשמע את דברייהו וידעת להיכן נוטה אע"ג דלא נגמר אין רשאי לבצוע: מקרא זה. וברוצע ברך: אלא כנגד מעשה העגל. שעשה אהרן פשרה בינו לבין
עצמו והורדה ביהוה לעצמו וישמעת להם את העגל: ויכן מובן. הבין מהחובות לפניו שזהו את חור על שלא עשה להם: אחרן. כהן ונביא יהיה: ולא הו"א להו תקנתא. דהא סופן
לעשות כן דחזר להו לעשות ויחבר בית

כְּשֶׁאֵדָם מֵרִבָּה בִּקְטֶסֶת מִתְחַזֵּק וְבָאָה וְלֹא
 מִקְרָא נִפְקָא: טוֹבִיָּה דִּשְׁמַע וְאִדְשֵׁי. אֲשֶׁר־
 שָׁמַע חֲרִפְתּוֹ וְשִׁוְקָא וְשִׁוְקָא בִּכְךָ וְאִדְשֵׁי
 כְּמוֹ דְּרֵשׁ דִּף גּוֹ: חֲלָפֹה בִּישְׁתִּיה
 מֵאָה. הִלְכוּ לָהֶם בִּשְׁתִּיקָתָא מֵאָה רֵעוֹת שְׁהִין
 בָּאוֹת עֲלֵיו עַל יַד הַתַּגָּר: פּוֹטֵר מִיָּם. הַמִּתְחַזֵּק
 (מִדְּרֹךְ) וּפְתוּחַ בִּקְטֶסֶת הוּא תַחֲלִיל מֵאָה דִּינִי:
 מִדּוּן. נוֹטְרִיקוֹן מֵאָה דִּין ל"א מִדּוּן בִּגְמִיטְרִיא
 מֵאָה: אֲתֵרִי תַחֲלִיל גִּבְבָּא לֵי. מִקְטִיל. כְּלוֹמֵר
 אֵם עוֹבֵר אֲדָם עֵבֶרֶת עֲפֻמִּים וְשֵׁשׁ לֹא בָּאָה
 עֲלֵיו פּוֹרַעְנוֹת אֶל יִתְמָה דִּאתֵרִי תַחֲלִיל גִּבְבָּא לֹא
 מִקְטִיל וְסוֹפּוֹ לִלְקוֹת בִּאֲחֻרָנָה: שֶׁב בִּיר
 לְשִׁמְנָא. שֶׁבַע בִּירוֹת כְּרִיּוֹת לִרְגִילִי אִישׁ
 שְׁלוֹם וּמְכֻלָּם יִצְעַל: וְחַד בִּירָא לְעֵבֶד בִּישׁ
 לְעוֹשֶׂה רֵעִיה: יָפוּל. בְּתַקְלָא אֲשֻׁנָּה בִּהֲבֵא
 לֵה דְמִבִּי דִּשְׁמַע שְׁקִלוּה גְלִימִי: רַם מְשַׁנְטוּ בִּיר
 לְטִילְתּוֹ לְפֻרְעָה לֵאחֹר: וְחִפְסֵר לְוִילִי. וְאִוִּיל
 וְדִין אִמַּת דְּנוֹ לֹא אִיבִיד כְּלוֹם אֵלָא גִזְלָה
 חֲרִיצִיא מִיִּד: כֹּל הָעָם הוּא. בִּיתְרוֹ כְּתִיב
 וּמִשְׁמַע לֹא שָׂא זְכַאי וְלֹא שָׂא חֵיב כּוֹל
 בְּמִשְׁמַע: הִיא נִימָא וְדִיקוּלָא שְׁפִיל.
 כִּשְׁהֲשֵׁה מִגְמִנְתָּהּ הִסֵּל שַׁעַל רֵאשֶׁה שְׁהִיא
 נִוְתַּנְתּוּ בִּן פִּילְכָה וְהִמְלֵכַת יִדִּיה בִּן שְׁפִיל
 כְּלוֹמֵר מִתּוֹךְ שְׁמֵרָא עֲצִילָא אֵין מֵלֻכְתָּה
 נִיכְרַת וּכוֹלֵן מִשְׁלוֹתָּה: אֲדִייה לְגוּיִיה וְקָם.
 הָרִים אֲגֻרְפוֹ עַל וְעַמֵּד לְגַדְדִּי: רְחִימִיתוֹן הוּא
 עִיּוּא. כִּשְׁהֲחִיבֵנוּ הִתֵּחָה עוֹזָה בִּינִי לְאִשְׁתִּי
 אֲפֹתִירָא דִּסְפִסִּירָא שְׂכִיבֹן. עַל רֹחַב הַסִּידִין
 חִינּוּ שׁוֹכֵבִים שְׁנֵיה: אֵם מִן לֵן. לֵן דִּלְנָה הָרִי
 כָּאן עֲשִׂיתָ. גִּבְבָּה מִן הִקְדֵּקַע הָרִי שְׁהִקְדֵּיָה
 מִשְׁרָה שְׂכִינְתּוֹ בַּעֲשֶׂר טַפְחִים סִמּוֹן הִקְדֵּקַע
 וְעוֹד בְּאוֹרֵךְ הַכְּפּוֹרֶת בִּאֲמַתָּה וְחֻצִּי: וְלִבְסוֹף.
 בְּהַמִּיק הִיה גְּבוּהָ שְׁלֹשִׁים אַמָּה וְאוֹרְכּוֹ
 שְׁשִׁים וּכְשִׁחְטָאוּ נִאֲמַר לָהֶם אִיזֵה בֵּית אֲשֶׁר
 תִּבְנוּ לִי שְׁתוּכֵל שְׂכִינְתִּי לְהִיטֵּם מִצְמוּצֵמַת
 בְּחוֹכֵה: עֵתָּה אִקּוּם. אֲסַחֲלֵק מִשְׁעַר בֵּיד.
 מִסְטֵר

7	בְּאִשְׁמֹרֶת. לְהַשְׁמִיעַ דְּרָשָׁה לְצִיּוּר מִן הַ	1	שְׂאִינִי צִרְיָה לְכֹלֵם. כְּלוּמֵר דְּגַמְיָר וְסִבִּיר וְכֵן
8	שִׁלְחֹשׁ לֵךְ. וְה' בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ. סִמּוֹךְ לְהֵא	2	מוֹכֵחַ מִדְּמִיּוּת עַל דְּבֵי נִשְׂיָאָה אוֹקֵמֵר
9	קִרָּא דְּהוּי אוֹמֵר לַעֲץ הַקִּיּעָה עוֹרֵה לֵאמֹן וְגו'	3	דֵּינָא דְּלֹא גַמְיָר וּמְדוּרָה בְּפִיָּה דְּכִתּוּבוֹת (דָּף קד)
10	הוּא יוֹרֵה הֵנָּה הוּא פּוֹשֵׁשׁ וְגו' כֹּתֵב הַסּ מִפְּנֵי	4	מִיּוּתֵי הַלַּע עַל דִּין שְׂאִינִי מִקְבֵּל שׁוּדָה וּמִשְׁמַע
11	כָּל הָאֶרֶץ יִכְלָה עַל עוֹן הַזֶּה אֵל כָּל הָאֶרֶץ.	5	שֶׁאֵין צִרְיָה לְכֹלֵם שְׁהוּא עֲשִׂירִי:
12	כָּל עֵץ. מִשְׁמַע דִּין דְּכִתְבִּי (דְּבָרִים כג) כִּי	6	תִּהְיֶה. שְׁלֹא לְהִטִּיל אִימָה עַל הַצִּיּוּר
13	הָאֵדָם עֵץ הַשְּׁדֵה וּמוֹקֵמֵן לִיה בְּתַלְמִיד: אֲצֵל	7	לְרֹדּוֹת וְיִתֵּר מְדָאִי וְכֵן מוֹכֵחַ לִקְמֵן (דָּף
14	מוֹכֵחַ. וְת"ח מְכַפְּרִין וּמְגִנִּין כְּמוֹת: אֱלֹהִים	8	ת) דְּדִרְשֵׁינָן מֵהָאִי קִרָּא אוֹדֵרָה לְדִין שִׁסְבּוֹל
15	מִכְשֵׁל בְּנִשְׁבֵּל בְּכַף. דִּין שְׁהַמְיָדוּרָה ע"י שְׁתֵּן		אֵת הַצִּיּוּר:
	מִמּוֹךְ לְמַלְךְ עַל כֶּךָ לְדִנְיָא. לְדוּחַ: לְקַטְלָא.		פְּסִילָנָא

אֹתָהֶ֑בְךָ; לֹֽא־תִנְבְּרָהוּ׃ אִם־הוּא־שׁוֹנֵאֵךְ־לֹא־תַעֲשֶׂה־לוֹ־כְנֻכְרִי־לְחִיבֹ֑ב׃ אָמֵר־לִיהִי׃ הֲוֵאֵךְ־גְּבֵרָ֑אֲ׃ לֹֽא־וְלֹֽא־אִשְׁפִּיכֶ֑נִי אֶת־כְּלֹמֶר־אֵין־אֶתָּה־זָכוֹר־שַׁעֲשִׁיתִי־עִמָּךְ־חֹסֶד׃ אֱלֹהִים־רֵב־אֵין׃

אָמֵר־לִיהִי׃ הֲוֵאֵךְ־גְּבֵרָ֑אֲ׃ דִּינָא־אֵית־לִי׃ וְרוּצָה־אֲנִי־שְׁתֵּהָא־דִּין׃

בכחו להורות, הרי מיניו נעשה על ידי ששילם זהב וכסף, וכל רוח
 חכמה אין בו, וכמו כן הדין הזה, שאינו יודע לדרוש.
 מוסיפה הגמרא: וְעָתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיפְרַע מִמַּעֲמִידִין –
 להעניש את המעמידים דין שאינו ראוי, שְׁנֵאמַר בפסוק שלאחריו
 (שם ב) וְה' בְּהִיבֵל קָדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָל הָאָרֶץ' כלומר אלו הגורמים
 שה' ישאר בהיביל קדשו ולא יבוא למשכן בית הדין (בדלעיל ה) עונשם
 הוא שהקב"ה יחריב בעבורם את הארץ.
 אימרה נוספת בחומר העמדת דין שאינו הגון: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל
 הַמַּעֲמִיד דִּינָן (על הַצִּיבּוֹר) שְׁאִינוּ הֵנוּן – שאינו ראוי לדון, כְּאִילוּ
 נִמְטַע אֲשִׁירָה (אילן שעובדים אותו עבודה זרה) בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר
 (דברים טו יח) בַּמִּצּוֹת מִיָּנִי הַדִּינִים, 'שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ, וְסִמְךָ
 לָהּ – וְנֹאמַר בְּסִמּוֹךְ לִכֶּךָ (שם טו כא) 'לֹא תִפֹּעַ לָךְ אֲשִׁירָה כָּל עֵץ',
 ונדרש כך, אל תמנה לדין (המשול ל'עץ) תלמיד שאינו הגון,
 והעושה כן דומה לנטוע אשירה. אָמַר רַב אֲשִׁי, וְאִם הֵנְמִידוּ בְּמָקוֹם
 שֵׁשׁ שָׁם תִּלְמִידֵי חֻכְמָיִם, נחשב כְּאִילוּ נִמְטַע אֲצֵל מִזְבֵּחַ, שְׁנֵאמַר
 (שם) 'לֹא תִטַּע לָךְ אֲשִׁירָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ' ותלמיד
 חכמים משולים למזבח.
 עוד בענין העמדת דין שאינו הגון: בְּתִיב (שמות כ ב) 'לֹא תַעֲשֶׂהוּ אֹתִי
 אֱלֹהִי כִסֶּף וְאֱלֹהִי זָהָב', ויש לתמוה על לשון הפסוק, וכי אֱלֹהִי כִסֶּף
 וְאֱלֹהִי זָהָב הוּא דִּלָּא עֲבָדִי – דווקא מכסף וזהב אסור לעשות, הֵא
 דַּעֲיֵן שְׂרִי – אבל אלהים העשויים מעץ מותר לעשותם, הלא כולם
 אסורים. מבארת הגמרא: אָמַר רַב אֲשִׁי, פֶּסוּק זֶה נִדְרֵשׁ עַל אִיסוּר
 מִיָּנִי שֶׁל אֱלֹהִי (–דין) הֵבֵא הֵבֵא בְּשִׁבְלִי שְׂשִׁילָם זָהָב.
 מביאה הגמרא אימרות בגנות השררה והדיינות אפילו כאשר נעשות
 כדין: רַב, בִּי הִוָּה אֹתִי לְבִי דִינָא – בבואו לבית הדין אָמַר חָבִי –
 אמר כך על עצמו, בְּרָעוּת נִפְשִׁיהָ לְמִלְּאָא נִפְסִי – ברצון עצמו יוצא
 הוא למיתה, כלומר, לעסוק בדבר שעלול לחטוא בו, וצָבִי בִּיתִיהָ –
 וצרכי ביתו לית הוא עָבִיד – אינו עושה כאן, וְרִיקָן לְבִיתִיהָ עֵייל –
 וריק כנס הוא לביתו, שכן
 אסור לביטל שבר לדון. הוסיף רב והתפלל, וְלֹאִי שִׁתְּהָא בִּיָּהָ –
 שתהיה חזרתי לביתי מבית הדין, בלא חטא, בְּצִיָּאָה – כשם שיצאתי
 מביתי בלא חטא (כלומר, שלא אטעה ואעגש).
 אימרה נוספת של רב בגנות הכבוד המגיע מן השררה: בִּי הִוָּה חָזִי –
 כשרב היה רואה אֲמִבְּהוּא (דְּסִפְרִי) אֲבִתְרִיהָ – קבוצת אנשים
 ההולכת אחריו לכבודו, וחשש שיבוא מכך לידי גאווה, אָמַר, על
 שכמותי נאמר (איוב כ-י) 'אִם יַעֲלֶה לְשָׁמַיִם שִׂיאִי [וְגו']', בְּגִלְלוּ לְנֶצַח
 יָאבֵד' (וְגו'), כלומר, שאף מי שמתנשא עד לשמים, מגדול הצלחתו,
 סופו שיושפל מכבודו ויהיה בזוי כגלל של רעי.
 וכמו כן, מִר זִמְרָא חֲסִידָא – החסיד, בִּי הִוָּה מִכְתָּפִי לִיהָ – כשהיו
 נושאים אותו עבדיו על כתפיהם, בְּשִׁבְתָּא דִּינִיגָלָא – בשבת
 שדורשים בה בהלכות הרגל, וחשש שיבוא מכך לידי גאווה, אָמַר
 חָבִי – היה אומר כך, על שכמותי נאמר בפסוק (משלי כו כ) 'כִּי לֹא
 יַעֲזֹלֶם חֹזֶן, וְאִם נָזַר לְדוֹר וָדוֹר' כלומר, אף אם הנך עכשיו חזק,
 אל תסמוך על חזקך, שכן אינו קיים לעולם, וכן אם זכית לכתר, דע
 לך שלא ישאר אצלך לדורי דורות.
 הגמרא מביאה דרשות מסמיכות הפסוק 'ולא תעלה במעלות' לפסוק
 'אלה המשפטים': דָּרַשׁ בַּר קַפְרָא, מָנָא הָא מִילְתָּא דְאִמְרוּ רַבִּנָּן
 – מהיכן למדו דבר זה שאמרו חכמים, הוּוּ מִתּוֹנִין בְּדִין – הרגילו
 עצמכם לדון במתנות, ולענין בדין היטב קודם שתפסקוהו. דְּבִתְיָב
 לגבי המזבח (שמות כ ב) 'ולא תעלה בַּמַּעֲלֹת על מִזְבֵּחַ' כלומר, אל
 תעלו למזבח בחזקה ובמרוצה, אלא בנחת, וְסִמְךָ לִיהָ – ונסמכה
 לזה פרשת 'ואלה המשפטים' המדברת בפסיקת הדינים,
 ומחסימכות יש ללמוד שיש לפסוק את הדינים במתנות ונחת כמו
 שעולים למזבח.
 דרשה נוספת: אָמַר רַבִּי אֲלֵיעָזָר מִנִּיין לְדִיןָּן הָבָא לְמָקוֹם שְׁדוּרִשִׁים
 שם, והציבור יושבים על הארץ, שְׁלֹא יִפְסַע עַל רֹאשֵׁי עַם קוֹדֶשׁ,
 כדי להגיע למקומו, אלא יקדים לבא לפני הציבור, שכן, אם יפסע
 ביניהם ללכת ולשבת במקומו, נראה כמפסיע על ראשם. שְׁנֵאמַר

שְׁנֵאמַר (שיר השירים ג-ה) 'הִנֵּה מִקְוֵה שְׁלֹשְׁמָה, שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב
 לָהּ מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל, כּוֹלֵם אֲחוּזֵי חֶרֶב מְלוֹמְרֵי מִלְחָמָה, אִישׁ חֶרֶב
 עַל יָרֵכָו מִפְּחַד בְּלִילוֹת, וְהַפְסוֹק נִדְרֵשׁ כֵּךְ, הִנֵּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 (המכונה מיטתו שלשלמה), הַסְנֵהדְרִין חָנוּ בְּקִירְבָתָהּ, שֶׁהֵם גִּבּוּרֵי
 הַתּוֹרָה, וְנִלְחָמִים מִלְחָמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְכַשִּׁישְׁבוּ לְדִין רָאוּ כִּאִילוּ חֶרֶב
 נִעֲוָצָה בֵּין יְרִכּוֹתֵיהֶם, מִפְּחַדָּהּ שֶׁל גִּיהֶנָם שְׁדוּמָה לְלִילָה.
 הגמרא מביאה אזהרה נוספת לדיינים: דָּרַשׁ רַבִּי יֵאֲשִׁיָּהּ, וְאִתִּימָא
 רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, מֵאִי דְבִתְיָב 'בֵּית דִּין, בַּה אָמַר ה' דִּינִי לְבִקֶּר
 מִשְׁפָּט וְהִצִּילוּ זִוּל מִיַּד עוֹשֵׁק' (דמיה כא יב). שכן יש לדקדק בפסוק
 זה, וְכִי דוּקָא בְּבִקֶּר דִּינִי, וְכָל חַיִּים אֵין דִּינִי, הִרִי כֵל הַיּוֹם כִּשֶׁר
 לְדוֹן. אֱלָא כֵךְ נִדְרֵשׁ הַפְסוֹק, אִם בְּרוּר לָךְ הַדָּבָר – הדין שהנך עומד
 לפסוק בו, בְּבִקֶּר שהוא מאיר, אָמַרְהוּ, וְאִם לֹא אֵל תִּאמְרָהוּ.
 מקור נוסף לכך: רַבִּי חִינָא בַּר אָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִכְּכָא – מכאן
 נלמד זאת, שְׁנֵאמַר (משלי יד) 'אָמַר לְחֻכְמָה אֲחוּזֵי אֶת', שֶׁאִם בְּרוּר
 לָךְ הַדָּבָר – הדין, כִּפִּי שְׁבִרְרוּ לָךְ דִּין אֲחוּזָךְ שֶׁהוּא אֲסוּרָה לָךְ,
 אֲמַרְהוּ, וְאִם לֹא אֵל תִּאמְרָהוּ.
 אימרה נוספת בענין האחריות לעיוות הדין: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי,
 עֲשֶׂרָה שְׁיֻשְׁבֵּינֵי בְּרִין, קוֹלֶךְ תִּלְוִי בְּצִוָּאר בּוֹלָן, כלומר, שאם הטו
 את הדין, כולם יענשו. מקשה הגמרא: מִשְׁמָא – הלא דבר פשוט
 הוא, ולמה הוצרך רבי יהושע בן לוי להשמיעו. מתרצת הגמרא: לֹא
 צְרִיכָא – לא הוצרך להוסיף זאת אֱלָא לאופן שהיה תלמיד חִיֻּשֵׁב
 לְפָנֵי רַבִּי ללמוד ממנו, ובא דין לפני רבו, ורואה התלמיד שהרב
 טועה, שיענש אף הוא אם ישתוק.
 הגמרא מביאה את מנהגו של רב הונא בהכרעת הדין: רַב הוֹנָא, בִּי
 הָוָה אֹתִי דִינָא לְקַמִּיָּה – כאשר היה בא דין לפניו, היה מִיִּבְיָנָה
 וּמִיָּתִי עֲשֶׂרָה רַבָּנָן מִבִּי רַב – מכנס ומביא עשרה חכמים מבית
 המדרש, שידונו יחד עמו. אָמַר – הסביר רב הונא שעושה כך, בִּי
 חִיבִי דְלִימְמִינִין שִׁבְאָא מְבַשְׂרָא – כדי שיבוא עליו רק נסורת ו-קיסם
 דקן מן הקורה, כלומר, שאם יטו את הדין ויענישום על כך, יקבל רק
 חלק קטן מן העונש.
 הגמרא מביאה שכן נהג רב אשי בהוראה: רַב אֲשִׁי, בִּי הָוָה אֹתִי
 מְרִירָתָא לְקַמִּיָּה – כאשר הביאו לפניו בהמה שנוגד בה ספק טרפה,
 מְכִינָהּ וּמִיָּתִי לָהּ לְבִוְלָהּ מִבְּחִי דְמִתָּא מַחֲסִיא – כינס והביא את
 כל הטבחים (–השוחטים) הנמצאים בעיר ששמה 'מחסיא' שהיו
 בקיאים בטריפות, שידונו בה יחד עמו. אָמַר – הסביר רב אשי שעושה
 כך, בִּי חִיבִי דְלִימְמִינִין שִׁבְאָא מְבַשְׂרָא, כלומר, שאם יטעה
 בהוראתו וייענש על כך, יטול רק חלק קטן מן העונש.
 הגמרא מביאה שהדיין צריך להיות בקי בדינים: בִּי אָתָא – כשבא
 רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל, אָמַר, דָּרַשׁ רַב נַחֲמָן בַּר בַּרְכָּה, מֵאִי
 דְבִתְיָב – מהו פירוש הכתוב (משלי כו ד) 'מִלְּךָ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֲרִין,
 וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְיֶהסֶנָּה'. הפירוש הוא כך, אִם הַדִּינָן דְּוִמָּה לְמִלְּךָ
 שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְבָלוֹם, כלומר, אם הוא בקי בטיב דינים ומלא חכמה,
 כשם שמלך הוא עשיר ואינו חס כלום, יַעֲמִיד אֲרִין, כלומר, דיניו
 הם דיני אמת, המעמידים את הארץ, וְאִם דְּוִמָּה לְבָחוּן שְׁמַחֲזַר בְּבִית
 הַגְּרָנוֹת – שהולך למקום מירוח התבואה, כדי שיתנו לו שם תרומה,
 כלומר שצריך לחזר ולשאל דיינים אחרים כיצד לפסוק, יִהְיֶהסֶנָּה –
 הוא מחריב את הארץ, שדיין כזה טועה בדיניו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין העמדת דין שאינו בקי: דְּבִי נְשִׂיאָה –
 אנשי בית הנשיא אֲזִקְמוּ דִינָא דִּלָּא הָוָה נָמִיר – מינו דין שלא היה
 בקי בדינים. אָמְרוּ לִיהָ אנשי בית הנשיא לִיהוּדָה בַּר נַחֲמָנִי, שהיה
 מְתוּרָמְנִיָּה דְרִישׁ לְקִישׁ – המתורגמן של ריש לקיש, קוּם עֲלִיהָ
 בְּאִמְרָנָה – עמוד בסמוך לדין הזה ודרוש לציבור בקול רם את מה
 שלחוש לך. קָם רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחֲמָנִי מִתֵּין עֲלִיהָ – התכופץ בסמוך
 לו כדי לשמוע את דבריו, וְלֹא אָמַר לִיהָ וְלֹא מִיָּד – ואותו דין לא
 אמר כלום. פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה בַּר נַחֲמָנִי וְאָמַר, 'הוּי אֲמַר לְעֵין
 הַקִּיצָה, עוֹרִי לְאֶבֶן דוּמָם, הוּא יוֹרָה, הִנֵּה הוּא תְּפוּשׁ זָהָב וְכִסֶּף,
 וְכָל רוּחַ אֵין בְּקִרְבִּי' (חבקות ב ט), כלומר, שבדרך מליצה הפסוק
 מתפרש כך, אבוי לאומרים למי שנמשל כעץ, 'הקיצה משנתך והורה
 לנו', וכן לאומרים למי שדומם כאבן, 'תהעורר ופסוק לנו דין', וכי

מאחר שעשית לי טובה פסילנא לך לדינא. אמר ליה רב לרב
בהנא, פוק דייניה – צא לדון אותו. חזיה דהוה קא נאים [בית] –
ראה רב כהנא שאותו אדם מדבר בלשון גבוהה ובוטח ברב שישיעו,
אמר ליה אי צייתא צייתא – אם תקשיב למה שאפסוק נחא, ואי
לא, מפיקנא לך רב מאונף – ארציא לך את רב מכווך, כלומר,
אנדה אותך ולא יוכל רב לסייעך.

עוד נאמר שם (דברים א ז): 'פקמן בנדול תשמעון, אמר ריש לקיש,
מכאן שיהא חביב עליך דין של פרוטה, בדין של מאה מנה.
מבררת הגמרא: למאי הלכתא, אילימא לעיוני ביה ומיפקסיה –
לעיון בדין של הפרוטה ולפסוק אותו לאמיתו, פשיטא. מבארת
הגמרא: אלא לאקדומיה – להקדים לדון אותו לפני הדין של המאה
מנה, באופן שבא לפנינו ראשון.

עוד נאמר שם: 'לא תגורו מפני איש' (אמר רבי חנן, אל תכנים
דברך מפני איש, כלומר אל תמנע מלומר את דעתך משום אף
אדם) 'כי המשפט לאלהים הוא', אמר רבי חמא ברבי חנינא,
אמר הקדוש ברוך הוא, לא דיין לרשעים שנותלין מזה ממון
ונותנים לזה – לבעל דין השני שלא בדין, אלא עוד עושים רעה
שמתרחין אותי להחזיר ממון לבעליה, ונמצא שהמשפט הוא גם
לא לאלהים, האם יצטרך לטרוח להשיב ממון לבעליו.

עוד נאמר שם: 'והדבר אשר יקשה לכם מקרבון אלי ושמעתיו'.
אמר רבי חנינא, ואיתימא רבי יאשיה, על דבר זה שתלה את
הדיעה בעצמו, נענש משה, שנאמר (לגבי בנות צלפחד) (במדבר כו ה)
'ונקרב משה את משפטן לפני ה', וזה היה עונשו, שלא נאמרה לו
פרשת נחלות, עד שבא לידו מעשה ולא ידע מה להשיב.

מקשה הגמרא: מתקורף לה רב נחמן בר יצחק, מי בתיב
'ואשמיעכם' שמשמעותו שהוא ידע, 'ושמעתי בתיב', ופירושו אי
גמירנא גמירנא – אם כבר למדתיו מוטב, ואי לא, אולינא וגמירנא
– אלך ואלמדוהו מפי ה'. אם כן אין לומר שמחמת כן לא נאמרה לו
פרשת נחלות. אלא הסיבה לכך היא, בדתנא, ראויה פרשת נחלות
שתיבת על ידי משה רבינו, קודם שיבוא הדבר לכלל מעשה, אלא
שכיו בנות צלפחד שהיו צדקניות ונכתב על ידן, וכמו כן ראויה
היתה פרשת מקושש – מלקט עצים בשבת, שנאמר בה שהמחלל
שבת דינו בסקילה, שתיבת על ידי משה רבינו, אלא שנתתיב
מקושש ונכתבה על ידו. ללמדך, שמגלגלין חובה – הלימוד
שמחלל שבת הוא בסקילה, על ידי חייב, וזכות – לימוד שהבנים
והקרובים ירשו את קרוביהם, על ידי זכאי.

דרשה נוספת בענין הדיינים: בתיב (דברים א טו) 'ואצוה את שפטיכם
בעת ההיא', שהוא ציווי לשפטים לדון את העם בבח, ובתיב –
ובתוב (שם א יח) 'ואצוה אתכם בעת ההיא' שהוא ציווי לעם לשמוע
לשופטים. ומאחר שהשופטים יכפו את העם לשם מה פונה אל העם.
אמר רבי אלעזר, אמר רבי שמלאי, שתי אוזרות הן, אוזרה
לציבור שתהא אמת דיין עליהן, ואוזרה לדיין שיסביל את טורח
הציבור, ויטפל בכל צורכיהם. מבארת הגמרא: עד כמה, אמר רבי
חנן, ואיתימא רבי שבתאי, באשר ישא האמן את היוג' (במדבר יא
י) – כפי שהאמן טורח ומטפל בתינוק.

דרשה נוספת בדרך ההנהגה של מנהיגי הדור: בתיב שאמר משה
ליהושע (דברים לא ז) 'כי אתה תבוא את העם', משמע שיבוא לארץ
כאחד מהם, ובתיב (שם לא כג), 'כי אתה תבאי', משמע שינהיגם
בשררה ושלטון. אמר רבי יוחנן, בפסוק הראשון אמר לו משה
ליהושע ויעץ לו, אתה ויהונתן שבדור (עמם) [עמך], כלומר
היה כאחד מהם להתייעץ עמם, ואל תשתרר עליהם. ובפסוק השני
אמר לו הקדוש ברוך הוא ליהושע, אל תעשה כמו שיעץ לך משה
אלא מול מקל יתק על קדקדך, שכן דבר – מנהיג אחד לדור, ואין
שני דברין לדור.

דין נוסף השיך להנהגות בית הדין: תנא בברייתא, זימון בשלשה.
מבררת הגמרא: מאי זימון, אילימא ברבית זימון שמוסיפים בברכת
המזון בשלשה סועדים, והתנא בברייתא אחרת זימון וברבית זימון

בשלשה, ומוכח שהם שני דיינים נפרדים. וכי תימא – ושמא תאמר
שאינם שני דיינים אלא פרושי קמפרש – התנא מפרש מאי זימון,
ברבית זימון. והתנא בברייתא אחרת, זימון בשלשה ברבית זימון
בשלשה, ומכך שתיבת 'שלשה' נכתבה פעמיים מוכח שהם שני דיינים
נפרדים.

מבארת הגמרא: אלא מאי זימון, אומני לדין – שהדיינים שולחים
לקרוא לבעל דין, ואומרת הברייתא שצריך להזמין בשם שלשת
הדיינים. כי הא דאמר רבא, הני כי תלתא דיני דיתבי – שלשה
דיינים שיושבים, ואזיל שליחא דכי דינא – והלך שליח בית הדין
ואמר מפומא דחד – והזמין את הבעל דין רק בשם אחד מהדיינים,
לא אמר כלום, עד דאמר משמיה דכולהו – עד שיזמין בשם כולם.
מוסיפה הגמרא: הני מילי בלא זימון דינא – ודין זה הוא רק ביום
שאינו קבוע לדין, אבל ביזמא דינא, לית לן בה – אין צורך להזמין
בשם שלשת הדיינים.

שנינו במשנה: תשלומי כפל כו' בשלושה. הגמרא מתפקת בדיני
הקנס: שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב,
למדרגו רבינו, דיני קנסות בבמה דיינים הם נידונים. מבררת
הגמרא: מאי קמפינא ליה – במה הסתפק, הא אמן תנן – הרי שנינו
לעיל (ב) שדיני קנסות בשלשה דיינים. מבארת הגמרא: אלא יחיד
מומחה קמפינא ליה – הסתפק לגבי דין הבקי בדינים, שזן דיני
ממונות יחיד (ובמבואר לעיל ה.) האם דיין דיני קנסות ביחיד, או
לא, וצריך להושיב עמו עוד שני מומחים.

אמר ליה – השיב לו רב נחמן בר יעקב, תניתנה – שנינו זאת במשנה,
תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה, ויש לברר במשנה
מאי שלשה – איזה דיינים הם, אילימא שלשה הדיוטות – שאינם
מומחים, האמר אבוב דאבוב משמיה דרב – הרי אמר אביו של
אביו בשם רב, אפילו עשרה וזהו הדיוטות, פסולין לדיני קנסות,
אלא משנתנו עוסקת בדיינים מומחים, וקאמר שלשה ולא די באחד.
שנינו במשנה: המוציא שם רע בשלשה, דברי רבי מאיר, וחכמים
אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה, מפני שיש בו דיני נפשות.
הגמרא מבניה שמדובר באופן שטוען שזינתה לאחר האירוסין, ואין
על עדים על כך להיביא מיתה, אך על כל פנים רוצה להוציאה בלא
כתובה, כדין אשת איש שזינתה בעל. רבי מאיר סובר שכיון
שיש לפנינו רק דיני ממונות דנים בשלשה, וחכמים סוברים שבכל
זאת צריכים לדון בעשרים ושלשה, וביארו טעמם מפני שפעמים
ששייך בדין זה דיני נפשות.

שואלת הגמרא על חכמים: וכי יש בו דיני נפשות, מאי הוי, הלא
עכשיו אנו דנים דיני ממונות, ומדוע להצריך עשרים ושלשה. משיבה
הגמרא: אמר עולא, בחוששין ללעו [קול] קמפלגי – רבי מאיר
וחכמים נחלקו האם יש לחשוש שמחמת שיצא הקול, ימצאו עדים
[שקודם לכן הבעל לא ידע עליהם] שזינתה, ומעתה הנידון יהיה גם
על הריגתה, ויצטרכו עשרים ושלשה, רבי מאיר כבר אין חוששין
ללעו לכן מספיק שלשה דיינים, ורבנן כבר חוששין ללעו, ומאחר
שדין זה עלול לבוא לידי דיני נפשות, לכן מלכתחילה יש לדנו
בעשרים ושלשה דיינים.

ביאור שני במה נחלקו רבי מאיר וחכמים: רבא אמר, פולי עלמא
ללעו לא חיישין, והכא בחוששין לבבדון של דיינים הראשונים
קמפלגי. מבארת הגמרא: והכא במאי עסקינן – ובאן במשנה במה
מדובר, בגז דאיבנה – שהתכנסו בי עשרין ותלתא בית דין של
עשרים ושלשה דיינים למידן נפשות, על פי טענת הבעל שיש
לו עדים שזינתה, אלא שלבסוף לא מצא עדים, ואיבדור – ונתפזרו
הדיינים, ואמר להו הבעל לדיינים, דיינו לי מיהא – דונו לי לכל
הפחות דיני ממונות, דדיינו שלא אצטרך לשלם כתובתה. וסובר רבי
מאיר שמספיק לכך שלשה דיינים, אבל חכמים חוששים לכבודם של
הראשונים שנוקדו כבר לתביעתו של בעל זה, ואין לדון אותה
בלעדיהם.

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צה

תוספות

פסילנא לך. מרחיק היה עצמו אבל מן הדין לא מיפסיל וכן ההוא דשני דיני גזירות (כתובות קה) דאיתני ליה צנא דפרי: **מפיקנא** לך רב מאונך. דמשמתינא לך והא דקאמר במו"ק (דף יז.) מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב דני מילי כשמנדה אותו לכבוד עצמו אבל לשם שמים לא:

מוציא שם רע. פי בקונטרס שהבעל טוען פתח פתוח מצאתי להפסידה כתובתה וקשה ל"ת דחא דגבי אונס ומפתח קתני לה שכן קנסות ועוד דבכל דוכתא שמוכר מוציא שם רע הוי לענין ק' סלעים ועוד דג' דמחתינין מומזין הן ובכמה דוכתי אשכחן שדנן דיני כתובה בבבל וכן נהגין עכשיו ועוד מה שמפרש נמי חוששין ללעז מותר שיטעון פתח פתוח מצאתי חיישין שמא ישמעו עדים ויבואו ויעידו שזינתה אין לשון לעז נופל על זה אלא על דבר שהוא שקר כמו (גיטין דף ה:) נמצאת אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים ועוד דקאמר דנו לי מיהא דיני ממונות מי דחקו כל זמן שאין האשה תובעת אותו כתובתה ועוד דקאמר תבעו ממון בשלשה תבעה מביעאי ליה ועוד מה שיך תביעה שאינו בא אלא לפטור את עצמו מכתובתה ועוד ובמקום דאיכא נפשות משמע דבהדיא ממון איירי ועוד שמעתי מהר"ף דלר' מאיר דאית ליה כתובה דאורייתא בפרק אף על פי (כתובות דף נה) אינו נאמן להפסידה כתובתה דדוקא למד' כתובה דרבנן נאמן כדמוכח בפ' דכתובות (דף י.) דאמר רב נחמן חכמים תיקנו לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה והם האמינוהו כו' ומפר' דכולה שמעתי' איירי לענין ק' סלעים שהאב תובע לבעל וחוששים ללעז היינו לעז הדיינים כגון שהביא הבעל עדים שזינתה והוכששו דמחייב הבעל השותן ק' סלעים דרבנן סברי בעי כ"ג דאי בג' חיישין שמא א"כ יבואו עדים שזינתה ויצטרך להסיף עד כ"ג ואתי להוציא לעז על הראשונים לומר שלפי שלא ידעו לזון הוסיפו עליהן ודוקא הוכששו אבל חזונו וטו לא חיישין לסהדי אחרני דמוכחא מילתא דאסדחי שקרי מהדר הבעל אבל בהוכששו או לא כונו עדותו אכתי אפטר לזוית דקשטא הוה קאמר ויבוא למיחש טפי דילמא אתו אחרני ור' מאיר לא חייש ללעז הדיינים ואין לדמות ליוסיפו הדיינים דלקמן (דף קט.) דלא חיישין ללעז הדיינים: רב

פסילנא לך. שהזכרתינו טובתך: חזיית. רב כהנא לההוא גברא: ההוא נאים ביה. ברב סומך ובוטח עליו ומדבר גבוהות: **מפיקנא** לך רב מאונך. אודיעך שאין רב יכול לסייעך דמשמתינא לך: **אילימא** לעיוני בית ומיפסקית. לאמיתא: לאקדומית. אם בא לפניך דין של פרוטה וחזר ובא דין אחר של מנה הקודם לפניך הקדם לתחת: כי **המשפט לאלהים הוא**. כאילו אתה דן ומוציא

ממון מיד הקב"ה שהרי עליו להחזיר ממון לבעלי: על דבר זה. שנטל שררה לעצמו לומר תקריבון אלי (דברים א) שהיה לו לומר תקריבון לפני השכינה: נענש משה. שלא זכה שלא נאמר לו פרשת נחלות עד שבא מעשה לפניו ולא ידע מזה להשיב: כתיב ואצוה את שופטים. משמע את חכמים הוזהיר להודריך ציבור במשפט והחקים על כרחם: וכתיב ואצוה אתכם. דציבור עצמם הוזהיר ומה הוצרך להזהיר: כי אתה תבוא את העם. משמע גם אתה כאחד מהן: כי אתה תבוא. משמע (לשון) שררה נוהג עליה: משה אמר לו וקנים שכדור עמכם. על פיהם עשה משעה ולא תשתרר עליהם דההוא קרא דבי אתה תבוא משה אמרו כדכתי' ביה אל הארץ אשר נשבע ה' וגו' ובמקרא דבי אתה תבוא כתיב אל הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם וגו' אלמא דהקב"ה בעצמו אמרו: דבר אחד. מנהיג אחד: יומא דדינא. שני וחמישי תקנת עורא היא בב"ק (דף פב:) אומניו לדינא. ביד ששולחן שלוחם לבעל דין שצוהים עליו לבא ולדון לפניהם צריך השליח להזמין בשם שלשתן: ואמר משמיה דהה. פלוני דין ממניך לא אמר כלום ואי לא אזיל לא משמתינן ליה: דיני קנסות. זה משמשל יותר מדינו: המוציא שם רע. לא מצאתי לבתר בתולים ובא להפסידה כתובתה ולא להרעה שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו דאי אנפשות קאתי לא אמר ר"מ בשלשה: וחכמים אומרים כו'. מפני שיש בו דיני נפשות קס"ד דהכי קאמרי משום דאיכא מוציא שם רע דשייך ביה דיני נפשות ובגון שמביא עדים ובגמרא פרכין וכו' כי בו דיני נפשות מאי הוי חשאת מיהא לאו דיני נפשות הוא דליכא עדים: ור"מ סבר אין חוששין ללעז. אין חוששין שמא כשיבואו לכ"ד ויצא הקול ישמעו עדים ויבואו ויעידו שזינתה תחתיו ועכשיו אין הבעל יודע כזן ותבעי כ"ג דשמו יבא ליד דיני נפשות ורבנן סברי חוששין: דכ"ע לא חיישין ללעז. ואם תחילת תביעתו של בעל לא בא לדון על פי עדים אלא על ידי עצמו ולהפסידה כתובתה מודו רבנן דבשלשה: והכא כגון דאיכא עדים ושלושה. שאמר הבעל להביא עדים שזינתה תחתיו ולא מצא: ואיכדור. הדיינים והלכו להם: ואמר. הואיל ואין לי עדים דנו לי מיהת בשלשה דיני ממונות להפסידה כתובתה ע"י עצמו דקדיל (כתובות דף י.) חכמים תיקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה והם האמינוהו להפסידה על פיו חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה רבי מאיר סבר בשלשה דאין חוששין לכבוד הראשונים ודנן אפילו בשלשה ורבנן סברי חוששין לכבוד הראשונים ובעי כוללה: וחכ"א

צו סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות
רש"י

רבה אמר דכ"ע כו' בגון דאיכניץ כ"ג למיך דנין נפשות. שהביא האב עדים להיומום עדי הבעל ולא הספיקו לקבלם עד דאיבדור ממזת אונס או ממזת פחד או להקביל פני המלך או למדידת עגלה ערופה ונשאר רק שלשה ואין לומר שקיבלו ואיכ' איבדור דלא א"ש דונו י' מיתה: **מיתבי** כו' בשלמא לרבה תבעו ממון תחלה. כלומר דלא איכניץ לדיני נפשות:

וְהִבֵּי חָב עֵדִים וְהוֹמִימוּם. קוֹדֵם גִּמְר' הָדִין
דִּהֲשֵׁתָא לִיכָא מִיתָה בּוֹמּוּמָן כֵּא
לְגַבּוּת מִמּוֹן ב' דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ לֵלְעוּ שְׁמָא יִבְאוּ
עֵדִים אַחֲרִים וְיִצְטָרְכוּ לְהוֹסִיף דְּכִין דְּהוֹמּוּ וְדֵאי
סְהִי שְׁקִי יִנְהוּ וּבְמִקּוּם דְּלִיכָא נִפְשוֹת כְּלוּמֵר
שִׁיכּוּל לֵלְעוּ לִידֵי נִפְשוֹת שְׁלָא חֲזוּמָא אִלָּא
הוֹכַחְשׁוּ בַּעֲי כ"ג וְתַבְעוּ נִפְשוֹת ה"פ תַּבְעוּ מִמּוֹן
שִׁיכּוּל בְּלֵא לִידֵי נִפְשוֹת וְיִתְחַל לְפִירוּשׁ רִבְינָא חֵם
הָא דִּאיִצְטָרְךָ לֵאבִי לְמִימֵר דְּכ"ע חוֹשְׁשִׁין לֵלְעוּ
דְּכּוּלָּא חֲשָׁא אִיירִי כְּשֶׁהוֹכַחְשׁוּ עַד הִבְעֵל אָו לָא
כּוֹנוּ עוֹרָתָא וּמוֹשֵׁם דְּחוֹשְׁשִׁין דְּלֵעוּ הוּי בְּבִגֵּי
לִרְבֵּן דְּרִיכָא חֲשָׁא דְלֵעוּ דְּרִיכָא מִיתָה
בְּהִתְרָאָה סָתֵם דְּשִׁמְא יִצְטָרְכוּ לְהוֹסִיף אֲבָל
לְפִירוּשׁ הַקְּטוּסֵס הֵבִי יִמָּי הוּהּ מִצִּי לְמִימֵר דְּכ"ע
אִין חוֹשְׁשִׁין לֵלְעוּ אִפִּיָּה הוּי לִרְבֵּן כַּעֲשָׂרִים
וְשִׁלְשֵׁה יוֹמֵי לִפִּי הַקְּטוּסֵס דְּלִבְכִי נָטַק דְּכ"ע
חוֹשְׁשִׁין לֵלְעוּ מִשּׁוּם בְּרוּתָא דִּר' אֲמַאי דֹּאֲעִי
דְּחוֹשְׁשִׁין לֵלְעוּ הוּי לֵר' מֵאִיר בִּשְׁלֵשָׁה כִּין
דְּלִיכָא לְמִיחָשׁ לִסְהִי אַחֲרֵינִי וּמִיּוֹדָה קֶשֶׁה לִפְרִיָּת
לְמַאי דְּמִסְקִי פְּלוּגָתָא דְּמַתְנִיתִין בְּפִלּוּגָתָא דְּבֵן
זְכַאי דִּהֲשֵׁתָא מוֹצִיא שֶׁם רַע רַבִּי מֵאִיר דֹּאֲמֵר
בִּשְׁלֵשָׁה הוּי תְּבִיעֵת מֵאִיר כֶּסֶף דִּקְתַּבְעָא
וּמוֹצִיא שֶׁם רַע כַּעֲשָׂרִים וְשִׁלְשֵׁה דְּרַבְנָא הֵיטָּן
כְּחִיּוּב מִיתָת הָאֲשֵׁל וְלֵאבִי כַּתְּבִיעֵת מִמּוֹן דִּיקָן

עדותן בטלה בהכחשת בדיק' לרבנן ועוד דמשמע דקאי אהא דאמר דכולי עולמא חוששין
ללעו ואי חוששין לעלו כי אינהושוש נמי ליהוי בבי"ד לרבי אמאי שמא יבואו עדים אחרים
יצטרכו להוסיף עדיה לעו ומיהו יש ליישב בדמויק בגון דאיתבחוש בדבדוקות איירי נמי
השחבשוש אחר' כ' דהא הכחשה גמורה הדחתה לא מוקטלא נמי לרבנן ואפ"ה הו"ב כ'
דאיבא למיחש לסהדי אחראי ואע"ג דהו"ב אחרני נמי יהיו מוכחשין בדבדוקות ממי מוקטלא
לרבנן דהכחשה בדבדוקות לאו הכחשה היא ולר"מ הוה הכחשה ואין להקשות לפר"ת לאביי
ולכולהו אמוראי דלקמן דלא מייחבי מיתה לר"מ היכי מייחבי ק' כסף הא קי"ל בכתובות
דלא מייחבי ק' סלע היבא דלא מצי למיחי ליה חיוב סקילה דאמר פפרק נערה (כתובות
דף מד) המוציא שם רע על הקטנה פטור כיון דלא מצי למקיימא אא אמת הדין
וסקלו ויש לומר דמאי עממא לא ממעטין אלא קטנה בלא נעושיש כל אבא אבל נראה
דזוח מה שפירש ר"ת דהכחשה בלא הזמה מחייב ק' סלעים וצ"ל לפר"ת שזאי מותרות
לבעלה כשלא כוונו עדותן או כשהוכחושוש דאי לאו הכי היכי מחייב ק' סלעים הא לא קרינן
ביה (דברים בב) ולו תהיה לאשה ויש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני ונתה
דבעי רבישא וחוקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגולות וחבילות ובירושלמי
מצא רבישא פלוגתא אמוראי דאיבא דמפרש פלוגתא לעין כחובות:

חוששין

ללעו חוששין לכבודו של ראשונים. אע"ג דחוששין ללעו אבתי נפקא אן בלמא דחוששין לכבודו של ראשונים שהביא הבעל עדים שיניתה והביא האב עדים והיומום וד"ה דהוה מצי למימר אין חוששין לכבודו של ראשונים אבל אין לפרש מדחוששין ללעו כ"ש דחוששין לכבודו של ראשונים בדומכות מדרבא דהא מה ענין זה אצל זה ועוד דהא לעולא דחוששין רבנן ללעו ולכבודו של ראשונים לא חישינן דהיכא דהבעל הביא עדים והביא האב עדים והיומום אמרי רבנן ב' לגבות ממון בג' וא"ת אביי ושאר אמוראי שיניתה והביא האב עדים והיומום כדמוקי לעיל כיון דסברי רבנן דכולי עלמא חוששין לכב' ממון ובקונטרס פירש דמוקי לה כרבא ורבי' חייא שהביא הבעל עדים שיניתה והאב חוששין עדים ונרא

בערה וועדים ובהתארה. ומסית נמי צריך עדה אלא משום דכתבי (במדבר לה) והצילו ד קרא דאין סברא לחלוק בין מסית לשאר חייבי מיתות וועדים והתארה נמי צריך בממ שבשמים ונעבוד עצים ואבנים כדתניא פרק ד' מיתות (לקמן דף סז.) **באשה** חבירה. וכן באנו אף היא אינה נהרגת כדאמר

1 וּחִכָּאֵי תַבְעוּ מִמּוֹן ב'ו'. בְּרִייתָא הִיא: תַבְעוּ מִמּוֹן תַּחֲלוּלָה. דְּלֹא בִּא לִידֹחַ בְּעֵדִים אֵלָא
2 עַל פִּי וְלִהְפָּסֵידָה כְּתוּבָתָהּ מִדִּינֵי דְבִשְׁלֹשָׁה: תַבְעוּ נִפְשׁוֹת תַּחֲלוּלָה. דְּאִמְרָא לְהִבְיָא
3 עֵדִים: אִפְּרִיל מִמּוֹן. כְּגוֹן אִם לֹא מִצָּא עֵדִים וְאִמְרָא דִּוְנוּ לִי מִיָּהָא לְהַפְסִידָה כְּתוּבָה
4 אַעֲפ"כ' בְּעֵינֵי עֶשְׂרִים וְשֹׁלֶשׁ מִשּׁוֹם כְּדוּר אֲשׁוּמִים: לֵקוּלָא. דְּאִמְרָא רַבְנָא לִמְנָה
5 אֵימָר שִׁמְעָא שִׁמְעָא עֵדִים וְיִבְאוּ מִמּוֹן

בשלשה היכי משכבת לה לעולם עשרים
ושלשה לרבנן בעינן משום דחוששין ללעז;
והויזום. דתו ליבא למיחש ללעז דאיגיל
מילתא דאחני סהדי סמך וחני סהדי שקרי
ניטו ואפילו להפסיק בחובתא לא בויזומי
דהשתא בטר סהדי קא מהדר ושקורי
קמשקר ובעי למיחש מאה סלע לאב ולו
תהיה לאשה ותבעו ממון דקאמרי רבנן
אתביעת מאה סלע שהאב תובע קאי והכי
קאמר בא האב לגבות ממון בעי שנמצא
כבר שקרן בשלשה דהומנא מחתילי הא
ואפילו כבוד ראשונים ליבא למימר הכא
דינא אחרינא הוא דמעיקרא בעל הזה
תובע והשתא אב קא תבע ובקשום דאיבא
דיני נפשות. כלומר וכל היבא דאיבא למיחש
לנפשות בגוון בתחילתא דדין קאפול אין לו
עדים יש לרוש שמוי דהשמוי וביבא עדים
עשרים ושלשה בעי ואית דמרפרי כל תביעת
ממון דהא שמעתתא אמאה כסף דאב תבע
לבעל ואי אפשר לומר כן דהא לא מחייב
בעל מאה סלעים אא"כ הביא עדים והחזמו
דכל זמן שלא הביא עדים נאמן אין להפסיק
כתוב דכפריתת לעל ואי בהשחומי עדין
מיירי מניתין תו ליבא למימר חוששין ללעז
דאתרי

ועוד מדגריסין בתירוצא דרב חייא בר אבין בא לגבות ממון מבעל דפריש דרבי חייא
להאי תבעו ממון אמאא סלע מכלל דעד השתא הוה שמעינן תבעו ממון אבעל
ואיתו תבע להפסיד כתובה: **אביי אמר**, אי בשלא הביי עדים דכולי עלמא חוששין
ללעו ובעינן עשרים ושלשה דילמא שמעי סהדי ואתו ומדבעינן עשרים ושלשה
ברישא אפילו ממון בעשרים ושלשה דחוששין לכבוש של ראשונים והכא כפלוותא
דמתנינא ביה עדיה עדי בתחילתה חזמנטו לדי דתו ליכא מילשח סהדי אחריני
והני אמרי באפי תלתא דהתרו בה מיתה סתם ולא חזכירו לה סקילה כדן נגרה
המאורסה רבי מאיר סבר תו ליכא הכא דיני נפשות ובהני שלשה סגי למידן דיני
ממונות דכתובה דכי נמי יוזמו ישלם מאה כסף ורבנן סברי כיון דאתרו ביה מיתה
דיני נפשות איכא ומיקטלא ודאי גתא הוה וכו' ובריתא דקתני לרבנן תבעו ממון
שלשה כדתרצה רבי חייא בר אבין: **ושאר כל חיבי מיתות כו'** גבי מסית
דרחמנא אמר (דברים יא) לא תחמולו אלו תבסס ונהרג בלי חזקה עדי יידי חכמת
עדים: **עדה**, כי' ועד **שיווינות**, עריו בשעת התראה שהראי מיתה בידן דין אם
יעבור עבירה זו ומיזו אע"ג דלא מזכיר ליה איזו מיתה התראה היא ומחזיק כרבנן.
רב פפא, כדאביי נמי סבירא ליה דחוששין ללעו ולכבושן של ראשונים והכא דאמר
רבי מאיר ב' כגון שהביא עדים עמו בתחלת חזמנטו לדין ואמרו שלא התרו בה לפי
שהאשה תחירה היא ולא הוצרכנו להתרות בה רבי מאיר סבר אף על גב דחביה
היא לא מיקטלא הלכך לא צריכין לאיכנופי תו עשרים ושלשה אלא שלשה לדין
דיני ממונות דכתובה ורבנן סברי כיון יסי ב' יודעה: **אלא להביחן**, שלא יכול לומר
סבור הייתי שמורת:

דאָרנאָר

דלִקֶּמֶן הייבט מוקמי שטענען און פֿאַרשלאָסן דלִדִידוֹר לִיבאַ לאַוקמי כּוֹגן שְׁהִיבֵהּ הִבֵּעַל עֲדִים
שֶׁל אֶרֶשׁוֹנִים וְיֵשׁ לֹמֶר דלִדִידוֹר תִּבְעוּ מִמּוֹן הֵינִי שְׁלֵא תִהְיֶה כּלֵל דלִיבֵא מִיִּתְהָ אֵלֵא
וְהַיּוֹמִם וְלִיבֵא לִמְיֹחַשׁ לִכְבוֹדֵם שֶׁל אֶרֶשׁוֹנִים דִּרְיֵנִא אַחֲרֵינֵא הוּא דִּמְעִיקָר הוּא בֵּעַל תּוֹבֵעַ
וְחֻקֵּי:

הַמִּסֵּת אֵין מִתְּכַפֵּן בּוֹכּוֹתוֹ שְׁאֵין טוֹעֵנֶעַן לִמְסִית אַבֵּל לֵעֵנִין עֶשְׂרִים וְשִׁלְשָׁה דִרְשִׁינֵן מִהֵיא
אַלֵא מִשׁוּם שֶׁמִּכְמִינֵן לִי עֲדִים וְגַם אֵין מִתְּרִין בּוֹ פִּירְשׁוֹ אֵלֵא אֹמְרִים לוֹ הֵיאָךְ נִיחֵא אֲבִינוּ
אִמְרוּ שֶׁבֵּעַל חֹזֵר וּבֵעַל דֵּאִי לֹא הֵיב מוֹתָךְ שְׁאֵין נִגְרֵינִן שִׁכּוּלֵן לֹמֶר לֹאטֹרֵה כֵּל בֵּעַל־הָאֵרֶץ
בְּרִישׁ הָיוּ בּוֹרְקִין (לִקְמֶן דִּף מֵאָה):

דאתרו

מיתה תיענש, אין בה דיני נפשות, והפסד כתובתה נידון בשלשה, והאי תנא הוא – וסברא זו היא כדעת תנא זה (רבי יהודה) שבתוספתא דלהלן, דתנא – ששנינו בתוספתא (פ"א ד"א) [לאחר שנשנו דיני מסית, שהורגים אותו אפילו כשלא ידע בשעת הסתה שעדיין רואים במעשיו, ושאף כל חייבי מיתות שפירותיהן מיתותיהן אותם, אלא בעדה – בעשרים ושלושה דינים, ועדים המעידים על העבירה, והתראה – שהתרו בהם קודם מעשה, ועד שידעוהו שהוא חייב מיתה בבית דין, רבי יהודה אומר שאינו נהרג עד שידעוהו באיזה מיתה מארבע מיתות בית דין הוא נהרג, אבל אם התרו בו סתם ולא אמרו לו באיזה מיתה ינהג, אין בזה דיני נפשות, ובאופן זה סובר רבי מאיר שדינים בשלשה, אבל דעת חכמים שאף בהתראה כזו יש עונש מיתה, ולכן צריך עשרים ושלושה דינים. מביאה הגמרא ביאור רביעי במחלוקת רבי מאיר וחכמים: רב פפא אמר, הכא, פאשה חבירה עסקינן – כאן במשנתנו מדובר באשה הבקיהא בהלכות, היודעת שנערה המאורסה שמונה דינה בסקילה, והביא הבעל עדים שזינתה, ואמרו שלא התרו בה כלל, וקמיפלגי בפלוגתא – וחולקים רבי מאיר וחכמים במחלוקת דרבי יוסי בר יהודה ורבנן, דתנא בברייתא, רבי יוסי בר יהודה אומר, חבר – תלמיד חכם הבקי בהלכות, אין צריך התראה, כדי שניתן יהיה להענישו, אלא נענש בעונש הקבוע לעבירה זו אף בלא התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד – שלא יוכל העובר לומר שוגג הייתי, וסברתי שדבר זה מותר, ולכן, בתלמוד חכם שאינו יכול לטעון כך, אין צורך בהתראה. וחכמים חולקים עליו שאף חבר צריך התראה. וכמו כן נחלקו במשנתנו, רבי מאיר סובר שאף שהיא חבירה אינה נהרגת בלא התראה, ואין כאן דיני נפשות, ומספיק שלשה דין אותה דיני ממונות של הפסד הכתובה, ורבנן סוברים שאין צריכה התראה, וניזונית על פי עדותם למיתה בבית דין של עשרים ושלושה. הגמרא מביאה ביאור חמישי במחלוקת רבי מאיר וחכמים: רב אשי אמר, מדובר במשנה בגזון שהבעל רוצה להוציא בלא כתובה, והביא הבעל לפני בית דין של שלשה, עדים שזינתה, ואמרו העדים

מקשה הגמרא על ביאורו של עולא: מיתבי, שנינו בתוספתא (פ"א ד"ב), וחקמים חולקים על דברי רבי מאיר במשנתנו, ואומרים, תבעו ממון בשלשה, תבעו נפשות בעשרים ושלושה, בשלמה (לרבא) יש לפרשה כך, תבעו ממון תחלה – אם אין לבעל עדים שזינתה, ומתחילה בא רק לתבוע ממון, להפסידה כתובתה, די בשלשה, ואם תבעו נפשות תחלה – שהיה סבור להביא עדים ולחייבה מיתה, והתכנסו עבור כך עשרים ושלושה דינים, אפילו ממון – אף אם לבסוף לא מצא עדים ומבקש לדונה לכל הפחות דיני ממונות, להפסידה כתובה, צריכים לדון בעשרים ושלושה, משום שחוששים לכבודם של הראשונים, אלא לעולם הסובר שחוששים שבשישמעו עדים שתובעה שזינתה, יבואו ויעידו כדבריו, ותתחייב מיתה, קשיא – קשה, כיצד יפרש שאם 'תבעו ממון בשלשה', הרי לעולם יש לדונה דווקא בעשרים ושלושה משום שחוששים שתתחייב מיתה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, אני, וארי שפחבורה – והחשוב שבחבורה, תרימנא – תירצנו את התוספתא לדברי עולא, ומנו – ומי הוא 'ארי שבחבורה' רב חייא בר אבין, הכא במאי עסקינן – כאן בתוספתא, במה מדובר, שהביא הפעל עדים שאשתו זינתה, והביא האב עדים אחרים והזימום לעדי הפעל, ומתברר שהבעל הוציא עליה שם רע, ועתה מחייבים את הבעל לשלם לאביה של האשה מאה סלעים קנס, ואומרת התוספתא שאם בא האב לנפות ממון – די מהקנס סלעים, נידון בשלשה דינים, ובמקום נפשות, והיינו באופן שדברה בו המשנה, שטוען שזינתה ובא להפסידה כתובתה, ויש לחוש שיבואו עדים ותתחייב בנפשה, בזה נידונית בעשרים ושלושה, אף שעתה דנים רק דיני ממונות, שכן דעת עולא בביאור דברי חכמים. הגמרא מביאה ביאור שלישי במה נחלקו רבי מאיר וחכמים: אבי אמר, רבולי עלמא – גם רבי מאיר וגם חכמים סוברים חיישינן לעל, וכן סוברים שחוששים משום כבודן של ראשונים, והכא במאי עסקינן – כאן במשנה, במה מדובר, בגזון שהביא הבעל עדים שזינתה לבית דין של שלשה, ואמרו העדים דאיתרו בה פתם, ולא פירשו לה שעונשה יהיה בסקילה, וסובר רבי מאיר, שכיון שלא פירשו באיור

המשך ביאור לסנהדרין ליום חמישי עמ' ב

כפי שלבכם נוטה, ומי שעושה כן אינו נענש. וכן אמרו, אין לו לדין אלא מה שיענינו רואות, ויתכוין להוציא משפט אמת וצדק, ושוב לא יענש. הגמרא מבארת את דעת תנא קמא השנויה לעיל [בתחילת העמוד] שסבר 'גמור הדין, אין אתה רשאי לבצוע', מבררת הגמרא: היכי דמי גמור דין, שאחריו שוב אסור לדין לעשות ביניהם פשרה. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, כגון שהדין כבר אמר, איש פלוני אתה חב, איש פלוני אתה זכאי. הגמרא מביאה את דעתו של רב להלכה: אמר רב, הלכה ברבי יהושע בן קרחה שמצוה על הדין לעשות פשרה. מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, שרב סובר שמצוה לעשות פשרה, והא רב הונא, תלמידה דרב הנה – תלמידו של רב היה, ומן הסתם נהג כפי דעתו, וכי הנה אתו לקמיה דרב הונא – וכאשר היו באים לפני רב הונא לדון, אמר להו, אי דינא בעיתו – אם רצונכם בדין תורה, אדון אתכם, אי פשרה בעיתו – ואם רצונכם בפשרה, אפשר ביניכם. ואם דעת רב שמצוה לעשות פשרה, מדוע הציע להם רב הונא לעשות דין. משיבה הגמרא: מאי מצוה נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה,

כלומר שהקדוש ברוך הוא עצמו עתיד להענישם אם ישקרו, שכן הם מעידים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר (דברים יט ז) 'ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה', ושני האנשים' הכוונה לשני העדים, ואשר להם הריב, הכוונה לבעלי הדין. ויהו הדיינין יודעין את מי הן דינין – כלומר שאם עיוותו את הדין אין זה נוגע רק לבעל דין שהפסידוהו שלא בדין, אלא גם לקדוש ברוך הוא, שמחמת שעיוותו את הדין יצטרך לטרוח להשיב את הממון לבעליו, ולפני מי הן דינין, ומי עתיד ליפרע מהן, כלומר שהקב"ה עצמו עתיד להענישם אם יטו את הדין, שכן הם דנים לפני הקב"ה, שנאמר (תהילים פב א) 'אלהים נצב בעדתי אל בקרב אלהים ישפט', והכוונה שהקב"ה שופט יחד עם הדיינים הנקראים 'אלהים', וכן ביהושפט הוא אומר (דברי הימים ב' יט) 'ויאמר אל השופטים, ראו מה אתם עושים, כי לא לאדם תשפטו כי (אם) לה'. שמה יאמר תדין, כיון שכה חמור הוא עונש הטועה בדין, מה לי בצער הנה להענש אם אטעה, הרי כמה שאתאמץ לדון דין צדק, שמה לבסוף אטעה, תלמוד לומר – על כן ממשיך הפסוק ואומר 'עמכם בקרב משפט', כלומר כפי שעלתה על דעתכם בשעה ששמעתם את הטענות, כך שיפטו במשפט, שכן אין רצון הקב"ה שתמנעו מלדון אלא שתכוונו את ליבכם להוציא משפט אמת וצדק

הקדוש ברוך הוא עם משה, וְתָנִיחַ אֶרֶץ גּוֹבְהוּ תִשְׁעָה וּכְפֻרַת טָפָה, הָרִי בָּאֵן סָךְ הַכֵּל גּוֹבֵה עֲשָׂרָה טַפְחִים מִן הַקֶּרֶקֶע, בִּאֻרֶךְ שְׁתֵּי אַמּוֹת וְחֻצִי, וְרוֹחַב אַמָּה וְחֻצִי, הָרִי שֶׁהַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁרָה שְׂכִינָתוֹ בַּמָּקוֹם מוֹעֵט זֶה, (וּבְתִיב) [וּלְכִסּוֹף כְּתִיב] – וְלֹאֲחֹר שְׁחָטָא יִשְׂרָאֵל, עַל אִף שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים א' ו') 'וְהִתְבַּיַּת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה', שְׁשִׁים אַמָּה אָרְבֹּ, וְעֶשְׂרִים רֶחֱבֹ, וְשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ, וּלְכִסּוֹף כְּתִיב – בְּכָל זֹאת נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ס"א) 'כֹּה אָמַר ה', הַשָּׁמַיִם כִּסְּאִי וְהָאָרֶץ תֵּרֶם רִגְלִי, אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי' וְגו', שֶׁכֵּאֲשֶׁר חֲטָאוּ אִמְרָ לָהֶם הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵיזָה בֵּית יְכוּלִים אֲתָם לִבְנוֹת לִי שְׁתֵּהִיָּה שְׂכִינָתִי מִצּוֹמֶצְמֶת בְּתוֹכָהּ, עַל אִף שֶׁהִיָּה גְדוֹל שְׁשִׁים אַמָּה, וְעַל אִף שֶׁבְּתַחֲלִילָה הָיָה דִּי בְּגוֹבֵה עֲשָׂרָה טַפְחִים וּבַמָּקוֹם מוֹעֵט. הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לִבְאֵר אֶת מֵאֲמָרוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינְי (לַעֲלִיל ה') שֶׁהִפְסוֹק 'לֹא תִגּוֹר מִפְּנֵי אִישׁ' מִלְּמַד 'שֶׁלֹּא תִכְנִס דְּבָרִיךְ מִפְּנֵי אִישׁ', וְאֵין לְתַלְמִיד הִרְוָאָה שֶׁרְבוּ טוֹעָה בְּדִין לְהִימָנַע מִלּוֹמַר אֶת דַּעְתּוֹ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מִשְׁמַע דִּהָא 'לֹא תִגּוֹר' לִישְׁנָא דְכִנּוּשִׁי הוּא – מִנֵּין הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁלֹּא תִגּוֹר' הוּא מִלְשׁוֹן 'הַכְּנָסָה' מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחֲמָן, אָמַר קָרָא – נֶאֱמַר בַּפְּסוֹק (דְּבָרִים כ"ט) 'וְיִזְוֶן לֹא תִשְׁתַּח וְלֹא תִתְאַר', שִׁפְרִישׁוּ לֹא תִכְנִסְנוּ לְבֵיתְךָ. מִקּוֹר נוֹסָף: רַב אֲחָא בְּרַ יַעֲקֹב אָמַר, מִהֶבְא, 'תְּכִין בְּקִיץ לְחֶמֶה, אֲנִיָּה בְּקִצְרִי מֵאֲכָלָה' (מִשְׁלִי ו' ח) – שֶׁהִנְמַלָּה מִכִּינָה בְּקִיץ אוֹכֵל לִימּוֹת הַחוֹרֶף, עַל יַד שְׂכוֹנֶסֶת דְּבָרִי מֵאֲכָל בִּשְׁעַת הַקִּצְרִי, וּמִכָּאן שֶׁ'אֲגֵרָה' הוּא לְשׁוֹן הַכְּנָסָה. מִקּוֹר נוֹסָף: רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר, מִהֶבְא, 'אֲנִי בְּקִיץ בֵּן מִשְׁבִּיל' (שם י' ה) – הֵבֵן הַמְשַׁכִּיל אוֹגֵר מְזוֹנוֹ בִּימֵי הַקִּיץ.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּבָרֵי מוֹסֵר הַנוֹגְעִים לְדִינֵיהֶם: אַמְ"ת מְמוֹ"ן יִרְאָה ה' סִימָן. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל דִּינִין שְׁדוֹן דִּין אֲמַת לְאִמִּיתוֹ מְשִׁרָה שְׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים פ"ב א') 'אֱלֹהִים נָצַב בְּעֶדֶת אֵל, בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט' – כְּלוֹמֵר, הֵטַעַם שֶׁהַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁרָה אֶת שְׂכִינָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְהַמְכּוֹנִים 'עֵדֶת אֵל' הֵיא מְשׁוּם שֶׁהֵם שׁוֹפְטִים עַל פִּי הַמְשַׁפְּטִים שֶׁאֱלֹהִים קִבֵּעַ, וְכָל דִּינִין שְׁאִינוּ דִּין אֲמַת לְאִמִּיתוֹ, גּוֹרֵם לְשְׂכִינָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר עַל בֵּית דִּין שֶׁאִינוּ דִּין אֲמַת, (שֵׁם י"ב ו') 'מִשְׁדַּר עֲנִיִּים מֵאֲנֶקֶת אֲבִיוֹנִים עֲתָה אָקוּם יֵאֲמַר ה' וְגו' – מְשׁוּם שֶׁהֵנֶכֶם שׁוֹדְדִים אֶת הָעֲנִיִּים, וּמִצְעָרִים אֶת הָאֲבִיוֹנִים, אִסְתַּלַּק עֲכָשִׁי מִבֵּית הַדִּין, כֵּךְ אוֹמֵר ה'.

וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ (נַחֲמָן) אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל דִּינִין שְׁנוּמֵל מִזָּה – מֵאֲחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּין, וְגוֹתָן לָזֶה – לִבְעַל דִּין הַשְּׁנִי שְׁלֹא בְּדִין, הַקֶּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִזְמֵל מִמֶּנּוּ אֶת נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאֲמַר (מִשְׁלִי כ"ב-כ"ג) 'אֵל תִּגְדֹּל דָּל כִּי דָל הוּא וְאֵל תִּדְרָא עֲנִי בִשְׁעָר' – אֵל תִּגְוֹל אֶת הָעֲנִי, מִמַּחֲשָׁבָה שְׁעִנִי הוּא, וְאֵין בְּכַחוֹ לַעֲמֹד כְּנֶגְדְּךָ, וְאֵל תִּדְרָא וְנִלְשׁוֹן הַשְּׁפִלָּה) אֶת הָעֲנִיִּים בִּשְׁעָרֵי בֵּית הַדִּין, 'כִּי ה' יִרְיֵב רִיבֶם וְקִבֵּעַ אֶת קִבְעֵיהֶם נַפְשׁ' – כִּי אִף שֶׁאֵין בְּכַחוֹ לְרִיב אֶת רִיבּוֹ, ה' יִרְיֵב עֲבוּרֹ, וְיִטּוֹל מִן הַגּוֹזְלִים אוֹתָם, אֶת נַפְשָׁם.

וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, לְעוֹלָם יִרְאָה דִּינִין עֲצֻמוֹ, כְּאִילוֹ חֶרֶב מוֹנֶחֶת לוֹ בֵּין יְרֻכּוֹתָיו לְדוֹקְרוֹ בָּהּ אִם יִטְעָה, וְנִהְיֶנָּם פְּתוּחָה לוֹ מִתְּתֻחָתוֹ לְבֹלְעוֹ, אִם יִטְעָה בְּדִין, וְדָבָר זֶה נִלְמַד מִמֶּה

'לֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת' וְסִמְיָךְ לִיה 'וְאֵלָה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁי' הַמְּדַבֵּר בְּדִינֵיהֶם, לְלַמְּדוֹן שֶׁאִף הַשּׁוֹפְטִים מוֹזְהָרִים שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בְּמַעֲלוֹת, דִּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִרְאוּ כְּעוֹלָם (פּוֹסְעִים) עַל רֹאשִׁי הַקֵּה. הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת אֶת סוֹף הַפְּסוֹק 'וְאֵלָה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁי לַפְּנִימָה', שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: 'אֲשֶׁר תִּלְמְדֶם' מִיִּבְעֵי לִיה – הִיָּה צִרִיךְ לְהִיכְתֵּב לְשׁוֹן 'לִימּוֹד' שֶׁהִיָּה בְּפִשְׁטוֹת פְּסוֹק זֶה עוֹסֵק בְּדִינֵים. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, וְאִיִּתִּימָא רַבִּי הָיָא בְּרַ אָבָא, אֵלּוּ כָּלִי תְּרִינִין – שְׁתֵּשִׁים לַפְּנִימָה אֶת הַכֹּלִים הַמְשַׁמְשִׁים אֶת הַדִּינֵים, כְּדִלְהוֹן.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת מֵאֲמָרוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא, לְלַמְּדוֹן מַה הֵם כָּלִי הַדִּינֵים: רַב הוֹנָא, כִּי הָיָה נֶפֶק לְדִינָא – כְּשִׁינָא לְדוֹן, אָמַר חֲבִי – אִמְרָ לְשִׁמְשׁוֹ כֵךְ, אִפְּיָקוּ לִי מֵאִנִּי תְּנִינֵי – הוֹצִיאָו לִי אֶת כָּלִי בֵּית הַדִּין, שֶׁהֵם, מִקְּלָל לְמַכַּת מִרְדּוֹת, וְרִצְנוּעָה לְמַלְקוֹת, שֶׁהַדִּינֵים מִלְּקִים אוֹתוֹ עַד שִׁיחֹזֵר בּוֹ, וְשׁוֹפְרָא – שׁוֹפֵר לְנִידוֹ, וְסַנְדְּלָא – סַנְדֵּל לְחִלְצִיָּה.

אִימָרָה נוֹסֶפֶת בְּעֵנִין כָּלִי הַדִּינֵים: נֶאֱמַר (דְּבָרִים א' טו'), 'וְאֲצִנָּה אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם בְּעַת הַהִיא', 'צו' הוּא מִלְשׁוֹן 'זִירוּ', אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, בְּגִנְדַּר מִקְּלָל וְרִצְנוּעָה תִּהְיֶה וְרִי, כְּלוֹמֵר, הֵיוּ זִרְזִיִּים לְהַטִּיל עַל יְדֵיהֶם אִימָה עַל הַצִּיּוֹר, רַק לְשֵׁם שְׁמִיִּם.

הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַהִמְשָׁךְ שֶׁל הַפְּסוֹק 'וְאֲצִנָּה אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם': נֶאֱמַר (שם), 'וְאֲצִנָּה אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם בְּעַת הַהִיא לֵאמֹר, שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם וְשִׁפְטֵתֶם, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מִכָּאן אוֹהֶרָה לְבֵית דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הַדִּין דְּבָרִי בְּעַל דִּין, קוֹדֵם שְׂכִיבָא לְבֵית הַדִּין בְּעַל דִּין חֲבִירוֹ. וְכֵן אוֹהֶרָה לְבְּעַל דִּין שֶׁלֹּא יִטְעִים דְּבָרָיו – יִפְרֹשׁ אֶת טַעְנוֹתָיו לְדִין קוֹדֵם שְׂכִיבָא בְּעַל דִּין חֲבִירוֹ, שֶׁכֵּן קָרִי בִּיה נָמִי – נִתֵּן לְקִרְוָא אֶת הַפְּסוֹק גַּם כְּאִילוֹ נֶאֱמַר 'שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם', כְּלוֹמֵר, הִשְׁמַע דְּבָרִיךְ לְדִין רַק בְּמַעֲמַד שְׂנִיכִם.

לִימּוֹד אַחֵר לִכְךָ: רַב בְּהֵנָא אָמַר מִהֶבְא – מִכָּאן יֵשׁ לְלַמּוֹד זֹאת,

מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א) 'לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁאָר', 'לֹא תִשָּׂא' הֵיינו לֹא תִקְבֹּל, וּמִכָּאן אוֹהֶרָה לְדִין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דְּבָרִי בְּעַל דִּין עַד שִׁיבּוֹא חֲבִירוֹ. וְכֵמוֹ כֵּן נִתֵּן לְקִרְוָא אֶת הַפְּסוֹק 'לֹא תִשָּׂא', שְׁוֹדֵי אוֹהֶרָה לְבְּעַל דִּין שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דְּבָרָיו עַד שִׁיבּוֹא חֲבִירוֹ.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְדַרְשׁ אֶת הַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק 'וְאֲצִנָּה אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם': עוֹד נֶאֱמַר (דְּבָרִים א' טו'), 'וְאֲצִנָּה אֶת שׁוֹפְטֵיכֶם בְּעַת הַהִיא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם וְשִׁפְטֵתֶם צִדִּיק', אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הַתּוֹרָה מְצוּה לְדִין, צִדִּיק אֶת הָרִיב לְבָר, וְרֹאה עִם מִי הָאֲמַת, וְרַק אֲחֵר בְּדִין תִּתְּכֶהוּ – פְּסוֹק אוֹתוֹ.

עוֹד נֶאֱמַר שֵׁם: וְשִׁפְטֵתֶם צִדִּיק בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲחֵיו (וּבִין גִּרֵּי), אָמַר רַב יְהוֹדָה, אֲפִילוֹ בֵּין בֵּית לְעִלְיָה – קוֹמָה שְׁנִיָּה, כְּלוֹמֵר, כְּשִׁבָּאִים לְפָנֶיךָ אֲחֵים שֶׁנִּפְל לָהֶם בֵּית בִּירוּשָׁה, אֵל יֵאֲמַר הַדִּין מַה בְּכֶךְ שְׁעִלְיָה שׁוֹה פְּחוֹת, הַעִיֵּק שֶׁלְכָל אֶחָד יֵשׁ דִּירָה לְגוֹר בָּהּ, אֵלֹא צִרִיךְ לְהַשׁוּת הַחֲלוּקָה לְפִי עֵרֶךְ הַנִּכְסִים.

עוֹד נֶאֱמַר שֵׁם: 'וּבִין גִּרֵּי' שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן 'מְגוּרִים', אָמַר רַב יְהוֹדָה, אֲפִילוֹ בָּאִים אֵלֶיךָ שֶׁתְּדוֹן לָהֶם בֵּין תִּגְדֹּר שְׁדִמּוֹ יִקְרִים לְבִירָם שְׁדִמֵּיהֶם פְּחוֹתִים, אֵל תֹּאמַר לְאֶחָד שִׁיקָה תִּנּוֹר, וְלִשְׁנֵי שִׁיקָה כִּירָה, אֵלֹא חֲלוּקָה לָהֶם בְּאוֹפֵן שׁוֹה לְפִי שְׁוִיִּים בְּדִמִּים.

עוֹד נֶאֱמַר בַּפְּסוֹק שֶׁאֲחִירֹ (דְּבָרִים א' י'): 'לֹא תִכְבִּירוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט', רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר, אִם אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּין הוּא אוֹהֶרָךְ לֹא תִכְבִּירוֹ לְזֻכּוֹתוֹ בְּדִין מְשׁוּם כֵךְ. רַבִּי אֲלֵעָזָר אוֹמַר, אִם הוּא שׁוֹנָאךְ לֹא תִנְכְּרֶהוּ – לֹא תִיעֲשֶׂה לוֹ כְּכֹרִי לְחִיבֵי בְּדִין.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּעֵנִין זֶה: אוֹשְׁפִיזְכִּיָּה דְּרַב – מֵאֲרָחוֹ שֶׁל רַב אֲתָא לְקַמִּיָּה לְדִינָא – בֹּא לְפָנָיו לְדִין, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ אִדָּם לְרַב, לֹא אוֹשְׁפִיזְכִּיָּה אֶת – וְכִי לֹא אוֹרְחִי אֲתָה, אָמַר לוֹ רַב, אֵין – אֲכֹן, אָמַר לִיה – אִמְרָ לוֹ (אוֹתוֹ אִדָּם) לְרַב, דִּינָא אִתִּי לִי – דִּין יֵשׁ לִי, וּבִרְצוֹנִי שֶׁתְּדוֹן אוֹתִי, אָמַר לִיה – אִמְרָ לוֹ רַב,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב.** אדם שפא לעיר וכבר קבלו אנשי העיר שבת עליהם אע"פ שעדיין היום גדול^{קמח} חל עליו השבת ג"כ ואם
- 2 היה עליו שום חפץ מוקצה או מעות לא יטלטלנו בידיו להסירו ממנו אלא יעשה כמו ש[ו]תבאר בסי' רס"א¹⁹²
- 3 במי ששכח כיסו עליו בשבת וע"ש:
- 4 **כא.** מי שפעה ביום המעונן^{קמח} וסובר שהוא חשכה ממש והתפלל ערבית של שבת ואח"כ נודע לו שעוד היום
- 5 גדול אע"פ שבשבת^{קמח} היה מפלג המנחה ולמעלה שהוא זמן הראוי לתוספת שבת צריך הוא לחזור
- 6 ולהתפלל ערבית בין שהוא לא נתכוין בתפילתו מפני קבלת תוספת שבת אלא מפני שהוא לילה^{קמח} והרי התפלל
- 7 בפטעות^{קמח} ומותר לו לעשות מלאכה קודם קבלת שבת בתפילה השנייה לפי שקבלה הראשונה היתה בפטעות
- 8 ואינה חשובה פלוג:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן טעפים כ"כא

הלכתא רבתא

- קמו] שעדיין היום גדול - לאחר פלג המנחה, אבל אם
קיבלו עליהם שבת קודם פלג המנחה - שלא כדין - לא
חלה עליו השבת.
קמו] ביום המעונן - והוא הדין אם טעה בשעת קבלת
שבת, כגון שטעה בין שעון קיץ לשעון החורף, או בשעת
כניסת השבת וכד'.
קמח] מפני שהוא לילה - אם טעה וחשב שהוא סמוך
לחשכה, והתפלל קבלת שבת (עד ברכו) לשם תוספת שבת
- לא חלה עליו שבת - ואינו חוזר ומתפלל¹⁹³,
אבל אם התפלל כל תפלת ערבית לשם תוספת שבת - חלה
עליו שבת אפילו טעה¹⁹⁴.
קמח] והרי התפלל במטעות - ופשוט דאם באמצע תפלתו
האיר היום צריך להפסיק אפילו באמצע ברכה¹⁹⁵.
קנ] והרי התפלל במטעות - אבל אם דרכו להתפלל ערבית
קודם החשכה - אין צריך לחזור ולהתפלל¹⁹⁶.

ציונים והוספות

- 192) סעיף יט: ומי ששכח כיסו עליו ונזכר בשבת כשהוא
בתוך הבית או בתוך החצר או אפילו בתוך עיר המעורבת יכול
לילך עמו עד לתוך חדר מוצנע ושם יתיר חגורו והכיס נופל
ואין בזה איסור טלטול מוקצה דכיון שהמוקצה ישנו עליו כבר
הרי הוא יכול לנושאו עליו לכל מקום שירצה כמו שיתבאר בסי'
ש"ח.
193) בדי השלחן סי' עז סק"י.
194) כן משמע מלשון רבינו שכל שאינו צריך לחזור ולהתפלל
- חלה עליו שבת, ואפילו ברבים אין להתיר אלא אם כן צריך
לכך (ואף שהוא טעות - מכל מקום היתה תוספת שבת בדעתו,
ראה קו"א סק"ו).
195) בדי השלחן סי' עז סק"י.
196) כף החיים סק"פד, ואפילו כשאין דרכו להתפלל קודם
החשכה - מכל מקום בדיעבד יצא י"ח התפילה, ואם לא התפלל
לאחר מכן אינו צריך להתפלל שחרית פעמיים (תוספת שבת
סק"א לא).

שולחן ערוך - הלכות תלמוד תורה

- 1 **ב** אם צריך לעשות דבר נחוץ מיד אחר התפלה ורוצה ללות
- 2 עת הקבוע לו ולפורעה אח"כ ביום או בלילה (כמו שיתבאר
- 3 בסימן רל"ח ס"ב מהש"ס דערובין פרק הדר ד' ס"ה ע"א)
- 4 אעפ"כ טוב שילמוד אפילו הלכה אחת או פסוק אחד מיד אחר
- 5 התפלה.

חלק א סימן קנה, שכל אחד חייב בתלמוד תורה טעף ב

שולחן ערוך – הלכות משא ומתן

א לא אמרו (וכ"ה בפרש"י בתהלים סי' קיט ע"פ עת לעשות לה' הפרו תורתך ובילקוט שם) קביעת עתים לתורה אלא במי שצריך לעסוק בדרך ארץ להחיות נפשו ונפשות ביתו אבל מי שא"צ לכך או שמתפרנס משל אחרים חייב לקיים והגית בו יומם ולילה כמשמעו (ועיין בסנהדרין פרק חלק דף צ"ט ע"ב ובמנחות פרק י"א דף צ"ט ע"ב צא ובדוק כו' ושאר תנאי שם לא פליגי אלא במי שצריך לעסוק בדרך ארץ ובאדר"נ פ' כ"א ובמד"ר ריש פתיחתא דאיכה ובקהלת רבה דף קט"ו א ע"פ בשפל קול הטחנה מה טחנה זו כו').

ואף מי שצריך לכך לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי כדי פרנסתו בלבד ותורתו קבע וזה וזה יתקיימו בידו אבל כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה כי העוני יעבירונו על דעת קונו אלא מי שחשקה נפשו בתורה ונשא לבו לקיים מצוה זו כראוי יעשה מלאכה מעט בכל יום כדי חייו ושאר יומו ולילו עוסק בתורה:

ב וכשעושה מלאכה או נושא ונותן לא תהיה כוונתו אלא כדי למצוא צרכי הגוף כדי שיוכל לעבוד לבוראו כמ"ש בכל דרכיך דעהו וגו' (משלי סי' ג' ו') (ועיין מזה באדר"ן פ"ז ובח' פריקים להרמב"ם פ"ה).

וחייב כל אדם ללמוד לבנו מלאכה או לעסוק בסחורה ואם אינו עושה כן כאלו מלמדו לסטות שסופו ללסטם את הבריות בשביל פרנסתו.

ויזהר לישא וליתן באמונה שלא יחליף את דבורו שנאמר והינן צדק יהיה לך שיהיה הן שלך צדק ולאן שלך צדק כלומר כשאתה מדבר הן או לאו קיים דבריו והצדק אותם (ועיין בהרמב"ם פ"ה מה' דיעות ה"ג ופ"ז מה' מכירה ה"ח ובפ"י המשניות סוף שביעית ובשלה' במסכת חולין שלו דף קי"ד ע"א גבי ענין מו"מ באמונה) וכל המחליף את דבורו כאילו עובר כוכבים ומזלות ואפילו מחשבה שנגמרה בלבו טוב לקיימה כל מי שיש בידו יראת שמים שנאמר ודובר אמת בלבבו (תהלים סי' טו) במה דברים אמורים בדבר שבינו לחבירו אבל (אם) דברי עצמו מצרכיו אם אין בהן סמך מצוה א"צ לקיימן.

ואפילו מפני השלום לא יבטיח שקר לחבירו ולא אמרו מותר לשנות מפני השלום אלא בסיפור דברים שכבר עברו (ומכל מקום צ"ע קצת כיון שהשלום גדול מכל המצות כמ"ש במ"ר פ' חוקת ע"פ בקש שלום ורדפהו ובגמ' התיר לשנות דבורו מפני השלום והרי"ף פ' אלו מציאות כתב דלאו היתר הוא אלא מצוה א"כ מגלן דלשנות בלהבא אסור שמא יש להחיר ע"ד בכל דרכיך דעהו פ"ט דברכות דף ס"ג ע"א ועי' במד"ר פ' בראשית פ"א ועי' באליה רבא מזה ובפמ"ג) ולא בדבר שלהבא.

ויזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה שבכל מקום שהזכרת השם מצויה מיתה או עניות מצויה (ופשוט לחלק בין דין זה ובין שאלת שלום חבירו בשם שהתירו חכמים במשנה פ"ט דברכות).

ויזהר מלשבע אפילו באמת שאלף עיירות היו לו לינאי המלך וכולם נחרבו לפי שהיו נשבעים שבועות אע"פ שהיו מקיימים אותם:

ג מצות עשה מן התורה לילך בדרכי ה' שנאמר והלכת בדרכיו (בפ' תבא כח ט) וכך למדו בפירוש מצוה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון ועושה מתנת חנם מה הוא נקרא רחום

אף אתה היה רחום מה הוא נקרא ארך אפים אף אתה היה ארך אפים וכן שאר כל המדות שיש באדם צריך להדמות עצמו בהם לבוראו ולמאוס ברע שבהם ולבחור בטוב.

וכיצד ירגיל אדם עצמו במדות טובות עד שיקבעו בו יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי המדות האלו ויחזור בהם תמיד עד שתהיה עשייתן קלה בעיניו ויקבעו המדות בנפשו כגון אם היה כילי יפזר ויתן ממון הרבה לעניים ויגמול חסד גם לעשירים ויחזור ויתן עד שתקבע בנפשו מדת רוב חסד שנשתבח בה הקב"ה.

ואחר שתקבע בנפשו מדה זו (בערכין פרק המקדיש שדהו דף כ"ח ע"א במשנה וגמרא שם ובכתובות פרק נערה דף נ' ע"א ועיין בפרש"י פ"ב דביצה דף ט"ז ע"א ובפרק ו' דחולין דף פ"ד ע"א) לא יפזר יותר מדאי שזו אינה דרך טובה ותקנת חכמים שלא יזכרו יותר מחומש אלא ינהג בדרך המיצוע הוא דרך הטובה והישרה.

חוץ משפלות הרוח שמאד מאד הוי שפל רוח כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי סי' טז ה') לכן יתרחק מזה עד קצה האחרון וכל המגביה לבלבו כאלו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' (בפ' עקב ח' י"ד) וכל מי שיש בידו גסות הרוח הוא כאשר הוא ואין עפרו ננער בתחיית המתים.

וכן הכעס מדה רעה מאוד ומגסות הרוח היא באה לכן יתרחק מזה גם כן עד קצה אחרון ואפילו אם צריך לכעוס על העם להפרישם מדבר עבירה ולהחזירם למוטב יראה עצמו כאלו הוא כועס ותהיה דעתו מיושבת עליו בינו לבין עצמו ואמרו חכמים כל הכועס כאלו עובר כוכבים ומזלות ונשמתו מסתלקת ממנו שנאמר טורף נפשו באפו (באיוב סי' י"ח ד) לפיכך ציוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש כלל לדברי המכעיסים וזו דרך צדיקים עלובים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושומחים ביסורים ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (בס' שופטים סוף סי' ה').

ואם הוא תלמיד חכם וחירפו וביזהו אחד מהעם הוא לא ישיב על חרפתו ומכל מקום יהיה לו עונש על בזיון התורה ואם יבא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט ישתוק ולא ימחה בידו ועל זה אמרו כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם הואיל ואין תורתו חשובה בעיניו ואינו מקפיד על בזיונה ומכל מקום אם מפייסים אותו צריך להתפייס מיד שבפיוס זה כבר נתקן כבוד התורה ועל זה אמרו כל המעביר על מדותיו ומוחל למי שמפייסו מעבירין לו על כל פשעיו וכל זה בצער הגוף אבל בדבר שבממון אף תלמיד חכם אסור ליטור בלבו ואין צריך לומר לנקום.

והנוקם מחבירו או הנוטר עובר בלא תעשה שנאמר לא תקום ולא תטור את בני עמך (בפ' קדושים תהיו) איזהו נקימה אמר לו השאילני קרדומך ולא השאילו ולמחר בא חבירו אצלו ואמר לו השאילני מגלך ואמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואם אמר לו הריני משאילך ואיני כמותך זו היא נטירה אלא ימחה הדבר מלבו ולא יזכירונו ולא יעלה על לב לעולם וצריך כל האדם ליזהר בזה:

ועוד דרשו בספרי שם ולדבקה בו למד דברי אגדה שמתוך כך
אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם (ועיין באדר"ן פכ"ט ועיין
בגמ' פ' בתרא דיומא דף ע"ה ע"א ע"פ והמן כזרע גד הוא והוא
מהמכילתא):

ה מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד כגופו שנאמר
ואהבת לרעך כמוך לפיכך צריך לחוס על כבודו ועל ממונו
כמו שחס על כבוד וממון שלו והמתכבד בקלון חבירו אין לו
חלק לעולם הבא:

ו כשיחטא איש לאיש לא ישטמו וישתוק אלא מצוה עליו
להודיעו ולומר למה עשית לי כך וכך שנאמר הוכח תוכיח
את עמיתך ואם רוצה למחול לו ולא להוכיחו הרי זה מדת
חסידות ולא הקפידה התורה אלא על המשטמה:

חלק א סימן קנו, סדר משא ומתן סעיפים א"ו

ד (רמב"ם בסה"מ בעשין סימן ו' וגם הרמב"ן בהשגות שם
סי' ז' מודה לזה וכ"ש שהמגלת אסתר שם סק"ב כתב שאין
הגירסא כמ"ש הרמב"ן וכ"ה בפ"ק דתמורה דף ג' סע"ב כדבריו
וכן פירש"י שם. סמ"ג עשין סי' ח') מצות עשה לידבק ביודעי
ה' ובתורתו שנאמר ובו תדבק (בפרשת עקב יו"ד כ') ונכפל
הציווי במקום אחר שנאמר ולדבקה בו (ס"פ נצבים) ואמרו רז"ל
וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה אלא כך אמרו חכמים בפירוש
מצוה זו הדבק בחכמים ובתלמידיהם כדי ללמוד מעשיהם וכן
ציוו חכמים ואמרו הוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא
את דבריהם לפיכך צריך כל אדם להשתדל לישא בת תלמיד
חכם ולהשיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי
חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמידי חכמים ולהתחבר להם בכל
מיני חיבור שנאמר ולדבקה בו וכל הנהנה מסעודה שתלמיד
חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה.

לקוטי תורה

ה"יו"ד" דרך חוט השדרה לכל אברי הגוף, עד שהיא
מגיעה לירכיים ולרגלים (עקב) של האדם. וזהו ענין
"יעקב", ה"יו"ד" שנמשך עד בחינת "עקב".

והנה חיו"ד הוא נקודה אוכמא [שחורה] רלית ביה
חיוורא [לובן] כלל.

אות יו"ד היא נקודה בלבד, ולכן, בשונה משאר
האותיות שיש להן התפשטות (לאורך או לרוחב)
וצורה מסוימת וממילא מלבד ה"שחרות" שבאות יש
בכולם "חלל [בין קוי האות] בבחינת לובן בתוכם",
הנה חיו"ד - שהיא נקודה בלבד - אין בה אלא שחרות
לבד, בלי שום לובן.

ונקודה זו דאות "יו"ד" רומזת על נקודת החיות
מעצמיות הנפש, השוכנת במוח האדם, והיא
המתפשטת דרך חוט השדרה, עד שמגיעה ל"עקב".

[וכך הוא גם בנמשל, בעבודת האדם - דנקודת אות
"יו"ד" רומזת על מהותו ועצמותו ית', וכפי שממשיך:]

והוא נמשך מבחינת ישת חשך סתרו, שמורה על
בחינת סתימו שאינו מושג כלל.

נקודת ה"אוכמא" (שחרות, חושך) של אות יו"ד
רומזת על המשכה מאין סוף ב"ה עצמו, כי הוא יתברך
נקרא "סתימו דכל סתימין", מאחר שהוא למעלה
מגדר השגה ולית מחשבה תפיסא בי' כלל, ועליו נאמר
"ישת חשך סתרו", היינו שהקב"ה הוא בבחינת "סתרו"
ו"חשך", בבחינת סתום שאי אפשר להשיגו כלל.

ביאור שם יעקב - אותיות י' עקב; ופירוש הכתוב "לא
הביט און ביעקב" - ש"האון" אינו יכול להביט ביעקב
[לאחר שנתבאר פירוש וענין ה"עבודה" (עבודת עבד)
לגבי הקב"ה, יבאר (בפרק זה) את הטעם ש"עבודה" זו
שייכת למדרגת "יעקב" דוקא, כמ"ש "שמע אלי יעקב
עבדי"].

והנה כל זה הוא בחינת ומדרגת יעקב עברי, שהוא
הממשיך להיות בחינת דירה בתחתונים על ידי
תפלה ומצות.

כל מה שנתבאר עד הנה - ענין ה"עבודה" לגבי
הקב"ה, שהוא להמשיך אורו ית' למטה על ידי התפלה
וקיום המצוות, לעשות לו ית' דירה בתחתונים - היא
המדרגה והבחינה של "יעקב עבדי".

[ומבאר מדוע מדרגה זו נק' בשם יעקב:]

לכן נקרא יעקב, שהוא בחינת י' עקב.
והיינו על דרך משל חוט השדרה הנמשך מהמוח
ומתפשט עד הרגלים, לפי שהחוט מגיע עד גיד
הנשה, ושם הוא מתפצל ויורד בירכיים ורגלים, וזהו
ענין חיו"ד שנמשך עד בחינת עקב.
"יעקב" הוא אותיות "יי" עקב", וענינו במשל חוט
השדרה הנ"ל:

אות יו"ד - שהיא נקודה בלבד, רומזת על נקודת
החיות של מהות ועצמיות הנפש, השוכנת במוח
האדם; וענין "יי" - עקב" מורה על התפשטות חיות זו

ונקודת היו"ד נמשכת מבחינה זו.

1 [והוא ע"ד משנת"ל במשל, שחיות הנפש
2 הנמשכת ממנו האדם דרך חוט השדרה, היא נקודת
3 החיות ממהות ועצמות הנפש (שלכן היא מקור הכח
4 להוליד בדומה לו ממש) - וכך הוא ענין אות יו"ד
5 למעלה, שמורה על המשכת אין סוף ב"ה עצמו].
6
7 והעבודה הוא להמשיך בחינה זו למטה, דהיינו
8 להתלבש גם בעולם הזה ממש, שהוא בחינת עקביים.
9 ענין עבודת יו"ד - עקב"ה הוא, להמשיך בחינה זו
10 דאות יו"ד ("ישת חשך סתרו") למטה, לתוך עולם
11 הזה ממש, שהוא בחינת "עקביים".
12 וזהו הענין ד"דירה בתחתונים" (כנ"ל) - גילוי אור
13 אין סוף ב"ה עצמו בעולם הזה הגשמי, שהוא
14 "התחתון". שאין תחתון למטה ממנו, ולכן נקרא
15 עולם הזה בחינת "עקביים", כמו העקביים שהם חלק
16 היותר תחתון שבגוף.

17 והיינו על ידי המצות מעשיות, שנעשו מדברים
18 גשמיים ממש דבחינת עקביים, ואור אין סוף ב"ה
19 שורה ונמשך ומתלבש בהן.

20 וזהו י' עקב, שהיו"ד מתלבש בבחינת עקביים.

21 עיקר הענין דעבודת יו"ד - עקב"ה (דירה בתחתונים)
22 נפעל על ידי קיום מצוות מעשיות, שיש בהן שני
23 קצוות: מצד אחד - נק' "אברין דמלכא" שהרי הן
24 ה"כלים להשראת אור אין סוף ב"ה עצמו", ומאידך -
25 המצוות מלוכשות בדברים גשמיים וענייני עולם הזה
26 (בחינת עקביים), ולכן על ידן נמשך אור אין סוף ב"ה
27 ב"תחתונים ממש", בתוך גשמיות העולם.

28 אך כדי להמשיך זה על ידי המצות צ"ל בתחלה
29 התפלה, שהיא בחינת התעוררות רעותא דליבא.
30 דוקא לאחר הקדמת התפלה (שהיא התעוררות
31 מ"רעותא דלבא" - רצון הלב) נמשך אור אין סוף ב"ה
32 למטה ("יו"ד - עקב") על ידי מצוות מעשיות.

33 [וטעם הדבר:]

34 כי יש ד' מדרגות, רצון ומחשבה דבור ומעשה.
35 כידוע, יש בנשמה ד' מדרגות, בדוגמת ד' אותיות
36 שם הוי', והם ד' מדרגות כלליות שבנפש - רצון,
37 מחשבה, דיבור ומעשה.

38 והעבודה ד"רעותא דלבא" (רצון הלב) היא כנגד
39 אות יו"ד שם הוי', כי מחשבה דיבור ומעשה הם

40 ה"ביטויים" הגלויים של הנפש, כמו למשל ענין שכלי
41 שהאדם יכול לחשוב בו, או לדבר בו (ועל ידי הדיבור
42 ימסור אותו גם לאדם זולתו), או לעשות איזה מעשה
43 בהתאם למתחייב על פי השכל ההוא.

44 אך למעלה מזה הוא "רצון" הנשמה עצמה כפי
45 שהוא למעלה מהמחשבות הגלויות של האדם, הנעוץ
46 עמוק עמוק מאד בנפש, והוא אות יו"ד שבנפש.

47 וכדי להמשיך מבחינת היו"ד למטה, שהוא בחינת
48 גילוי והמשכת רצון העליון המלוכש בחכמה
49 עילאה, היא דוקא על ידי רעותא דליבא, בחינת
50 ועמך לא חפצתי.

51 כידוע, כל הגלויים שלמעלה נמשכים באופן
52 ד"מדה כנגד מדה", ולדוגמא: על ידי עסק התורה,
53 שענינו הבנה והשגה במוח האדם, נמשכים "מוחין"
54 דלמעלה; על ידי עשיית חסד נמשכים חסדים עליונים
55 וכו'.

56 וכך בעניננו: כדי להמשיך את אור אין סוף ב"ה
57 עצמו, "בחינת סתימו שאינו מושג כלל", עבודת
58 האדם לקונו ודביקותו בו ית' צריכה להיות עם
59 עצמיות נקודת לבבו, שהוא "רעותא דלבא" (רצון
60 הלב) כנ"ל, היינו שאין זה רצון על פי טעם ודעת,
61 שהוא רצון גלוי, אלא מה שהאדם נמשך אליו ית' בכל
62 מהותו ועצמותו (ובדרך ממילא כל כוחות נפשו
63 נמשכים אחרי ה').

64 על עבודה זו של הנשמה - הדביקות בו ית' מצד
65 "רעותא דלבא" - נאמר "מי לי בשמים ועמך לא
66 חפצתי בארץ", שאין האדם רוצה שום דבר מלבד
67 אלקות, שזהו "ביטול רצון מכל וכל". כדוגמת
68 הנקודה של היו"ד.

69 וזהו ענינה של עבודת התפלה, שבה צריך האדם
70 להתעורר להתקרב אליו ית' ב"רעותא דלבא", ודוקא
71 על ידי זה נמשך גילוי "רצון העליון".

72 [בחינת "רצון העליון" מלוכשת ב"חכמה עילאה"
73 (היא חכמתו ית'), ועל ידה נמשך רצון העליון למטה;
74 כמו באדם, להבדיל, שחיי נפשו נמשכים בכל הגוף
75 דרך מוחו, כנ"ל].

76 ועל ידי זה ממשכים אחר כך גילוי בחינת רצון
77 העליון על ידי המצות, להיות אשר קדשנו במצותיו
78 וצונו, שיומשך בחינת "קדש העליון", שהוא בחינת
79 יו"ד הנ"ל, למטה.

ובחינה זו כנגדה גם בקליפה וסטרא אחרא. לדוגמא, 41
לעומת בחינת "מחשבה טובה" ועבודה ש"בלב" 42
בתפלה יש מחשבות והרהורים רעים בקליפה - והם 43
הנקראים "און", כמ"ש "ואיש און מחשבותיו", וכן 44
נאמר "און אם ראיתי בלבי" - "בלבי" דייקא, לעומת 45
"עבודה שבלב זו תפלה". 46

[ועל דרך זה גם בבחינות דיבור ומעשה, כפי 47
שממשיך:] 48

וכן בדיבור שלעומת זה כמ"ש "דברי פיו און 49
ומרמה", וכן במעשה כמ"ש "פועלי און". 50
גם דיבורים רעים ("דברי פיו") נק' "און", וכן גם 51
מעשים רעים ("פועלי און"). 52

וכשהאדם מתבונן בתפלה בחכמה בינה דעת 53
שבנפשו בגדולת ה', עומדים כנגדו מחשבות זרות 54
דסטרא אחרא, שהם מחשבות איש און הנ"ל 55
והרהורין הרעים. 56

לפיכך, כאשר האדם מתבונן בתפלתו "ומעמיק 57
שכלו" בגדולת ה' כדי לעורר אהבת ה' בלבו, אזי 58
- זה לעומת זה - מתנכרת לנגדו "חכמה דקליפה" 59
שהן מחשבות זרות שנופלות בשעת התפלה אמנם 60
גדול כח בחינת יעקב. 61

אף ש"זה לעומת זה עשה אלקים", מכל מקום כחו 62
של יעקב הוא גדול וחזק יותר מכח הסטרא אחרא 63
שכנגדו. 64

[ומבאר רבינו, שגודל כחו של "יעקב" הוא הן מצד 65
עצמו, והן - ובעיקר - מאחר שהקב"ה עוזר לו:] 66

גם מצד עצמו, כי יש יתרון להקדושה על סטרא 67
אחרא כיתרון האור בו'. 68

כשם שלא יכולה להיות שום מלחמה בין אור 69
וחשך, כי מיד שמכניסים אור למקום חשוך הרי החשך 70
נדחה מפניו מאליו וממילא (וזהו "יתרון האור מן 71
החשך"), "כך נדחה ממילא" החושך והסכלות של 72
הקליפה מפני אור קדושת הנפש האלקית. וזהו גודל 73
כח בחינת יעקב "מצד עצמו". 74

והעיקר, כי ה' אלקיו עמו, והוא העוזר מלמעלה. 75
אמנם עיקר גודל ותוקף כחו של יעקב הוא מחמת 76
העזר והסיוע מלמעלה, "ה' אלקיו עמו"; כי אף 77
שהקב"ה נתן לקליפה "רשות ויכולת להגבי' עצמה" 78
כנגד קדושת הנפש האלקית, הרי זה רק "כדי שהאדם 79
יתעורר להתגבר עלי'", ולכן ישנו עזר מיוחד לאדם 80

לאחר שמגיעים לבחינת רצון העליון - על ידי 1
עבודת התפלה בבחינת "רעותא דליבא" - אפשר 2
להמשיך את הגילוי למטה, בקיום רמ"ח מצוות עשה 3
(שהם "כלים" לאור אין סוף ב"ה, כנ"ל באריכות). 4

וזהו ענין נוסח ברכת המצוות "אשר קדשנו 5
במצותיו וצונו": "וצונו" - הוא רצון העליון ב"ה, 6
ו"קדשנו" - הוא בחינת "קדש העליון", היינו בחינת 7
חכמה עילאה "שנק' קודש העליון", והיא בחינת יו"ד 8
הנ"ל; 9

וזהו תוכן ברכת המצוות "אשר קדשנו במצותיו 10
וצונו", שעל ידי קיום המצוות הנה "רצון העליון 11
המלוכש בחכמה עילאה" נמשך אלינו למטה. 12

ולכן אמרו רז"ל על תפלתו שתהא סמוכה למטתי 13
בו'. 14

מטעם זה צריכה התפלה להיות בתחילת היום, 15
מיד לאחר קימת האדם משינתו ("סמוכה למטתי"), 16
ואפילו קודם כל שאר עניני עבודת ה' (כמו לימוד 17
התורה וקיום המצוות), כי כל ה"המשכות" של אור 18
אין סוף ב"ה (רצון העליון) על ידי לימוד התורה 19
וקיום המצוות תלויות בעבודת התפלה ("התעוררות 20
רעותא דלכא"). 21

[לסיכום: 22

הבחינה בעבודת השם הנקראת "יעקב עבדי" - היא 23
העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים דוקא, להמשיך 24
אלקות למטה בעולם הזה הגשמי, כנרמז בשם "יעקב" - 25
י' עקב - המשכת היר"ד (המורה על אור אין סוף ב"ה 26
עצמו) עד ל"עקב" (המדריגה התחתונה ביותר) ממש. 27

ומזה מובן שעבודה זו קשורה עם מלחמה נגד הרע 28
והסטרא אחרא שבאדם ובעולם מסביב, אשר טבעם 29
להסתיר את הקדושה ולהעלימה - היפך ענין גילוי האור. 30
ועתה חוזר לפירוש הכתוב "לא הביט און ביעקב": 31

והנה על בחינה ומדרגה זו ד"יעקב עבדי" נאמר לא 32
הביט און ביעקב. 33

פירוש, און הוא המרמה והרמאות, כמו "ואיש און 34
מחשבותיו", שהוא מחשבות והרהורין בישין [רעים]. 35
שלעומת בחינת מחשבה טובה בתפלה שהיא עבודה 36
שבלב ובחינת מחשבה דקדושה, וזהו "און אם ראיתי 37
בלבי". 38

כתיב: "כי את זה לעומת זה עשה האלקים", 39
פירוש, שכל מדה ובחינה שיש בקדושה - יש מדה 40

1 מלמעלה, שהקב"ה עוזר ליצר הטוב (כמרו"ל "אלמלא
2 הקב"ה עוזרו אין יכול לו"), "שמאיר אור ה' על נפש
3 האלקית להיות לה יתרון ושליטה על סכלות הכסיל
4 ויצר הרע כיתרון האור מן החשך".

5 [ומחמת שני דברים אלו - כח בחינת יעקב מצד
6 עצמו, ובעיקר, מחמת העזר האלקי מלמעלה - מחשבות
7 האון אינן יכולות להתגבר על בחינת "יעקב"].

8 וזהו לא הביט און ביעקב, שלא יוכל האון להביט
9 בבחינת יעקב ולבלבלו, כי לא יוכל לו אלא נפל
10 יפול לפניו:

11 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "לא הביט און
12 ביעקב":
13 לפי הפירוש הפשוט בכתוב, "לא הביט" קאי על
14 הקב"ה, היינו שהקב"ה אינו רואה ביעקב שום "און";
15 אבל על פי פנימיות הענינים, "לא הביט" קאי על
16 ה"און" עצמו - פירוש: ה"און", הוא כח הרע והסטרא
17 אחרא, לא יוכל להביט ביעקב, לבטלו ולבלבלו
18 מעבודת ה', היינו שמחשבות דלעומת-זה אינן יכולות
19 לבלבל את יעקב מעבודתו בתפלה, כי הן נדחות מפניו
20 כיתרון האור מן החשך.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 [י] והנה עד"מ הגלגל דגלגלי' הגשמי' שהן חומר וכלי
2 להאופנים כידוע כפי' ויסר את אופן מרכבותיו
3 כו', הרי אנו רואי' שבסיבוב וגלגול זה העליון שבו יורד
4 למטה והתחתון שבו עולה למעלה ובגלגול הב' חוזר
5 להיות התחתון עליון והעליון תחתון וכן חוזר חלילה כמה
6 פעמים בענין הסיבוב והגלגול, דהיינו שכמה פעמים
7 מעליון נעשה תחתון ומתחתון עליון [עד שלא נודע באמת
8 לקרות לזה עליון ולזה תחתון גם בעיגול הגלגל כשהוא
9 עומד בלי גלגול כלל מאחר שעומד להתגלגל ולהיות
10 מעליון תחתון ומתחתון עליון] בלי שיעור וגם מצד עצם
11 בחי' עיגול דגלגל א"א לומר בו בחי' מעלה ומטה כמו בקו
12 דיושר כידוע והכל מטעם אחד כו', והנמשל מזה יובן ג"כ
13 בבחי' האופנים שהן בבחי' העגולי' שאין בהם בחי' מעלה
14 ומטה עליון ותחתון [עד"ד] הנ"ל בגלגל הגשמי כו' והוא
15 כידוע שבחי' נה"י שהוא רק בחי' ההודאה הנ"ל נק' תחתון
16 ובחי' ההשגה דחב"ד נק' עליון. והנה בשרפים שנא' בהם
17 עמידה הרי חב"ד למעלה מנה"י לעולם כו', אבל האופנים
18 שמתגלגלי' הרי לפעמי' עולה בחי' נה"י למעלה וחב"ד
19 למטה דהיינו שבחי' ההודאה בהם בגילוי' להודות להוי'
20 על הפלאו' אור האלקי וכו', אבל בחי' [ה]השגה אלקי'
21 שמחמתה באה ההודאה היא בהעלם והפלאה מהם והי'

22 כמו שבחי' חב"ד שלהם היא בירידת המדריגה למטה,
23 ובחי' נה"י שבהם שהוא בגילוי' גמור בהם הרי הוא למעלה
24 ליכלל באלקות בבחי' גילוי' כו' ומיד חוזר העליון להיות
25 תחתון והוא בחי' ביטול העצמי' שיש בהעלם בבחי' חב"ד
26 זה שבהעלם באופנים שהוא גבוה יותר מבחי' ביטול
27 דחב"ד דשרפים כנ"ל הטעם ובחי' ההודאה שלהם למטה
28 במדריגה כו' ומיד חוזר העליון להיות תחתון מפני שבחי'
29 נה"י דהודאה [בגילוי'] וביטול העצמי [הוא] בהעלם כו',
30 ופי' בגילוי' דהגלגול דמעליון נעשה תחתון ומתחתון עליון
31 הכל הוא בחי' ביטול שלמעלה מן הדעת שאין שם בחי'
32 ראש וסוף ולא נודע מי [ה]עליון כו' ונק' ביטול במציאות
33 כו', משא"כ ביטול שמצד ה[דעת] יש בו ראש וסוף עליון
34 ותחתון תמיד בסדר א' ולא יעלה התחתון להיות עליון ולא
35 ירד העליון כו', מאחר שבחי' הביטול מסתעף מן ההשגה
36 הרי בחי' ההשגה בגילוי' יותר עליון ובחי' נה"י מסתעף
37 ממנו ועומד למטה ולא יתגלגל [כלל, כמו אדם שעומד
38 על רגליו שאעפ"י שכופף ראשו בהודאה אין ראשו למטה
39 ורגליו למעלה אלא רגליו למטה כי הראש למעלה מהרגל
40 וז"ש שרפים עומדים, משא"כ בחי' הודאה דאופנים שהוא
41 בחי' העגולי' שהראש נעשה סוף ומן הסוף ראש עד מבלי
42 ימצא בחי' ראש וסוף כלל כנ"ל וד"ל.

להבין שרש ענין עגולים ויושר - קודם ר"ה תקע"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

רבים וכך יובן למעלה שהתהוות ריבוא רבבות מלאכים
דבי"ע מגדוד א' שהיא מדה א' דאצילות הנעשי' ממזיגת
והתכללות המדות כנ"ל, הוא דוקא ע"י שהמדה דאצי'
נמשכת ומתלבשת בדיבור העליון שהיא בחי' מל' דאצי'
ששם בדיבור דוקא מתחלקת המדה לחלקים רבים שהוא
ריבוי הצירופים כנ"ל במשל ומכל צירוף מתהווה מלאך א'
ומחמת שינוי הצירופים לכן הוא שינוי המלאכים זה מזה,
ולכך הם ג"כ בע"ג ותכלית כמו אהבת מיכאל וכן השגתו
שהם מוגבלים בודאי מאחר שהוא מוגבל בעצם ואילו הי'
נמשך לו אהבה בלתי מוגבלת היה כלה ונפסד לגמרי
והיינו לפי שמקבל הארה ממדות עליונות ע"י המל' ששם
נעשה צמצום והתחלקות השפע לחלקים ושיהי' השפע
בגבול ותכלית משא"כ המדות דאצי' כמו שהם בעצמותן
הם בבחי' א"ס, וכן בבחי' פחד מחנה גבריאל נהר דינור
יוצא מזיעתן כו' ומ"מ מוגבלת היא והיינו מפני שהארת
הפחד הנמשך להם מפחד עליון דאצילות הוא ע"י
התחלקות כנ"ל ומצירוף א' מקבל גבריאל כו' משא"כ
מקור הפחד עליון באצי' הוא בבחי' א"ס, וזהו ענין אמרם
ז"ל אלף אלפים בגדוד א' שיש מספר כמה וכמה מלאכים
שמתהווים משפע מדה א' דאצי' שהוא ענין גדוד כנ"ל
והיינו מפני שהשפע נמשכה בבחי' התחלקות לחלקים
מוגבלים שיהי' מכל חלק התהוות מלאך בע"ג כנ"ל
וממילא שיש ג"כ גבול למספר ההתחלקות (ובאמת שזהו
ע"י ב' בחי' גבורות שיש בבנין המל' הא' לצמצם מהות
שפע המדות הנמשך בדיבור עד"מ באדם שאין התלבשות
המדה בדיבור כמו שהיא בעצם ממש הב' הוא שיהי'
התחלקות השפע לחלקים רבים ע"י ריבוי הצירופים
וכמ"ש ע"פ אד' שפתי תפתח ע' בסידור בשער ר"ה). אבל
לגדודיו אין מספר פי' למקור היניקה שלהם דהיינו בחי'
המדות שבאצילות עצמן אין להם מספר כלל לפי שיכול
להיות כמה וכמה מזיגות בהמדות חסד שבגבורה
וחסד שבחסד שבת"ת כו' וכל מדה הנעשית מהתכללות
המדות זו בזו כגון בחי' מדת החסד שבגבורה הנעשה
מהתכללות ומזיגת מדת החסד עם מדת הגבורה שע"י
התכללות זו נולד מדה ומזיגה חדשה והיא בחי' חסד
שבגבורה הרי היא מדה ממדותיו ית' שהיא מקור השפע
לנבראים ונק' גדוד כנ"ל וכעד"ז מדת החסד שבחסד
שבגבורה וכו' וע"ז אמרו ולגדודיו אין מספר משום דאיהו
וגרמוהי חד שאפי' הכלים הנק' גרמוהי הם מיוחדות
במאצילן ב"ה וכמו שהוא ית' אין לו סוף ותכלית כך
מדותיו ית' החסד והגבורה כו' שהוא מתייחד בהן הם ג"כ

כ) והנה להבין בתוס' ביאור בענין התהוות הריבוי
בנבראים שהוא מחמת ריבוי הצירופים כנ"ל
יש להקדים מארז"ל דאי' בפ"ב דחגיגה כתוב א' אומר
אלף אלפים ישמשוני' וריבוא רבבון קדמוהי יקומון וכתוב
א' אומר היש מספר לגדודיו, תניא רבי אומר משום אבא
יוסי בן דוסאי אלף אלפים ישמשוני' מספר גדוד א'
ולגדודיו אין מספר, ופרש"י אלף אלפים הוא מספר של
כל גדוד וגדוד אבל אין מספר כמה גדודין יש, והענין
דהנה פי' גדוד היינו המקור של יניקת וחיות כת ומחנה א'
ממלאכים כי כמו שישאל נתחלקו לארבעה דגלים ובכל
דגל כמה שבטים כמו כן המלאכים בתקונא דלעילא הם
ד' תקוני דשכינתא דגל מחנה מיכאל ועל ידו כמה מחנות
וכן בדגל מחנה גבריאל כו' ושרש יניקתן מבחי' האצילות
הוא מ"ב גבולי אלכסון (שמזה נמשכו למטה בבריאה
בחי' י"ב בקר שהים עומד עליהם מלמעלה שהם י"ב
מלאכי' כללי' שלכל א' יש מחנה א' כמו י"ב שבטים שבט
ראובן כו') והנה ענין האלכסון הוא בחי' האור הנעשה
ממזיגת המדות והתכללותן זה עם זה, כי ידוע דחח"נ הוא
בקו הימין ובג"ה בקו השמאל וההמשכה מבחי' חכמה
להוד נק' אלכסון וכן הבינה עם הנצח כשמתכללי' זה עם
זה נק' אלכסון והוא ענין הארה חדשה שנעשה מזיגה
חדשה ע"י התכללות הספי' זה עם זה מקו הימין לקו
השמאל או מקו השמאל לקו הימין וזהו ענין י"ב גבולי
אלכסון שכל בחי' אלכסון הוא ענין האור הנעשה ממזיגת
והתכללות המדות והוא מקור השפע וחיות של מחנה
מלאכים דבריאה והוא הנק' גדוד, והנה ההמשכה ממדות
אלו דאצילות בבי"ע להיות התהוות המלאכים הוא
באמצעות המל' שהיא בחי' דיבור העליון המלביש
להמדות ומצירופי אותיות הדיבור מתהווים המלאכים כי
מכל דיבור נעשה מלאך א' וזהו ענין צירופי השמות של
המלאכים הדריאל יופי כו' כמ"ש בספרים ששמו אשר
יקראו לו הוא הצירוף המחי' אותו, ויובן עד"מ מהמשכת
וגילוי המדה שבלב בדיבור שבהיות המדה עדיין בלבו
כגון כשאוהב ומתאוה לאיזו דבר בלבו הרי אז עדיין אותה
האהבה והתשוקה היא מציאת א' פשוט משא"כ כשמגלה
ומפרש אותה לזולתו ע"י אותיות הדבור הרי היא מתחלקת
לחלקים שבכל דיבור ודיבור יש חלק והארה ממנה מאחר
שבדיבורים הללו היא נגבלת כולה ממילא שיש חלק ממנה
בכל דיבור פרטי, הרי אנו רואים שע"י הדיבור נעשה
התחלקות בהמדה שמתחלה כשהיתה בלבו היתה עצם
פשוט אחד וכשמתגלית בדיבור היא מתחלקת לחלקים

1 בלי גבול ותכלית וע"כ גם בחי' ההתכללות ומזיגה שבהן
2 הם ג"כ לאין סוף ממש, ועפ"ז יובן מ"ש ולתבונתו אין
3 מספר, דלכאורה תמוה איך נופל לשון מספר על התבונה
4 והל"ל אין חקר, אך הענין דתבונה אותיות בן ובת כי הנה
5 יש בינה עילאה ובינה תתאה פי' בינה עילאה היינו
6 עצמיות ההשגה שאינה מקור למדות עדיין ובינה תתאה
7 היינו כשנעשית מקור ושרש להולדת המדות ובעבודת ה'
8 היינו כשמתבונן בגדולת ה' ותפארתו ונעשה ההשגה
9 וההתבוננות מקור להתפעלות שנמשך מזה בשכלו איך
10 שראוי לאהבה אותו וליראה ממנו וזה נק' תבונה בן ובת
11 שהם כללות המדות הכלולים בהשגה דבינה הנק' תבונה

12 ולכן שייך ע"ז לומר אין מספר כי הולדת המדות עליונות
13 בן ובת שנולדים ונמשכים מן הבינה הם בריבוי לאין מספר
14 ממש בלי גבול מצד התכללות המדות זה עם זה וזהו ענין
15 ולגודו אין מספר כנ"ל אבל בכל גודל יש מספר כמה
16 מלאכים נתהו' ונמשכים ממנו לפי שהמדה נמשכת בבי"ע
17 ע"י המל' ששם נעשה ההתחלקות ע"י צירופי אותיות
18 שיתהוו מלאכים בעלי גבול כנ"ל וגם כמה מלאכים
19 יומשכו מכל גודל כו' במספר מטעם הנ"ל רק שהוא מספר
20 רב ועצום אלף אלפים וריבוא רבבות נולדים ונמשכים
21 ממדה א' הנעשית מהתכללות המדות והיא הנק' גודל כנ"ל
22 ולגודו אין מספר:

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 וזהו שנא' בשבת ממצוא חפצך ודבר דבר וארז"ל שלא
2 יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, שבשבת דבור
3 אסור, והיינו מפני כי דבור הוא ל' הנהגה, ולמעלה הוא
4 בחי' עיר אלקינו בחי' עולם הדבור וכמו שאנו רואים
5 באדם שהדבור הוא נפרד ויוצא לחוץ, משא"כ בחי'
6 המחשב, כך עד"ז יובן למעלה שבחי' הדבור הוא מקור
7 להתהוות עולמות הנברא' ונפרדי' כו', ולכן בשבת דבור
8 אסור כי שבת הוא בחי' השביתה ואז הוא בחי' גילוי הוי'
9 כו', אמנם לפ"ז צ"ל הלא השביתה למעלה הי' מבחי'
10 הדבור והי' צ"ל עיקר האיסור למטה בבחי' הדבור ובאמת
11 עיקר האיסור מדאורי' הוא רק מעשה והדבור אינו אסור
12 אלא מדרבנן, אבל דין תורה מותר הדבור. ומה שארז"ל
13 בירושלמי מה הוא שבת ממאמר אף אתה שבות ממאמר
14 זהו רק מדרבנן, אך הענין הוא דהנה דבורו של הקב"ה הוי'
15 מעשה וכמ"ש בדבר ה' שמים נעשו, וכת' באברהם לזרעך
16 נתתי את הארץ הגם כי עדיין לא ניתנה, אך מפני שאמר
17 לו הקב"ה כך הרי הוא דומה כאלו כבר ניתנה, ובאמת
18 למעלה כבר נתן לו בחי' ארץ העליונה כו', וא"כ דבורו
19 של הקב"ה הוי' ממש כמעשה דמאי איכפת לי' אם נתהווה
20 מבחי' מעשה או מבחי' הדומה למעשה דהיינו בחי' דבורו
21 של הקב"ה כו', לכן עיקר האיסור דין תורה הוא המעשה

22 כי מבחי' דבור של האדם לא יתהווה מאומה, משא"כ
23 מבחי' המעשה, שע"י מעשה האדם יוכל להעשות והרי
24 הוא דומה לדבורו של הקב"ה כביכול שמדבורו של
25 הקב"ה נתהווה, וממעשה האדם יוכל להעשות כו',
26 משא"כ מבחי' הדבור כו'. אך מ"מ מפני כי הדבור דומה
27 קצת לדבורו של הקב"ה ששניהם הם בחי' דבור לכן אסור
28 מדרבנן גם בחי' הדבור כו', וזהו ודבר דבר שדבור אסור
29 רק מדרבנן כו'.
30 וע"פ הקבלה מעשה בראשית נת' בפרד"ס בשער ערכי
31 הכנויים שהוא בחי' מל' ובל' המד"ר נק' אדריכל,
32 וענין הצמצום הוא בחי' הפרסא ויש כמה בחי' פרסא שיש
33 פרסא באצי' גופא שזהו מ"ש והבדילה הפרוכת לכם בין
34 הקדש ובין קדה"ק כו', וגם בבחי' מל' דאצי' יש בחי'
35 פרסא ויש פרסא שמפסיק בין יצי' לעשי' שמסתיר ומעלים
36 לגמרי, הגם כי קמ' ית' אינו מסתיר כלל אבל מאחר
37 שמסתיר לפנינו לכן מותר בעשיית מלאכה, כי זהו אינו
38 נק' בפני המלך כי הפרסא מסתיר כו', אבל בשבת הוא
39 בחי' עליות הדבור ומאיר מלמעלה מן הפרסא הרי העושה
40 מלאכה בשבת דומה כעושה מלאכה בפני המלך כו', לכן
41 בשבת אסור עשיית מלאכה, ואפי' דבור אסור מדרבנן כי
42 בשבת הוא בחי' עליות הדבור למקורו כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

היפך טבעו לגמרי) והנה"א פועל עליו שאין שום מניעה
מצדו למס"נ ואדרבא גם הוא רוצה למסו"נ בפו"מ, ממילא
מובן שגם עצם החומריות שלו מתהפך לגמרי מן הקצה
אל הקצה, וכמו בתשובה אמיתית ביציאת והתגלות עצם
הנשמה הרי מתהפך מהות עצם הנה"ב ובפרט כאשר
הצעקה היא גם מן הנה"ב, והיינו כאשר המיצר הוא בעומק
ביותר שאין לו שום מקום בעצמו (אז די ניט גוטסקייט איז
זייער טיף און זייער שטארק אז ער האט ניט קיין שום
צופרידענקייט און קיין שום נחת בעצמו און האט ביי זיך
קיין שום ארט בפו"מ) שזהו הוראה שהצער והמיצר הוא
מהנה"ב שהנה"ב לא טוב לו ומצטער על ריחוקו (והיינו
מה שהנה"א פועל עליו כנ"ל) שהצער שלו הוא גדול
ביותר (וזהו מב' סיבות א' מפני שהריחוק הוא מאתו
ובסיבתו וזה אצלו ענין טבעי, והב' מפני שאינו כח אלקי
בעצם) (ומובן דבהצער יש בו הרגש האלקי ממה שנתרחק
כמ"ש במ"א בענין המרירות דע"ז הצער גדול ביותר כו')
הנה בהצעקה שצועק במר נפשו בבבחי' תוקף היציאה
והרצוא (כבורח מן המות אל החיים כו') הרי משתנה
מהותו לגמרי מכל וכל כו'. ומובן מכל הנ"ל דבחי' התגלות
יחידה שבנפש פועל גם על החומריות ומהפך מהותו לגמרי
(והיינו מפני שבחי' יחידה שבנפש מופשט לגמרי ואין לה
שום אחיזה כלל בהכחות פנימיים ה"ה פועלת בכל מקום
מצד ההגדרה שעצם הנפש מוגדרת עכ"פ בגוף כמ"ש
במ"א, והראי' שהרי בחי' יחידה נמצא באמת בכל הכחות
עד גם בסוף מעשה וכמ"ש במ"א).

אמנם בבחי' יחידה שבנפש א"א לומר שאינו פועל על
חומריות הנה"ב, דודאי בהתגלות בחי' יחידה
שבנפש ה"ז פועל על הנה"ב להפוך עצם מהותו מההיפך
אל ההיפך, וכמו כשבא לידי מס"נ בפו"מ על קדה"ש
ומאיזה סיבה מהשי"ת ניצל מזה הנה בלי שום ספק וספק
ספיקא שנשתנה נפשו הטבעית ונתהפך מן הקצה אל הקצה
שנעשה אדם אחר ממש, שהרי הי' אצלו התגלות עצם
הנשמה ממש וזה בודאי פועל על נפשו הבהמית הטבעית
לשנותה ולהפכה לגמרי וכמו שפועל בו עצם המס"נ
שיהרג על קדה"ש שהנה"ט מצ"ע רוצה רק לחיות (וצ"ע
אם יש בהנה"ט גם בבחי' כח נעלם למס"נ בפרט על
קדה"ש, שהרי הכח דמס"נ הוא מצד ההתקשרות עצמית
שא"א לו להיות נפרד מאלקות, וזה שייך רק בנה"א לא
בנה"ט שהיא מק"נ, והמס"נ דנה"ט וכן בחי' תוקף הרצוא
דנה"ט שהוא בתגבורת יתירה מהרצוא דנה"א מצ"ע
כנודע, הכל מהנה"א שפועל על הנה"ט, וכן ההעלאה
דנה"ב מצ"ע וכנודע בענין ההעלאה מלמטלמ"ע שזהו מה
שהתחתונים מצ"ע עולים כו' שז"ע מ"ת בוכין כו' וכמ"ש
במ"א. כ"ז הוא מה שהנה"א פועל בנה"ב ויש בזה יתרון
מצד שרש ומקור דההעלמות וההסתירים שלמעלה מבחי'
הגילוי כנודע, אבל לא שהנה"ב בעצמו בטבעו ירצה
באלקות. ואין זה סותר למ"ש בכ"ד שהכח המתאוה בעצם
אינו רע וכמ"ש בלקו"ת ד"ה זאת חקת התורה וזהו רק שאין
בו ציור רע בעצם אבל מ"מ אינו טוב ואדרבא בטבעו הוא
נמשך לענינים חומריים. וא"כ ענין המס"נ על קדה"ש הוא

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

"דעת עליון" מחברת חכמה עם בינה, שגם בהתבוננות דבינה תהיה ראייה חושית. "דעת תחתון"
מחברת מוחין במדות. משה רבינו ממשיך דעת גם בנשמות דזרע בהמה, שירגישו אלקות. משה
גואל ראשון – וידעתם כי אני הוי'. גואל אחרון – ומלאה הארץ דעה את הוי'

בעמק נקדתי פנימיות הלב במחשבת הבינה שמתבונן, מה
שאין בן בינה לבדה היא היות הענין במחשבה לבד, ואפלו
עמק המחשבה אינו נוגע לעצמותו דהיינו לבלו כלל, אכל
קשהיה בבחינת רעותא דלפא"ט התלהבות לבבו ודבקו
בהענין שמתחשב עד שיהיה פלו בהענין דבוק מאד בכל

והבחינה הממצעת המתפרת ומנוגת חכמה עם בינה היא
הדעת, וזהו דכתיב "והאדם ידע את תוה",
שענינו בפסירות – הנה אדם הוא חכמה, ותוה היא בינה,
אם הבנים של המדות, "והאדם ידע" דהתקשרות החכמה
ובינה הוא על ידי הדעת, ובעבודה הוא שיהיה מקשר לה'

השפיע להם בחינת הדעת, וכמו כן הוא גואל אחרון להיות
 "ומלאה הארץ דעה את הו'...", להיות בטל וטפל להו', "כי
 כלם ידעו אותי", והינו כי הדעת שנמשך בגאלת מצרים זהו
 רק בבחינת ממלא כל עלמין", אבל שיהיה הדעת גם
 בבחינת סובב כל עלמין" – זה יהיה בביאת משיח צדקנו
 במהרה בימינו, אמר. וזהו "בטח ביהו'...", דראשית הכל צריך
 להיות בטיח בה', והבטחון יהיה בפעל דבר, והינו שלא
 יהיה רק בדבור בלבד אלא שיהיה בפעל, והוא אמרו "ועשה
 טוב" בפעל ממש, ועל ידי זה יהיה לו חיים של מנוחה,
 והמכילא דמהימנותא יט שזן ומפרנס את האמונה הוא הדעת
 שמקשר ומקרב את הדבר, דהנה כל ישראל הם אוהבים את
 התורה ומצוות וישימים ושמחים ללמד תורה ולקיים את
 המצוות, וכל ישראל שונאים את העברות והם יראי אלקים,
 אבל כל זה הוא על פי השכל והבנה דתורה, וענין הדעת
 הוא להרגיש את קדש התורה, די הייליקייט וואס אין
 תורה, וכמשל הנ"ל שהדעת מקרב את הדבר טוב שהוא
 שש ושמיח או מטיל חרדה ופחד גדול מן הדבר הרע, הנה
 כן הוא שעל ידי הדעת נעשה שמחה גדולה בקיום המצוות,
 וכן שמטיל עליו אימה גדולה להיות ירא חטא, וזהו שהדעת
 הוא מיכלא דמהימנותא, שזן ומפרנס את האמונה.

יום א' ו' שבט, תש"ב

חושיו גופו, שזהו ענין בחינת הדעת, הנה הוא גורם
 שתתחבר החכמה לביתה, דהינו שיגרום ברכ חזק
 ההתבוננות עד שיהיה בהבניה בחינת ראיה חושית, ראית
 החכמה. והנה בחינת דעת המחבר חכמה עם הבניה נקראת
 "דעת עליון", ויש בחינת דעת תחתון המחבר להיות
 התקשרות המחין במדות, והינו בחינת פנימיות המדות.
 והנה משה רבנו עליו השלום כחו גדול, שממשיך ומשפיע
 בחינת דעת בנשמות ישראל, גם בנשמות דבריהם יצירה
 עשה שנקראים בשם "זרע בהמה", שיהיה בהם בחינת דעת
 הפרה והרגשה באלקות להיות "ידיעת היום" כו', "דע את
 אלקי אביך", והוא המזוג וממשיך בחינת חכמה לביתה
 שתהיה בהתבוננות בחינת ראיה, כי משה רבנו עליו
 השלום הוא רציא מהימנא, אחד המיוחד משבעה רועים,
 שרועה ומפרנס את נשמות ישראל בהשפעתו אליהם מח
 הדעת, שזהו פרוש רציא מהימנא, שמפרנס את האמונה,
 ולכך הוא גואל ראשון וגואל אחרון, פרוש גואל שהוא
 המשפיע להם בחינת הדעת, שהרי בתחלת דבורו עמהם
 אמר להם "וידעתם כי אני הו'", כמו שכתוב בריש פרשת
 וארא, דכתיב "וידבר משה בן אל בני ישראל", ומקדם לזה
 כתיב "ויאמן העם", שהיה בבחינת אמונה לבד, ומשה

יז. כל העולמות. יח. סובב (מקיף) את כל העולמות (דרגה גבוהה יותר באור אלקי בעולם). יט. ומאכל האמונה. כ. הקדושה שישנה בתורה.

לקוטי דיבורים

רשימה

מיומנו של כ"ק אדמו"ר שליט"א

אחרי הדלקת הנרות, לפני קבלת שבת, הואיל כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק לומר מאמר חסידות ד"ה זימנא חדא³
 הוי צריכה עלמא למיטרא ואמר הרשב"י תורה על פסוק
 הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד ואתא
 מיטרא.
 מאמר זה היה המשך למאמר "להבין ענין הילולא
 דרשב"י" שהואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק לומר בליל ה'
 העבר אחרי תפלת ערבית במעונה של הסבתא הרבנית
 מרת רבקה בחדר הנקרא "האולם עם המדריגות".
 בליל שבת ישבנו לסעודה קרוב לשעה האחת עשרה,
 בכל זאת לא מיהרו בה ונמשכה עד חצי שעה אחרי
 חצות הלילה. לכבודו של האורח החשוב ר' אברהם אבא

א. כ' אייר תרנ"ו, ליובאוויטש.
 שעה שניה אחר חצי היום.
 זה כחמשה ימים שאני סובל כאב שניים והדיבור
 קשה עלי. בעמל רב פעלתי שירשו לי ללכת למעונה של
 כבוד אמי זקנתי הרבנית להיות נוכח בסעודת שבת
 קודש.
 הסעודות מעניינות אותי מאד. בשעת הסעודה
 מספרים סיפורים תוכניים, ומה גם בשבת זו שבאו
 אורחים נכבדים, בעלי שמועה מבין החסידים: ר'
 אברהם אבא פרסון¹ ור' שמואל הלוי הורביץ².

בישיבת אדמו"ר ה"צמח צדק" בשנות תרי"ג-תרי"ח. - בעל שמועה דייקן.
 כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר עליו שהוא איש אמונים ומדייק בלישנא, ובדבר
 שהיה אצלו איזה ספק לא היה כותבו בספר זכרונותיו.
 (3) בזהר ח"ג נט, ב.

(1) ראה אודותיו התמים ח"ו עמוד ח' ואילך ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמוד
 42. 23.
 (2) נודע ג"כ בשם ר"ש מאינקער - על שם המלון (קרעטשמע) באחד
 היערות בסביבות באבינוביץ, אשר שם דר הר"ש משך שנים רבות. - למד

38 פעמים ספורות, בש"ק ויצא ט' כסלו, י"ט כסלו, בשבת
39 ר"ח וחנוכה, כ"ד טבת, שבת שירה ופורים, וגם זה במנין
40 הקטן הפרטי שלו לפני אנשים ספורים ובהם אחדים
41 מהאברכים ה"יושבים".

42 בשבת הגדול, אחרי הפסקה במשך כל החורף, אמר
43 כ"ק אדמו"ר דא"ח ברבים, ד"ה זאת תורת העולה,
44 והיתה שמחה גדולה לאזרחי העיר בכלל ולהאברכים
45 ה"יושבים" בפרט, והמשולחים הודיעו כי כ"ק אדמו"ר
46 התיר לחסידים לבוא לליובאוויטש, ולשבת הראשונה
47 אחרי חג הפסח, פרשת תז"מ כבר באו הרבה אורחים,
48 ומזמן לזמן - משנתפרסם ההיתר - נתרבו הבאים
49 ולשבת פרשת אמור ול"ג בעומר שאחריה באו כארבעים
50 מנינים אורחים ובראשם החסידים המפורסמים ר' יצחק
51 אייזיק מהומל ור' הלל מפאריטש.

52 באותה שבת, פרשת אמור, אמר כ"ק אדמו"ר שלשה
53 מאמרים, הראשון ד"ה אין עומדין להתפלל אלא מתוך
54 כובד ראש, אמרו ביום ו' ערב שבת אחרי תפלת שחרית,
55 השני ד"ה להבין ענין כובד ראש בעבודה בנפש האדם -
56 לפני קבלת שבת, והשלישי ד"ה להבין בתוספת ביאור
57 ישראל לי ראש, אמרו בשבת לפני תפלת המנחה.

* * *

59 באותה שנה היתה חגיגת ל"ג בעומר בשמחה כפולה
60 ומשולשת.

61 כיוון שביום השני חל תענית שני בתרא, ישבו
62 הרבנים המפורסמים ר' נחמיה מדוברובנה⁷, ר' יצחק
63 אייזיק מויטבסק⁸ ור' יצחק אייזיק מהומל בתור בית דין
64 ופסקו - כהוראת שעה - שלרגלי שמחת הרבים לא
65 יסיימו את התענית ואחרי מנחה גדולה יקיימו את המנהג
66 הקבוע בסעודת החג.

67 הרה"ח ר' הלל מפאריטש אף כי הסכים עם הרבנים
68 הגאונים האמורים והשתתף בחזרת המאמרים, בניגונים
69 ובריקודים, מכל מקום גמר תעניתו, ורק אחרי תפלת
70 ערבית שתה כוס חמין.

71 בלילה ההוא בהתוועדות זקני החסידים הרבה ר'
72 יצחק אייזיק מהומל לתבוע מר' הלל מפאריטש על
73 שהוא מרבה בהידורים, והסביר את המאמר⁹ "כל יתר
74 כנטול דמי".

75 הרה"ח ר' הלל בכה במרירות גדולה, ומתוך בכיה

1 פרסון הנה גם מורי - לשעבר - ר' ניסן סקאבלא⁴
2 באהבתו הגדולה לשמועות מקוריות, בא להיות נוכח
3 בשעת הסעודה.

* * *

5 הראשון שהתחיל לספר היה החסיד ר' חנוך הענדל⁵
6 וכה סיפר:

7 בשנה הראשונה שהייתי בליובאוויטש - בשנת תר"ד
8 - חל ל"ג בעומר ביום שלישי בשבוע, סדר חגיגת ל"ג
9 בעומר היה כנהוג מימי קדם לצאת אל מחוץ לעיר, פעם
10 אל הככר שלפני חצר האנאראווע ופעם לשדה המישור
11 שבכפר אחרעמאווה.

12 בחצר האנאראווע דר אז המוכסן החסיד ר' שלמה
13 ב"ר שמשון שהיה ממקושריו של כ"ק אדמו"ר האמצעי,
14 ובכפר אחרעמאווה דר המוכסן החסיד ר' יוסף מיכאל
15 ב"ר פייוויש משה, איש בא בשנים ועודנו ממקושריו של
16 רבנו הזקן.

17 את מקום החגיגה היו מגבילים כשבוע-שבועיים
18 מקודם, ועל פי רוב היו מטילים גורל בין שני החסידים
19 המוחזקים האמורים.

20 הזוכה בעריכת החגיגה היה מזמין את החסידים
21 ה"יושבים" ואת האורחים, לבוא אליו עוד בערב ל"ג
22 בעומר, ואחרי תפלת מנחה גדולה ביום ל"ב בעומר היה
23 עורך סעודה גדולה בדגים ובשר שנמשכה עד תפלת
24 ערבית. בשעת הסעודה היו חוזרים מאמר דא"ח,
25 מספרים סיפורי חסידים, מנגנים ורוקדים, ועל פי רוב
26 היו נעורים כל הלילה ומתפללים בהשכמה תפלה בציבור
27 במתינות וגם באריכות, ובשעה אחת עשרה היתה מוכנה
28 סעודת חלב עם משקה יי"ש לרוב, ומשעה שלש בערך
29 היו מחכים לבואו של כ"ק אדמו"ר.

30 באותה שנה - תר"ד - עלה הגורל לזכותו של החסיד
31 ר' יוסף מיכאל.

* * *

33 מתחילת חודש אייר התיר כ"ק אדמו"ר לחסידים
34 לבוא לליובאוויטש, אחרי שבמשך החורף אסר עליהם
35 לבוא מפאת היסורים⁶, שהיו מתחילת חודש מר-חשון
36 עד לפני הפסח.

37 גם חסידות לא אמר כ"ק אדמו"ר בחורף ההוא רק

(7) הר"צ בנו של ר' אברהם בירך מסמיליאן - תלמיד מובהק לרבנו הזקן.
בוזוג שני חתנו של הרה"ק ר' חיים אברהם בנו של רבנו הזקן. נולד ט"ו שבט
תקמ"ח - נפטר ט"ו שבט תרי"ב (כן צ"ל גם בספר השיחות ע' 137). בעהמ"ס
דברי נחמיה.

(8) ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 78. התמים ח"ד ע' כח ואילך.

(9) חולין נה, ב.

(4) ראה אודותיו בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 29, 69, 149. ועוד.

(5) ראה התמים ח"א ע' עט. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 42. שיחת י"ב
תמוז תש"ז ע' 12. ועוד.

(6) מלשינות גינזבורג מוויילנא. המאורעות שקדמו לזה ראה שיחת פסח
ה'תש"ג אות סג ואילך. קונטרס "אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה" פ"ה
ואילך. קובץ מכתבים סוף קובץ א. וראה ספר התולדות - רבנו הצמח צדק.

21 הגדולה בתענוג רוחני.
22 כ"ק אדמו"ר אמר מאמר ד"ה עד הגל הזה ועדה
23 המצבה, והתעכב כשתי שעות ויסע לביתו.

24 * * *

25 החסיד ר' אבא מצ'אשניק¹⁰ סיפר שהוא היה נוכח
26 אז, ובין כתביו ורשימותיו נמצא כתוב בין המאמרים
27 ששמע גם הנחות של ארבעה המאמרים - שלשה
28 דפרשת אמור ואחד מל"ג בעומר - וכן הסיפור שסיפר
29 כ"ק אדמו"ר אודות החסיד ר' פייויש משה מדוברובנה¹¹
30 אביו של ר' יוסף מיכאל, נוסף על הדיבורים שחלפו בין
31 זקני החסידים בהתוועדות ליל ל"ג בעומר והסיפורים
32 שסיפרו¹².

33 סיפוריו של ר' אבא עוררו את זכרוננו של ר' חנוך
34 הענדל, ואמר כן כן הנה נזכרתי מה שסיפר כ"ק אדמו"ר
35 אודות פייויש משה ה"שוביניק", כי מתחילה היה אחד
36 מבחירי נכבדי סלוצק והיה מגדולי המגידים על הבעש"ט
37 נ"ע ואחר כך לסיבה בלתי ידועה עזב את סלוצק
38 והתיישב בכפר סמוך לדוברובנה ויהי לחסיד נלהב של
39 הבעל שם טוב ושם נולד לו בנו יחידו ר' יוסף מיכאל.

ל"ג בעומר תש"ט

1 בדמעות שליש התחנן בפני הרה"ח ר' יצחק אייזיק שלא
2 יאשים אותו על כך, ולא יחשוב עליו עון שהוא עושה
3 מפני יוהרא וגסות הרוח ח"ו.

4 שעה ארוכה דיבר אז ר' הלל בהתרגשות ובתחנונים,
5 הדברים כולם לא אזכור, ורק זאת הנני זוכר שאמר
6 שבמשך ארבעת החדשים שהכין את עצמו להיכנס אל
7 כ"ק אדמו"ר (האמצעי) ל"יחידות" "פעלתי על גופי
8 שיהיה בדרגה של טוב, ולא רק בדרגה של צדק - שיהיה
9 טוב ולא רק צודק".

10 אני גם זוכר שאמר, יש משום עבירה לבטל את הזמן
11 על טענות ומענות, כל רגע יקר.

12 אחד האברכים מה"יושבים" - משה דוד מאבצוהע -
13 התרגש מאד מדיבוריו של ר' הלל ובכה בכי רב בטענו,
14 עתה אני יודע מדוע לא הועילו לי שתי הפעמים
15 "יחידות" שהייתי אצל כ"ק אדמו"ר, שכן כדי להיכנס
16 ל"יחידות" זקוקים להכנה בעבודה בפועל, ובלעדי זאת -
17 אינו מועיל.

18 המעת לעת - מאז שבאנו אל ר' יוסף מיכאל
19 באחרעמאווא עד בא כ"ק אדמו"ר ביום ל"ג בעומר לברך
20 את החגיגה - עבר עלינו כשעות אחדות מרוב השמחה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ט - הבעל-שם-טוב בסלוצק

1 ר' ברוך מוויאזין ושני בניו שהו אצל ר' ישראל בעל-שם-טוב בטלוסט משך חודש ימים.
2 כאשר שבו הביתה לאחוזתם אשר ליד סלוצק, החל ר' ברוך להתכונן תיכף ומיד לצאת לדרך לעבר
3 ארץ ישראל, כפי שהורוהו הבעל-שם-טוב.

4 הוא ובניו הכירו כבר היטב את דרך החסידות של ר' ישראל בעל-שם-טוב.
5 עתה מסר ר' ברוך מחדש את עסקיו ורכושו לבניו, כמו כן העביר להם גם את נחלתו הרוחנית -
6 הישיבה.

7 ישיבה זו הייתה כבר קיימת ארבעים שנה. ואם בתחילה - מעת היווסדה - הכינה הישיבה תלמידים
8 שיוכלו לקלוט את שיטת הנסתרים והמקובלים, הרי עתה החלה הישיבה להכין תלמידים אשר יוכלו
9 לקלוט את שיטת החסידות.

10 ר' ברוך ציווה לבניו שימשיכו לנהל את הישיבה באותו כיוון רוחני כפי שהוא ניהלה, ושיישארו
11 צמודים לדרך של ר' ישראל בעל-שם-טוב.

12 לפחות פעם בשלוש שנים היו צריכים לנסוע לבעל-שם-טוב.

- 1 כאשר סיים ר' ברוך את כל הכנותיו לקראת נסיעתו לארץ ישראל, עזב את אחוזתו ושוב נסע לבעל שם טוב. לאחר ששהה אצל הבעל שם טוב ארבעה שבועות, נסע משם לארץ ישראל.
- 2 הבעל-שם-טוב מסר בידי ר' ברוך שליחויות רבות לארץ ישראל. אך לא מוכרות לנו מה היו שליחויות אלו. כן לא מוכרות לנו מה היו המשך קורותיו של ר' ברוך בארץ הקודש.
- 3 אפשר רק לשער, שר' ברוך הפיץ בארץ הקודש את דרכו החדשה של הבעל-שם-טוב, ועמד בחילופי מכתבים עם הבעל-שם-טוב.
- 4 לא חלפו שלוש שנים ובניו של ר' ברוך נסעו שוב לטלוסט לבעל שם טוב, כפי שציווים אביהם. ועל שכמם הטיל הבעל שם טוב משימה חשובה.
- 5 הבעל שם טוב הורה להם:
- 6 שכאשר ישובו לביתם, שישכרו את כל הרכוש השייך לנסיך ראדזויל על נהרותיו, טחנותיו, המלבנות והפונדקים שבהם על כל מתקניהם. ואשר בכל זה יתיישבו יהודים כדי שיהיה להם מקור לפרנסה.
- 7 "כאשר תהיה ליהודים פרנסה" אמר הבעל שם טוב "יוכלו להתמסר טוב יותר לעבודת השם יתברך".
- 8 כמו כן אמר הבעל שם טוב לבניו של ר' ברוך כי הגיעה העת, שיעבירו את הישיבה לעיר סלוצק עצמה.
- 9 סלוצק, עירם של המתנגדים הקנאים, בהתחלה מתנגדיהם של הנסתרים והמקובלים, ולאחר מכן של החסידים, השתנתה רבות. שוב לא היה הכרח שישביה כמו זו שהחזיקו ר' ברוך ובניו צריכה הייתה להתרחק מסלוצק. היה כבר אפשר להחזיק את הישיבה בסלוצק עצמה ללא כל חשש.
- 10 ציווי זה קיימו בניו של ר' ברוך. הם בנו בסלוצק בניין גדול, אליו העבירו את הישיבה.
- 11 בחודש סיוון שנת ת"ק התקיימה חנוכת הבית של בניין זה.
- 12 לכבוד מאורע זה היה יום זה "יום-טוב" גדול.
- 13 בניו של ר' ברוך הביעו משאלה, שר' ישראל בעל שם טוב יבוא לחנוכת הבית של הישיבה. זוהי שעת הכושר שלסלוצק "המתנגדית" תהיה היכרות עם מנהיגה של השיטה החסידית החדשה.
- 14 הבעל שם טוב נענה להזמנה, ונסע לסלוצק בה שהה חודש ימים.
- 15 סלוצק כבר לא הייתה אותה עיר כפי שהייתה בזמן שר' אדם בעל שם שהה שם. הקנאים לא התנפלו על הבעל שם טוב. ואפילו אם היו בעיר מתנגדים, לא הייתה להם את ההעזה וגם לא את הכוח לצאת בסערה נגד הבעל שם טוב וחסידיו.
- 16 בחודש זה בו שהה הבעל שם טוב בסלוצק, הגיעו אליו חסידיו מרחוק ומקרוב.
- 17 סלוצק הפכה להיות מקום-מפגש לחסידים. בה שמעו דברי תורה חדשים מהבעל שם טוב, ותלמידיו הקרובים קבלו כל אחד שליחות חדשה.
- 18 לסלוצק הגיעו אז כדי לפגוש את הבעל שם טוב גם החסידים הנסתרים מהעיירה הארקי, אשר משם היה מוצאו של ר' יצחק שאול חתנו של הנפח מדוברומיסל. ממנו שאב ברוך - אביו של מייסדה

- 1 העתידי של חסידות חב"ד - את ידיעותיו הראשונות אודות הבעל שם טוב ושיטתו החדשה בעבודת הבורא.
- 2
- 3 מדברי ר' יצחק שאול שמע ברוך שגם ר' ניסן - אביו של ר' יצחק שאול - הגיע אל הבעל שם טוב בסלוצק.
- 4
- 5 ר' ניסן רשם אז דברי תורה רבים של הבעל שם טוב, והיה חוזר עליהם לאחר מכן מפעם לפעם.
- 6 ר' יצחק שאול מסר "תורות" אלו לברוך הצעיר.
- 7 באופן כזה חש ברוך עצמו לפתע קשור - ולפחות קרוב - אל הבעל שם טוב וחסידיו.
- 8 כל סדר קבלת הנהגת הנסתרים והמקובלים בידי הבעל שם טוב נהייתה נהירה לברוך. הייתה לו גם ידיעה איך צמחה החסידות מהנסתרים והמקובלים הקודמים ומה חידש בה ר' ישראל בעל שם טוב.
- 9
- 10
- 11 ר' ברוך וויאזנער, אשר אודותיו סיפר לו רבות ר' יצחק שאול, היה עבור ברוך הצעיר החוליה שקישרה כמה דורות של בעלי שם. החל מרבי אליהו הבעל שם מוורמייזא, ולאחריו ממלא מקומו ר' יואל הבעל שם מזאמושטש, אשר ממנו עברה ההנהגה לר' אדם בעל-שם מראפשיץ ועד לאחרון ר' ישראל בעל שם טוב עצמו, אשר תחתיו התפרסמה הנהגת החסידות והחלה להתפשט בכל תפוצות ישראל.
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16 ר' ברוך הצעיר היה מהרהר עתה רבות. האם הוא מצא את הדרך החדשה בעבודת הבורא אשר אותה כל-כך חיפש?
- 17
- 18 האם אמנם בחר הקב"ה בר' יצחק שאול - חתנו של נפח יהודי פשוט ואשר הוא [=ר' יצחק שאול] גם קיבל על עצמו את מלאכת חותנו - להכניסו [=את ברוך] לדרך החסידות?
- 19
- 20 ברוך חש כבר מזמן, אשר כדי למצוא את מה שחפצה נשמתו הצעירה לדעת, אין הוא חייב ללכת דווקא לאלו אשר שמם הולך לפנייהם בידענותם ובלמדנותם ומתגאים בתורתם. לעיתים קרובות מצא מענה על הרבה משאלותיו שהטרידוהו אצל יהודים פשוטים - יהודים בעלי לב ורגש.
- 21
- 22
- 23 אצל ר' יצחק שאול הוא מצא את כל אשר אותה נפשו. הוא היה למדן, צדיק ונוסף לכך בעל מדות נדירות. הוא לא רצה לעשות את התורה "קרדום לחפור בה". הוא הרוויח את לחמו "בזיעת אפיו" על ידי עבודה בנפחייתו של חותנו.
- 24
- 25
- 26 היה לו לר' יצחק שאול כל כך הרבה לספר, וכל כך הרבה לגלות, וברוך קלט את הכל. כצמא הרווה את עצמו - ברוך - בכל דברי הנפח הצעיר אשר היה חסיד נלהב של ר' ישראל בעל-שם-טוב.
- 27
- 28 האם נחוצות לו - לברוך - ידיעות נוספות?
- 29 ואולי צריך הוא בעצמו לצאת לדרך ולהגיע אל הבעל-שם-טוב?
- 30 הוא - ברוך - היה עדיין מאוד צעיר. הוא עזב את משפחתו.
- 31 מאחותו דבורה לאה אשר כל-כך חפצה שהוא, ברוך, יחגוג אצלה את הפסח בוויטעבסק שם הייתה דרה עם בעלה ראש הישיבה ר' יוסף יצחק - אך ברוך השתמט מהם, כאשר הוא אינו מוצא לעצמו כל הסבר.
- 32
- 33
- 34 ליבו משכו להיות בדבראמיסל אצל הנפח וחתנו ר' יצחק שאול, ממנו יכול היה לשמוע אודות החסידות ומנהיגה.
- 35

- 1 לברוך היה נראה, שהוא גילה אצלם עולם חדש, ואשר לולא פגשם היה עולם זה מוסתר ונעלם
- 2 ממנו.
- 3 למען האמת, הרי גם מאחותו שלו ואפילו מבעלה, היה יכול לגלות - לו הייתה להם היכרות
- 4 קרובה יותר - שלכל משפחתו הייתה שייכות לאותם שיטות ביהדות שסללו את הדרך וממש הובילו
- 5 לשיטת החסידות.
- 6 תשוקתו של ברוך להיות נע ונד הובילה אותו לנכר כאשר היה עדיין ילד צעיר, יתום מאב ומאם.
- 7 אך אחותו הייתה יכולה לספר לו דברים רבים שהיו מועילים לו בעת חיפושיו אחר עניינים שיפחו
- 8 בו רוח חיים רעננה והתקשרות מחוזקת לתורה ומצוות.
- 9 ברוך היה לא רק מנוכר למסורת של משפחתו אלא גם לאחותו היחידה, אשר מסורת זו הייתה
- 10 חקוקה בזיכרונה ואפילו רשומה אצלה בכתב. כך שתמיד יכולה הייתה לספר לו סיפורים מרתקים שהיו
- 11 מהווים עבור ברוך תגלית של ממש.

אגרות קודש

- 1 [אד"ר תרפ"ד]
- 2 ... כ"ק אבותינו רבותינו הק', ללמוד דא"ח, ולהיות רעים
- 3 אהובים וידידים נאמנים, רק כל אחד בונה לו במה לעצמו,
- 4 זה בכה וזה בכה, וכל אחד לפי מהותו וטבעו, מי שהוא גס
- 5 יותר הבמה שבונה היא בגסות יותר, ומי שהוא בטבעו
- 6 איידעלער גם הבמה שלו אינו בגסות כ"כ, אבל בכל אופן במה
- 7 היא, וכל אחד צדיק בעיני עצמו ודרכו ישרה, ומהם המקדשי
- 8 ומטהרים דרכיהם בכמה וכמה טעמים.
- 9 מאז ומעולם הי' בכל עיר ועיר באנ"ש שי' אנשי נכבדי
- 10 מזקני חב"ד (ולפעמים זכו בזה גם צעירים בשנים, והכל לפי
- 11 רוב העבודה שבלב, והעבודה בבירור וזיכוך עניניו כו') שהם
- 12 היו העיקרים בהעיר, מבלי הבדל אם הי' רב, מלמד, שו"ב
- 13 ובע"ב, ולא הי' בזה נשיאות פנים ואיילע מיא האט דער הערט
- 14 דעם אמת, וגם הבע"ב הפשוטים דאנ"ש האבין גיבינקט נאך
- 15 אמת און האבין גיגארט נאך דעם, והי' פועל על כל אחד ואחד
- 16 לפי ערכו, ובמילא הנה כל דבר שהי' מזדמן בעניני העיר הי'
- 17 הדעה העיקרית להזקנים הנ"ל.
- 18 ועתה נשתנו פני הדברים מיא האט מורא פאר דעם אמת,

- 19 וכל אחד חפץ לבקר את זולתו ורואה הכל בזולתו, און אלע
- 20 זאגין א דעה, און דער ואס ויל זאגין א אמת אינם מניחים
- 21 אותם ומסבבים אותו בכמה ענינים שאין זה מדרכי אנ"ש כלל
- 22 וכלל, ומדברים בשם החסידות ובכח הרביים מה שהוא היפך
- 23 דעת רבותינו ובמילא היא היפך החסידות.
- 24 ובזה הנני רק לגלות דעתי גלוי אשר הנני מנגד גמור נגד
- 25 כל מחלוקת שיכולה להיות בין אנ"ש שי' ואין אני יכול
- 26 להסכים בשו"א על הנהגה כזו של פירוד לבבות, ואם המצא
- 27 ימצא בין אנ"ש שי' איש כזה שאינו צריך להיות רב או שאינו
- 28 צריך להיות שו"ב, צריכים לומר לו זאת מתוך אהבה וידידות,
- 29 והוא צריך לקבל זאת ולהודות על האמת וצריכי' למצוא
- 30 דרכים ואופנים שלא יגיע לו נזק במחיתו, והרבה דרכים יש
- 31 בזה. וכן אם מוצאי' דאינו מתאים אל כללות עבודתו
- 32 במלאכת ד' אין שום משוא פנים בדבר וצריכי' להגיד לו זאת
- 33 בדברים ברורים. עיקרא ושרשא דכולא כי האמת יהי' נר
- 34 לרגלי אנ"ש שי' והאהבה והידידות יהי' אור בכל נתיבותיהם
- 35 בגו"ר, ואז יהי' נועם ד' עליהם להצליחם מנפש ועד בשר
- 36 בזכות הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שעט]

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מליל עם בני ישראל ויפרשון
 קדמי אפרשותא מן כל גבר
 דיתרעה לבה תסבון ית
 אפרשותי: ג ודא אפרשותא
 דתסבון מנהון דהבא וכספא
 ונחשא: ד ותכלא וארגונא וצבע
 זהורי ובוץ ומעזי: ה ומשכי
 דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא
 ואעי שטין: ו משחא לאנהרותא
 בוסמיא למשחא דרבותא
 ולקטרת בוסמיא: ז אבני בורלא
 ואבני אשלמותא לשקעא
 באפודא ובחושנא: ח ויעבדון
 קדמי מקדשא ואשרי שכנתי
 פיניהון: ט ככל די אנא מחזי

כה א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר
 אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-
 איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי כס"י:
 ג וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב
 וכסף ונחשת כס"י: ד ותכלת וארגמן ותולעת
 שני ושש ועזים כס"י: ה ועלת אילם מאדמים
 וערת תחשים ועצי שטים כס"י: ו שמן
 למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת
 הסמים כס"י: ז אבני-שהם ואבני מלאים לאפד
 ולחשן כס"י: ח ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם כס"י: ט ככל אשר אני מראה אותך את

רש"י

צבועות היו אדם לאחר עבדון: תחשים. (שבת כח)
 מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גונים היו
 לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונים
 שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר? פרש
 רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקדש
 שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא
 ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמקם
 כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית וך
 להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה.
 שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו,
 והוצרכו לו בשמים, כמו שמפרש ב"כ תשא:
 ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר,
 כמו שמפרש ב"כ ואתה תצוה. ולשון קטרת,
 העלאת קיטור ותמרות עשן: (ז) אבני-שהם.
 שמים הוצרכו שם לצרף האפוד, האמור ב"כ ואתה
 תצוה: מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב
 כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא,
 קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי
 משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפד ואבני
 המלאים לחשן. וחשן ואפוד מפרשים ב"כ ואתה
 תצוה, והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש.
 ועשו לשמי בית קדשה: (ט) ככל אשר אני

(ב) ויקחו-לי תרומה. לי, לשמי: תרומה.
 הפרשה. יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו.
 לשון נדבה והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט
 בלע"ז: תקחו את-תרומתי. אמרו רבותינו: ג'
 תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת,
 שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"כ אלה
 פקודי. ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת
 לקפות, לקנות מהן קרפנות צבור. ואחת, תרומת
 המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים
 בענין, כלם הוצרכו למלאכת המשכן, או לבגדי
 כהנה, כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת
 וגו'. כלם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו,
 חוץ מן הכסף שבא בשוה, מחצית השקל לכל
 אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהצריך שם
 כסף יותר, שנאמר: (לקמן לח) "וכסף פקודי העדה
 וגו' בקע לגלגלת וגו'". ושאר הכסף הפא שם
 בנדבה, עשאוה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר
 צבוע בדם חלזון וצבעו ירק (יבמות ד. מנחות מד):
 וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
 ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים, לכך
 תרגם אונקלוס: ומעזי, הפא מן העזים ולא עזים
 עצמן, שתרגום של עזים עזיא: (ה) מאדמים.

תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תִּבְנִית כָּל־כְּלָיו וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ כִּשְׁ"י: ^(ישראל) י וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים
 אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה
 וַחֲצִי קִמְתּוֹ כִּשְׁ"י: יא וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
 מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ וַעֲשִׂית עָלָיו זָר זָהָב
 סָבִיב כִּשְׁ"י: יב וְיִצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב
 וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעַת
 עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעַת עַל־צִלְעוֹ
 הַשֵּׁנִית כִּשְׁ"י: יג וַעֲשִׂית בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית
 אֹתָם זָהָב כִּשְׁ"י: יד וְהִבֵּאתָ אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעַת
 עַל צִלְעַת הָאָרוֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרוֹן בָּהֶם:
 טו בַּטַּבַּעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ

יְתֵד יֵת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיֵת דְּמוֹת
 כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבִידוּן:
 י וְיַעֲבִידוּן אֲרוֹנָא דְּעֵצֵי שִׁטִּין
 תְּרִתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אַרְבַּה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא פְּתִיָּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא
 רוּמָה: יא וְתַחֲפִי יִתָּה דְּהַב דְּכִי
 מְגוּ וּמִבְּרָא תַחֲפִיָּה וְתַעֲבִד עֲלוּהֵי
 זִיר דְּדִהַב סְחוּר סְחוּר: יב וְתַתִּיד
 לָהּ אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדִהַב וְתַתֵּן עַל
 אַרְבַּע זְוִיָּתָהּ וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל
 סְטֵרָה חַד וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטֵרָה
 תַּנִּיתָא: יג וְתַעֲבִד אֲרִיחֵי דְּעֵצֵי
 שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתָּהוֹן דְּהַבָּא:
 יד וְתַעֲלֵל יֵת אֲרִיחָא בְּעֲזָקָתָא עַל
 סְטֵרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא
 בָּהוֹן: טו בְּעֲזָקָתָא דְּאֲרוֹנָא יִהְיוּ

רש"י

זָהָב. כָּמִין כֶּתֶר מְקֻף לוֹ סָבִיב לְמַעַלָּה מִשְׁפָּתוֹ,
 שְׁעֵשֶׂה הָאָרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּהָ מִן הַפְּנִימִי, עַד שְׁעֵלָה
 לְמוֹל עֲבֵי הַכַּפֶּרֶת וּלְמַעַלָּה הִימָנוּ מִשְׁהוּ.
 וּכְשֶׁהַכַּפֶּרֶת שׁוֹכֵב עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּר
 לְמַעַלָּה מִכָּל עֲבֵי הַכַּפֶּרֶת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִמָּן
 לְכֶתֶר תּוֹרָה: (יב) וְיִצְקָתָ. לְשׁוֹן הַתְּכָה, כְּתָרְגוּמוֹ:
 פַּעֲמָתָיו. כְּתָרְגוּמוֹ: זְוִיָּתָהּ, וּבְזוּיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 סְמוּךְ לַכַּפֶּרֶת, הָיוּ נְתוּנִים שְׁתֵּים מִכָּאן וּשְׁתֵּים
 מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם,
 וְאַרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמָתִים וַחֲצִי
 בֵּין בֶּד לְבֶד, שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת
 הָאָרוֹן מִהִלְכִּין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרָשׁ בַּמִּנְחוֹת בְּפָרָק
 "שְׁתֵּי הַלָּחֶם": וּשְׁתֵּי טַבַּעַת עַל צִלְעוֹ הָאַחַת. הֵן
 הֵן הַד' טַבַּעוֹת שֶׁבְּתַחֲלֵל הַמִּקְרָא, וּפְרָשׁ לָךְ הֵיכָן
 הָיוּ, וְהִנֵּי"ו זֶה יִתְּרָה הִיא, וּפְתָרוֹנוֹ כִּמוֹ "שְׁתֵּי
 טַבַּעוֹת", וַיֵּשׁ לָךְ לִישָׁבָה כֵּן: וּשְׁתֵּי מִן הַטַּבַּעוֹת
 הָאלוּ עַל צִלְעוֹ הָאַחַת: צִלְעוֹ. צִדּוֹ: (יג) בְּדֵי.
 מוֹטוֹת: תּוֹרָה יד (טו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. (יומָא שם)

מִרְאָה אוֹתָךְ. (מִנְחוֹת כט) כָּאן אֶת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן.
 הַמִּקְרָא הַזֶּה מִחֲבֵר לַמִּקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה הִימָנוּ:
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּכֵל אֲשֶׁר אֲנִי מִרְאָה אוֹתָךְ": וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ. (סְנַהֲדִין טז. שְׁבוּעוֹת יד) לְדוֹרוֹת, אִם יֹאבֵד
 אֶחָד מִן הַכְּתָלִים, אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים,
 כָּגוֹן שֶׁלְּחֲנוֹת וּמְנוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכּוֹנוֹת שְׁעֵשֶׂה
 שְׁלֹמֹה, כְּתִבְנִית אֵלָיו תַּעֲשׂוּ אוֹתָם. (תּוֹסֵפֶת. שְׁבֹת
 צח) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מִחֲבֵר לַמִּקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה
 הִימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֲלֵא 'כֵּן
 תַּעֲשׂוּ', וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֶהֱל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ:
 (י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. כָּמִין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא
 רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כָּמִין אֲרָגוֹ, שְׁקוֹרִין אִישְׁקִרִי"ן,
 יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ: (יא) מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ. (יומָא
 עב) שְׁלִשָּׁה אֲרוֹנוֹת עָשָׂה בְּצִלְאֵל: ב' שֶׁל זָהָב וְא'
 שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלִים לְכָל אֶחָד, וּפְתוּחִים
 מִלְּמַעַלָּה. נָתַן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב וְשֶׁל זָהָב
 בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שְׁפָתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה בְּזָהָב. נִמְצָא
 מִצָּפָה מִבֵּית וּמִחוּץ (שם תַּנְחוּמָא. שְׁמוֹת רבָּה): זֶר

מִמֶּנּוּ כִּסִּי: טז וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כִּסִּי: (ע"ב בחול) שְׁנֵי יוֹ יַעֲשִׂיתָ כַּפֶּרֶת זֶה־ב
 טָהוֹר אֲמַתִּים וְחֲצִי אֲרָכָה וְאִמָּה וְחֲצִי
 רַחֲבָה כִּסִּי: יח יַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זֶה־ב־מִקְשָׁה
 תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֶּרֶת כִּסִּי:
 יט וְעִשָּׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד
 מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֶּרֶת תַּעֲשִׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים
 עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו כִּסִּי: כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי
 כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת
 וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
 הַכְּרֻבִים כִּסִּי: כא וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפֶּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כִּסִּי: כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי

אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוֹן מִזֶּה: טז וְתִתֵּן
 בְּאַרְוֹנָא יֵת סְהִדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ:
 יז וְתַעֲבֹד כַּפֶּרֶת דְּדָהֵב דְּכִי
 תִּתְּרִין אֲמִין וּפְלָגָא אֲרָכָה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא פְּתִיָּה: יח וְתַעֲבֹד תִּרְיִן
 כְּרוֹבִין דְּדָהֵב נְגִיד תַּעֲבֹד יִתְהוֹן
 מִתְּרִין סְטְרִי כַּפֶּרֶת: יט וְעַבֵּד
 כְּרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוֹבָא
 חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כַּפֶּרֶת
 תַּעֲבֹדוֹן יֵת כְּרוֹבִיא עַל תִּרְיִן
 סְטְרוּהִי: כ וִיהוֹן כְּרוֹבִיא פְּרִיסִין
 גְּדַפְיָהוֹן לַעֲלֹא מִטְּלִין בְּגַדְפִּיָּהוֹן
 עַל כַּפֶּרֶת וְאַפִּיָּהוֹן חַד לְקַבֵּל
 חַד לְקַבֵּל כַּפֶּרֶת יִהְיוֹן אֲפִי
 כְּרוֹבִיא: כא וְתִתֵּן יֵת כַּפֶּרֶת עַל
 אֲרֹנָא מִלְּעֲלֹא וּבְאַרְוֹנָא תִּתֵּן יֵת
 סְהִדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ: כב וְאַזְמִין
 מִימָרִי לָךְ תִּמְן וְאַמְלִל עִמָּךְ
 מַעֲלוֹי כַּפֶּרֶת מִבֵּין תִּרְיִן כְּרוֹבִיא

רע"ט

לְעוֹלָם: (טז) וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ. כְּמוֹ: בְּאַרְוֹן:
 הָעֵדֻת. הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לַעֲדוּת בִּינִי וּבִינֶיכֶם,
 שְׁצִייתִי אִתְּכֶם מִצְוֹת הַתּוֹבוֹת בָּהֶ: (יז) כַּפֶּרֶת.
 כְּסוּי עַל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא פְּתוּחַ מִלְּמַעַלָּה וּמִנִּיחוֹ עָלָיו
 כְּמִין דָּף: אֲמַתִּים וְחֲצִי אֲרָכָה. כְּאַרְכוֹ שֶׁל אֲרוֹן,
 וְרַחֲבָה כְּרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וּמִנַּחַת עַל עֲבֵי הַתְּתִלִּים
 אֲרַבְעָתָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שְׁעוֹר לַעֲבָיָה, פָּרְשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהִיא עֲבָיָה טַפַּח (סוּכָה ה'): (יח) כְּרֻבִים.
 דְּמוּת פְּרָצוּף תִּינוֹק לָהֶם: מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה. שֶׁלֹּא
 תַּעֲשֶׂם בְּפָנֶי עֲצָמָם וְתַחֲבֹרֶם לַכַּפֶּרֶת: (כ) פְּרָשֵׁי כְּנָפִים. שֶׁלֹּא
 תַּעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים, אֲלָא פְּרוּשִׁים וּגְבָהִים
 לְמַעַלָּה אֲצֹל רֹאשֵׁיהֶם, שֶׁיִּהְיֶה י' טַפָּחִים בְּחָלָל
 שְׁבִין הַכְּנָפִים לַכַּפֶּרֶת, כְּדֹאִיתָא בְּסֻכָּה (דף ה):
 (כא) וְאַל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת. לֹא יַדְעִיתִי לָמָּה
 נִכְפַּל, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֹאמַר: "וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת
 הָעֵדֻת"? וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁכָּא לְלַמֵּד שֶׁבְּעוֹדוֹ אֲרוֹן לְבָדוֹ
 בְּלֹא כַּפֶּרֶת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֵדֻת לְתוֹכוֹ, וְאַחֵר כֶּף
 יִתֵּן אֶת הַכַּפֶּרֶת עָלָיו. וְכֵן מְצִינוּ, כְּשֶׁהִקִּים אֶת
 הַמִּשְׁכָּן נֹאמַר: (לִקְמֹן מ) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל
 הָאָרֶץ", וְאַחֵר כֶּף: "וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֶּרֶת עַל הָאָרֶץ
 מִלְּמַעַלָּה": (כב) וְנוֹעַדְתִּי. כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לָךְ
 לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מְקוֹם אֶקְבַּע לְמוֹעֵד שֶׁאֲבֹא שָׁם
 לְדַבֵּר אֵלֶיךָ: וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מַעַל הַכַּפֶּרֶת. וּבְמָקוֹם

לְעוֹלָם: (טז) וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ. כְּמוֹ: בְּאַרְוֹן:
 הָעֵדֻת. הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לַעֲדוּת בִּינִי וּבִינֶיכֶם,
 שְׁצִייתִי אִתְּכֶם מִצְוֹת הַתּוֹבוֹת בָּהֶ: (יז) כַּפֶּרֶת.
 כְּסוּי עַל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא פְּתוּחַ מִלְּמַעַלָּה וּמִנִּיחוֹ עָלָיו
 כְּמִין דָּף: אֲמַתִּים וְחֲצִי אֲרָכָה. כְּאַרְכוֹ שֶׁל אֲרוֹן,
 וְרַחֲבָה כְּרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וּמִנַּחַת עַל עֲבֵי הַתְּתִלִּים
 אֲרַבְעָתָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שְׁעוֹר לַעֲבָיָה, פָּרְשׁוּ
 רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהִיא עֲבָיָה טַפַּח (סוּכָה ה'): (יח) כְּרֻבִים.
 דְּמוּת פְּרָצוּף תִּינוֹק לָהֶם: מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה. שֶׁלֹּא
 תַּעֲשֶׂם בְּפָנֶי עֲצָמָם וְתַחֲבֹרֶם לַכַּפֶּרֶת לְאַחֵר
 עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוּרִפִּים, שֶׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלָא
 הִטַּל זֶה־ב־הַרְבֵּה בַּתְּחִלָּתָה עֲשִׂיתָ הַכַּפֶּרֶת וְהִכָּה
 בְּפִטְשִׁי וּבְקִרְנִס בְּאַמְצַע, וְרֹאשִׁין בּוֹלְטִין לְמַעַלָּה,
 וְצִיר הַכְּרוֹבִים בְּבִלִּיטַת קְצוֹתָיו: מִקְשָׁה. בְּטִדִּי"ץ
 בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דְּנִיאל ה' ו') "דָּא לָדָא נִקְשׁוֹן": קְצוֹת
 הַכַּפֶּרֶת. רֹאשֵׁי הַכַּפֶּרֶת: (יט) וְעִשָּׂה כְּרוֹב אֶחָד
 מִקְצֵה. שֶׁלֹּא תֹאמַר שְׁנֵי כְּרוֹבִים לְכָל קְצֵה וְקְצֵה.

די על ארונא דסֵהדוּתא ית כל די
אִפְקֵד יתך לֹות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כג וּתְעַבֵּד פְּתוּרָא דְאֻעֵי שְׁטִין
תַּרְתִּין אֲמִין אַרְבָּה וְאַמְתָּא פְּתִיָה
וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רומה: כד וּתְחַפִּי
יְתָה דְהַב דְּכִי וּתְעַבֵּד לָה זִיר
דְּדִהַב סְחֹור סְחֹור: כה וּתְעַבֵּד
לָה גְדִנְפָא רומה פִּשְׁפָּא סְחֹור
סְחֹור וּתְעַבֵּד זִיר דְּדִהַב לְגְדִנְפָה
סְחֹור סְחֹור: כו וּתְעַבֵּד לָה
אַרְבַּע עֶזְקֹן דְּדִהַב וְתַתֵּן ית
עֶזְקָתָא עַל אַרְבַּע זִוְיָתָא דִּי
לְאַרְבַּע רִגְלוּהִי: כז לְקַבֵּל גְּדִנְפָא
יְהוֹנָן עֶזְקָתָא לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא
לְמַטֵּל ית פְּתוּרָא: כח וּתְעַבֵּד ית
אַרְיִחָא דְאֻעֵי שְׁטִין וּתְחַפִּי יְתָהוּן
דְּהַבָּא וִיהוֹן נְטִלִין בְּהוֹן ית
פְּתוּרָא: כט וּתְעַבֵּד מְגִיסוּהִי
וּבְזֻכּוּהִי וּמְכִילְתָּהּ וּמְכִילְתָּהּ
דִּיתַנְסָף בְּהוֹן דְּהַב דְּכִי תְעַבֵּד

אֶתְךָ מֵעַל הַכִּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכֹּרֶבִּים אֲשֶׁר
עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִנָּה אוֹתְךָ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: פ כג וְעָשִׂיתָ שִׁלְחָן עֲצֵי
שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּו וְאַמָּה רֶחֱבֹו וְאַמָּה וַחֲצִי
קָמָתוֹ כִּסִּי: כד וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ
לּוֹ זֶר זָהָב סָבִיב כִּסִּי: כה וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת
טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶר־זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ
סָבִיב כִּסִּי: כו וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֹת זָהָב
וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר
לְאַרְבַּע רִגְלָיו: כז לְעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָן
הַטַּבַּעֲתֹת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־
הַשִּׁלְחָן כִּסִּי: כח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֲבָם אֶת־הַשִּׁלְחָן כִּסִּי:
כט וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו

רש"י

כתרגומו: גְּדִנְפָא, וְנִחְלָקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי יֵשׁ
אוֹמְרִים: לְמַעַל הָיְתָה, סָבִיב לְשִׁלְחָן, כְּמוֹ לְבַזְבִּזִין
שֶׁבִשְׁפַת שִׁלְחָן שָׁרִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְמִטָּה הָיְתָה
תְּקוּעָה מִרְגֵּל לְרִגֵּל, בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשִּׁלְחָן, וְדָף
הַשִּׁלְחָן שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת: וְעָשִׂיתָ זֶר־זָהָב
לְמִסְגֶּרֶתוֹ. הוּא זֶר הָאָמֹר לְמַעַלָּה, וּפִרְשׁ לָךְ כָּאֵן
שָׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הָיְתָה: תוֹרָה כו (כז) לְעֲמֹת
הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָן הַטַּבַּעֲתֹת. בְּרִגְלִים תְּקוּעוֹת כְּגֹד
רָאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת: לְבָתִּים לְבָדִים. אוֹתָן טַבַּעוֹת יִהְיוּ
בָתִּים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים: לְבָתִּים. לְצִרְף בָּתִּים:
לְבָדִים. כְּתַרְגוּמוֹ: לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא: (כח) וְנִשְׂאֲבָ
בָם. לְשׁוֹן נִפְעַל, יִהְיֶה נִשְׂאֵב בָּם אֵת הַשִּׁלְחָן:
(כט) וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו. קַעֲרוֹתָיו, זֶה
הַדְּפוּס, שֶׁהִיָּה עָשׂוּי בְּדָפוּס הַלְחָם, וְהַלְחָם הִיָּה
עָשׂוּי כְּמִין תַּבָּח פְּרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוֹלִים לוֹ

אֲחֵר הוּא אוֹמֵר: (וִיקָרָא א) "וַיִּדְבֹּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל
מוֹעֵד לֵאמֹר", זֶה הַמִּשְׁכָּן מִחוּץ לְפָרֶכֶת. נִמְצְאוּ שְׁנֵי
פְּתוּכִים מְכַחֲשִׁים זֶה אֵת זֶה. בָּא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי
וְהַכְּרִיעַ בִּינֵיהֶם: (במדבר ז) "וַיִּבְרָא מֹשֶׁה אֶל אֵהָל
מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכִּפֹּרֶת
וַגּו'", מֹשֶׁה הָיָה נִכְנָס לְמִשְׁכָּן, וְכִיּוֹן שָׁבָא בְּתוֹךְ
הַפֶּתַח, קוֹל יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין הַכְּרוּבִים, וּמִשָּׁם
יוֹצֵא וְנִשְׁמָע לְמֹשֶׁה בְּאֵהָל מוֹעֵד: וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר
אֲצִנָּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הָרִי וַי"ו זֶה יְתָרָה
וּטְפִלָּה, וְכִמּוּהוּ הִרְבָּה בְּמִקְרָא, וְכֵה תַפְתֵּר: "וְאֵת
אֲשֶׁר אֲדַבֵּר עִמָּךְ שָׁם", אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצִנָּה אוֹתְךָ אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא: (כג) קָמָתוֹ. גְּבֵה רִגְלָיו עִם עֲבֵי
הַשִּׁלְחָן (פסחים קט): (כד) זֶר זָהָב. סִימָן לְכַתֵּר
מַלְכוּת, שֶׁהַשִּׁלְחָן שָׁם עָשָׂר וּגְדוּלָּה, כְּמוֹ
שְׂאוּמְרִים: 'שִׁלְחָן מַלְכִּים': (כה) מִסְגֶּרֶת.

יְהוֹן: ל וְתַתֵּן עַל פְּתוּרָא לֶחֶם
אִפְיָא קְדָמִי תְדִירָא: לא וְתַעֲבֹד
מִנְרֵתָא דְדֶהֱב דְּכִי נְגִיד תַּתְעַבֵּד
מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנְיָה פְלִידְהָא
חֲזִירְהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא מִנָּה יְהוֹן:

אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּשִׁי:
וְנָתַתְּ עַל־הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי
תָמִיד כִּשִׁי: פ שְׁלִישִׁי לֹא יַעֲשֶׂינָה מִנְרֵת זֶהָב טָהוֹר
מִקֶּשֶׁה תַּיַעֲשֶׂה הַמִּנְוֶרֶה יִרְכָּה וְקִנְיָה גְבִיעִיָּה

רש"י

סֶכֶף וְכֶסוּי. וְכֵן בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (במדבר ד)
"וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶף", וְזֶה, וְזֶה, יִסֹּף וְהַנֶּסֶף, לְשׁוֹן
סֶכֶף וְכֶסוּי הֵם: (ל) לֶחֶם פָּנִים. שְׁיֵשׁ לוֹ פָּנִים
כְּמוֹ שֶׁפָּרָשְׁתִּי, וּמִנֵּן הַלֶּחֶם וְסֹדֶר מַעֲרֻכְתּוֹ
מִפְרָשִׁים בְּ"אֹמֵר אֶל הַכֹּהֲנִים": (לא) מִקֶּשֶׁה
תַּיַעֲשֶׂה הַמִּנְוֶרֶה. שְׁלֹא יַעֲשֶׂנָה חוֹלִיּוֹת וְלֹא יַעֲשֶׂה
קִנְיָה וְנִרְוֹתֶיהָ אֲבָרִים אֲבָרִים, וְאַחֵר כֶּף יִדְבִּיקָם
כְּדֶרֶךְ הַצּוֹרֶפִין שְׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלֵא כֹלָה בָּאָה
מִחֲתִיכָה אַחַת, וּמִקִּישׁ בְּקִרְנֵס וְחוֹתָף בְּכָלִי הָאֲמָנוֹת
וּמִפְרִיד הַקִּנְיָם אֵילָף וְאֵילָף: מִקֶּשֶׁה. תַּרְגוּמוֹ נְגִיד,
לְשׁוֹן הַמִּשְׁכָּה, שֶׁמִּמְשִׁיף אֶת הָאֲבָרִים מִן הָעֵשֶׂת
לְכָאן וּלְכָאן בְּהַקְשַׁת הַקִּרְנֵס. וְלְשׁוֹן מִקֶּשֶׁה, מִכַּת
קִרְנֵס, בְּטוֹדִי"ץ בְּלַע"ז, כְּמוֹ: (דניאל ה) "דָּא לְדָא
נִקְשָׁן": תַּיַעֲשֶׂה הַמִּנְוֶרֶה. (תנחומא) מֵאֲלִיָּה, לְפִי
שְׁהִיָּה מֹשֶׁה מִתְקַשֶּׁה בָּהּ, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: הַשְּׁלֹף אֶת הַכֶּפֶר לְאוֹר, וְהִיא נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּה.
לְכָף לֹא נִכְתַּב 'תַּעֲשֶׂה' (מנחות כט): יִרְכָּה. הוּא
הַרְגֵּל שֶׁל מֹשֶׁה הָעֵשׂוּי כְּמִין תִּבְיָה, וְשִׁלְשָׁה הַרְגָּלִים
יוֹצְאִין הֵימָנָה וְלִמְטָה: וְקִנְיָה. הַקִּנְיָה הָאֲמָצְעִי שֶׁלֹּה
הָעוֹלָה בְּאֲמָצַע הִירָף, זָקוֹף כְּלָפִי מַעֲלָה וְעָלִיו גֵּר
הָאֲמָצְעִי עֵשׂוּי כְּמִין בָּזָף, לְצִוִּק הַשָּׁמֶן לְתוֹכוֹ וְלִתַּת
הַפְתִּילָה: גְּבִיעִיָּה. הֵן כְּמִין כּוֹסוֹת שְׁעוֹשִׂין
מִזְכּוּכִית, אֲרָכִים וְקָצָרִים, וְקוֹרִין לָהֶם מִדִּירְנִ"ס,
וְאֵלּוֹ עֲשׂוּיִין מִזֶּהָב וּבּוֹלְטִין וְיוֹצְאִין מִכָּל קִנְיָה וְקִנְיָה
כְּמִנֵּן שֶׁנֶּתֶן בָּהֶם הַכְּתוּב, וְלֹא הָיוּ בָּהּ אֲלֵא לְנוֹי:
כְּפִתְרִיָּה. כְּמִין תַּפּוּחִים, עֲגָלִים סָבִיב, בּוֹלְטִין
סָבִיבוֹת הַקִּנְיָה הָאֲמָצְעִי כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין לְמִנְוֶרֶת
שֶׁלִּפְנֵי הַשָּׂרִים, וְקוֹרִין לָהֶם פִּימֵל"ש, וּמִנֵּן שֶׁלָּהֶם
כְּתוּב בְּפָרָשָׁה: כִּמָּה כְּפִתוּרִים בּוֹלְטִין מִמֶּנָּה וְכִמָּה
חֶלֶק שֶׁבִין כְּפִתוּר לְכְּפִתוּר: וּפְרָחִיָּה. צִיּוּרִין
עֲשׂוּיִין בָּהּ כְּמִין פְּרָחִים: מִמֶּנָּה יְהִיו. הַכֹּל מִקֶּשֶׁה,

לְמֹשֶׁה וְקוֹפֵל מִכָּאן וּמִכָּאן כְּלָפִי מַעֲלָה כְּמִין
כְּתָלִים, וּלְכָף קְרוֹי לֶחֶם הַפָּנִים, שְׁיֵשׁ לוֹ פָּנִים
רוֹאִין לְכָאן וּלְכָאן, לְצִדֵּי הַבַּיִת מִזֶּה וּמִזֶּה, נוֹתֵן
אֲרָפוֹ לְרַחְבּוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן וּכְתָלָיו וְקוֹפִים כְּנֶגֶד שֶׁפֶת
הַשְּׁלֶחָן, וְהִיָּה עֵשׂוּי לוֹ דְּפוּס זֶהָב וְדְפוּס בְּרָזֶל.
בְּשֶׁל בְּרָזֶל הוּא נֶאֱפָה, וְכִשְׁמוּצִיאָו מִן הַתַּנּוּר, נוֹתֵנוּ
בְּשֶׁל זֶהָב עַד לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת שֶׁמִּסְדְּרוֹ עַל הַשְּׁלֶחָן,
וְאוֹתוֹ דְּפוּס קְרוֹי קַעֲרָה: וְכַפְתִּיו: הֵן בְּזִיכִין
שְׁנוֹתָנִין בָּהֶם לְבוֹנָה. וְשִׁתִּים הָיוּ לְשְׁנֵי קוֹמָצִי
לְבוֹנָה שְׁנוֹתָנִין עַל שְׁתֵּי הַמַּעֲרֻכּוֹת, שְׁנֶאֱמַר: (ויקרא
כה) "וְנָתַתְּ עַל הַמַּעֲרֻכָּת לְבוֹנָה זָפָה": וְקִשּׁוֹתָיו. הֵן
כְּמִין חֲצָאֵי קִנְיָם חֲלוּלִים הַנִּסְדָּקִין לְאַרְכָּן. יוֹגֵמְתָן
עֲשֶׂה שֶׁל זֶהָב וּמִסְדֵּר שְׁלִשָּׁה עַל רֹאשׁ כָּל לֶחֶם
שְׁיֵשֵׁב לֶחֶם הָאֶחָד עַל גְּבִי אוֹתָן הַקִּנְיָם, וּמִכְדִּילִין
בֵּין לֶחֶם לֶחֶם, כְּדִי שֶׁתִּכְנַס הָרוּחַ בִּינֵיהֶם וְלֹא
יִתְעַפְּשׂוּ. וּבְלִשׁוֹן עֲרָבִי כָל דְּבַר חֲלוּל קְרוֹי כּוֹס"א:
וּמִנְקִיתָיו. תַּרְגוּמוֹ: וּמִכִּילְתָּהּ, הֵן סְנִיפִים כְּמִין
יִתְדוֹת זֶהָב עוֹמְדִין בְּאַרְץ וּגְבוּהִים עַד לְמַעְלָה מִן
הַשְּׁלֶחָן הַרְבֵּה, כְּנֶגֶד גְּבוּהַ מַעֲרֻכַת הַלֶּחֶם, וּמִפְצָּלִים
שֶׁשָּׁה (הרא"ם גורס חֲמִשָּׁה) פְּצוּלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה,
וְרֹאשֵׁי הַקִּנְיָם שְׁבִין לֶחֶם לֶחֶם, סְמוּכִין עַל אוֹתָן
פְּצוּלִין, כְּדִי שְׁלֹא יִכְבֹּד מִשָּׂא הַלֶּחֶם הָעֲלִיוֹנִים עַל
הַתַּחְתּוֹנִים וְיִשְׁכָּרוּ. וְלִשׁוֹן מִכִּילְתָּהּ, סְבֻלְתָּיו, כְּמוֹ:
"נִלְאִיתִי הַכִּיל", אֲבָל לְשׁוֹן מְנִקְיוֹת, אֵינִי יוֹדֵעַ אִיךָ
נוֹפֵל עַל סְנִיפִין. וְיֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים
(מנחות צו): קִשּׁוֹתָיו, אֵלּוֹ סְנִיפִין שֶׁמִּקְשִׁין אוֹתוֹ
וּמִחֲזִיקִים אוֹתוֹ שְׁלֹא יִשְׁכָּר. וּמִנְקִיתָיו, אֵלּוֹ הַקִּנְיָם
שֶׁמִּנְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹא יִתְעַפְּשׂוּ. אֲבָל אוֹנְקִלוֹס שֶׁתַּרְגָּם:
מִכִּילְתָּהּ, הִיָּה שׁוֹנָה כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר: מְנִקְיוֹת הֵן
סְנִיפִין: אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן. אֲשֶׁר יִכְסֶּה בָּהֶן, וְעַל
קִשּׁוֹתָיו הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִסֹּף", שְׁהִיו עָלָיו כְּמִין

כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה מִמְּנָה יִהְיוּ כִּשְׁמֵי: לֵב וְשִׁשָּׁה
 קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קָנִי מְנֹרָה
 מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וְשִׁשָּׁה קָנִי מְנֹרָה מִצְדֵּיהָ
 הַשֵּׁנִי כִּשְׁמֵי: לֵב שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בִּקְנֵה
 הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשִׁשָּׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים
 בִּקְנֵה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח בֵּן לְשִׁשָּׁת הַקָּנִים
 הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה כִּשְׁמֵי: לֵב וּבִמְנֹרָה אַרְבָּעָה
 גִּבְעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה כִּשְׁמֵי:
 וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וְכַפְתָּר
 תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וְכַפְתָּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה לְשִׁשָּׁת

לב וּשְׁמֵי קָנִין נִפְקִין מִסְטֵרָהא
 תִּלְתָּא קָנִי מְנֹרְתָא מִסְטֵרָה חַד
 וּתִלְתָּא קָנִי מְנֹרְתָא מִסְטֵרָה
 תַּנְיִנָא: לֵב תִּלְתָּא כְּלִידִין מִצְרִין
 בִּקְנֵיָא חַד חֲזוּר וְשׁוּשַׁן וּתִלְתָּא
 כְּלִידִין מִצְרִין בִּקְנֵיָא חַד חֲזוּר
 וְשׁוּשַׁן בֵּן לְשְׁמֵי קָנִין דְּנִפְקִין מִן
 מְנֹרְתָא: לֵב וּבִמְנֹרְתָא אַרְבָּעָה
 כְּלִידִין מִצְרִין חֲזוּרָהא
 וְשׁוּשַׁנָּהא: לֵב וְחֲזוּר תַּחֲתֵי תִרִין
 קָנִין מִנָּה וְחֲזוּר תַּחֲתֵי תִרִין קָנִין
 מִנָּה וְחֲזוּר תַּחֲתֵי תִרִין קָנִין מִנָּה
 לְשְׁמֵי קָנִין דְּנִפְקִין מִן מְנֹרְתָא:

רש"י

יֵצְא מִתּוֹךְ חֲתִיכַת הָעֶשֶׂת, וְלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדִם
 וְיִדְבִּיקֶם: (לֵב) יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ. לְכָאן וּלְכָאן,
 בְּאַלְכֶסוֹן נִמְשָׁכִים וְעוֹלִין עַד כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שֶׁל
 מְנֹרָה, שֶׁהוּא קָנָה הָאֲמָצְעִי, וְיֵצְאִין מִתּוֹךְ קָנָה
 הָאֲמָצְעִי, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה: הַתַּחֲתוֹן אֶרֶץ וְשֶׁל
 מַעַלָּה קָצֵר הֵימָנוּ וְהַעֲלִיּוֹן קָצֵר הֵימָנוּ, לְפִי שֶׁהִיָּה
 גְּבוּהָ רְאשִׁיתָן שְׁוֶה לְגֻבְהוֹ שֶׁל קָנָה הָאֲמָצְעִי
 הַשְּׂבִיעִי, שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצְאִים הַשֵּׁשֶׁה קָנִים:
 (לֵב) מְשֻׁקָּדִים. כְּתִרְגוּמוֹ: מִצְרִים הֵיוּ, כְּדִרְךְ
 שְׁעוֹשִׁין לְכָלִי כֶסֶף וְזָהָב, שְׁקוֹרִין נִיֵּאל"ר: וְשִׁשָּׁה
 גִּבְעִים. בּוֹלְטִין מִכָּל קָנָה וְקָנָה: כַּפְתָּר וּפְרָח. הִיָּה
 לְכָל קָנָה וְקָנָה: (לֵב) וּבִמְנֹרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים.
 בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנֹרָה הֵיוּ אַרְבָּעָה גִבְעִים: אֶחָד בּוֹלֵט
 בָּהּ לְמַטָּה מִן הַקָּנִים, וְהַג' לְמַעַלָּה מִן יֵצִיאַת
 הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִצְדֵּיהָ: מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרִיָּה
 וּפְרָחִיָּה. (יוֹמָא נב) זֶה אֶחָד מִחֲמִשָּׁה מִקְרָאוֹת שְׁאִין
 לָהֶם הַכְּרַע: אֵין יָדוּעַ אִם גִּבְעִים מְשֻׁקָּדִים, אוֹ
 מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה: (לֵב) וְכַפְתָּר תַּחַת
 שְׁנֵי הַקָּנִים. מִתּוֹךְ הַכַּפְתָּר הֵיוּ הַקָּנִים נִמְשָׁכִים
 מִשְׁנֵי צִדָּהּ אֵילָף וְאֵילָף, כֹּף שְׁנִינּוּ בְּמִלְאֶכֶת
 הַמִּשְׁכָּן: (מִנְחוֹת כט) גְּבֻהָה שֶׁל מְנֹרָה י"ח טַפְחִים,

הַרְגִּלִּים וְהַפְּרָח ג' טַפְחִים, הוּא הַפְּרָח הָאֲמוּר
 בִּירָף, שְׁנֵי־אֲמֹר: (בַּמְדָּבָר ח) "עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה",
 וְטַפְחִים חֶלֶק, וְטַפַּח שָׁבוּ גִבְעִי מִהָאֲרָבֶעָה גִבְעִים
 וְכַפְתָּר וּפְרָח מִשְׁנֵי כַּפְתָּרִים וְשְׁנֵי פְרָחִים
 הָאֲמוּרִים בְּמְנֹרָה עֲצוּמָה, שְׁנֵי־אֲמֹר: "מְשֻׁקָּדִים
 כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה". לְמַדְנִי, שֶׁהֵיוּ בִּקְנֵה שְׁנֵי
 כַּפְתָּרִים וְשְׁנֵי פְרָחִים, לְבַד מִן הַג' כַּפְתָּרִים
 שֶׁהֵקֵנִים נִמְשָׁכִין מִתּוֹכָן, שְׁנֵי־אֲמֹר: "וְכַפְתָּר תַּחַת
 שְׁנֵי הַקָּנִים וְגו'", וְטַפְחִים חֶלֶק, וְטַפַּח כַּפְתָּר וְשְׁנֵי
 קָנִים יֵצְאִים מִמֶּנּוּ אֵילָף וְאֵילָף, נִמְשָׁכִים וְעוֹלִים
 כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שֶׁל מְנֹרָה טַפַּח חֶלֶק וְטַפַּח כַּפְתָּר
 וְשְׁנֵי קָנִים יֵצְאִים מִמֶּנּוּ, וְטַפַּח חֶלֶק וְטַפַּח כַּפְתָּר
 וְשְׁנֵי קָנִים יֵצְאִים מִמֶּנּוּ, וְנִמְשָׁכִים וְעוֹלִין כְּנֶגֶד
 גְּבֻהָה שֶׁל מְנֹרָה וְטַפְחִים חֶלֶק. נִשְׁתַּיְרוּ שֵׁם ג'
 טַפְחִים שְׂבָהֶם ג' גִּבְעִים וְכַפְתָּר וּפְרָח. נִמְצָאוּ
 גִּבְעִים כ"ב: י"ח לְשִׁשָּׁה קָנִים, ג' לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,
 וְאַרְבָּעָה בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנֹרָה, הִרִי כ"ב, וְאֶחָד עֶשֶׂר
 כַּפְתָּרִים: ו' בְּשִׁשָּׁת הַקָּנִים וְג' בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנֹרָה
 שֶׁהֵקֵנִים יֵצְאִים מֵהֶם, וְשְׁנֵים עוֹד נִמְצָאוּ בְּמְנֹרָה,
 שְׁנֵי־אֲמֹר: "מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרִיָּה", וּמַעוֹט כַּפְתָּרִים,
 שְׁנֵים: הָאֶחָד, לְמַטָּה אֶצֶל הִירָף, וְהָאֶחָד, בְּג'

לו תזוּרִיהוֹן וְקִנְיֹהוֹן מִנָּה יְהוֹן
כְּלָה נְגִידָא חָדָא דְדִהֵב דְכִי:
לו וְתַעֲבֹד יָת בּוֹצִינְהָא שְׁבַעֲא
וְתִדְלַק יָת בּוֹצִינְהָא וִיהוֹן מִנְהֲרִין
עַל קָבֵל אִפְהָא: לֹח וְצִבְתָּהָ
וּמַחְתִּיתָהָ דְדִהֵב דְכִי: לט כִּפְרָא
דְדִהֵב דְכִי יַעֲבֹד יְתָה יָת כָּל מִנְיָא
הָאֲלִין: מ וְחֲזִי וְעַבֵּד כְּדִמוּתֵיהוֹן
דְּאֵת מַתְחֲזִי בְטוּרָא: א וְיָת
מִשְׁכָּנָא תַעֲבֹד עֶשֶׂר יְרִיעֵן דְּבוּץ
שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצַבַּע

הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה כס"י: לו כִּפְתֹּרִיהֶם
וְקִנְיָתָם מִמִּנְחָה יִהְיוּ כְּלָה מְקֻשָּׁה אַחַת זֶהָב
טָהוֹר: לא וַעֲשִׂיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ שְׁבַעֲהָ וְהַעֲלֵהָ
אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ כס"י:
לח וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתִּיתָהָ זֶהָב טָהוֹר כס"י: לט כִּכָּר
זֶהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֶתָּה אֶת כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵלֶּה כס"י: מ וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְתִבְנִיתָם אֲשֶׁר־
אֶתָּה מֵרָאָה בָּהֶר כס"י: ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן

תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת שְׁנֵי כִרְבִּים

רש"י

פחות ולא יותר, והפך של חול ששים מנה, ושל
קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא
ששוקלין בה כסף למשקל קולונג"א, והם ק'
זהובים, כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:
(מ) ויראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני
מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה
של אש: אשר־אתה מראה. כתרגומו: 'דאת
מתחזי בטורא'. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה
פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף
קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך
(שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת־
המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג
ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות
מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן
ותלעת שני. הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט
וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט
כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד, כ"ד
כפלים לחוט (כרייתא דמלאכת המשכן): כרבים
מעשה חשב. כרובים היו מצירין בהם באריגתן,
ולא ברקימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה
בשני כתלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד
מכאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין

טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים
היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בקנה האחד
כפתור ופרח", וג' למנורה, שנאמר: "משקדים
כפתוריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד
האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד
פרחה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה,
תמצאם כמנינם איש איש במקומו: תורה לו
(לז) את־נרתיקה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן
השמן והפתילות: והאיר על־עבר פניה. עשה פי
ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה,
מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות
כשתדליקם מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם
אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:
(לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח
בהם הפתילה מתוך השמן, לישכן ולמשכן בפי
הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרניים מלקחים,
וצביתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולייש
בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה
בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב
את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו,
ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל)
"לחתות אש מיקוד": (לט) כפר זהב טהור.
שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא כפר, לא

מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּשְׁ"י: ב אַרְךָ |
 הִרְיֶעָה הָאֲחַת שְׁמִנָּה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב
 אַרְבַּע בָּאֲמָה הִרְיֶעָה הָאֲחַת מִדָּה אֶחָת
 לְכָל־הִרְיֶעַת: ג חֲמִשׁ הִרְיֶעַת תִּהְיֶינָּה חֲבֵרֹת
 אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חֲבֵרֹת אִשָּׁה
 אֶל־אֶחָתָהּ כִּשְׁ"י: ד וְעֲשִׂיתָ לָּלֶאֱת תִּכְלֹת עַל
 שַׁפַּת הִרְיֶעָה הָאֲחַת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן
 תַּעֲשֶׂה בַּשַּׁפַּת הִרְיֶעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת
 הַשְּׁנִית כִּשְׁ"י: ה חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירְיֶעָה
 הָאֲחַת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בַּקֶּצֶה

זהורי צורת פרובין עובד אמן
 מעבד יתהון: ב ארפא דיריעתא
 חדא עשרין ותמני אמן ופותיא
 ארבע אמן דיריעתא חדא
 משחתא חדא לכל יריעתא:
 ג חמש יריעין יהיון מלפפן חדא
 עם חדא וחמש יריעין מלפפן
 חדא עם חדא: ד ותעבד ענובין
 דתכלא על שפתא דיריעתא חדא
 מסטרא בית לופי וכן מעבד
 בשפתא דיריעתא בסטרא דבית
 לופי תניקא: ה חמשין ענובין
 מעבד ביריעתא חדא וחמשין
 ענובין מעבד בסטרא דיריעתא
 דבית לופי תניקא מכוונן ענובין

רש"י

שנאמר: "עשרים קרשים לפאת נגב תימנה" וכן
 לצפון. וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים
 מן המזרח למערב. רחב המשפן מן הצפון לדרום
 עשר אמות, שנאמר: "ולירפתי המשפן ימה וגו'"
 ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם
 אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות, ארפן
 לרחבו של משפן: עשר אמות אמצעיות לגג חלל
 רחב המשפן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעבי ראשי
 הקרשים, שעבדים אמה. נשתירו ט"ז אמה: ח'
 לצפון וז' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן
 עשר. נמצאו שתי אמות התחתונות מגלות. רחבן
 של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים
 אמה לחוברת. שלשים מהן לגג חלל המשפן
 לארפו, ואמה כנגד עבי ראשי הקרשים שבמערב,
 ואמה לכסות עבי העמודים שבמזרח, שלא היו
 קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן: חמשה)
 עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין
 וילון. נשתירו ח' אמות התלויין על אחורי המשפן
 שבמערב ושתי אמות התחתונות מגלות. זו מצאתי
 בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פרק
 הזורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט'

תגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א: תורה ב
 (ג) תהיין חברות. תופרן במחט זו בצד זו, חמש
 לבד וחמש לבד: אשה אל-אחותה. כך דרך
 המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה. ובדבר
 שהוא לשון זכר, אומר: "איש אל אחיו", כמו
 שנאמר בכרובים: (לעיל כה) "ופניהם איש אל
 אחיו": (ד) ללאת. לצול"ש בלע"ז, וכן תרגם
 אונקלוס: ענובין, לשון עניבה: מקצה בחברת.
 באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת
 היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת
 היריעה הקיצוֹנָה במחברת השנית. באותה יריעה
 שהיא קיצוֹנָה, לשון קצה, כלומר: לסוף החוברת:
 (ה) מקבילת הללאת אשה אל אחותה. שמר
 שתעשה הללאת במדה אחת, מכונת הבדלתן זו
 מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה,
 כשתפרש חוברת אצל חוברת, יהיו הללאות של
 יריעה זו מכונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון
 מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד לקבל.
 היריעות ארפן כ"ח ורחפן ארבע, וכשחבר חמש
 יריעות יחד, נמצא רחפן כ' וכן החוברת השנית.
 והמשפן, ארכו שלשים מן המזרח למערב,

חַדָּא לְקַבֵּל חַדָּא: ו' וְתַעֲבֹד
חֻמְשִׁין פּוּרְפִין דְּדִהֵב וּתְלַפֵּף ית
יִרְעֵתָא חַדָּא עִם חַדָּא בְּפּוּרְפִיא
וְיִהִי מִשְׁכָּנָא חַד: ז' וְתַעֲבֹד יִרְעֵן
מְעֻזִי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חַדָּא
עֶסְרִי יִרְעֵן תַּעֲבֹד יְתֵהוּן:
ח' אֲרָכָא דִירְעֵתָא חַדָּא תְּלָתִין
אֲמִין וּפּוּתָנָא אַרְבַּע אֲמִין
דִירְעֵתָא חַדָּא מִשְׁתַּתָּא חַדָּא
לְחַדָּא עֶסְרִי יִרְעֵן: ט' וּתְלַפֵּף ית
חֻמְשִׁין יִרְעֵן לְחוּד וְיֵת שֵׁית יִרְעֵן
לְחוּד וְתִיעוּף ית יִרְעֵתָא
שְׁתִּיתָא לְקַבֵּל אֲפִי מִשְׁכָּנָא:
י' וְתַעֲבֹד חֻמְשִׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁתַּתָּא דִירְעֵתָא חַדָּא בְּסִטְרָא
בֵּית לּוּפִי וְחֻמְשִׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁתַּתָּא דִירְעֵתָא דְּבֵית לּוּפִי
תִּנְיָתָא: יא' וְתַעֲבֹד פּוּרְפִין
דְּנִחְשָׁא חֻמְשִׁין וְתַעֲלִיל ית פּוּרְפִיא
בְּעֲנוּבִיא וּתְלַפֵּף ית מִשְׁכָּנָא וְיִהִי
חַד: יב' וְסִרְחָא דְּנִתִּירָא בִירְעֵת
מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת יִרְעֵתָא דְּנִתִּירָא

בְּלִלְאָת וְחִבְרַת אֶת־הָאֵהָל וְהָיָה אֶחָד: יג' וְסִרְחָא הָעֵדָף בִּירְעֵת הָאֵהָל

רע"י

וְהָאֵמָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל קָרֶשׁ, שְׁאִין הִירְעָה מְכֻסָּה
אוֹתָהּ, הִיא הָאֵמָּה הַתַּחְבּוּכָה בְּנִקְבַּ הָאֵדָן, שֶׁהָאֵדָנִים
גָּבְהִין אִמָּה: (ט) וְכַפְלֵת אֶת־הִירְעָה הַשְּׁשִׁית.
הָעוֹדֶפֶת בָּאֵלוּ הָעֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת:
אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל. חֻצִי רַחְבָּהּ הָיָה תְּלוּי וְכַפּוֹל
עַל הַמִּסָּף שֶׁבְּמִזְרַח כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, דּוּמָה לְכֻלָּהּ
צְנוּעָה הַמְכֻסָּה בְּצַעֲרִיָּה עַל פְּנִיָּה: תוֹרָה י (יב) וְסִרְחָא
הָעֵדָף בִּירְעֵת הָאֵהָל. עַל יִרְעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יִרְעוֹת
הָאֵהָל הֵן הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל עֲזִים, שֶׁקְרוּיִם אֵהָל, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: "לֹאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכָל אֵהָל
הָאֵמֹר כָּאֵן אֵינוֹ אֵלָּא לְשׁוֹן גָּג, שֶׁמֶאֱהִילוֹת
וּמִסְכּוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהֵן הָיוּ עוֹדֶפֹת עַל

אֲמוֹת תְּלוּיוֹת אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. וְהַכְּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ
מְסִיעֵנוּ: "וְנָתַתָּ אֶת הַפָּרֶכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים". וְאִם
כְּדִבְרֵי הַבְּרִיתָא הַזֹּאת, נִמְצְאָת פָּרֶכֶת מְשׁוּכָה מִן
הַקְּרָסִים וְלִמְעַרְב אִמָּה: (ו) קָרְסִי זָהֵב.
פִּירְמִיל"ש בְּלַע"ז, וּמִכְנִיסִין רֹאשֶׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת
שֶׁבְּחֻבְרַת זוֹ וְרֹאשֶׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שֶׁבְּחֻבְרַת זוֹ,
וּמִחְבְּרִין בְּהֵן: (ז) יִרְעֵת עֲזִים. מְנוּצָה שֶׁל עֲזִים:
לֹאֵהָל עַל־הַמִּשְׁכָּן. לְפָרֶשׁ אוֹתָן עַל הִירְעוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת: (ח) שְׁלֹשִׁים בָּאִמָּה. שֶׁכְּשֹׁנוֹתֵן אַרְבֵּן
לְרַחֵב הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹ שֶׁנָּתַן אֶת הָרֹאשׁוֹנוֹת, נִמְצְאוּ
אֵלוּ עוֹדֶפֹת אִמָּה מִכָּאֵן וְאִמָּה מִכָּאֵן, לְכַסּוֹת אַחַת
מִהֶשְׁתִּי אֲמוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ מִגְּלוֹת מִן הַקְּרָשִׁים.

חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יג וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה
בְּעֹדֶף בְּאַרְךְ יִרְעֵת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ
עַל־צִדֵּי הַמִּשְ�כָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ כִּסִּי:
יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעָה כִּסִּי: טו וְתַעֲבֹד יָת
דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְאֶעֱי שְׁטִין
קִימִין: טז עֶשֶׂר אַמִּין אַרְפָּא
דְּדָפָא וְאַמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא
פּוֹתָא דְּדָפָא חָד: יז תִּתֵּן
צִירִין לְדָפָא חָד מְשֻׁלְבִין חָדָא
לְקַבֵּל חָדָא כֹּן תַּעֲבֹד לְכָל דְּפִי

הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצִי הַיְרִיעָה לַמַּעֲרָב, שֶׁחֲצִי שֶׁל יְרִיעָה
אֶחָת עָשְׂרָה הִתְתַּרְה, הִנֵּה נִכְפַּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל.
נִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת רֹחַב חֲצִיָּה עוֹדֶף עַל רֹחַב
הַתַּחְתּוֹנוֹת: תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְ�כָּן. לְכַסּוֹת שְׁתֵּי
אַמּוֹת שֶׁהָיוּ מְגֻלּוֹת בְּקִרְשִׁים: אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. הוּא
צַד מַעֲרָבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח שֶׁהָיוּ פְּנֵיו, וְצִפּוֹן
וְדָרוֹם קְרוּיִין צִדֵּיִן לְיָמִין וּלְשֹׁמָאֵל: (יג) וְהָאֹמָה
מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה. לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם: בְּעֹדֶף בְּאַרְךְ
יִרְעֵת הָאֹהֶל. שֶׁהָיוּ עוֹדֶפֶת עַל אַרְךְ יְרִיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אַמּוֹת: יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן.
לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה. לְמַדָּה תוֹרָה
דֶּרֶךְ אֶרֶץ: שְׁיִהֵא אָדָם חָס עַל הַיָּפָה:
(יד) מִכְסֵּה לָאֹהֶל. לְאוֹתוֹ גִּג שֶׁל יְרִיעוֹת עֲזִים,
עָשָׂה עוֹד מִכְסֵּה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאָדָּמִים,
וְעוֹד לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מִכְסֵּה עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים, וְאוֹתָן
מִכְסֵּאוֹת לֹא הָיוּ מְכַסִּין אֶלָּא אֶת הַגִּג: אֶרְכָּן לִי
וְרַחְבָּן י', אֵלּוּ דְּבָרֵי רַבִּי נַחֲמִיָּה. וּלְדְּבָרֵי רַבִּי
יְהוֹדָה: מִכְסֵּה אֶחָד הָיָה, חֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים
מְאָדָּמִים וְחֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים: (טו) וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַקִּרְשִׁים. הָיָה לוֹ לומר: 'וְעָשִׂיתָ קִרְשִׁים', כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דְּבָר וּדְבָר. מֵהוּ הַקִּרְשִׁים? מֵאוֹתָן

רש"י

הַעוֹמְדִין וּמִיִּחְדִּין לָכֶּךָ. יַעֲקֹב אָבִינוּ נָטַע אֲרָזִים
בְּמִצְרַיִם, וּכְשֶׁמָּת צִוָּה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם
כְּשִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאָמַר לָהֶם, שְׁעִתִּיד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְצוּרוֹת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר מִעֲצֵי
שִׁטִּים: רֵאוּ, שֶׁהָיוּ מְזֻמְּגִים בִּיָּדְכֶם! הוּא שֶׁיִּסְד
הַבְּבָלִי בַּפִּיּוֹט שָׁלוֹ: טס מִטַּע מְזוֹרִזִים, קוֹרוֹת בְּתִינוּ
אֲרָזִים, שֶׁנִּזְדָּרְזוּ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים בִּיָּדָם מִקֶּדֶם לְכֹן:
עֲצֵי שִׁטִּים עֲמָדִים. אִישׁטִנְבִּי"ש בְּלַע"ז, שְׁיִהֵא
אֶרֶץ הַקִּרְשִׁים זָקוּף לְמַעַלָּה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא
תַעֲשֶׂה הַפְּתָלִים בְּקִרְשִׁים שׁוֹכְבִים, לְהִיּוֹת רֹחַב
הַקִּרְשִׁים לְגִבָּה הַפְּתָלִים, קִרְשׁ עַל קִרְשׁ:
(טז) עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶץ הַקִּרְשׁ. לְמַדְנוּ: גִּבָּהוּ שֶׁל
מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת: וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב.
לְמַדְנוּ: אֶרְכּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן לְעֶשְׂרִים קִרְשִׁים, שֶׁהָיוּ
בְּצִפּוֹן וּבְדָרוֹם, מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, לִי אֹמָה:
(יז) שְׁתֵּי יָדוֹת לְקִרְשׁ הָאֶחָד. הָיָה חוֹרֵץ אֶת
הַקִּרְשׁ מִלְּמַטָּה בְּאַמְצָעוֹ בְּגִבָּה אֹמָה, וּמִנִּיחַ רַבִּיעַ
רֹחַבוֹ מִכָּאן וּרְבִיעַ רֹחַבוֹ מִכָּאן, וְהֵן הֵן הַיָּדוֹת.
וְהַחֲרִיץ, חֲצִי רֹחַב הַקִּרְשׁ בְּאַמְצָע, (רוֹצֵה לומר:
קִרְשׁ, נִקְרָא מֵה שֶׁנִּשְׁאָר לְאַחַר שֶׁחָרַץ מִכָּאן וּמִכָּאן,
וְאִז נִשְׁאָר רֹחַב אֹמָה. נִמְצָא, חֲצִי רֹחַב הַקִּרְשׁ

מִשְׁכָּנָא: יח וְתַעֲבֹד יְת דְּפִיָּא
לְמִשְׁכָּנָא עֲסָרִין דְּפִין לְרוּחַ עֶבֶר
דְּרוּמָא: יט וְאַרְבָּעִין סַמְכִין
דְּכֶסֶף תַּעֲבֹד תַּחֲת עֲסָרִין דְּפִין
תָּרִין סַמְכִין תַּחֲת דְּפָא חַד לְתָרִין
צִידוּהִי וְתָרִין סַמְכִין תַּחֲת דְּפָא
חַד לְתָרִין צִידוּהִי: כ וְלִסְטֹר
מִשְׁכָּנָא תַּנְיָתָא לְרוּחַ צְפוֹנָא
עֲסָרִין דְּפִין: כא וְאַרְבָּעִין
סַמְכִיהוּן דְּכֶסֶף תָּרִין סַמְכִין
תַּחֲת דְּפָא חַד וְתָרִין סַמְכִין
תַּחֲת דְּפָא חַד: כב וְלִסְפִּי
מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבֹד שְׁתָּא
דְּפִין: כג וְתָרִין דְּפִין תַּעֲבֹד
לְזוּנָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפִיהוּן:
כד וַיהוֹן מְכוּנִין מְלָרַע וּבְחֵדָא
יְהוֹן מְכוּנִין עַל רִישָׁא לְעִזְקָתָא

בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יח וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשׁ לַפֶּאֶת
נֹגֶבָה תִּימָנָה כִּסִּי: יט וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף
תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו: כ וּלְצֹלַע
הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קְרָשׁ:
כא וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
הָאֶחָד: כב וְלִירְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה
קְרָשִׁים כִּסִּי: כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצָעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַּתָּיִם כִּסִּי: כד וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלִמָּטָה

רש"י

זו כְּמִדַּת זו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זו מְשׁוּכָה
לְצַד פָּנִים וְזו מְשׁוּכָה לְצַד חוּץ בְּעֵבֶי הַקְּרָשׁ שֶׁהוּא
אֵמָּה, וְתִגְנוֹם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שְׁדוּמוֹת לְצִירֵי
הַדֶּלֶת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן: (יח) לַפֶּאֶת נֹגֶבָה
תִּימָנָה. אֵין פֶּאֶה זו לְשׁוֹן מְקֻצֵּעַ, אֲלֹא כָּל הָרוּחַ
קְרוּיָה פֶּאֶה, כְּתִרְגוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא': תוֹרָה
יט (כב) וְלִירְכַּתִּי. לְשׁוֹן סוּף, כְּתִרְגוּמוֹ: 'וְלִסְפִּי'.
וּלְפִי שֶׁהִפְתַּח בְּמִזְרָח, קְרוּי מִזְרָח פָּנִים וְהַמַּעֲרָב
אֲחוּרִים. וְזֶהוּ סוּף, שֶׁהַפָּנִים הוּא הָרֹאשׁ: תַּעֲשֶׂה
שְׁשֶׁה קְרָשִׁים. הָרִי ט' אֲמוֹת רֹחַב: (כג) וּשְׁנֵי
קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצָעַת. אֶחָד לַמְּקֻצֵּעַ צְפוֹנִית
מַעֲרִבִית, וְאֶחָד לַמַּעֲרִבִית דְּרוּמִית. כָּל שְׁמוֹנָה
קְרָשִׁים בְּסֹדֶר אֶחָד הֵן, אֲלֹא שֶׁאֵלוּ הַשְּׁתֵּים אֵינָן
בְּחִלּוֹל הַמִּשְׁכָּן אֲלֹא חֲצֵי אֵמָּה מִזֵּו וְחֲצֵי אֵמָּה מִזֵּו
נִרְאוֹת בְּחִלּוֹל לְהִשְׁלִים רֹחְבוֹ לְעֶשֶׂר, וְהָאֵמָּה מִזֵּה
וְהָאֵמָּה מִזֵּה בְּאֹת כִּנְגֹד אֲמוֹת עֶבֶי קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
הַצָּפוֹן וְהַדְּרוֹם, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַמְּקֻצֵּעַ מִבְּחוּץ שְׁוֹה:
(כד) וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלִמָּטָה. כָּל הַקְּרָשִׁים תוֹאֲמִים

שֶׁבְּאֻמָּצֵעַ הוּא חֲצֵי אֵמָּה. וְכֵן פֶּרֶשׁ רִשׁ"י בְּהִדְיָא
בְּפֶרֶק "הַזֹּרֶק", דָּף צ"ח, שֶׁהַחֲרִיץ בְּאֻמָּצֵעַ רֹחַב
חֲצֵי אֵמָּה, וְהָיָה חֲרוֹץ רְבִיעִית אֵמָּה מִכָּל צֶדֶד, וְכָל
יָד הָיָה רֹחַב רְבִיעִית אֵמָּה, וְכֵן כָּל שְׁפֵת אֶדָן הָיָה
רֹחַב רְבִיעִית אֵמָּה, וְדוּק הֵיטֵב. וְאִזְ סָרָה תְּלוּנָת
הַרְמָבִין וְתִמְיָהֶתוּ מְסֻלָּקָתוֹ. וְאוֹתָן הַיָּדוֹת, מְכַנִּים
בְּאֲדָנִים שֶׁהֵיוּ חֲלוּלִים, וְהָאֲדָנִים גְּבָהֵן אֵמָּה
וַיּוֹשְׁבִים רְצוּפִים אַרְבָּעִים זֶה אֶצְלָ זֶה, וַיָּדוֹת הַקְּרָשׁ
הַנִּכְנָסוֹת בְּחִלּוֹל הָאֲדָנִים, חֲרוּצוֹת מְשֻׁלוּשָׁה צִדִּיהֶן,
רֹחַב הַחֲרִיץ כְּעֵבֶי שְׁפֵת הָאֶדָן, שְׁיִכְסָה הַקְּרָשׁ אֶת
כָּל רֹאשׁ הָאֶדָן, שֶׁאֵם לֹא בֵּן, נִמְצָא רֹחַב בֵּין קְרָשׁ
לְקְרָשׁ כְּעֵבֶי שְׁפֵת שְׁנֵי הָאֲדָנִים שֶׁיִּפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם,
וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִיו תוֹאֲמִים מְלִמָּטָה" שֶׁיִּחְרֹץ אֶת
צִדֵּי הַיָּדוֹת, כְּדִי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ הַקְּרָשִׁים זֶה אֶצְלָ זֶה:
מְשֻׁלָּבֶת. עֲשׂוּיוֹת כְּמִין שְׁלִיבוֹת סֵלֶם, מְכַדְלוֹת זו
מִזֵּו וּמִשְׁפִּין רֹאשֵׁיהֶם לְהַכְנִס בְּתוֹךְ חִלּוֹל הָאֶדָן,
כְּשֶׁלִּיבָה הַנִּכְנָסֶת בְּנֹקֶב עֲמוּדֵי הַסֵּלֶם: אֵשֶׁה אֶל־
אֲחֶתָּה. מְכוּנוֹת זו כִּנְגֹד זו, שֶׁיִּהְיוּ חֲרִיצֵיהֶם שׁוּם

וַיַּחֲדוּ יְהוָה תַּמִּים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטַּבַּעַת
הָאֶחָת בֶּן יֵהִי לְשִׁנֵּיהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצַעַת
יְהוָה כִּי: וַהֲיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנִיָּהֶם כֶּסֶף
שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אַדְנִים שְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד וְשְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד כִּי:
כּו וְעָשִׂיתָ בְּרִיחַם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי

רש"י

מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חצי
באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי
נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני
שליכות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להכנס
בחלל האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם,
והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה,
ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר: "שני אדנים,
שני אדנים", וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע
מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של
זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר:
"ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה,
והפרוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות:
(כו) בריחם. כתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש:
חמשה לקרשי צלע-המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא
שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות:
זה מברית עד חצי הכתל, וזה מברית עד חצי
הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת
מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון
ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארבו
כנגד כל הכתל ומברית מקצה הכתל ועד קצהו,
שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברית מן-הקצה
אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן
טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל
קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גבה הקרש,
חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק
אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע
ארץ הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי
שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו, אבל לברית

חדא בן יהי למנהיהון לתרין זוגין
יהון: כה ויהון תמניא דפיין
וסמכיהון דכסף שתא עשר
סמכין תרין סמכין תחות דפא
חד ותרין סמכין תחות דפא חד:
כו ותעבד עברי דאעי שטין
חמשא לדפי סטר משכנא חד:

זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני
האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי,
שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב
הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי הקרש, לכסות את
שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים
זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ
לרחבו בעביו, כנגד חריץ של צד קרש הצפוני
והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו
יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש:
אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ
מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי
טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים
לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות, לא ידעתי אם
קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצע היתה
טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות 'הדרומי
והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי
והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב
היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר בעבי קרש
המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש
המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני
הפתלים מחברים: בן יהיה לשניהם. לשני
הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש
המערבי וכן לשני המקצעות: (כה) והיו שמונה
קרשים. הן האמורות למעלה: "תעשה ששה
קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת". נמצאו,
שמונה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה,
'מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן': היה
עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש

כו וְחַמְשָׁא עֲבָרִין לְדַפִּי סָטֵר
מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָא וְחַמְשָׁא עֲבָרִין
לְדַפִּי סָטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפִיהוּן
מַעֲרָבָא: כח וְעֲבָרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ
דְּפִיא מַעֲבָר מִן סִיפִי לְסִיפִי:
כט וְיֵת דְּפִיא תַּחְפִּי דְּהָבָא וְיֵת
עֲזָקְתָּהוּן תַּעֲבָד דְּהָבָא אֲתָרָא
לְעֲבָרִיא וְתַחְפִּי יֵת עֲבָרִיא דְּהָבָא:
ל וְתַקִּים יֵת מִשְׁכָּנָא כְּהִלְכָתָהּ דִּי
אֲתַחְזִיתָא בְּטוּרָא: לא וְתַעֲבָד
פְּרָכְתָּא תַּכְלָא וְאַרְגֻּנָּא וְצִבְע
זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד אָמֵן יַעֲבֹד

צִלַּע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד כִּסִּי: כו וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צִלַּע־הַמִּשְ�כָּן הַשְּׁנִית וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צִלַּע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָה:
כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ
מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה: כט וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה
זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים
לְבְּרִיחֵם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב כִּסִּי:
ל וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְ�כָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ
בְּהָר כִּסִּי: ס חֲמִישִׁי לֹא וְעָשִׂיתָ פֶּרֶכֶת תַּכְלֶת

וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ

רש"י

הַמִּשְׁכָּן. לְאַחַר שִׁיגְמָר, הִקְיָמָהּ: הָרְאִיתָ בְּהָר.
קִדְּם לָכֵן, שְׁאֵנִי עֲתִיד לְלַמֶּדְךָ וּלְהִרְאוֹתְךָ סֵדֶר
הַקְּמָתוֹ: (לֹא) פֶּרֶכֶת. לְשׁוֹן מִחְצָה הוּא, וּבִלְשׁוֹן
חֻקִּים: 'פְּרָגוּד', דְּבָר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמֶּלֶךְ וּבֵין
הָעָם: תַּכְלֶת וְאַרְגָּמָן. כָּל מִין וּמִין הֵיךְ כָּפוּל, בְּכָל
חוּט וְחוּט ו' חוּטִין: מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב. כְּבָר פְּרָשְׁתִּי
שֶׁזֶה הִיא אֲרִיגָה שֶׁל שְׁתֵּי קִירוֹת, וְהַצִּיּוּרִין שֶׁמִּשְׁנֵי
עֲבָרֶיהָ אֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה: פְּרָכִים. צִיּוּרִין שֶׁל
בְּרִיּוֹת יַעֲשֶׂה בָּהֶן: ד' עֲמוּדִים תְּקוּעִים בְּתוֹךְ ד'
אֲדָנִים וְאוֹנֵקְלִיּוֹת קְבוּעִין בָּהֶן עֲקָמִין לְמַעְלָה,
לְהוֹשִׁיב עֲלֵיהֶן כְּלוֹנֶס, שְׂרָאשׁ הַפְּרָכֶת כְּרוּף בָּהֶן,
וְהַאוֹנֵקְלִיּוֹת הֵן הַנוּיִן, שֶׁהֵרִי כְּמִין וָוִין הֵן עֲשׂוּיִים,
וְהַפְּרָכֶת אֲרֻכָּה י' אֲמוֹת לְרַחְבּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן, וְרַחְבָּהּ
י' אֲמוֹת כְּגֹבְהֶן שֶׁל קִרְשִׁים, פְּרוּסָה בְּשִׁלִּישׁ שֶׁל
מִשְׁכָּן, שִׁיחָה הֵימָנָה וּלְפָנֶיהָ עֶשֶׂר אֲמוֹת וְהֵימָנָה
וּלְחוּץ כ' אֲמָה. נִמְצָא, בֵּית קִדְּשֵׁי הַקִּדְּשִׁים עֶשֶׂר
עַל עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתָּ אֶת הַפְּרָכֶת תַּחַת
הַקִּרְסִים" הַמְּחַבְּרִים אֶת שְׁתֵּי חוֹבְרוֹת שֶׁל יָרִיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן וְרַחֵב הַחוֹבְרוֹת כ' אֲמָה, וְכִשְׁפָּרָשָׁם עַל גִּג
הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לְמַעְרָב, כִּלְתָּהּ בְּשֵׁנֵי שְׁלִישֵׁי
הַמִּשְׁכָּן, וְהַחוֹבְרֶת הַשְּׁנִית כִּסְתָּהּ שְׁלִישׁוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן

הַתִּיכֹן אֵין טַבַּעוֹת, אֲלֹא הַקִּרְשִׁים נְקוּבִין בְּעֶבְרִין,
וְהוּא נִכְנָס בָּהֶם דְּרֹךְ הַנִּקְבִּים שֶׁהֵם מְכַנְּוִין זֶה מוֹל
זֶה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים". הַבְּרִיחִים
הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבְּצִפּוֹן וּבְדֶרוֹם, אֲרֻף כָּל
אֶחָד ט"ו אֲמָה, וְהַתִּיכֹן אֲרֻכוֹ ל' אֲמָה, וְזֶהוּ: "מִן
הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה", מִן הַמִּזְרָח וְעַד הַמַּעֲרָב, וְזֶה
בְּרִיחִים שֶׁבְּמַעְרָב, אֲרֻף הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים ו'
אֲמוֹת, וְהַתִּיכֹן אֲרֻכוֹ י"ב כְּנֶגֶד רַחֵב ח' קִרְשִׁים. כֶּף
הִיא מְפֹרָשֶׁת בְּמִלְאֶת הַמִּשְׁכָּן (שְׁבַת צח): תוֹרָה כו
(כט) בָּתִּים לְבְּרִיחֵם. הַטַּבַּעוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶן יִהְיוּ
בָּתִּים לְהִכְנִיס בָּהֶן הַבְּרִיחִים: וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחִים
זָהָב. לֹא שֶׁהֵיךְ הֵזָהָב מְדַבֵּק עַל הַבְּרִיחִים, שְׁאֵין
עֲלֵיהֶם שׁוֹם צָפוּי, אֲלֹא בְּקִרְשׁ הֵיךְ קוֹבֵעַ כְּמִין שְׁתֵּי
פִּיפִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כְּמִין שְׁנֵי סִדְקֵי קִנָּה חִלּוּל וְקוֹבֵעֵן
אֲצֵל הַטַּבַּעוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אֲרֻפֵּן מְמַלֵּא אֶת רַחֵב
הַקִּרְשׁ מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמָּנָה לְכָאן, וְהַבְּרִיחַ
נִכְנָס לְתוֹכוֹ, וּמִמָּנָה לְטַבַּעַת, וּמִן הַטַּבַּעַת לְפָה
הַשְּׁנִי. נִמְצָאוּ הַבְּרִיחִים, מְצֻפִּים זָהָב כְּשֶׁהֵן תְּחוּבִין
בְּקִרְשִׁים, וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִבְּחוּץ הָיוּ בּוֹלְטוֹת,
וְהַטַּבַּעוֹת וְהַפִּיפִיּוֹת לֹא הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן,
אֲלֹא כָּל הַכֶּתֶל חָלַק מִבְּפָנֶיהָ: (ל) וְהִקְמַת אֶת

יִתֵּה צוֹרֵת פְּרוּבִין : לב וְתִתֵּן יִתֵּה
עַל אֲרֻבָּע עֲמוּדֵי שְׁטִין מִחֻפֵּין
דְּהָבָא וְוִיהוֹן דְּהָבָא עַל אֲרֻבָּעָא
סִמְכֵי דְכֶסֶף : לג וְתִתֵּן יִת פִּרְכָּתָא
תַּחֲת פּוֹרְפָּא וְתַעַל תִּמָּן מִגֹּ
לְפִרְכָּתָא יִת אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא
וְתַפְרֵשׁ פִּרְכָּתָא לְכוּן בֵּין קוּדְשָׁא
וּבֵין קֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא : לד וְתִתֵּן יִת
פִּפְרָתָא עַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא
בְּקֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא : לה וְתִשׁוּי יִת
פְּתוּרָא מִפְּרָא לְפִרְכָּתָא וְיִת
מִנְרָתָא לְקַבֵּל פְּתוּרָא עַל צִדָּא
דְּמִשְׁכָּנָא דְרוּמָא וּפְתוּרָא תִתֵּן עַל
סִטֵּר צְפוֹנָא : לו וְתַעֲבֹד פִּרְסָא
לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּוָנָא
וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד
צִיר : לו וְתַעֲבֹד לְפִרְסָא חֲמִשָּׁא
עֲמוּדֵי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהָבָא
וְוִיהוֹן דְּהָבָא וְתַתִּיף לְהוֹן חֲמִשָּׁא
סִמְכֵי נִחְשָׁא : א וְתַעֲבֹד יִת
מִדְּבָחָא דְאַעִי שְׁטִין חֲמִשׁ אֲמִין
אַרְבָּא וְחֲמִשׁ אֲמִין פּוֹתִיָּא מִרְבַּע
יְהִי מִדְּבָחָא וְתֵלֵת אֲמִין רוּמָה :

כָּרֻבִים כִּסִּי : לב וְנִתְּתָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה
עֲמוּדֵי שְׁטִים מְצֻפִים זָהָב וְוִיהֵם זָהָב עַל־
אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף : לג וְנִתְּתָה אֶת־הַפִּרְכָּת
תַּחַת הַקָּרְסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפִּרְכָּת
אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפִּרְכָּת לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים : לד וְנִתְּתָה אֶת־
הַפִּפְרָת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים :
לה וְשִׁמַּתָּ אֶת־הַשְּׁלָחַן מִחוּץ לַפִּרְכָּת וְאֶת־
הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלָחַן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה
וְהַשְּׁלָחַן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן כִּסִּי : לו וְעָשִׂיתָ
מִסָּד לִפְתַּח הָאֹהֶל תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶם כִּסִּי : לו וְעָשִׂיתָ
לַמִּסָּד חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב
וְוִיהֵם זָהָב וְיִצְקָתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי
נִחְשָׁת : ס שְׁשִׁי כֹז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
שִׁטִּים חֲמִשָּׁ אַמּוֹת אָרְךָ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רָחֵב
רְבֹועַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ כִּסִּי :

רש"י

כַּנְגֵּד הַפֶּתַח, כְּמוֹ : (איוב א) "שָׁכַת בַּעֲדוֹ", לְשׁוֹן
מִגִּין : מַעֲשֵׂה רֶקֶם. הַצּוּרוֹת עֲשׂוּיוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה
מַחֲט, כַּפְרָצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה, כַּף פְּרָצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה :
רֶקֶם. שֵׁם הָאֲמִין וְלֹא שֵׁם הָאֲמִנוֹת, וְתַרְגּוּמוֹ : עוֹבֵד
צִיר, וְלֹא עוֹבֵד צִיּוֹר. מִדַּת הַמִּסָּד כְּמִדַּת הַפִּרְכָּת :
י' אַמּוֹת עַל י' אַמּוֹת : תוֹרָה לו (א) וְעָשִׂיתָ אֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְגו' וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ. (זכריה נט)
דְּבָרִים כְּתִיבָן, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר :
נֶאֱמַר כָּאֵן רְבֹועַ וְנֶאֱמַר בַּפְּנִימִי רְבֹועַ. מַה לְהֵלֵן
גְּבִהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אֵף כָּאֵן גְּבִהוּ פִי שְׁנַיִם

וְהַמּוֹתָר תְּלוּי לְאַחֲרָיו, לְכַסּוֹת אֶת הַקֹּדְשִׁים :
תוֹרָה לב (לה) וְשִׁמַּתָּ אֶת הַשְּׁלָחַן. שְׁלָחַן בַּצָּפוֹן,
מִשׁוֹף מִן הַכֶּתֶל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחְצָה,
וּמִנְרָה בְּדָרוֹם, מִשׁוֹכָה מִן הַכֶּתֶל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי
אַמּוֹת וּמִחְצָה, וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב נִתּוֹן כַּנְגֵּד אֲוִיר שְׁבִין
שְׁלָחַן לַמִּנְרָה, מִשׁוֹף קִמְעָא כְּלָפֵי הַמִּזְרָח, וְכֻלָּם
נִתּוּנִים מִן חֲצִי הַמִּשְׁכָּן וְלִפְנִים, כִּיצַד ? אָרְךְ
הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לַפִּרְכָּת עֶשְׂרִים אַמָּה. הַמִּזְבֵּחַ
וְהַשְּׁלָחַן וְהַמִּנְרָה מְשׁוּכִים מִן הַפֶּתַח לְצִד מִצָּרֵב
עֶשֶׂר אַמּוֹת : (לו) וְעָשִׂיתָ מִסָּד. וִילּוֹן שֶׁהוּא מִסָּד

ב ותעבד קרנוהי על ארבע
 זויתיה מנה תהוין קרנוהי ותחפי
 יתה נחשא: ג ותעבד פסכתרותה
 למספי קטמה ומגרופתיה
 ומזרקתה וצנוירתה ומחתתה
 לכל מנוהי תעבד נחשא:
 ד ותעבד לה סרדא עובד
 מצדתא דנחשא ותעבד על
 מצדתא ארבע עזקן דנחשא על
 ארבע סטרוהי: ה ותתן יתה
 תחות סוכבי מדבחא מלרע ותיחי
 מצדתא עד פלגות מדבחא:

ב ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין
 קרנתיו וצפית אתו נחשת כס"י: ג ועשית
 סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו
 ומחתתיו לכל כליו תעשה נחשת כס"י:
 ד ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת
 ועשית על-הרשת ארבע טבעת נחשת על
 ארבע קצותיו כס"י: ה ונתתה אתה תחת כרכב
 המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי

רש"י

ומחתתיו. בית קבול יש להם לטל בהן גחלים מן
 המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם
 חתיתן קרויים מחתות, כמו: (ישעיה ל) "לחתת אש
 מיקוד", לשון שאיבת אש ממקומה, וכן: (משלי ו)
 "היחטתה איש אש בחיקו?": לכל כליו. כמו: כל
 כליו: (ד) מכבר. לשון כברה, שקורין קריבל"ש,
 כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין
 כמין רשת, ומקרא זה מסרס וכה פתרונו: ועשית
 לו מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) כרכב המזבח.
 סוכב. כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב,
 כמו ששנינו ב"הכל שוחטין": 'אלו הן גלמי כלי
 עץ: כל שעתיד לשוף... ולכרכב', והוא כמו
 שעושין חריצין עגלין בקרשי דפני התבות וספסלי
 העץ. אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו
 אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ספרים אחרים
 שש) אמות של גבהו, כדברי האומר: 'גבהו פי
 שנים כארכו'. הא, מה אני מקיים: "ושלש אמות
 קמתו"? משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב להלוף
 הפהנים לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו
 לפנים מקרנותיו. וכן שנינו בזבחים: 'איזהו
 כרכוב? בין גרן לגרן, והיה רחב אמה, ולפנים
 מהן אמה של הלוף רגלי הפהנים, ושתי אמות
 הללו קרויים כרכב. ודקדקנו שם, והפתיב: "תחת
 כרכב המזבח מלמטה" למדנו, שהכרכב בדפנו

כארכו, ומה אני מקיים: "שלש אמות קמתו"?
 משפת סוכב ולמעלה: (ב) ממנו תהיין קרנתיו.
 שלא יעשם לבדם ויחברם בו: וצפית אתו נחשת.
 לכפר על עזות מצח, שנאמר: (ישעיה מח) "ומצחק
 נחושה": (ג) סירתיו. כמין יורות: לדשנו.
 להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלוס:
 למספי קטמה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות
 בלשון עברית - מלה אחת מתחלפת בפתרון
 לשמש בגין וסיתרה, כמו: (תהלים פ) "ותשרש
 שרשיה", (איוב ה) "אזיל משריש", וחלופו: (שם)
 (לא) "ובכל-תבואתי תשרש". וכמוהו: (ישעיה יז)
 "בסעפיה פריה", וחלופו: (שם י) "מסעף פארה",
 מפשח סעיפיה. וכמוהו: (ירמיה ג) "וזה האחרון
 עצמו", שבר עצמותיו. וכמוהו: (מלכים א כא)
 "ויסקלהו באבנים", וחלופו: (ישעיה סב) "סקלו
 מאבן", הסירו אבניה, וכן: (שם ה) "וינעזקהו
 ויסקלהו". אף כאן לדשנו, להסיר דשנו, ובלע"ז
 אדשצנדר"ר: ויעיו. פתרגומו: מגרפות שנוטל
 בהם את הדשן, והן כמין כסוי הקדרה של מתכת
 דק ולו בית יד, ובלע"ז וודי"ל: ומזרקתיו. לקבל
 בהם דם הזבחים ומזלגתיו. כמין אונקליות
 פופים, ומפה בהם בפשר ונתחבים בם, ומתהפכין
 בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שרפתן,
 ובלע"ז קרוצינ"ש, ובלשון חכמים צנוריות:

הַמִּזְבֵּחַ כִּשׁ"י: וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדִי עֲצֵי
 שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְהוּבֵא אֶת־בְּרִי
 בַּטָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
 בַּשָּׂאת אֹתוֹ כִּשׁ"י: ח נָבוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ
 כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְךָ בְּהָר בֵּן יַעֲשׂוֹ כִּשׁ"י: ס שְׂבִיעִי
 ט וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת נֹגֵב־תִּימָנָה
 קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בֶּאֱמָה אַרְבֶּ
 לַפֶּאֶה הָאַחַת כִּשׁ"י: י וְעֲמֻדָיו עֲשׂוּיִם וְאֲדָנִיהֶם
 עֲשׂוּיִם נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם
 כֶּסֶף כִּשׁ"י: יא וְכֵן לַפֶּאֶת צִפּוֹן בְּאַרְבֶּ קָלָעִים

ו וְתַעֲבֹד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא
 אֲרִיחֵי דְאֲעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתֵהוּן
 נְחֹשָׁא: ז וְיַעֲלֵ יֵת אֲרִיחֵיהִי
 בַּעֲזָקְתָא וְיֵהוּן אֲרִיחָא עַל תְּרִין
 סְטָרֵי מִדְבָּחָא בְּמִטְל יְתֵה: ח
 ח חֲלִיל לִוְחֵי תַעֲבֹד יְתֵה כְּמָא דִּי
 אֲחִזִּי יְתֵה בְּטוּרָא בֵּן יַעֲבֹדִין:
 ט וְתַעֲבֹד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכְּנָא לְרוּחַ
 עֶבֶר דְּרוּמָא סְרִדִּין לְדֶרֶתָא דְּבוּץ
 שְׁזִיר מֵאָה בְּאֲמִין אֲרָפָא לְעֶבֶר
 חֹד: י וְעֲמֻדוֹהִי עֲשְׂרִין
 וְסִמְכֵיהֶן עֲשְׂרִין נְחֹשָׁא וְוִי
 עֲמֻדָּא וְכַבּוּשִׁיהֶן כֶּסֶף: יא וְכֵן
 לְרוּחַ צְפוֹנָא בְּאַרְפָא סְרִדִּין מֵאָה
 אֲרָפָא וְעֲמֻדוֹהִי עֲשְׂרִין

רש"י

(ח) נָבוֹב לָחַת. כְּתִיב: חֲלִיל לִוְחֵי. לוחות
 עֲצֵי שִׁטִּים מִכָּל צֶדֶד, וְהִחָלֵל בְּאֲמָצֵעַ, וְלֹא יֵהָא כָּלוּ
 עֵץ אֶחָד, שֶׁיֵּהָא עֲבִי' ה' אֲמוֹת עַל ה' אֲמוֹת כְּמִין
 סֵדֵן: (ט) קָלָעִים. עֲשׂוּיִין כְּמִין קָלָעִי סְפִינָה,
 נִקְבִּים נִקְבִּים, מַעֲשֶׂה קָלִיעָה וְלֹא מַעֲשֶׂה אוּרְגָּה,
 וְתִרְגֻמוֹ סְרִדִּין כְּתִיב: שֶׁל מִכְבָּר, הַמִּתְרַגֵּם סְרִדָּא,
 לִפִּי שֶׁהֵן מְנַקְבִּין כְּכִבְרָה: לַפֶּאֶה הָאַחַת. כָּל הָרוּחַ
 קְרוּי פֶּאֶה: (י) וְעֲמֻדָיו עֲשׂוּיִם. חֲמֵשׁ אֲמוֹת בֵּין
 עֲמוּד לְעֲמוּד: וְאֲדָנִיהֶם. שֶׁל הָעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת.
 הָאֲדָנִים יוֹשְׁבִים עַל הָאֶרֶץ וְהָעֲמֻדִים תְּקוּעִין
 לְתוֹכָן. הִיָּה עוֹשֶׂה כְּמִין קִנְדָּסִין שְׁקוּרִין פְּלֹא"ש,
 אֲרָפָן ו' טַפְחִים וְרִחְבָּן ג' וְטַבַּעַת נְחֹשֶׁת קְבוּעָה בּוֹ
 בְּאֲמָצֵעַ, וְכוּרְף שֶׁפֶת הַקָּלָע סְבִיבּוֹ בְּמִיתָרִים כְּנִגְדָּה
 כָּל עֲמוּד וְעֲמוּד, וְתוֹלָה הַקִּנְדָּס דֶּרֶךְ טַבַּעְתּוֹ
 בְּאוֹנֵקְלִיּוֹת שְׁבַע עֲמוּדֵי הָעֲשׂוּי כְּמִין וִי"ו, רֹאשׁוֹ זָקוּף
 לְמַעְלָה וְרֹאשׁוֹ אֶחָד תְּקוּעַ בַּעֲמֻד, כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין
 לְהַצִּיב דְּלֹתוֹת, שְׁקוּרִין גּוֹנִי"ש, וְרֹחַב הַקָּלָע תְּלוּי
 מְלֻמָּשָׁה וְהִיא קוֹמַת מַחְצוֹת הַחֲצָר: וְוִי הָעֲמֻדִים.
 הֵם הָאוֹנֵקְלִיּוֹת: וְחֻשְׁקֵיהֶם. מְקַפִּין הֵיוּ הָעֲמֻדִים
 בְּחוּטֵי כֶּסֶף סְבִיב, וְאִינִי יוֹדֵעַ, אִם עַל פְּנֵי כָּלָן, אִם
 בְּרֹאשָׁם וְאִם בְּאֲמָצֵעֶם, אִף יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁחֲשׂוֹק לְשׁוֹן

הוא ולבוש המכבד תחתי? ותרץ המתרגם: 'תרי
 הוו, חד לגוי וחד לכהנים דלא ישתרגו'. זה
 שבידפן לגוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבד והגיע
 רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכבד רחב אמה,
 והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים
 העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח
 בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו, וכבש
 שהיו עולין בו. אף על פי שלא פָּרְשׁוּ בַּעֲנָן זֶה,
 כָּבֹד שֶׁמַּעֲנֵנוּ בַּפֶּרֶשֶׁת "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי"
 "וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת", לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ מַעֲלֹת בַּכֶּבֶשׂ
 שָׁלוֹ, אֲלֹא כֶּבֶשׂ חֶלֶק. לְמַדְנִי, שֶׁהִיָּה לוֹ כֶּבֶשׂ, כֹּף
 שְׁנִינוּ בְּמִכְלִיתָא. וּמִזְבֵּחַ אֲדָמָה, הוּא מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת
 שֶׁהָיוּ מְמַלְאִין חֲלָלוֹ אֲדָמָה בְּמִקּוֹם חֲנִיתָן, וְהַכֶּבֶשׂ
 הָיָה בְּדֶרוֹם הַמִּזְבֵּחַ, מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מְלֹא חוּט
 הַשְּׁעָרָה וְרִגְלָיו מְגִיעִין עַד אֲמָה סְמוּךְ לְקָלָעֵי הַחֲצָר
 שְׁבַדְרוֹם, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר י' אֲמוֹת קוֹמָתוֹ, וְלִדְבְּרֵי
 הָאוֹמֵר: דְּבָרִים כְּכֹתֵב: "וְשִׁלֵּשׁ אֲמוֹת קוֹמָתוֹ", לֹא
 הָיָה אֶרֶךְ הַכֶּבֶשׂ אֲלֹא י' אֲמוֹת, כֹּף מַצָּאתִי בְּמִשְׁנַת
 מ"ט מְדוּת, וְזֶה שֶׁהִיָּה מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מְלֹא
 חוּט, בְּמִסְכַּת זָבָחִים לְמַדְנִיָּה מִן הַמִּקְרָא: תוֹרָה ו
 (ז) בַּטָּעֹת. בְּאַרְבַּע טַבַּעוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמִכְבָּר:

וסמכיהון עשרין נחשא ווי
עמודיא וכבושיהון דכסף:
יב ופותיא דדרתא לרוח מערבא
סרדין חמשין אמין עמודיהון
עשרא וסמכיהון עשרא:
יג ופותיא דדרתא לרוח קדומא
מדינחא חמשין אמין: יד וחמש
עשרי אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא וסמכיהון
תלתא: טו ולעברא תנינא חמש
עשרי סרדין עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא: טז ולתרע
דרתא פרסא עשרין אמין תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
עובד ציר עמודיהון ארבעא
וסמכיהון ארבעא יז כל עמודי
דרתא סחור סחור מכבשין כסף
וניהון כסף וסמכיהון נחשא:
יח ארפא דדרתא מאה באמין
ופותיא חמשין בחמשין ורומא

מאה ארך כתיב ועמדו קרי ועמודיו עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי העמרים
ונחשקיהם כסף: יב ורחב החצר לפאתיהם
קלעים חמשים אמה עמדיהם עשרה
ואדניהם עשרה: יג ורחב החצר לפאת קדמה
מזרחה חמשים אמה כס"י: יד ונחמש עשרה
אמה קלעים לפתח עמדיהם שלשה
ואדניהם שלשה כס"י: טו ולפתח השנית חמש
עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם
שלשה: טז ולשער החצר מסך | עשרים אמה
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור
מעשה רקם עמדיהם ארבעה ואדניהם
ארבעה: מפטיר יז כל-עמודי החצר סביב
מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם
נחשת כס"י: יח ארך החצר מאה באמה ורחב | חמשים בחמשים וקמה

רש"י

בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד
במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג'
שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן
השני לשלישי חמש אמות, וכן לפתח השנית,
וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח
כנגד י' למערב: תורה טו (יז) כל עמודי החצר
סביב וגו'. לפי שלא פרש ווין וחשוקים ואדני
נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב
לא נאמר ווין, וחשוקים ואדני נחשת. לכן, בא
ולמד כאן: (יח) ארך החצר. הצפון והדרום,
שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים
בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרבעת חמשים
על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר.

הגורה, שכן מציינו בפלגש בגבעה: (שופטים יט)
"ועמדו צמד חמורים חבושים", תרגומו: חשוקים:
תורה יא (יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח
קרוי קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחוריים.
לפיתח, המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי
אחור כמה דאף אמר: (דברים יא) "הים האחרון",
ימא מערבא: חמשים אמה. אותן חמשים אמה
לא היו סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח,
אלא ט"ו אמה קלעים לפתח הפתח מכאן, וכן
לפתח השנית. נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ'
אמה, וזהו שנאמר: "ולשער החצר מסך עשרים
אמה", וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארך,
ברחב הפתח: (יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות

חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת כִּסִּי:
 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו
 וְכָל־יִתְדֹת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת כִּסִּי:
 כִּסִּי פְסוּקִים, יַעֲזִיב סִימָן.

רנ"י

הָעֶמִיד מִזֶּרֶח פִּתְחוֹ בַּשָּׁפֶת חֲמִשִּׁים חֲחִיצוֹנִים שֶׁל
 אַרְבֵּי הַחֹצֵר. נִמְצָא, כְּלוּ בַחֲמִשִּׁים הַפְּנִמִּים, וְכָלָה
 אֲרָכּוֹ לְסוֹף ל'. נִמְצָאוּ, כ' אֲמָה רֹחַ לְאַחֲרָיו בֵּין
 הַקְּלָעִים שֶׁבַּמַּעֲרֵב לִירֵיעוֹת שֶׁל אַחֲרָיו הַמִּשְׁכָּן,
 וְרַחֲב הַמִּשְׁכָּן עָשָׂר אַמּוֹת בְּאֶמְצַע רַחֲב הַחֹצֵר.
 נִמְצָאוּ לוֹ, עָשָׂרִים אֲמָה רֹחַ לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם מִן
 קְלָעֵי הַחֹצֵר לִירֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לְמַעֲרָב,
 וְחֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, חֹצֵר לְפָנָיו (עִירוּבִין כג):
 וְקִמָּה חֲמִשׁ אַמּוֹת. גִּבָּה מִחֲצוֹת הַחֹצֵר, וְהוּא
 רַחֲב הַקְּלָעִים: וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת. לְהֵבִיא אֲדָנִי
 הַמָּסָךְ, שֶׁלֹּא תֵאמַר: לֹא נִמְצָאוּ אֲדָנִי נְחֹשֶׁת אֲלָא
 לְעַמּוּדֵי הַקְּלָעִים, אֲבָל אֲדָנִי הַמָּסָךְ שֶׁל מִן אַחֵר

הָיוּ, כָּךְ נִרְאָה בְּעֵינֵי, שֶׁלְכָךְ חֹזֵר וְשֹׁנֵאן:
 (יט) לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. שֶׁהֵיוּ צָרִיכִין לְהַקְמִתוֹ
 וּלְהוֹרְדוֹ, כְּגוֹן: מִקְבּוֹת לְתַקֵּעַ יִתְדוֹת וְעַמּוּדִים:
 יִתְדֹת. כְּמִין נִגְרִי נְחֹשֶׁת עֲשׂוּיִין לִירֵיעוֹת הָאֵהָל
 וּלְקַלְעֵי הַחֹצֵר, קְשׁוּרִים בְּמִיתָרִים סָבִיב סָבִיב
 בְּשִׁפּוּלִיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵהֵא הָרוּחַ מִגְבִּיהֶתָּן. וְאִינִי
 יוֹדֵעַ אִם תְּחוּבִין בְּאַרְץ, אוֹ קְשׁוּרִין וְתִלּוּיִין וְכַבְדָּן
 מִכְּבִיד שְׁפּוּלֵי הִירֵיעוֹת שֶׁלֹּא יִנּוּעוּ בְּרוּחַ. וְאוּמַר
 אֲנִי, שֶׁשָּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְץ,
 לְכָךְ נִקְרָאוּ יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי (יִשְׁעִיה לג)
 "אֵהָל בַּל־יִצָּעַן בַּל־יִסַּע יִתְדוֹתָיו לְנֹצַח":
 חֶסֶלֶת פִּרְשֵׁת תְּרומָה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּהּ דְּרִבִּינָעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
 עֲשֶׂר וְכַבּוֹד. וְ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדִּיקִים לְגִלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שֶׁמִּקּוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאֶמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
 שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמּוּעַ הַהִפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה.

בִּרְכַּת הַהִפְטָרָה לִפְנֵיה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבִמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
 אינן נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
 מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לפרשת תרומה במלכים א פרק ה

ה כו וַיְהִי־הָיָה נָתַן חֶכְמָה לְשִׁלְמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שִׁלְמֹה וַיִּכְרְתוּ
 בְּרִית שְׁנֵיהֶם: כז וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה מִסּוּף מִכְלֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַיָּם שְׁלֵשִׁים אֵלֶף אִישׁ:
 כח וַיִּשְׁלַחֵם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים
 בְּבֵיתוֹ וְאֲדָנֵיהֶם עַל־הַיָּם: כט וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שִׁבְעִים אֵלֶף נְשָׂא סָבֵל וּשְׁמָנִים אֵלֶף חֲצֵב
 בָּהָר: ל לֵבָד מִשְׁרֵי הַנֹּצְבִים לְשִׁלְמֹה אֲשֶׁר עַל־הַמִּלְאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
 הָרָדִים בָּעַם הָעֹשִׂים בַּמִּלְאכָה: לא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיֹסֵד
 הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית: לב וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שִׁלְמֹה וּבְנֵי חִירָם וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
 לְבָנוֹת הַבַּיִת: ו אַ וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ זוֹ הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְמֶלֶךְ שִׁלְמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן
 הַבַּיִת לַיהוָה: ד וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שִׁלְמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
 וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: ה וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב
 הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת: ו וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים: ז וַיִּבֶן
 עַל־קִיר הַבַּיִת יָצִיעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:
 ח וַיִּצְיַע הַתַּחְתָּנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שִׁבְעַת
 בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מוֹגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבֵלְתִּי אַחֲזוּ בְּקִירוֹת הַבַּיִת: י וְהַבַּיִת
 בַּהֲבִנָתוֹ אָבֵן שִׁלְמֹה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגִּזָּן כָּל־כְּלִי בָרָז לֹא־נִשְׁמַע בְּבַיִת בַּהֲבִנָתוֹ:
 יא פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל־פֶּתֶחַ הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־הַתִּיכְנָה
 אֶל־הַשְּׁלֹשִׁים: יב וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיִּכְלְהוּ וַיִּסְפְּן אֶת־הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בָּאֲרוֹזִים: יג וַיִּבֶן
 אֶת־הַיָּצִיעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיַּאֲחֶז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: יד וַיְהִי
 דְּבַר־יְהוָה אֶל־שִׁלְמֹה לֵאמֹר: יו הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּנָה אִם־תִּלְךָ בַּחֲקָתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי
 תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לִלְכַת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת־דְּבָרִי אֵתְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
 אָבִיךָ: יז וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ

אַחֲרֵי לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיְגַל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ו' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במ"ש אודות התועדות דיי"ט כסלו ויום ההילולא יו"ד שבט, הנה כנראה מתיאור התועדות
השני, שעדיין לא משתדלים כדבעי בהמשכת האנשים הנמצאים, לע"ע, בחוצה להזכרת והנהגת תורת
החסידות ולימודה. ואף שלימוד זכות יש בזה שדרך הקדושה הוא מעט מעט אגרשנו מפניך, הרי גם עפ"י
כבר הי' צריך להיות הדבר בהתפתחות גדולה יותר, ויה"ר שמכאן ולהבא יתוסף בזה ככל הדרוש.

במ"ש אודות בית הכנסת שאם בש"ק יהי' הוא בביהכ"נ אחד יבטל השיעור בביהכ"נ השני, ואם
להיפך - אינו יודע אם יתקיים המנין, בודאי יש למצוא אופן להבטיח (באזווארענען) את שני הענינים, כיון
שיום השבת הרי הוא יותר מכ"ה שעות ויש די זמן לשני הענינים גם יחד. ויה"ר, שכמו שצריך להיות בעניני
קדושה - הרי אדרבה ענין אחד יוסיף בענין השני.

מ"ש אודות המנהגים במשך הי"א חדש ובמשך השנה. הרי נדפסו רובם ככולם בהקונטרסים דב'
ניסן ויו"ד שבט דשנים האחרונות.

ועי' הקס"ד להתנהג בפרישות, אם תסכים על זה כו'. הנה אין דעתי נוחה מזה, כי מלבד, שברובא
דרובא, המחילה היא לא בלב שלם, צריך עיון גדול אם הפרישות באופן כזה מוסיפה טהרה ומטהרת את
המחשבה, או להיפך ח"ו. והרי כבר ידוע דמי שיש לו פת בסלו אינו רעב וכו'. וכיון שאחרי מחשבת הלב
הדברים הולכים, הרי לדעתי אין הנ"ל דרך להמטרה אל"י שואף. ויעיין ג"כ תורה אור מגילת אסתר דף
צ"ב סוף עמוד ד' (לא כן כי דבר גדול הוא וגם למעלה הוא דבר גדול וכו').

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל,

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:14	6:20	8:30	8:33	9:03	9:06	10:00	10:02	17:35	17:30	17:59	17:54	17:14	18:08
חיפה (ח)	6:15	6:21	8:30	8:34	9:02	9:06	10:00	10:02	17:33	17:28	17:57	17:52	17:02	18:07
ירושלים (ח)	6:12	6:17	8:29	8:32	9:00	9:03	10:00	9:58	17:34	17:29	17:59	17:54	16:54	18:06
תל אביב (ח)	6:16	6:22	8:31	8:34	9:04	9:07	10:01	10:03	17:33	17:28	17:58	17:53	17:13	18:08
אוסטריה וינה (ח)	6:49	6:59	8:55	9:00	9:27	9:32	10:21	10:24	17:28	17:18	17:58	17:49	17:08	18:11
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:51	6:45	9:38	9:35	10:10	10:07	11:18	11:16	20:16	20:23	20:42	20:50	19:59	20:53
אוקראינה אודסה (ח)	6:50	7:00	8:56	9:01	9:29	9:34	10:23	10:26	17:32	17:23	18:01	17:52	17:12	18:05
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:36	6:46	8:41	8:46	9:13	9:18	10:07	10:10	17:12	17:02	17:42	17:33	16:52	17:46
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:05	7:16	9:08	9:14	9:40	9:46	10:33	10:37	17:33	17:23	18:05	17:55	17:14	18:09
אוקראינה קייב (ח)	6:57	7:08	9:00	9:06	9:33	9:38	10:26	10:30	17:16	17:27	17:58	17:48	17:07	18:02
אוקראינה דונייצק (ח)	6:24	6:34	8:29	8:35	9:01	9:07	9:55	9:59	16:53	17:02	17:32	17:23	16:42	17:36
איטליה מילאנו (ח)	7:14	7:24	9:22	9:27	9:54	9:59	10:48	10:52	17:52	18:00	18:29	18:21	17:41	18:42
אקוואדור קיטו (ח)	6:17	6:17	8:50	8:50	9:20	9:20	10:23	10:23	18:39	18:39	19:00	19:01	18:21	19:04
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:30	6:24	9:14	9:11	9:47	9:44	10:53	10:52	19:50	19:43	20:09	20:16	19:27	20:20
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:10	7:02	9:58	10:01	10:32	10:28	11:41	11:38	20:55	20:47	21:14	21:23	20:30	21:18
ארה"ב בולטימור (ח)	6:49	6:57	9:00	9:04	9:33	9:37	10:29	10:32	17:44	17:51	18:18	18:11	17:32	18:22
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:40	6:48	8:51	8:55	9:23	9:27	10:18	10:21	17:33	17:40	18:07	18:00	17:21	18:18
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:40	6:48	8:51	8:55	9:23	9:27	10:19	10:22	17:33	17:40	18:06	18:00	17:20	18:18
ארה"ב דטרויט (ח)	7:18	7:26	9:28	9:33	10:00	10:04	10:55	10:59	18:07	18:15	18:42	18:35	17:55	18:53
ארה"ב היוסטון (ח)	6:53	6:59	9:10	9:13	9:42	9:45	10:40	10:42	18:12	18:17	18:41	18:37	17:58	18:50
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:28	6:35	8:44	8:47	9:16	9:19	10:13	10:15	17:40	17:45	18:10	18:05	17:26	18:19
ארה"ב מיאמי (ח)	6:50	6:54	9:08	9:10	9:40	9:43	10:38	10:40	18:16	18:20	18:43	18:39	18:01	18:52
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:38	6:46	8:47	8:51	9:20	9:24	10:15	10:18	17:26	17:34	18:01	17:54	17:14	18:13
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:34	6:43	8:46	8:51	9:17	9:22	10:13	10:16	17:27	17:34	18:02	17:54	17:15	18:12
בוליביה לא פאס (ח)	6:20	6:18	9:02	9:01	9:31	9:30	10:36	10:36	19:15	19:12	19:34	19:37	18:54	19:38
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:44	7:55	9:46	9:52	10:18	10:24	11:11	11:15	17:58	18:09	18:41	18:30	17:49	18:57
בלגיה בריסל (ח)	7:42	7:54	9:45	9:51	10:17	10:23	11:10	11:15	18:00	18:11	18:42	18:32	17:51	18:57
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:04	7:17	9:10	9:03	9:35	9:42	10:31	10:27	17:04	17:16	17:51	17:39	16:56	17:55
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:53	5:49	8:33	8:31	9:04	9:03	10:09	10:09	18:52	18:47	19:10	19:15	18:30	19:17
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:39	5:36	8:19	8:18	8:51	8:49	9:56	9:55	18:38	18:33	19:01	19:03	18:16	19:03
בריטניה לונדון (ח)	7:01	7:13	9:04	9:10	9:36	9:42	10:29	10:33	17:17	17:28	18:00	17:50	17:08	18:15
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:14	7:26	9:14	9:21	9:46	9:53	10:39	10:43	17:20	17:32	18:06	17:54	17:12	18:22
גרמניה ברלין (ח)	7:10	7:22	9:11	9:17	9:43	9:49	10:36	10:40	17:20	17:31	18:04	17:53	17:11	18:08
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:23	7:34	9:28	9:33	10:05	10:05	10:56	10:56	17:46	17:56	18:27	18:17	17:36	18:31
הודו בומביי (ח)	7:02	7:05	9:23	9:24	9:55	9:57	10:54	10:56	18:40	18:43	19:05	19:03	18:24	19:09
הודו פונה (ח)	6:56	6:59	9:18	9:20	9:50	9:52	10:50	10:51	18:38	18:41	19:03	19:01	18:22	19:07
הונגריה בודפשט (ח)	6:38	6:48	8:44	8:49	9:16	9:21	10:10	10:14	17:08	17:17	17:47	17:38	16:58	17:51
טורקיה איסטנבול (ח)	6:49	6:58	8:59	9:04	9:32	9:36	10:27	10:30	17:39	17:47	18:14	18:07	17:28	18:18
יוון אתונה (ח)	7:06	7:14	9:18	9:22	9:51	9:55	10:47	10:49	18:05	18:12	18:38	18:31	17:53	18:42
מולדובה קישינב (ח)	6:59	7:09	9:04	9:09	9:37	9:42	10:31	10:34	17:29	17:38	18:08	17:59	17:19	18:12

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:58	6:55	9:22	9:20	9:53	9:51	10:52	18:44	18:46	19:06	19:08	18:28	19:12
ניו זילנד קריסטצ'רץ(ח)	5:45	5:54	8:39	8:43	9:12	9:16	10:23	19:41	19:32	20:10	20:00	19:14	20:04
נפאל קטמנדו (ח)	6:36	6:31	8:54	8:52	9:25	9:22	10:23	18:00	18:04	18:23	18:27	17:45	18:31
סינגפור סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:41	10:14	10:14	11:16	19:23	19:23	19:45	19:44	19:05	19:48
פולין ורשא (ח)	6:50	6:38	8:46	8:40	9:18	9:12	10:09	16:51	17:02	17:24	17:35	16:42	17:39
פרו לימה (ח)	6:05	6:07	8:39	8:40	9:12	9:12	10:15	18:39	18:37	19:01	18:58	18:19	19:02
צרפת ליאון (ח)	7:41	7:31	9:44	9:39	10:16	10:11	11:09	18:09	18:18	18:38	18:47	17:58	18:59
צרפת פריז (ח)	7:57	7:46	9:57	9:52	10:29	10:24	11:21	18:13	18:23	18:44	18:53	18:03	19:07
קולומביה בוגוטה (ח)	6:03	6:02	8:35	8:34	9:05	9:04	10:07	18:18	18:18	18:39	18:39	18:00	18:43
קנדה טורונטו (ח)	7:14	7:05	9:19	9:14	9:51	9:46	10:44	17:50	17:58	18:18	18:26	17:39	18:38
קנדה מונטריאול (ח)	6:54	6:45	8:57	8:52	9:29	9:24	10:22	17:23	17:32	17:52	18:00	17:12	18:13
קפריסין לרנקה (ח)	6:32	6:25	8:40	8:37	9:14	9:10	10:09	17:28	17:34	17:53	17:59	17:15	18:03
רוסיה מוסקבה (ח)	7:52	7:38	9:45	9:38	10:16	10:09	11:05	17:36	17:49	18:12	18:24	17:29	18:40
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:26	7:16	9:26	9:21	9:59	9:53	10:51	17:45	17:55	18:15	18:24	17:35	18:28
שווייץ ציריך (ח)	7:28	7:18	9:31	9:26	10:02	9:57	10:55	17:52	18:01	18:22	18:31	17:42	18:43
תאילנד בנגקוק (ח)	6:39	6:37	9:01	9:00	9:34	9:32	10:33	18:25	18:27	18:47	18:49	18:09	18:53

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יְשֻׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il